

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JAPONYA'NIN, TÜRKİYE-JAPONYA İŞBİRLİĞİ
IŞIĞINDA ABD VE BÖLGE DEVLETLER İLE
OLAN STRATEJİK YAKLAŞIMLARI

Özgür KAYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

GEBZE

2007

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JAPONYA'NIN, TÜRKİYE-JAPONYA
İŞBİRLİĞİ İŞİĞİNDA ABD VE BÖLGE
DEVLETLER İLE OLAN STRATEJİK
YAKLAŞIMLARI

Özgür KAYA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
Prof.Dr. Abdülkadir AKÇİN

GEBZE
2007

ÖZET

TEZİN BAŞLIĞI :Japonya'nın Türkiye Japonya İşbirliği Işığında ABD ve Bölge Devletleri ile Olan Stratejik Yaklaşımları

YAZAR ADI : Özgür KAYA

Japonya, 1854 yılına kadar dünyadan kendini soyutlamış, ABD ve Batı'nın artan baskıları sonucu dünyaya açılmıştır. İlk başta Batı ile eşit olmayan anlaşmalar imzalayarak, sömürgeleşmeye doğru adım atmış fakat, geçmişten gelen birikimlerini kullanarak gerçekleştirdiği Meiji Restorasyonu ile Batı'nın 200 yılda yaptığı değişimleri 20 yıla sığdırmış ve 1894 yılında Çin ile yaptığı savaşı kazanarak, Batı'ya bundan böyle Uzakdoğu politikalarında hesaba katılması gereken bir ülke olduğunu göstermiş, ABD ve Batı ile uzun yıllar sürecektir rekabeti başlatmıştır.

1905 yılında ise Asya'daki çıkarlarının karşısında bir engel olan Rusya'yı yenmiş, bu zafer, dünya ile beraber Osmanlı İmparatorluğu'nda da büyük ilgi uyandırmış fakat, zaferin dolaylı etkileri Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü hızlandırmıştır.

Gelişen sanayisine hammadde ve enerji kaynağı bulmak için başladığı askeri yayılma politikası 1945 yılında yenilgiyle noktalanmış, tarihi boyunca ilk kez Japon ana adaları işgale uğramıştır. Japonya, Savaş sonrasında bölge devletlerine ve kendisine büyük zararı olan askeri faaliyetlerini durdurmuş ve bunu ABD tarafından oluşturulan anayasasıyla güvence altına almıştır.

Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan küresel terör tehdidi, petrol fiyatlarının yükselmesi ve Çin'in petrol ihtiyacının artışıyla, gelecekte petrol havzalarına sahip olmanın öneminin şimdikinden çok daha kritik bir konu haline gelmesi ve bölgesindeki Kuzey Kore nükleer tehdidi, Japonya'yı güvenlik stratejilerinde değişiklik yapmaya zorlamaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında Japonya'nın güvenlik anlayışındaki değişimler bu gelişmelere reaksiyon niteliğindedir. Japonya askeri gücünü de değişen güvenlik yapısına adapte etmeye devam etmektedir.

Japonya'nın uluslar arası ilişkilerinin başlangıcına bakıldığında eski sayılan ikili ilişkilerde coğrafi uzaklığın etkileri görülmektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi çok düşük seviyelerdedir.

Bu çalışmada, tarihsel süreç içinde Japonya'nın gelişimi, Japonya'nın emperyal bir güç haline gelişi, II nci Dünya Savaşı'ndan sonra politikası, güvenlik stratejisi ve askeri gücündeki değişimler incelenmiş, Türkiye ile olan ilişkilerini başlangıcında itibaren mercek altına alınmıştır.

SUMMARY

TITLE OF THE THESIS : Strategic Approaches of Japan to US and Region Countries under the Turkey-Japan Cooperation.

AUTHOR : Özgür KAYA

Japan had abstracted itself till 1854 and, it has opened the doors by the pressure of US and the West. In the beginning Japan stepped to be a colony by signing unequal treaties, but later by using the backlog coming from past, Japan managed the Meiji Restoration and accomplished the reforms in 20 years which the West had done in 200 years. Japan won the war against China in 1894 and showed that it should be taken into consideration and started a rivalry for long years.

In 1905 Japan defeated Russia which was a barrier on its interests in Asia. This victory was taken interest in Ottoman Empire but, the indirect effects of the victory accelerated the collapse of the Ottoman Empire.

The military spread for to get energy resources and raw material for its developing industry ended with a defeat in 1945 and it has been occupied for the first time in its history. Japan stopped its military activities which had been harmful for itself and for its neighbors and secured it with constitution.

Becoming more critical to have oil territory by the global terror threat that came out after Cold War, the rise on the oil prices and China's growing oil hunger and North Korean nuclear threat forcing Japan shifting its security policies.

Siftings on Japan's security understanding are reactions against these progresses. Japan is continuing to adopt its military power to changing security situation.

According to Japans international relations history, the relations between Turkey-Japan can be considered old. But the effects of geographical distance can be seen on the relations. The trade level between two countries is very low level.

In this study, in the historical frame the development of the Japan, and becoming an imperial power, its policies after the World War 2, security strategy and the changes in the military power are examined and the relations with Turkey is searched.

TEŞEKKÜR

Tez konumu belirlemede ve çalışmalarım esnasında, her türlü yönlendirme ve desteğini benden esirgemeyen, tecrübeleriyle bana yol gösteren saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Abdülkadir AKÇİN'e; çalışmalarım esnasında bana her türlü desteği veren ve zaman ayırabilmemi sağlayan değerli büyüklerime, başta sayın Hocam Doç. Dr. Mesut Hakkı CAŞİN olmak üzere Yüksek Lisans eğitimim süresince derslerinden istifade etme fırsatı bulduğum ve sayelerinde yeni bakış açıları edindiğim çok değerli G.Y.T.E. Strateji Anabilim Dalı öğretim üyelerine, kaynaklarından yararlanma fırsatını bana veren "Japon Kültür ve Enformasyon Merkezi" ile "Pasifik Ülkeleri ile Sosyal ve İktisadi Dayanışma Derneği" çalışanlarına, öncelikle eşim Zeynep KAYA ve arkadaşım Yeşim KENTEL olmak üzere bu tezin ortaya çıkmasında emeği geçen herkese en içten saygı ve şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET	iv
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
ÇİZELGELER DİZİNİ	xvii
1. GİRİŞ	1
2. JAPONYA TARİHİ	4
2.1. Jomon (MÖ 8000) ve Yayoi (MÖ 300-MS 300) Dönemleri	4
2.2. Yamato Dönemi (MS 300-MS 593)	5
2.3. Asuka Dönemi (593-710)	6
2.4. Taykva reformu (646)	6
2.5. Nara Dönemi (710-794)	7
2.6. Heian Dönemi (794-1185)	8
2.7. Kamakura Dönemi (1185-1338)	9
2.9. Muromachi Dönemi (1338-1573)	10
2.10. Azuchi Momoyama Dönemi (1573-1603)	11
2.11. Edo (Tokugawa) Dönemi (1603-1868)	13
3. JAPONYA'NIN BATIYA AÇILMASI, MEIJİ RESTORASYONU VE EMPERYAL BİR GÜÇ HALİNE GELMESİ	19
3.1. Japonya'nın Batıya Açılması	19
3.2. Meiji Restorasyonu	22
3.3. Japonya'nın Emperyal Bir Güç Haline Gelmesi	27
3.3.1. 1894 Japon-Çin Savaşı	29
3.3.2. Japon-Rus Savaşı ve Kore'nin İlhak Edilmesi	32
3.3.3. Dünya Savaşları	33
4. JAPONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER	39

4.1.	Coğrafi Yapı	39
4.2.	Nüfus ve Yerleşim Durumu	40
4.2.1.	Japonya'nın Etnik Yapısı ve Azınlık Sorunları	41
4.3.	Japon "Mucizesi" ve Kültürü	45
4.3.1.	Japon Kültürü'nün Temelleri	45
4.3.2.	Japon "Mucizesi"	46
4.3.3.	Japonya'da Din	51
4.4.	Japonya'da Yönetim	53
5.	EKONOMİ	57
5.1.	İhracat ve İthalat	63
5.2.	Ticaret Sorunları	66
5.3.	Balon Ekonomi	68
5.4.	Sanayi	70
4.5.	Hizmetler	75
5.6.	Tarım	77
5.7.	Enerji	78
5.7.1.	Fosil Yakıtlar	83
5.7.2.	Elektrik Enerjisi	85
5.7.3.	Nükleer Enerji	86
6.	DEĞİŞEN TEHDİT ORTAMINDA JAPONYA DIŞ İLİŞKİLERİ	88
6.1.	Japon Dış Politikasının Dinamikleri	92
6.1.1.	Japonya'nın Dış Politikasının Temel Stratejisinin Gelişimi	93
6.1.2.	Temel Stratejiler	95
6.1.3.	Japonya ve RKY Yardımları	97
6.1.3.1.	Demokratikleşme Faaliyetlerine Katkılar	100
6.1.3.2.	Kültürel ve Akademik İşbirliğinin Geliştirilmesi İçin Yapılan Katkılar	101
6.1.4.	Japonya ve BM Barışı Koruma Operasyonları	102
6.1.4.1.	Tarihsel Gelişim	103
6.1.4.2.	11 Eylül 2001 Sonrası Uluslararası	106

	Çatışmalara Japonya'nın Cevabı	
6.1.4.3	Katılımdan Öğrenilen Dersler	108
6.1.4.4	Japonya'nın 21.YY'da Barışı Koruma Operasyonları: Neden ve Nasıl?	110
6.2	Japonya-ABD İlişkileri	111
6.2.1.	Ekonomik İlişkiler	116
6.2.2.	Güvenlik ilişkisi	120
6.2.2.1.	Japonya'nın 11 Eylül Saldırılarına Cevabı	125
6.2.2.2.	Irak Savaşına Destek	127
6.2.2.3.	Füze Savunma Programı İşbirliği	128
6.2.2.4.	Japonya'daki ABD Kuvvetleri	131
6.3.	Japonya-Rusya İlişkileri	133
6.3.1.	Kuril Adaları Sorunu	136
6.3.2.	Enerji İşbirliği	140
6.4.	Japonya Çin İlişkileri	142
6.4.1.	Tayvan Sorunu	153
6.5.	Japonya Kuzey Kore İlişkileri	155
6.6.	Japonya ve Asya Pasifik	163
6.6.1.	Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği, APEC	166
6.6.2	Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği, ASEAN	173
6.7.	Japonya Ortadoğu İlişkileri	176
6.8.	Japonya-Orta Asya	187
7.	JAPONYA'NIN DEĞİŞEN MİLLİ GÜVENLİK STRATEJİSİ ve ASKERİ YAPISI	202
7.1.	Güvenlik Algılamaları	202
7.2.	Japonya'nın Artan Askeri Gücü	208
7.3.	Japonya'nın Nükleer Silah Politikası	221
7.4.	Japonya'nın İstihbarat Örgütleri Ve Uydu Programı	227
8.	JAPONYA TÜRKİYE İLİŞKİLERİ	230
8.1	Osmanlı İmparatorluğu Ve Japonya Arasındaki Siyasi İlişkiler	231
8.1.1.	Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'ya Gidişi	236

8.1.2. Japon – Rus Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri	238
8.1.3. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Yılları	240
8.2. Türkiye Japonya İlişkileri	241
8.2.1 Atatürk, Genç Cumhuriyet ve Japonya	241
8.2.2 İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası	244
8.2.3 Yirminci Yüzyılın İkinci Yarısında Türkiye ve Japonya	245
8.2.4. Ekonomik İlişkiler	252
8.2.5 Turizm	264
9. SONUÇ ve OLASI SENARYOLAR	265
9.1. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası Senaryolar	267
9.1.1. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar	267
9.1.2. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar	270
9.2. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası Senaryolar	273
9.2.1. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar	273
9.2.2. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar	275
9.3. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası Senaryolar	276
9.3.1. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar	276
9.3.2. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar	278
9.4. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası Senaryolar	279
9.4.1. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar	279
9.4.2. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar	279
9.6. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası Senaryolar	280
9.6.1. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası İyimser Senaryolar	280
9.6.2. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası Kötümser Senaryolar	281
9.7. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası Senaryolar	281
9.7.1. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası İyimser	282

Senaryolar	
9.7.2. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası Kötümser Senaryolar	282
9.8. Japonya Türkiye İlişkilerinin Geleceği	283
KAYNAKLAR	286
ÖZGEÇMİŞ	314
EK 1946 JAPON ANAYASASI'NIN ÖNSÖZÜ VE MADDE 9	315

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

APEC	Asia Pacific Economic Cooperation
ARF	ASEAN Regional Form
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
BFSS	Füze Savunma sistemi
BKO	Barışı Koruma Operasyonları
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirket
DÖSK	Deniz Öz Savunma Kuvvetleri
DTDG	Doğu Timor'u Destekleme Görevi
DTDY	Doğu Timor Değişken Yönetimi
EPA	Economic Partnership Agreement
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
HÖSK	Hava Öz Savunma Kuvvetleri
IAEA	International Atomic Energy Agency
JETRO	Japan External Trade Organization
JICA	Japan International Cooperation Agency
JSA	Japon Savunma Ajansı
KİS	Kitle İmha Silahları
KÖSK	Kara Öz savunma Kuvvetleri
LDP	Liberal Democratic Party
MITI	The Ministry of International Trade and Industry
MOF	Ministry of Finance
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
MSPB	Milli Savunma Programı Başlıkları
NEDO	New Energy Development Organization
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OVSP	Orta Vadeli Savunma Programı

PAC-3	Patriot Advanced Capability-3
RKY	Resmi Kalkınma Yardımları
SDP	Social Democratic Party
SEATO	South East Asia Treaty Organization
SFOR	Stabilisation Force
SM-3	Standard Missile-3
START	Strategic Arms Reduction Talks
ŞİÖ	Şangay İşbirliği Örgütü
UNAMIR	United Nations Assistance Mission For Rwanda
UNMISET	United Nations Mission of Support in East Timor
UNTAC	United Nations Transitional Authority in Cambodia
UNTAET	United Nations Transitional Administration in East Timor
UNUMOZ	United Nations Operation in Mozambique
WTO	World Trade Organization

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>ŞEKİL NO</u>		<u>SAYFA</u>
Şekil 4.1.	Japonya'daki Bölgeler	39
Şekil 4.2.	Japonya Devlet Organizasyonu.	56
Şekil 5.1.	Japonya'nın 2001 ve 2010 yılındaki enerji kaynaklarının çeşitliliği.	81
Şekil 5.2.	Japonya'nın 1965-2000 yılları arasında petrole olan bağımlılığındaki değişim.	82
Şekil 5.3.	Dünya Petrol Talebinin Ülkelere Göre Dağılımı	84
Şekil 5.4.	2004 Yılı Elektrik Üretim Kaynakları (milyon KW/saat)	86
Şekil 6.1.	Japonya ve Rusya arasındaki ticaret.	135
Şekil 6.2.	Kuril Adaları	137
Şekil 6.3	Güney Çin Denizi'ndeki Tartışmalı Bölge	146
Şekil 6.4	Kuzey Kore'nin elinde bulunan füzelerin tahmini menzilleri.	160
Şekil 8.1.	Japonya-Türkiye İkili Ticaret	255
Şekil 8.2.	Ülkemizin Dış Ticaretinde Japonya'nın Yeri	255
Şekil 8.3.	Japonya'nın Dış Ticaretinde Ülkemizin Yeri	256
Şekil 8.4.	Japonya'ya İhraç Edilen Malların Sektörel Dağılımı	256
Şekil 8.5.	Japonya'dan ithal edilen malların sektörel dağılımı	257

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>ÇİZELGE NO</u>		<u>SAYFA</u>
Çizelge 5.1.	Japonya'nın Temel Ekonomik Göstergeleri	58
Çizelge 5.2	Japonya'nın 2002-2006 yıllarındaki bazı ekonomik verilerin ortalaması.	58
Çizelge 5.3.	Japon firmalarının büyüklüklerine göre dünya sıralamasında durumu.	60
Çizelge 5.4.	Japonya'nın 1997-2003 yılları arasındaki ihracat ve ithalat verileri. (x100 milyon)	65
Çizelge 5.5.	Japonya'nın 2006 yılı itibariyle başlıca ihracat ve ithalat malları.	66
Çizelge 5.6.	Japonya'nın 2006 yılı itibariyle ülkelere göre ihracat ve ithalat verileri.	66
Çizelge 5.7.	Japonya'daki otomobil üretiminin ve ithalatının gelişimi.	74
Çizelge 5.8.	Japonya'nın 2005 yılında ülkelere göre petrol alım değerleri (m ³).	84
Çizelge 6.1.	Japon RKY'nın 2005 yılındaki dağılımı (Rakamlar milyar)	99
Çizelge 5.2.	Japonya'nın katıldığı başlıca BM BKO ve katılım miktarı.	108
Çizelge 6.3.	Japonya-ABD ticaret durumu, (milyar Dolar)	116
Çizelge 6.4.	APEC üyesi ülkelerin 2000-2005 yılları arasındaki yıllık büyüme oranları.	171
Çizelge 6.5.	Aralık 2005 tarihi itibari ile APEC ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri	172
Çizelge 6.6.	Orta Asya ve Bazı Ülkelerin Petrol Rezervleri (2005)	188
Çizelge 6.7.	Orta Asya Gaz Rezervleri (2004).	189
Çizelge 6.8.	Yıllık Büyüme Değerleri	191
Çizelge 7.1.	Japonya'nın 1975 ve 2004 yılları arasındaki	214

	savunma harcamaları.	
Çizelge 7.2.	Japon Öz Kara Savunma Kuvvetlerinin Silah Mevcudu (2003)	215
Çizelge 7.4.	Japon Öz Savunma Kuvvetleri'ndeki hava unsurları (2003)	216
Çizelge 7.5.	Japonya'nın değişen Savunma Programlarına Göre Askeri Güç Değişimi	217
Çizelge 7.6.	Japon Deniz Gücünün Karşılaştırılması.	220
Çizelge 8.1.	Japonya-Türkiye Ticaret Dengesi	254
Çizelge 8.2.	Japonya'ya İhraç Edilen Mallar	258
Çizelge 8.3	Japonya'dan İthal Edilen Malları	259
Çizelge 8.4	Japonya'nın Türkiye'deki Yatırım Alanları	260
Çizelge 8.5.	Türkiye-Japonya İkili Finansman İlişkileri (2002)	261

1. GİRİŞ

Japonya, günümüzde dünyanın ikinci büyük ekonomik gücüdür. Bir Asya ülkesi olması, doğal kaynaklara sahip olmaması, anayasal olarak savaş gücünün sınırlandırılmış olması, dünya devletleri yanında farklı bir yere sahip olmasını sağlamaktadır.

Japonya'yı diğer devletlerden ayıran özellikler bunlar ile sınırlı değildir. Japonya'nın, sanayi devrimine geç başlamış olmasına rağmen nasıl bu kadar hızlı kalkınıp 20 yıl içinde emperyal bir devlet haline geldiği sorusuna genellikle "Japon Mucizesi" ile cevap verilmeye çalışılmaktadır. Bu sorunun gerçek cevabı asırlardır Japonya'nda oluşan birikimde ve Japon kültürünün özelliklerinde yatmaktadır.

Japon kültürünün temelleri Çin kültürüne dayanmakta fakat Çin kültüründen önemli farklılıklar göstermektedir. Japon savaşçıları samuraylar, gurur için yaşamış ve başarısızlık onlar için en büyük utanç kaynağı olmuştur. 1868 yılında başlayan Meiji Devri'nde yapılan reformlarla yapılan pek çok değişiklikle beraber feodal düzen de ortadan kaldırılmış ve bu, fiilen samurayın sonu olmuş, fakat samuray ruhu yaşamaya devam etmiş "Japon Mucizesi"nin başarılmasında büyük rol oynamıştır.

1639 yılında Hristiyanlık tehdidi nedeniyle dış dünyaya kapanan Japon kapıları 1854 yılında ABD'nin ticari çıkarlar sağlamak amacıyla baskı ve tehditleri ile tekrar açılmış, Japonya kısa sürede diğer Batı ülkeleri ile de imzaladığı eşit olmayan ticaret anlaşmaları ile yarı sömürge durumuna düşmüş fakat kendi iç dinamiklerini akıllıca kullanıp, Batı'yı doğru okuyarak reformlarını gerçekleştirmiş ve bir sanayi ülkesi haline gelerek, emperyal devletler arasında yerini almıştır. Bu sırada Japon milliyetçiliği tırmanmış yönetimde askerler artan oranda söz sahibi olmaya başlamıştır.

Japonya'nın 1930'larda artan nüfusu ve sanayileşme ile beraber petrol ve hammadde ihtiyacı, milliyetçilik ve askerlerin yönetim kademesinde olması

ile birleşince 1894'te başlayan Japon yayılcılığı yeni bir boyut kazanarak Güney Asya'ya inmeye başlamış ve çıkarları ABD ve İngiltere'nin çıkarları ile çatışmaya başlamıştır.

Japonya, Pasifik ve Hint Okyanusu'ndaki enerji kaynaklarına ulaşımında önündeki en büyük engeli kaldırmak maksadıyla, 7 Aralık 1941'de ABD'nin Pasifik Donanması'nın bulunduğu Pearl Harbor deniz Üssü'ne baskın tarzında bir saldırı yaparak ABD'nin de II. Dünya Savaşı'na girmesini sağlamıştır.¹ 1945'te kayıtsız şartsız teslimin ardından Japonya, büyük bir şok içine girmiş, fakat, kısa zaman içinde savaşın ve yenilginin etkisinden kurtularak dünyanın ikinci büyük ekonomisi olmayı bilmiştir.

II. Dünya Savaşı deneyimi, Japonları barışçıl bir anayasayı kabule ve yalnızca korunmaya dayalı bir savunma gücü kurarak, güvenliklerini, "Japon-ABD Güvenlik Antlaşması" çerçevesinde sağlamaya yöneltmiştir. Asla yeniden askeri bir güç olmamak konusundaki kararlılığıyla, ülkenin yeniden inşası ile ekonomik kalkınmaya öncelik veren bir tutum sergileyen Japonya, 1951 San Fransisco Barış Antlaşması ile yeniden uluslararası topluluğa dönüş yapmıştır.²

Son yıllarda Japonya'nın anayasal olarak koruma altına alınan mutlak barış politikasında ve askeri yapısında bazı değişimler görülmektedir.

Bu çalışmanın, ikinci bölümünde Japonya'nın tarihinin başından beri meydana gelen değişimler anlatılmış, üç ve dördüncü bölümde, beşinci bölümde incelenen Japon dış ilişkilerinin her yönüyle anlaşılabilmesi maksadıyla, Japonya ve Japonya'nın büyük devlet olma süreci hakkında bilgi verilmiş, son bölümde ise Japonya-Türkiye ilişkileri ele alınmıştır.

---

1 O yıllarda ABD'de II. Dünya Savaşı'na girmek istemekte fakat, toplumdaki savaş karşıtlığı nedeniyle yöneticiler savaşa girememektedir. Pearl Harbor baskını bu bakımdan savaşa girmek için meşru bir neden olmuştur.

2 CAŞİN, Mesut Hakkı, Japon Güvenlik Stratejisi, M5 Strateji ve Haber Politika, Temmuz-Ağustos 2003, s.110.

2. JAPONYA TARİHİ

Bulunan en eski kaynaklar Japonya tarihinin, M.Ö. yüzbin yıllarına ve Japonya'nın henüz Asya kıtasından ayrılmamış olduğu zamanlara kadar uzandığını anlatmaktadır.³ Arkeolojik araştırmalar yontma taş devrinde takımadalarda yaşayan insanların temelde avcılık ve toplayıcılıkla geçindiklerini ortaya çıkarmıştır. Cilalı taş devrinde zarif taş aletler yapılmış, ok ve yay kullanılarak ileri avlanma teknikleri geliştirilmiş ve yemek pişirmek ve saklamak için toprak kaplar üretilmiştir.⁴ Japonya'nın bilinen tarihi, MÖ 8000'li yıllarda Japon adalarına Kore'den, Sibiryadan ve güney Çin'den gelen insanların burada ilk Japon kültürünü oluşturmaları ile başlamıştır. Meiji Restorasyonu'na kadar olan Japon tarihi başlıca 10 dönemde incelenmektedir:

2.1. Jomon (MÖ 8000) ve Yayoi (MÖ 300-MS 300) Dönemleri

Tarih öncesi dönemlerde Japonya'da iki önemli kültür gelişmiştir. Bunlardan biri Jomon adı verilen ve adını dönemin en belirgin özelliği olan ip baskılı seramik kültüründen alan dönemdir. Jomon Kültürü MÖ 8000 ile MÖ 300 yılları arasında yaşanmıştır. Bu dönemde Güney Sibiryadan ve Hindçini'den gelen iki ırkın kaynaşmasıyla oluşmuş yeni bir ırk olan Aynular önemli bir yer sahibidir. Jomon dönemi insanları dağınık, avcı ve toplayıcı topluluklardır. Bu dönemin sonlarına doğru avcılık teknikleri gelişerek ok ve yay kullanılmaya başlanmıştır.

---

3 ÖZÇELİKEL, Hamdi, Japon Yönetim Sistemleri, MESS Eğitim Vakfı Yayınları, Haziran 1994, s.1.

4 DURMAZ, Namık, Japonya Tarihi, Dost Japan, 20 Kasım 2006.

“Tarih öncesi dönemin ikinci sıradaki kültürü ise Yayoı’dır. Yayoiler pirinç yetiştirme tekniklerini Japonya’ya getirmişlerdir. Japon devletinin kültürü Yayoiler’den gelmektedir.”⁵ Bu çağda şehirleşme başlamıştır.⁶

2.2. Yamato Dönemi (MS 300-MS 593)

“Önceleri bir derebeylik olan Yamato devleti, Japonya’nın ilk imparatoru olan Jimmo Tenno zamanında devlet haline gelmiş ve imparatorluk o zamandan beri hep bu ailede kalmıştır.”

MS 400’den itibaren Yamato’da Kore yolu ile gelen Çin Kültürü tanınmaya başlanmış, Yamato veliahdına ders vermek üzere Çin’den bilim adamları getirilmiş, temeli resim yazısına dayanan Çince yazım biçimi kabul edilmiş ve bu şekilde Japonlar Konfüçyüs felsefesini, astronomi takviminin işleyişini, tıbbın ilkelerini, metal işçiliğini, gemi yapımını ve dokumacılığı öğrenmişlerdir. Bu kültür, imparatorun emri ile halk arasında yukarıdan aşağıya yayılmıştır.⁷

Budizm Çin ve Kore yoluyla 538 yılında Hindistan’dan gelmiştir.⁸ Gönderilen Buda heykeli ve Budizm kitapları ile bu din Japonya’da gittikçe yayılmıştır. Şinto İlahları’nın soyundan geldiklerini ileri süren ve bu yolla siyasette nüfuz sahibi olan ve Budizm’e karşı olan soylular ile bu soyluların üstünlüğüne son vermek isteyen ve Budizm taraftarı olan Soga ailesi arasında 587 yılında kanlı bir iç savaş yapılmış, Soga ailesi bu iç savaşta galip gelmiş ve bundan sonra Budizm Japonya’da hızla yayılmıştır.”⁹

2.3. Asuka Dönemi (593-710)

5 KAVAK, Mehmet Özgen, Japonya’nın Onbin Yılı, AvrAsya Dosyası, Cilt:5, Sayı:2, s.147-148’den özet.

6 The Japan of Today, The International Society for Educational Information, Inc., s.1.

7 KAVAK, a.g.e. s.148.

8 The Japan of Today, s.2

9 KAVAK, a.g.e. s.148.

Bu dönemde Çin Kültürü ile yetişmiş bir prens tarafından Budizm'in devlet dini haline getirilmesi için çok sayıda mabetler inşa ettirilmiş ve heykeller yaptırılmıştır. Bir görüşe göre bunun amacı imparatorluğu kuvvetlendirmek ve merkezi otoritenin dışında olan nüfuzlu aileleri zayıflatmak idi. Mabet ve heykellerin inşası için çok sayıda meslek sahibi Kore'den getirilmiş, bunlar Japon halkı ile kaynaşarak Japonya'nın kültürel gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

7'nci yüzyılın başlarından 9'ncü yüzyılın sonlarına kadar Çin'den yeni bilgileri almak için sürekli olarak Çin'e öğrenci ve Budist din adamları gönderilmiştir. 894 yılından sonra öğrenci gönderilmesi durdurulmuş ve bundan sonra Japonlar kendilerine özgü niteliklerini arayarak, o zamana kadar ülkeye aktarılmış olan yabancı kültürlerle, Japon geleneklerini bir anlamda sentezleştirmeye başlamışlardır. Bunların sonucunda Japon kültüründe Çin ve Kore'nin etkileri oldukça fazla olmuştur.¹⁰

2.4. Taykva (Nengo) Reformu (646)

645-649 yılında kabul edilen Nengo reformu ile hem toprak temelinde hem de devlet yazısında değişiklik yapılmıştır.¹¹ Kamatari tarafından yapılan bu reform ile büyük toprak sahiplerinin gücü azaltılmış, iç ve dış eyaletlere merkezden emir alan valiler atanarak tam bir otorite sağlanmaya çalışılmış, vergi toplamak ve tarımsal işleri kontrol etmek amacı ile muhtarlar görevlendirilmiş ve yeni vergi düzenlemeleri getirilmiştir.

Japonya'da toplumla ilgili ilk yasal düzenlemeler 6'ncü yüzyılda Prens Sohotoku'nun 17 maddelik anayasası ile 701 yılında yürürlüğe konan Tahio Anayasası'na dayanmaktadır. Konfüçyüsçü görüşün egemen olduğu bu anayasalar, 1868'deki Meiji Restorasyonu'na kadar Japon yasalarının

10 YUMIKO, Kihara, Türk ve Japon Çağdaşlaşmasında Laiklik Sorunsalı; Türk ve Meiji Devrimlerinde Din Politikaları, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.154.

11 KIVILCIMLI, Hikmet, Tarih Tezi Işığında Japonya: İkel Sosyalizmden Kapitalizme Son Geçiş, İstanbul 2000, s.47.

temelini oluşturmuştur.¹² ve Japonya hukuka dayalı yönetim biçimi ile adil bir toplum görünümüne girmiştir.¹³

2.5. Nara Dönemi (710-794)

Bu dönemin ilk aşamaları çeşitli taht kavgaları içinde geçmiştir. Kavgaların sonucunda kadınların imparatorluk makamına getirilmemesi kararlaştırılmıştır.¹⁴

Bu dönemde kent kültürü gelişmeye başlamış,¹⁵ Çin'in başkenti Hsi-an örnek alınarak Nara şehri kurulmuştur. O zamana kadar Japonya'da görülmemiş tapınaklar, binalar, caddeler inşa edilmiş, Çin sadece mimari alanda değil din, dil, giyim, devlet dairelerinin yapılanmalarında da örnek alınmış bunun sonucunda bazı sorunlar yaşanmıştır. Çince yapısının farklı olması nedeni ile Japonca'nın saflığını bozmuş, Çince halk arasında yayılmaya başlamış, güçlü ailelere mensup kişiler Çince öğrenmenin yanında bu dilde şiirler yazıp, Çince klasikler okumaya başlamışlardır ki, bu da Japon Milli Kültürü ile Çin Milli Kültürünü karşı karşıya getirmiş ve çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Bu dönemde Çin ve Hindistan'da faaliyet gösteren Budist tarikatlar Japonya'ya gelmeye başlayarak faaliyet göstermeye başlamışlardır.¹⁶

708 yılında Japonya'da ilk bakır madeni bulunarak ilk madeni para basılmıştır. İleriki yıllarda altın ve gümüş madenlerinin de bulunmasıyla bunu altın ve gümüş paraların basılması izlemiştir. Yüksek enflasyon nedeniyle paranın üzerinde yazılı olan değeri madeni değerinin altına düştüğünden,

---

12 UÇAR, Rezzan ve UÇAR, İbrahim Halil, Japon Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme: Çeşitli Açılardan Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:1, Sayı:1, s.2.

13 ÖZÇELİKEL, a.g.e. s.1.

14 KAVAK, a.g.e. s.151.

15 KIVILCIMLI, a.g.e. s.58.

16 KAVAK, a.g.e. s.151-152.

basılan bu paraların toplanarak Buda heykeli ve mabetler için çan yapılmasında kullanılmasından dolayı vergiler artmış ve halk daha zor koşullarda yaşamaya başlamıştır.¹⁷ Hükümet para tedavülü için uğraşmış fakat, pek başarılı olamamıştır.¹⁸

2.6. Heian Dönemi (794-1185)

784 yılında başkent önce Nara'dan Nagaoka'ya oradan da bugünkü adı Kyoto olan Heian'a nakledilmiştir. Bu nakiller ekonomiye fazladan yük getirerek ekonomiyi bozmuştur. Bu durum köylülerin Aynular'ın yaşadıkları bölgeye göç etmesine yol açmıştır. Valilerin bir çoğu askerlere ödemesi gereken parayı kendileri almış, askerleri de tarlalarda çalıştırmıştır. Aynular bunu fırsat bilerek sınır köylerini basmış ve hububata el koymuştur. İmparatorluk Aynular'a karşı 783 yılında ilk olarak kaymakam çocuklarının seferber edilmesi ile 4000 kişilik bir ordu kurmuş, ikinci olarak Şogunlar¹⁹ tayin edilmiştir. Yapılan savaşlarda Aynu tehdidi ortadan kaldırılmıştır.

Devletin yaptığı savaşların ve iskan çalışmalarının köylülere ağır vergi yükleri getirmesinden dolayı köylüler topraklarını büyük ailelere hediye etmiş ve kendi toprağında kiracı olarak yaşamaya başlamıştır. Bu köylüler, aynı zamanda bu ailelerin potansiyel ordusunu oluşturmaktaydı. Böylece bu aileler daha da güçlenmiş ve yönetimde söz sahibi olmuştur.

891 yılında Çin Kültürünün etkisinden kurtulmak için Çin'e elçi gönderilmesi uygulamasına son verilmiş fakat, ilişkilere devam edilmiştir. Ülke 1160'lara kadar çeşitli taht çatışmalarına ve iç savaflara sahne olmaya

17 LEE, Hee-Soo (Cemil), Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya'da İslamiyet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1989, s.9.

18 KIVILCIMLI, a.g.e., s.70.

19 Şogun, seii-taişōgun'un kısaltılmışıdır. Tam anlamı "barbarlara boyun eğdiren büyük general"dir. Zaman içinde Samuray aileleri Şogunluk makamını kendilerini yasallaştırmak ve ülkeyi İmparator adına yönetmek amacıyla kullanmışlardır. Kamakura Şogunluğu (1192 1338) Ashikaga Şogunluğu (1338 1573) ve Tokugawa Şogunluğu (1603-1868) olmak üzere üç ana Şogunluk dönemi olmuştur.

devam etmiş, buna koşut olarak da kılıç yapım sanatı gelişmiştir.²⁰ Bu çağ kültür bakımından Japon klasik çağı sayılmaktadır.²¹

Çin'den alınan ve tek heceli sistemi, Japonca'ya uymayan Kanji alfabesine çözüm olarak Katagana ve Hiragana alfabeleri geliştirilmiştir. Hiragana, Japonca kökenli kelimelerin yazımında kullanılırken, Katagana yabancı sözcüklerin yazımında kullanılmış ve böylece bir bakıma Japonca'nın yabancı kelimelerden temizlenmesi amaçlanmıştır.²²

Bu döneme girilirken yapılan toprak reformu ile beraber toprak toplumun mülkiyeti sayılmış ve toprak bir mesele haline gelmeye başlamıştır. Demir, saban ve orak gibi tarım aletlerinin kullanılmasına başlanması ile beraber tarım üretimi gittikçe artmıştır.²³

2.7. Kamakura Dönemi (1185-1338)

1240'lı yıllara kadar bir çok taht ve güç çekişmesi meydana gelmiştir.

Bu dönemde Kubilay Han Japonlar ile temasa geçerek ilişki kurmak istediğini belirtmiş, bu çağrılara yeteri cevabı almamasından dolayı 1284 yılında 900 parçalık donanması ve 25000 asker ile Japonya'ya sefere çıkmıştır. Japonya'nın yönetiminde etkisi olan vasiler Kubilay'ın denizci olmadığını savunarak onun bir tehdit olamayacağını düşünmüşlerdir. Fakat Kubilay Han Japonya ve Kore arasındaki adaları istila ederek anakaraya 70 mil uzaklıktaki Kyuşu adasına asker çıkarmış, Japonlar bu tehlikeyi nasıl atlatacaklarını düşünürken, Moğollar işgalin ilk gecesini gemide geçirirken çıkan bir fırtınada 13 binin üzerinde asker ve birçok gemi kaybederek geri çekilmek zorunda kalmıştır.

---

20 KAVAK, a.g.e., s.153.

21 KIVILCIMLI, a.g.e., s.84.

22 KAVAK, a.g.e., s.154.

23 KIVILCIMLI, a.g.e., s.86.

1281 yılında Moğollar Japonya'yı tekrar işgal için harekete geçmiş, İlkinden daha büyük 30 bin kişilik bir ordu ve donanma ile savaşa hazırlanan Kubilay Han birinci seferde olduğu gibi fırtına yüzünden bozguna uğramıştır. Kubilay Han üçüncü seferine üst düzey bir devlet adamının karşı çıkması yüzünden çıkamamıştır.

Japonlar kendilerini Moğol istilasından kurtaran bu tayfunlara Kamikaze (Tanrının Nefesi) adını vermiştir.

Bu dönemde Budist yazarlar Çince'nin etkisinden kurtularak Japonca harfleri kullanmaya başlamışlardır. Dil sadeleştirilerek halkın anlayacağı düzeye getirilmiştir.²⁴

Bu dönem, aynı zamanda Japon savaş sanatlarının (bushido) geliştiği, yayıldığı ve hüküm sürdüğü bir dönem olmuştur.²⁵

2.8. Muromachi Dönemi (1338-1573)

Bu dönemde ülkede iki ayrı hükümetin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum 1392 yılına kadar devam etmiş ve daha sonra her iki taraf arasındaki savaşlar sona ermiştir.²⁶

1404 yılından itibaren Çin'in Ming Hanedanlığı ile yürütülen ticari ilişkiler hız kazanmış, bu ticaretin sonunda Japon köyleri ve limanları büyümüştür. Çin paralarının Japonya'ya akması o güne kadar görülmemiş bir zenginlik meydana getirmiş, fakat bu durum Çin'de hoşnutsuzluk yaratmış ve Japon ticaretine karşı bazı sınırlamalar getirilmiştir. Büyük toprak sahiplerinin gücü tüccarların eline geçmeye başlamış, tüccarlar loncalar halinde örgütlenerek

---

24 RANG, Lee Wha, The Koryo-Mongol Allied Invasion of Japan-The Myth of Kamikaze, Kimsoft.

25 The Japan of Today, s.3.

26 KAVAK, a.g.e., s.158

kuvvetli samurayların²⁷ koruması altına girmişlerdir. Eskiden pirinç ile ödeme yapan köylüler para kullanmak zorunda kalmış ve bunun sonucunda köylü isyanları çıkmıştır.

1467-1477 ve 1477-1490 yılları arasında iki ayrı iç savaş yaşanmıştır.

1542 yılında fırtınadan kaçan Portekizli denizcilerin Japon limanlarına sığınmasıyla, Japonlar ilk defa Avrupalılar ile tanışmışlardır. Japonlar bu sırada Portekizlilerin tüfeklerini görmüş ve ilk tüfek imalathanelerini kurmuşlar, 1556 yılında ülkedeki silah sayısı 300 bine yaklaşmıştır.²⁸ Portekizliler'i, 1546 yılında Cizvit misyonerleri takip etmiş²⁹ ve 1549'da Kagoshima kentinde ilk misyon kurulmuştur.³⁰

Japonya'da ilk ateşli silahın satıldığı 1543 yılından 60 yıl sonra, feodalite ve anarşi artmıştır.³¹

2.10. Azuchi Momoyama Dönemi (1573-1603)

Bu dönemde Avrupalılar, borç verilen ve Beyler tarafından ödenemeyen paralara karşı alınan topraklar ile Nagasaki'yi bir liman şehri haline getirmişlerdir.

---

27 10. yüzyılda imparatorluk sarayı ve büyük toprak sahiplerinin muhafızları, özel koruma görevlileri olarak işe başlayan samuraylar, özel olarak eğitilmiş ve silahlandırılmış kiralık askerlerdi. Zamanla klanlar oluşturmuşlar, daimyolara (feodal derebeyleri) hizmet etmişler, ülkenin politik ve askeri gücünü ellerinde tutarak, Japonya tarihine 700 yıl hükmetmişlerdir.

28 ALTUNEK, Serpil, Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya'daki Yenileşme Hareketleri Üzerine Bir Karşılaştırma, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı 1-2, Aralık 1992, s.7.

29 The Japan of Today, s.7.

30 THOMPSON, Stephen I., Religious Conversion and Religious Zeal in an Overseas Enclave: The Case of the Japanese in Bolivia Anthropological Quarterly, Vol. 41, No. 4 ,Ekim 1968), s. 201.

31 KIVILCIMLI, a.g.e., s.17.

Yerel diktatörler olan RKY Nobunaga ve Toyotomi Hideyoşi zamanında ülke tek askeri egemenlik altında birleşmiş ve bu bir dizi başarılı askeri ittifakın tesisini sağlamıştır.³² Hideyoshi iktidarı süresi içinde içeride samuraylar ve köylüler üzerinde denetimi sıkılaştırıp kanlı bir iç savaşı sona erdirmeye çalışırken, 1593 ve 1597 yılında o ana kadar görülmemiş bir ordu ile, Çin'i ele geçirmek amacıyla Kore Yarımadası'nı işgal etmiş.³³ fakat bu saldırılar Kore ve Çin'in güçlü karşı koyuşu ile geri püskürtülmüştür.

Avrupalıların istilasının Japonlar üzerinde derin etkileri olmuştur. Özellikle Japonya'nın güneyinde bir çok Japon din değiştirmiş³⁴, artan Avrupa kültür emperyalizmi ve misyonerlik faaliyetlerine ve Avrupalıların fakir Japonları Hindistan'a köle olarak satmalarına karşın Hideyoşi çeşitli önlemler almış, bütün papazların ülkeyi terk etmelerini emretmiştir.

Bu çağın son dönemleri Japonya ve Mingler (Çin) arasında mücadeleler ile geçmiştir

Japon tarihinin antika medeniyet etkisi altında geçen Nara çağından sonraki Heian ve Kamakura çağları, Çin ile sadık siyasi ilişkili, son Muromochi ve Azuchi Momoyama dönemleri yine Çin ile siyasi ilişkili olmuştur.³⁵

16 ncı yüzyılın sonlarına doğru bölgesel derebeyleri arasında egemenlik çatışmaları yaşanmış ve ülkeye iç savaş hakim olmuş.³⁶ birçok savaşçı aile, şogunluk biçiminde iktidara gelmiştir.³⁷ Bu dönemde iktidarı ele geçiren Tokugawa Şogunları feodalite yönetimlerini merkezi yönetimin denetimine

---

32 HUNTER, E.Janet, Modern Japonya'nın Doğuşu, İstanbul, Mayıs 2002, s.18.

33 ESENBEL, Selçuk, Japonya ve Türkiye Çağdaşlaşma Tarihinin Karşılaştırılması, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.13.

34 The Japan of Today, a.g.e., s.7.

35 KIVILCIMLI, a.g.e., s.128.

36 The Japan of Today, a.g.e., Inc., s.3.

37 KIVILCIMLI, a.g.e., s.128.

olarak Japon toplumunu yönetmiştir. Ülkenin devlet düzeni, Şogunların yönettiği bir ulusal hükümet olan Bakafu³⁸ ile onlara itaat eden 270 kûsur sayıda irili ufaklı büyüklükte yerel hükümetlerden oluşmaktaydı.³⁹

2.11 Edo (Tokugawa) Dönemi (1603-1868)

1185 -1868 yılları arasında, Japonya'da yaşanan feodal dönem içinde, Tokugawa dönemi özellikle önemlidir. Japonya'yı kapitülasyonların altında ezilen, zayıf bir feodal devlet durumundan çıkarıp, dünya siyasetinde ağırlığı olan, ekonomik ve askeri açıdan güçlü bir devlet şekline sokan fikri alt yapı, bu dönemde şekillenmeye başlamıştır.⁴⁰

1603 yılında kendisini tüm Japonya'nın yöneticisi olarak ilan eden Ieyasu, Edo'da Şogunluğunu kurmuş, Ieyasu'nun temelini attığı kurumlar gelecek 265 yıla damgasını vurmuştur.⁴¹

Japonya'da 13'ncü yy.'dan beri dört yüz elli yıldan daha uzun bir zamandan beridir süren iç savaşlar ancak 1600 yılında Tokugawa ailesinin iktidarı ele geçirmesi ile sonlanabilmiştir. Barış ile beraber Tokugawa şogunları iktidarlarının da temellerini sağlamlaştırmıştır. Bunu silahlı güç yerine ekonomiyi denetim altına alarak başarmışlardır. İmparatoru

---

38 Bakuhan rejimi denilen feodal Tokugawa rejiminin özelliği, batılı devletlerin ademi merkezîyetçi feodal rejiminden farklı olarak Bakafu'nun oldukça büyük bir güce sahip bulunmasıdır. Han denilen derebeyliklerin başında han sahibi (hanshu) bulunmakta, han sahiplerinin içinde özellikle büyük han sahiplerine Daimyo denilmekteydi. Bakafu'da bulunan ve Daimyoların en güçlüsü olan Şogun, onları denetim altında tutmaktaydı.

39 ESENBEL, a.g.e., s.15.

40 DÜNDAR, Merthan, Panislamizm'den Büyük Asyacılaşma: Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s.125.

41 The Japan of Today, s.7.

Dayminolardan⁴² uzak tutmuşlar, Dayminoların gücünü bir takım tedbirler ile azaltmışlardır.

Barış, ülkenin sosyal yapısına kaçınılmaz değişiklikler getirmiş, o zamana kadar silah kullanmaktan başka her türlü meslek yasaklanmış olan savaşçı sınıf Samurayların rolü üzerinde etkili olmuştur. Samurayların bağlı bulunduğu Dayminoların yetkileri azaltıldığı için Samuraylar için mesleklerini yerine getirebilecekleri bir ortam da kalmamıştır. Bunun üzerine Şogunlar onları öğrenime teşvik etmiş ve böylece yeni bir aydınlar sınıfı doğmuş, Geleceğin bilim ve sanat uygarlığının temelleri atılmıştır.⁴³ Tokugawa döneminde toplum dört sınıfa bölünmüştür: Samuray (savaşçılar veya soylular), köylüler (ya da çiftçiler), sanatkarlar ve tacirler. Samuray, ayrıcalıklı yönetici sınıftı. Köylüler toprağa bağlı ve yaşamları her yönüyle samuray tarafından düzenlenen kitleydi. Yaşama hakkına sahip olmalarının tek nedeni yönetici sınıfa hizmet sağlamaları ve onların giderlerini karşılayacak vergileri ödemeleriydi.⁴⁴

Güçleri elinde toplayan Tokugawa ailesi, 1606'dan itibaren, gitgide yayılmaya başlayan Hıristiyanlığa (Misyonerliğe) karşı tavır almaya başlamış ve bu din taraftarları üzerinde baskı kurmuştur.⁴⁵

Hollandalılar'a, İspanyollar ve Portekizliler gibi misyonerlik faaliyetlerinde bulunmadıkları için 1609 yılında HirRKY kentinde tersane açma izni verilmiştir.

1612 yılında Hıristiyanlığı kısıtlayıcı yasal düzenlemeler bir kez daha uygulamaya konmuştur.

---

42 Dayminolar hem Şogun'a hem de İmparator'a bağlıdır.

43 EROL MÜTERCİMLER, Ertuğrul Faciası ve 21.Yüzyıla Doğru Türk Japon İlişkisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993, s.67-70'den özet.

44 BHAPPU, Anita D., Japon Ailesi: Japon Şirket Ağları Ve Japon Yönetimi İçin Kurumsal Bir Mantık, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 2001, s.167.

45 DÜNDAR, Merthan, a.g.e., s.127.

1613 yılında Hollandalıların ardından İngilizler de HirRKY kentinde tekstil imalathanesi kurdular. Bu sırada yasak olmasına rağmen Hıristiyanlık çalışmaları devam etmekte idi. Hatta Şimbara ve Amukasa beylikleri'nin tamamı Hıristiyan olmuştu.⁴⁶ 1580 yılı itibariyle ülkede 150 bin kişi Hıristiyan olmuş ve 200 kilise açılmıştı.⁴⁷

1633'de Japon gemilerinin Bakafu'dan izinsiz dışarıya gitmeleri, 1635'de ise tüm Japonların, dışarıya çıkmaları ve dışarıda olanların da ülkeye dönmeleri yasaklanmıştır.⁴⁸ Bu tedbirleri sağlamlaştırmak amacıyla açık denizlerde seyir yapabilecek gemilerin inşası da yasaklanmıştır.⁴⁹

1637 yılında Şimbara'da Hıristiyanlar gördükleri baskıların artması üzerine isyan etmiş ve Hara kalesi'nde Tokugawa'ya karşı savaşımaya başlamışlardır. Hükümet orduları Güney Japonya'dan gelerek Hara Kalesi'ni kuşatmış ve kaleyi düşürmüştür. Kalede bulunan 33 bin kişi öldürülmüştür.⁵⁰ Bu isyandan sonra kaleyi topa tutan Hollandalılar hariç, Japonların isyanda parmağı olduklarını düşündüğü, İspanyollar ve Portekizliler Japonya'dan kovulmuştur. Ayrıca Japonların ülke dışına çıkmaları yasaklanmış, dışarıdan ülkeye girmek isteyen yabancılar da ölümlerle cezalandırılmışlardır. Hollandalılar ise 1641 yılında Deşima adında küçük bir adaya gönderilmiş ve böylece Japonya'nın kapıları yabancılar için kapanmıştır.

1716'dan itibaren toplumsal hayatta ve devlet yönetiminde Kyoho reformları olarak bilinen çeşitli reformlar yapılmıştır. 1742 yılında 103 maddelik bir kanun yürürlüğe konulmuş, Çin hukuk kitapları tercüme edilmiştir. Ülkenin dışa kapatılması içerideki sıkıntıların artmasına sebep

---

46 KAVAK, a.g.e. s.160.

47 ALTUNEK a.g.e., s.6.

48YUMİKO, a.g.e., s.157.

49 APATAY, Çetinkaya, Ertuğrul Fırkateyni'nin Öyküsü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998, s.50.

50 Britannica Ansiklopedisi

olmuş, iç göçler başlamış 1782 yılındaki bir kıtlıkta 900 binin üzerinde kişi açlıktan hayatını kaybetmiştir.⁵¹

Yabancı bilim kitaplarının ülkeye girmesine izin verilmiştir ve ilk kez tüm Japonya'nın kıyı haritası çıkarılmıştır. Bu çağın ortalarında eski Japonca ve edebiyat araştırmalarına başlanmış ve Budizm ile Konfüşyüsçülüğün Japon kültürüne etkileri araştırılmıştır. Bu akım "Kokugaku" (Milli Öğrenme) hareketi olarak adlandırılmıştır.

18'nci yüzyılın sonlarına doğru Şogun, Japonya dışı güçlerce tehdit edilmeye başladı. İlk olarak Rusya, Sibiryayı aldı ve Sakhalin ve Kuril adalarında görülmeye başladı.⁵² Bu sırada Japonya'ya kıyılarını dış dünyaya açmaya yönelik baskılar da artmaya başlamıştır. Aynı zamanda leyaşu tarafından temelleri atılan sosyal ve ekonomik yapı, gelişen dünya ile birlikte zorlanmaya başlamıştır.⁵³

1792 yılında bir Rus heyeti Japonya'daki ticari potansiyeli görmek için Japonya'ya gelmek istemiş, bu girişim, Şogun tarafından önlenmiş, ve kıyıların savunması kuvvetlendirilmiştir.⁵⁴ 1804 yılındaki ikinci deneme de Şogun tarafından engellenmiştir. 1808 yılında İngilizler topraklarını Nagasaki'ye çevirerek erzak talep etmişler ve Hollandalıların buldukları Deşima Adası'nı işgal ederek, Hollandalıların Japonya ticaretini ele geçirmeye çalışmışlardır.

Şogun 1825 yılında bir ferman çıkararak Japon kıyılarına gelen bütün gemilerin batırılmasını ve karaya çıkan tüm denizcilerin öldürülmesini emretmiştir. Bu emrin verilmesinde özellikle son zamanlarda sayıları gittikçe artan yabancı gemilerin Japon sahillerine çıkarak erzak almak istemeleri etkili

---

51 KAVAK, a.g.e. s.164.

52 SHOSEKI, Osaka, Japan in Modern History, Tokyo, 1994, s.23-37.

53 The Japan of Today, s.7.

54 SHOSEKI, Osaka, a.g.e., s.29.

olmuştur. Fakat, bu önlemler başarılı olamamıştır.⁵⁵ 18'nci yüzyılın başlarından itibaren Asya'da yayılmaya başlayan Avrupa ülkelerine ait gemiler, Japon kıyılarında daha fazla görülmeye başlamış ve Japonya'ya tehdit etmeye başlamıştır. Japonya sularında yabancı gemiler sıkça görülmeye başladıkça halkın gelecek endişesi de artmaya başlamıştır. Aynı zamanda bazı bilim adamları büyük ölçekte ticaretle uğraşmak ve açık denizlerde Japonya'nın etkisini artırmak maksadıyla kapıların açılması gerektiğini savunmaya başlamışlardır.⁵⁶

Deşima Adası'ndaki Hollandalılar vasıtası ile dünyadaki gelişmeleri izleyebilen Japonlar şimdi buharla çalışan zırhlı gemiler ve güçlü toplarla Japonya'ya gelen yabancılara karşı daha ne kadar dayanabileceklerini düşünmeye ve dışa açılmanın ne zaman ve nasıl olacağını kendilerine sormaya başlamışlardır.⁵⁷

Tokugawa çağını gerek Japon gerekse Batı bilginleri, yanlış değerlendirmektedir. Yerli yabancı yazarlar, Tokugawa çağını; Japon hayatı için içine kapanma donma ve taşlaşma saymaktadır. Çünkü, Rönesans sayılan Tokugawa çağı öncesinde, Japonya batılı tüccarlarla misyonerlere kucak açmışken, Yedo çağında, birden bire bütün kapılar kapanmıştı. Fakat, yerli Japon yazarlar bugün şöyle demektedir:

“Çoğu batılılar sanıyorlar ki, Japonya'nın şimdiki ilerleyişi, bugün içinde bulunduğu medeniyet yalnız MEIJİ RESYORASYONU'ndan beri, yani şu 60 yıl içinde gerçekleşmiştir. İlerlemeyi biraz, bugünler Avrupa ve Amerikası'nda olduğu gibi, yalnız maddi ve teknik yönde göz önüne getirirsek, o kanı doğrudur. Ne var ki, şunu da unutmamalıdır: Japonya daha önce, maneviyatla ilerlemişti. Hem bu manevi (ruhsal) medeniyet temelini küçümsemekten kaçınmalıdır. Muhakkak olan bir şey var: Japonya, geleneksel ruh değeri sayesinde maddi fuhatı yapabildi.”

---

55 KAVAK, a.g.e. s.160-165.

56 SHOSEKI, Osaka, Japan in Modern History, Tokyo, 1994, s.29-31.

57 KAVAK, a.g.e. s.164.

Yazarlar yalnız 1868 ile başlayan Meiji çağındaki kapitalizme atlayışı göz önünde tutmaktadır: Bu atlayışı "MUCİZE" saymaları ise, ondan önce 300 yıl süren uzun Tokugawa çağındaki birikişi görmemelerinden; kuru bir soyutlama saymalarından ileri gelmektedir.

Tokugavalılar, Japonya'yı açık bir Rönesans çağına getirmişlerdir. Batının ortaçağından kapitalizme atlamak için geçirdiği önemli Rönesans ile, Japon Tokugawa çağı arasında çok az fark vardır. Japon hayatında bugün inanılmaz gibi görünen şeylerin mekanizması, Tokugawa çağı boyunca memlekette birikişine dayanmaktadır.⁵⁸

---

58 KIVILCIMLI, a.g.e., s.134-158.

3. JAPONYA’NIN BATIYA AÇILMASI, MEİJİ RESTORASYONU VE EMPERYAL BİR GÜÇ HALİNE GELMESİ

Japonya’nın modern bir ulus olma süreci iki genel periyotta incelenebilir. Birinci periyot; batıya açılım, ikinci periyot ise gittikçe artan milliyetçilik ve otokrasidir.⁵⁹ Japonya’nın Batı dünyasına açılışını kabaca, batı emperyalizminin tarihsel dinamiğinin bir uzantısı olarak görmek gerekir. Japon toplumu, bu değişim sürecini, “çağdaşlaşma eşittir Batı ile rekabet” olarak algılamıştır.⁶⁰

3.1. Japonya’nın Batıya Açılması

1850’li yılların sonlarına doğru Japonya, okyanuslarda stratejik bir güç olarak yükselen ve Çin piyasasını ele geçirme çabası içinde olan ABD’nin baskısını hissetmeye başlamıştır. ABD, Japonya’dan Çin’e geçiş alanı olarak kullanabileceği ve balina avlama gemilerinin kullanabileceği bir limandan yararlanmak için Japonya ile ilgilenmeye başladı.⁶¹ 1848’den itibaren, Meksika’dan Kaliforniya’ya kadar olan sahil şeridininin güvence altına alınarak, San Fransisco’nun da, Pasifik’e yani Kanton ve Şangay’a kadar uzanan rota için, güvenli bir başlangıç limanı olarak hazırlanması, ABD’nin yüzünü Batı Pasifik’e çevirmesine sebep olmuştur.⁶²

Fansızların ilk defa 1844 yılında Ryukyu Adaları’na gelerek ticaret anlaşmaları yapmaları üzerine aralanan kapıları ABD, 1846’da Komodor James Biddle ile iki savaş gemisini Tokyo Körfezi’ne demirleyerek açmaya

59 JESTY, Justin, Japanese History from 1868 to the Present, Department of East Asian Languages and Civilizations University of Chicago, s.3.

60 ESENBEL, a.g.e., s.17.

61 KEENE, Donald, In Just 150 Years, A Unique Japan U.S. Alliance Has Been Forged, Japan Now, Cilt:3, s.1.

62 DÜNDAR, Merthan, a.g.e., s.131.

çalışmış, fakat başarılı olamamıştır. Biddle kıyıya çıktığında bir Japon denizcisi tarafından itilip kakılmış ve hakarete uğramıştır. Buna karşılık vermeyen Biddle'ın görüşme talebi Japon makamlarınca ret edilmiştir.⁶³

1853 yılında ABD'li Perry'nin komutası altında 4 gemiden oluşan bir filo Uraga şehrine gelmiştir. Gelişlerinin amacı Japonya'yı dış dünyaya açılmaya zorlamak ve Japonya'nın ABD gemilerinin limanlarından ikmal yapmasına izin vermesiydi. Şogun bu istek karşısında korkmuş olmasına rağmen Perry'i gelecek yıl cevap vereceklerini söyleyerek geri göndermiştir. Şogun teamüllere aykırı olarak konuyu Saray'a götürmüş ve dayminoların görüşünü istemiştir. Bu Şogun'un daha önce yapmadığı bir şey olup gücünün düşüşe geçtiğinin açık bir göstergesidir.⁶⁴

Japonya bu sırada, özellikle sanayi ve ekonomi ile ilgili alanlarda Batı uygarlığının, her bakımdan 250 yıl gerisinde bulunmaktaydı.

Amerikan mektubu Şogunlarda gözle görülür bir etki yaratmıştır. Danıştıkları Dayminolar savaştan uzak kalmak şartı ile isteklere sonuna kadar karşı koyulmasını istemiş fakat, Perry'nin 1854 yılında dönerek ortaya savaş yada anlaşma olarak iki seçenek sunmasından dolayı Japonlar, 31 Mart 1854 tarihinde Kaganawa Anlaşmasını imzalamıştır.⁶⁵ Bu "İttifak ve Dostluk" anlaşmasıyla Japonya iki limanını ABD gemilerinin kullanımına açmıştır.⁶⁶ Böylece Japonya'nın 1639'dan beri dış dünyaya kapalı olan kapıları bu anlaşma ile açılmış oldu.⁶⁷ 1854 yılından itibaren sırasıyla İngiltere, Rusya ve Hollanda, donanmalarını Japonya'ya göndererek,

---

63 KAVAK, a.g.e. s.,160-165'den özet.

64 SHOSEKI, Osaka, Japan in Modern History, Tokyo, 1994, s.229.

65 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.71.

66 SHOSEKI, Osaka, a.g.e., s.229.

67 MÜTERCİMLER, a.g.e., s.71.

Japonya'yı ABD'liler ile imzalamış oldukları anlaşmaların benzerlerini imzalamak zorunda bırakmışlardır.⁶⁸

Japonya, Avrupa ve Amerika ile yaptığı –kendi açısından eşit olmayan- ticaret ve dostluk anlaşmalarından sonra bu ülkelerin yarı sömürgesi durumuna düşmüştür.⁶⁹ Bu anlaşmalar zinciri, Japon toplumunu korunmasız bir şekilde Batı ekonomisinin çekim gücüne sokarak, ticari ilişkilerden, misyoner faaliyetlerine kadar çok değişkenli 19'ncü yüzyıl Batı emperyalizminin serbest ortamına atmış,⁷⁰ anlaşmaların sonucunda Japonya'da fiyatlar ani olarak artarak iç ekonomiyi karışıklığa sürüklemiştir.⁷¹

Bütün bu olaylar Japonya'da Şogunluğun ve İmparatorluğun siyasi konumlarını değiştirmiştir. Şogunluk zenginleşme ve modernliğin ticaret ile dışa açılarak olacağını savunurken, İmparatorluk, ülkede kuvvetlenen milliyetçiliğin sembolü haline gelmiştir. 1859 yılında bir ferman ile tüm yabancıların ülkeden çıkarılması emredilmiş, 1862-1863 yıllarında yabancılar ile ilişkiyi savunan pek çok kişi öldürülmüştür. Yabancılar saldırıya uğramış, İngiliz ve Amerikan görevliler öldürülmüş, 1863 yılında Yedo'daki ABD elçilik binası yakılmıştır.

Bir daymino olan Koşu beyi tarafından Şimoneseği boğazından geçen gemiler top ateşine tutulmuş,⁷² bu olaya karşın bir sonraki yıl Şimoneseği şehri İngiliz, Fransız, Hollanda ve ABD gemilerinin katılımı ile oluşturulmuş bir filo tarafından bombalanmıştır. Benzer olarak, 1862 yılında Kogashima, bir İngiliz tüccarın öldürülmesi nedeni ile İngiliz donanması tarafından bombalanmıştır. Her iki olayda da bir çok can kaybı meydana gelmiştir.⁷³

---

68 APATAY, a.g.e., s.56.

69 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.80.

70 ESENBEL, Selçuk, a.g.e., s.16-17.

71 SHOSEKI, a.g.e., s.233..

72 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.71-72.

73 SHOSEKI, a.g.e., s.235..

Satsuma ve Koşu Dayminoları bu olay üzerine Batılılaşma politikalarını benimsemek zorunda kalmıştır.⁷⁴

Ülkeyi kuvvetlendirmek için Hollanda'dan savaş gemileri ve donanımları sipariş edilmiş ve yeni askeri limanlar açılmıştır. 1855 yılında Hollandalı öğretmenler ile bir bahriye okulu, Edo'da da Batı tarzı askeri okul açılmıştır. 1867 yılına gelindiğinde 8 adet buharlı savaş gemisi hizmete girmişti.⁷⁵

3.2. Meiji Restorasyonu

Şogunların kapitülasyonları 1858 yılında imzalamasını ulusal şeref ve onurun ayaklar altına alınması olarak niteleyen bazı genç samurayların başlattığı militan, milliyetçi hareket, sonuçta muhalif derebeylerin Şogun ordusuna karşı meydan okumasına ve bir kısa iç savaştan sonra muhaliflerin Şogun yönetimini "devirip", yerine 1868 yılında genç Meiji yönetimini kurmalarına yol açmıştır.⁷⁶

İmparator Meiji tahta çıkarak Şogun Yoşhinobu Toguwa'nın elinde bulunan yetkileri tekrar imparatorluk makamında toplamıştır. Böylece 250 yıllık şogun idaresi 1868'de resmen sona ermiş ve Batı tarzında kurulmuş olan hükümet çalışmalarına başlamıştır. 1869 yılında Hükümet yabancı düşmanlığını yasaklayarak ülkede Batı aleyhtarlığı ve taraftarlığı tartışmalarına sona erdi. Başkent Tokyo'ya nakledildi. Samurayların silah taşımalarının yasaklanması üzerine samuraylar ayaklandılar ve 1877'de Satsuma isyanı patlak verdi. 40 bin kişilik samuray ordusu ile batılı tarzda teşkilatlanmış 60 bin kişilik Milli Ordu 6 ay boyunca savaştı ve Milli Ordu galip gelerek isyanı bastırdı.

74 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.71-72.

75 SPACKMAN, Chris, An Encyclopedia of Japanese History, 2002, s.42-43.

76 ESENBEL, a.g.e., s.18.

1889 yılında Alman anayasası örnek alınarak yeni bir anayasa ilan edilmiş, 1882 yılında askerlerin siyaset ile uğraşmaları yasaklanmıştır.⁷⁷

Sosyal yapıya yeni bir biçim vermek, ilk reformların en önemlileri arasında yer almakta idi. Askeri kast düzeninin kaldırılması ile yeni bir askeri organizasyon kurulmasının gerekliliği doğdu. Şogunluğu kaldırmak ve Şintoizm'den Budist aykırılıkları temizlemek için "Devlet Şintoizmi" adı altında yeni bir din yaygınlaştırılmıştır.⁷⁸

İmparator Meiji ülkeyi yükseltebilmek amacı ile önce ülkenin ekonomik olarak gelişmesini engelleyen eşitlikten yoksun anlaşmaları kaldırmak için girişimlerde bulundu. Bu maksatla, Japon İmparatorluğu Dışişleri Bakanlığı tam yetkili büyükelçi İwakura Tomani başkanlığında bir heyeti 8 Ekim 1871 tarihinde ABD ve Avrupa'ya gönderdi. ABD'nin cevabının olumsuz olması nedeniyle İmparator heyete Avrupa devletlerinin kültür kuruluşları hakkında incelemeler yapılması talimatını ilettiler.

Dışişleri Bakanı Terajima Munenori zamanında (1873-1889) Japonya kendi açısından eşit olmayan anlaşmaları kaldırmak ve gümrük özerkliğini tekrar ele geçirmek için ABD ve Avrupa devletleri ile yeniden müzakerelere girişmiştir. Rusya ve İtalya Japonya'ya karşı iyi niyet göstermiş, fakat İngiltere, Fransa ve Almanya Japonya'nın özerklik isteğine karşı çıkmış, hatta gümrük ücretlerini yükseltmeye bile teşebbüs etmiştir. Bu durum, Japon halkı arasında da huzursuzluğa yol açmıştır. Japon Halkı kapitülasyonların tamamen ortadan kalkmasını istiyordu ve gümrük özerkliği isteyen dış işleri bakanının isteklerini yeterli görmüyordu.⁷⁹

Kısa sürede Batı'nın teknoloji seviyesine ulaşamadıkları takdirde Batı tarafından ezilip sömürülecekleri gerçeği kavranmış ve bir an önce Batının

---

77 KAVAK, a.g.e. s.160-165.

78 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.72-73.

79 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.80-81.

bilimini ve teknolojisini almak için gayret sarf edilmiştir.⁸⁰ 1872 yılında zorunlu eğitim kabul edilmiş⁸¹, 20'nci yüzyılın başlarında Japonya'da ilkokula devam oranı %95'i aşmıştır.⁸² Zorunlu eğitim 1907 yılında ise 7 yıla çıkarılmıştır.⁸³ Ekonomik alanda ise, ülkenin ihtiyaç duyduğu endüstriyel yatırımları gerçekleştirmek için, Batılı uzmanlar davet edilerek milli kalkınmanın temelleri atılmaya başlanmıştır.

1868'de ilk olarak merkeze bağlı bir ordu kurulması için çalışmalara başlanmış, Ocak 1873 yılında çıkarılan bir kanunla, 23 yaşından büyük erkeklerin faal olarak 7 yıl orduda, üç yıl da yedekte görev yapması mecburi hale getirilmiştir.⁸⁴ 1872 yılında Almanya ve Fransa model alınarak silahlanma hareketine başlanmıştır. 1875 yılında Rusya ile temasa geçilerek Sahalin ve Kuril Adaları paylaşılmış, 1876 yılında Meji Rejimi, Bonin ve Riu Kiu adalarını ilhak ederek sınırlarını deniz yörüngesi istikametinde genişletmiştir. Vladi Vostok ve Hong Kong kaleleri karşısında Japonya, 1863 yılındaki bombardımandan ve istila tehdidinden doğan bir milliyetçi dalgası ile sarılmaya başlanmıştır.⁸⁵

Hristiyanlık serbest bırakılmış, Rousseau ve diğer batı entelektüellerinin fikirleri öğrenilmeye başlanmıştır.⁸⁶

---

80 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.73-77.

81 1872 yılında kabul edilen Temel Eğitim Kanunu'nda; "öğrenmek hayatta başarılı olmanın anahtarıdır ve kimse öğrenmeyi ihmal etme lüksüne sahip değildir. Bundan sonra temel eğitim geniş halk kesimlerine kadar götürülecektir. İleri düzeyde eğitim ise her ferdin kendi yetenek ve olanaklarına bırakılmıştır. Kız veya erkek çocuğunu okula göndermeyen aileler görevlerini ihmal etmiş sayılacaklardır" denilerek dönemin eğitime bakışı yansıtılmıştır

82 DEMİRCİOĞLU, Murat , Japonya'da Sendikacılık, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.39.

83 GÜVENÇ, B., Japon Kültürü, İş Bankası Yayınları, İstanbul, Şubat 2002. s.325.

84 DÜNDAR, a.g.e., s.137.

85 KINNANE, Ray, Christianity in Japan, Roarfish, 12 Haziran 2006.

86 SHOSEKI, a.g.e., s.243.

Toprak yönetim sistemlerinde de değişikliğe gidilerek ilk olarak 1871'de aile, klan, kan birliğine dayanan feodal dönem yönetim sistemi Bakuhan terk edilmiştir.⁸⁷ Japonya'daki feodalizmi bitirmek için yüzlerce feodal alan kaldırılmış ve yerine bugün hala kullanılan yerel yönetim sistemi getirilmiştir.⁸⁸

Toplumdaki eski sınıf sistemi ortadan kaldırılarak, çiftçilerin, zanaatkarların, tüccarların eşit bireyler olarak kabul edilmeleri; mülk edinme meslek seçimi gibi yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu değişimler, Japonya'da kapitalizmin yerleşip gelişmesinin temel esası olarak kabul edilmektedir.⁸⁹

Japonya'da sanayileşme süreci üç aşamada gerçekleşmiştir:

- Merkezi bir plan uyarınca, tüketim kısılarak dış satıma ağırlık verilmiştir. Tarım kesiminden ağır vergiler alınarak, sanayi yatırımlarına kaynak yaratılmış, yabancı uzmanlardan öğrenilenler uygulanmış, devlet tekelinde iktisadi işletmeler kurulmuştur.
- Kurulmuş ve işletmeye alınmış sanayi kuruluşları özel girişimcilere aktarılmış, ulusal bankacılık kurulmuş, vergi işleri düzenlenmiştir.
- Üçüncü aşamada kendi sanayilerini kendileri kurabilir seviyeye gelmişlerdir.

1870 yılında ilk demiryolu döşenmiş, 20 yıl sonra 7200 km demiryolu tamamlanmış, aynı yıl 17 bin ton olan deniz ticaret filosu 1904 yılında 600 bin tona yükselmiştir. 1868-1898 arasındaki 30 yıllık dönemde Japonya, sahip

---

87 DÜNDAR, a.g.e., s.134.

88 SPACKMAN, a.g.e., s.13.

89 ORAN, Mustafa., Japonya'da Endüstriyel AR-GE: Kişisel Bir Bakış, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.136.

olduğu 2190 fabrikayla Asya'nın en büyük atölyesi, dünyanın da sayılı sanayi ülkelerinden biri haline gelmiştir.⁹⁰

Erken Meiji döneminde (1868-1880'ler), Meiji yönetiminin reformları, batı uygarlığını olağan üstü bir hız ve bazen dengesizlikle ülkeye ithal etme çabasında olmuştur. Bu reformlar, bir ara Japon toplumunu ve insanını "tam bir Batılı" olmaya zorlamak için, örneğin, İngilizce'yi ana dil olarak benimsemekten, ırkın tekamülü için Batılı kadınlar ile evlenmek gibi kısa zaman sonra ciddiye alınmayan önermelerin yanında devlet yapısını, yeniden kurulan hukuk düzenini, eğitim sistemini ve modern teknolojiyi doğrudan batı örneklerinden alıp eskinin yerine yeninin yapılmasını önemsemektedir. Bu aşırı Batı hayranlığını içeren dönem, 1880-1910'lar arasında geç Meiji döneminde, Milliyetçi bir anlayışın tepkisini doğurmuş ve çağdaşlaşma reformları daha keskin bir ulusal çizgi içine alınmıştır.⁹¹

1868-1912 bu yılları süresince Japonya'nın yeni liderleri Japonya'yı batılı ülkeler ile eşit ölçüde davranabilecek kapasitede modern bir sanayi toplumuna dönüştürmeyi ve ulusal bir yara olarak görülen eşitsiz anlaşmalardan kurtulmayı amaçlayan bir program yürütmüşler, 1914'e kadar Japonya sadece eşitsiz anlaşmaları değil, İngiltere ile olan ittifakı ve imparatorluğun esaslarını da gözden geçirmeyi başarmıştır. Modern sanayi sektörü sürekli büyümüş, dünyanın önde gelen tekstil ihracatçıları arasına girmiştir. Meiji dönemi sonunda uluslararası güç için gerekli ekonomik temelleri sağlamaya yönelik olarak batı tipi mali kurumlar, altyapı ve fabrikaya dayalı sanayi ön plana çıkmıştır.⁹²

Ülkenin kapılarını zorla açtıran Batılı emperyalist ülkelerin seviyesine ulaşmak maksadıyla, 1868'de "Zengin Devlet Güçlü Ordu" sloganı altında başlayan Meiji Devrimi ile Japonya, özellikle iktisat alanında büyük başarı sağlamıştır. Ancak siyasal ve sosyo-kültürel alanlarda yapılan bazı

---

90 APATAY, a.g.e., s.58-61.

91 ESENBEL, a.g.e., s.18-19.

92 HUNTER, E. a.g.e., s.24-27.

girişimlerin, demokratik niteliğe sahip olmaması, iktisatın hızla gelişmesinin doğurduğu çelişkilerin düzeltilmesi ve giderilmesi için gerekli sistem konusunda boşluk bırakarak, ülkenin giderek militaristleşmesine yol açmıştır.⁹³ 42 yıl süren bu dönem içinde Japonya'nın geçirdiği değişim ve ülkeye getirdiği yenilikler sayesinde kazandığı güç, Japonya'yı adım adım gerçek bir emperyal devlet haline getirmiştir.⁹⁴ Meiji döneminde Batılı devletlerin bir kaç yüzyılda kaydettiği ilerlemeler birkaç on yıl içinde gerçekleştirilmiştir.⁹⁵ Tokugawa döneminde belli bir tecrübe ve maddi birikime sahip olan köylü kökenli girişimciler, ellerindeki ilk sermaye ile, tüm Meiji dönemi ve sonralarında, isimlerini yukarıdan bildiğimiz bir çok Japon sanayi ve holdinglerin kurucuları olmuştur.⁹⁶

3.3 Japonya'nın Emperyal Bir Güç Haline Gelmesi

Japon ekonomisinin bu hızlı kalkınması, onu Japon adalarının dışına, Asya kıtasına doğru itmeye başlamıştır. Sanayi kuruluşlarına hammadde, sanayi ürünlerine pazar bulmak kaçınılmaz hale gelmiştir.⁹⁷

Japonya'nın milli politikası 1894 yılında belli olmuştur. Genişleme politikası olarak adlandırılan bu politika kısaca üretim için hammadde ihtiyacı olan ve bunu da ancak dışarıdan satın alma yolu ile temin edebilen büyük endüstri şirketlerinin yeni hammadde kaynaklarının kazanılması için hükümeti yönlendirmesi, iç siyasette sıkıntı yaşandığı durumlarda ordunun harp propagandası yaparak dikkatleri dışarıya toplaması olarak özetlenmektedir.⁹⁸

Bu programa göre Japonya'nın etrafında saptanan iç, orta ve dış bölgeler zaman içinde ve sırayla Japon egemenliğine alınacak, Japon

---

93 YUMİKO, a.g.e., s.151.

94 DÜNDAR a.g.e., s.133.

95 The Japan of Today, s.8.

96 ESENBEL, a.g.e., s.21.

97 APATAY, a.g.e., s.62.

98 KAVAK, a.g.e. s.160-165.

anavatan adalarına karşı yapılacak saldırılarda, bu bölgelerden itibaren uzaktan savunma tedbirleri uygulanacak, Japonya'nın etrafındaki komşu ülkeler içine, kuşaklar halinde, hem ham madde kaynaklarına sahip olan, hem de Japon sanayi ürünleri için pazar olabilecek ülkeler dahil edilecek, böylece Japon sanayinin ve ticaretinin gelişmesine imkan verecek ortam hazırlanacaktı.⁹⁹

Politikanın uygulama alanı olarak Doğu Asya devletlerinin toprakları hedef alınmış ve genişleme hareketinin ilk adımı Kore üzerinden atılmıştır. Kore'nin seçilmesinde önde gelen sebepler şunlardır: Kore'nin gelişen Japon ekonomisi ve sanayisi için Pazar ve hammadde teşkil etmesi, Asya'nın kapısı olarak görülmesi, Asya'dan gelebilecek bir tehlikeye karşı atlama taşı olarak kullanılma pozisyonuna sahip olmasıdır. Japonya 1885 yılında Japon elçiliği'nin ateşe verilmesini bahane ederek Kore'ye donanma göndermiş ve asker bulundurmaya başlamıştır. Daha sonra Çin ile yapılan görüşmeler sonucunda her iki devlet de askerlerini Kore'den çekmiştir.

Japonlar arasında, "ihracat mecburiyetinin fakirlikten kaynaklandığı" şeklinde köklü bir anlayış yerleşmiş ve bu varsayım, 1945 yılına kadar 19'ncü ve 20'nci yüzyıl Japon siyasetinde Japonya'nın ekonomik kurtuluşunun sadece bir ulus-devlet olarak değil, aslında ulus-devletten güçlü bir modern Asya imparatorluğu kurmasında yattığı anlayışının temelini teşkil etmiştir. Meiji döneminden itibaren II'nci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar, Japon siyaset ve ekonomi dünyasının etkin kişileri ve akımları, Japon ekonomisinin ülke sınırları dışında Asya pazarları ile birleştirilmesinin gerektiğini savunmuşlardır. Bu vizyon, çağdaş bir Japon sanayi ekonomisinin işleyişi için bölgesel bağlantıları elzem görmüş olup, bu yönde ekonomik, teknolojik ve askeri stratejiler oluşturulmuştur.¹⁰⁰

---

99 APATAY, a.g.e., s.59.

100 ESENBEL, Selçuk, s.27.

1912 yılında İmparator Meiji ölmüş ve yerine oğlu Taisho geçmiştir.¹⁰¹

3.3.1. 1894 Japon-Çin Savaşı

1876 yılında Japonya Kore'yi, Japonya lehine bir anlaşmayı zor kullanarak kabul ettirmiştir. Japonya bu anlaşma sayesinde Kore'den yiyecek maddelerini ucuza almış ve bu durum Kore'de yiyecek sıkıntısı çekilmesine ve ekonomide bozulmaya neden olmuştur. Kore'de politikada reformlar yapılmasını isteyen ve ekonomik durumdan en çok etkilenen grubu oluşturan köylüler, 1894 yılında ayaklandı. Kore hükümetinin davetiyle Japonya bu ülkeye asker göndermiş, ayaklanan köylüler ile hükümet arasında anlaşma sağlanmasını müteakip, hükümet her iki taraftan çekilmesini istemiştir. Japonya, İngiltere'nin de desteği ile Kore'deki Çin etkisini azaltmak istiyordu ve bu da iyi bir fırsat olmuştur. Her iki taraf da çekilmemiş¹⁰² çıkan savaş sonunda Japonya Çin ordularını yenmiş, Kuzey Çin'i işgal etmek üzere iken Çin teslim olmuştur.¹⁰³ Çin-Japon savaşının sebebi , Kore yüzünden iki devletin çekişmesi gibi görünse de, asıl sebep Rusya ile Japonya'nın Çin üzerindeki hakimiyet mücadelesidir. Japonya, Rusya'nın Çin üzerinde, dolayısıyla Uzakdoğu'da hakim olmasını engellemek için Çin ile savaşarak, Rusya'dan önce burada etkili olmak ve Rusya'nın önünü kesmek istemiştir.¹⁰⁴

Japonya hükümeti bir çok politik reform yapmış, ABD ve İngiltere'den uzmanların görüşlerinden yararlanarak yeni bir deniz kuvveti kurmuş, orduyu Fransa ve Almanya'ya personel göndererek modernize etmiş ve ABD tersanelerinde yeni gemiler yaptırmıştı. Çin ise geleneksel politikaları takip

101 SATO, Hiroaki, Broadening the Literary View of Choosing a Purposeful Death, The Japan Times, 8 Nisan 2007.

102 SHOSEKI, a.g.e., s.255..

103 KAVAK, a.g.e. s.160-165'den özet.

104 ŞAHİN, Şayan Ulusan, Baz Arşiv Belgelerinde ve Ahenk Gazetesi'nde Çin-Japon Savaşı (1894-1895), Sosyal Bilimler, Yıl:2003 Cilt:1 Say :2, s.79.

ederek ordunun büyüklüğüne önem vermişti. Savaş sırasında Çin'in bir çok birliğinin barutu bitmişti.¹⁰⁵

Japonya'nın Kore'yi egemenliği altına almak istemesinin sebepleri şunlardı:

O tarihe kadar Japon adaları iki kez işgal edilmek istenmiş, her iki girişim de, o yıllarda Çin'e egemen olan ünlü Moğol İmparatoru Kubilay han tarafından 1272 ve 1281 yıllarında yapılmıştı. Bu istila girişimlerinde, Kubilay Han'ın Kore Yarımadası'nı basamak olarak kullandığı, bu yarımada üzerinden Japonya'ya saldırdığı unutulmamıştı.

Ayrıca gelişen Japon sanayisinin ürettiklerini pazarlayabilmek, hammadde gereksinimlerini karşılayabilmek için, kıta Asyası'nda bir köprübaşına, dolayısıyla en uygun bölge olarak Kore Yarımadası'na ihtiyaçları vardı.

1895 Nisan'ında Japonya ile Çin arasında Shimonozeki Antlaşması imzalandı. Bu anlaşma ile Japonya, Mançurya'nın, Pechili körfezindeki Liaotung yarımadası ile daha güneydeki Pescadores adalarını ele geçirdi. Japonya, Mançurya'nın güneyine yerleştiği gibi, buradan Kore'yi de kontrol altında tutabilecek duruma gelmişti. Ayrıca yapılan bir ticaret anlaşması ile Çin şehirleri Japon ticaretine açılmıştır.¹⁰⁶

Bu anlaşmanın en önemli maddesi Port Arthur deniz üssü ve Dairen limanının Japonya'ya verilmesini öngören madde idi. Anlaşmanın yapılmasından 6 gün sonra Rus Çarı'nın girişimiyle Rusya, Almanya ve Fransa Japonya'ya birer nota verdiler ve bu üs ve limanın Çin'e geri verilmesini istediler. Japonya istemeyerek bu isteği yerine getirdi.¹⁰⁷

---

105 SPACKMAN, s.323-324.

106 APATAY, Çetinkaya, Port Artur'da Pearl Harbor'a Pasifikte Olup Bitenler, İstanbul, 2002, s.1

107 BOWRING, Philip, Cheating Great Expectations, International Herald Tribune, 2 Eylül 2005.

Shimonozeki anlaşmasına diğer devletlerin müdahalesini izleyen yıllarda gelişen olaylar Japon kamuoyunu uluslararası ilişkilerde bilek gücünü esas kabul eden ve iki taraflı oynamadan başka ilkeye inanmama gibi bir anlayışa götürdü. Yirminci yüzyıldaki Japon saldırganlığının kökünde de bu anlaşmaya üç devletin müdahalesinin etkisi büyük olmuştur. O günden sonra Japonya'da diğer ülkelerle işbirliği ve barış içinde uzlaşma yolunun savunucuları kamuoyunu etkilemekte büyük güçlkle karşılaşmıştır. Şiddetlenen milliyetçilik silahlı kuvvetlerin ülke siyasetinde daha etkili bir rol oynamasına yol açmıştır.¹⁰⁸

1894-95 Çin-Japon savaşı, Uzak Doğu politikası açısından bir takım gerçekleri ve neticeleri de ortaya çıkarmıştır: Japonya bu savaş ile Uzak Doğu'daki kuvvetler dengesine dahil olmaktadır. Batı'ya açıldıktan kırk yıl sonra bir büyük kuvvet olarak ortaya çıkan Japonya, Uzak Doğu politikasının bundan böyle hesaba katılması gereken bir unsuru oluyordu. Bu tarihe kadar Uzak Doğu'da sömürgecilik faaliyetinde sadece Avrupalılar rol almıştı. Şimdi Avrupa sömürgeciliğinin arasına bir de bir Asyalı devlet katılmaktaydı. Bu ise, Uzak Doğu'da, Avrupa ile Japonya ve Amerika ile Japonya arasında uzun sürecek bir rekabet ve mücadele devresinin açılmasıydı.

Japonya'nın Batı'ya açıldıktan sonra kısa sürede gösterdiği bu başarı ve Batı teknolojisi ile Batı'nın seviyesine çıkması, Asya'da sarı ırk milliyetçiliğini başlatmıştır. Japonya örneği Asya milletlerine Avrupa seviyesine çıkmada sarı ırkın yeteneği konusunda bir güven duygusu ve inancı vermiştir.¹⁰⁹

Japon-Çin Savaşı'nın başlamasından az önce ise Japonya, İngiltere ile yaptığı anlaşmayı kendi lehine olacak şekilde değiştirmeyi başarmış, Fakat 1911'e kadar ekonomisi için gerekli olan tarifeleri uygulamaya geçirememiştir.¹¹⁰

108 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.1.

109 <http://bucatarih.sitemynet.com/dunya/savaslar/cinjaponsavasi.html>

110 SHOSEKI, a.g.e., s.247.

3.3.2. Japon-Rus Savaşı ve Kore'nin İlhak Edilmesi

Boksör¹¹¹ ayaklanmasından sonra Rusya, Kore ve Çin üzerindeki etkisini artırmak amacıyla, Mançurya'da büyük miktarda askeri güç bulundurmaya başlamıştır. Japonya'nın da Kore'yi kontrol altına alma çalışmaları olması nedeniyle Rusya ile daha fazla karşı karşıya gelmeye başlamıştır. Rusya'nın Asya'da yayılmasını engellemek isteyen ve Çin üzerinde çeşitli hesaplar yapan İngiltere, 1902 yılında Japonya ile ittifak kurmuştur. Rusya Mançurya'nın kendisinde, Kore'nin de Japonya'da kalmasını teklif etmiş, fakat anlaşmaya varılamayarak 1904 yılında iki ülke arasında savaş başlamıştır. Savaş, her iki tarafın da kaynaklarını hızla tüketerek sürdürülmesi zor bir hale gelmiş ve 5 Eylül 1905'te imzalanan Portsmouth anlaşması ile sona ermiştir. Savaş sonunda Japonya Çin'den ve Mançurya'dan toprak alarak, emperyalist devletler arasına katıldı fakat, Japonya'ya 400 bin ölü ve yaralıya mal olmuştur.¹¹² Rusya, Japonya'nın Kore'deki üstün çıkarlarını kabul etmiş, Rus birlikleri Mançurya'dan çekilmiş, Japonya, Rusya'nın Mançurya'daki tüm haklarını devralmıştır.¹¹³ Oluşan bu yeni durum, Japonya'nın önünde kendi emperyalizmin ufuklarını açmıştır.¹¹⁴

Savaşın amacı Kore'yi kontrol altına almak idi. Kore Japonya için Asya'da bir atlama taşı idi. Rusya için ise durum Asya'nın kıtasal özellikleri ile ilgili idi. Rusya demiryollarını ve demiryollarının ulaştığı, kışın buzdan etkilenmeyen limanları korumak istiyordu. Vladivostok, Çin üstünde baskı kurmak için çok uzakta kalmaktaydı.¹¹⁵ Ayrıca, Rusya-Japonya savaşı sırasında Savaş Bakanı olan Kuropatkin, ticari geleneğin ardındaki gerçek sırrı açığa çıkartmıştır; Kore imtiyazları üzerine para yatırmış olan Çar ve

---

111 1984'te Japonya ile yapılan savaşın sonrasında Çin, Japonlar ve Avrupalı ülkelerce paylaşılacak istenmiş, Çinliler bu saldırganlıklara en ünlüsü Kuzey Çin'deki köylüler tarafından örgütlenmiş Boksör Ayaklanması olarak bilinen isyanlarla karşılık vermiştir.

112 SHOSEKI, s.261.

113 HUNTER, E. a.g.e., s.47.

114 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.47.

115 SPACKMAN, a.g.e., s.293.

Gran Duka'lar, yalnızca hızlı bir şekilde servet yapabilmek sebebiyle savaşı başlatmıştı.¹¹⁶

Japonya'nın savaştan galip çıkması dünyada Asya'nın Avrupa karşısında uyanışı olarak algılanmak istenmiş, Japonya, ezilen ve sömürülen toplumlar için emperyalizme karşı dünyada yeni bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Rusya'nın yenilgisi ise en çok İngiltere'nin işine yaramış, Rusya'nın Mançurya'dan Çin'e oradan da Hindistan'a inme ihtimali ortadan kalkmıştır.¹¹⁷

Savaş sonrasında Japonya Kore'yi dış işlerinde kendine bağlamış ve orduyu lağvetmiştir. 1910 yılında ise Kore topraklarını kendi sınırlarına katmıştır.

İşgal sonrası Japonya, Kore'de asimilasyon politikası uygulayarak ilk okullarda Japonca ve Japon tarihini öğrenmeyi zorunlu hale getirmiş, Kore halkına oy hakkı tanınmamış,¹¹⁸ Japonca resmi dil ilan edilmiş, önemli devlet makamlarına Korelilerin gelmesi engellenmiş ve Koreli çiftçilerin toprakları Japon çiftçilere verilmiştir.¹¹⁹

3.3.3. Dünya Savaşları

Rus-Japon savaşı sırasında ABD'nin yardımlarına karşın Japonya ABD'ye Mançurya'daki demiryollarının işletme hakkını vereceğini tahahhüt etmiş, fakat savaştan sonra bu sözünü yerine getirmemiştir. Bu gelişme, Japonya ile ABD arasında gerginliğe yol açmış, 1907 yılından sonra ABD dünyanın her yerinden göçmen kabul ederken, Japonya'dan kabul etmemeye başlamıştır. Bu maksatla sert önlemlere başvurmuş, ABD'nin bu tutumu her

---

116 GOLDMAN, Emma, Patriotism, a Menace to Liberty, Anarchism and Other Essays, Mother Earth Publishing Association, 1917

117 CİHAN, Ahmet, Japonya'da Eğitim Kültür ve Modernleşme, Özgü Yayınları, Ekim 2006, s.12.

118 SHOSEKI, a.g.e., s.263.

119 KAVAK, a.g.e. s.166-167.

iki ülkede birbirlerine karşı gittikçe derinleşen bir düşmanlığın doğmasına sebep olmuştur.

Japonya, ABD ile olan ilişkilerini gerginleştirirken 1902 tarihli İngiltere ittifak anlaşmasının süresini 20 yıl daha uzatmıştır.¹²⁰ I. Dünya Savaşı başladıktan hemen sonra Japonya, İngiltere ile olan ittifakı dolayısıyla Doğu Asya'daki Alman üslerini bombalayarak savaşa girmiştir.¹²¹

Japonya'nın nüfusu 1898'de 43 milyon iken, 1930'da 67,9 milyon olmuş, 32 yılda tam %54 oranında artmıştır. Bu sırada Japon toplumu tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmiş, sanayinin gelişmesinin ve el emeğinin yerini makinaların almasından dolayı işsizlik ortaya çıkmış ve beraberinde de bir sosyal patlama meydana gelmiştir. Bu sıkıntıyı gidermenin tek yolu ise göç olmuştur.

Japonya Çin'deki iç karışıklıklardan yararlanarak 1931 yılında, zengin kömür ve maden yataklarına sahip, dünya soya fasulyesi üretiminin %63'ünü karşılayan Mançuryayı işgal etmiş, yönetimine de kukla bir kral getirmiştir. Çin'in devlet başkanı Çan Kay Şek'in durumu fazla ciddiye almaması nedeniyle Japonlar Çin'in kuzey eyaletlerine de sızmaya başlamış, 1935 yılına gelindiğinde Çin üzerindeki Japon etkisi açıkça görülmeye başlanmıştır. Milliyetçi Çin hükümetini bir nota vererek Sovyetler Birliği desteğindeki Çin Komünistlerine karşı beraber savaşmayı teklif etmiş, bu arada da Çin'in bazı eyaletlerine özerklik vaad ederek ve çeşitli teknik ve ekonomik yardımlarla Çin halkını etkilemeye çalışmıştır.¹²²

Milletler Cemiyeti'nin işgale tepkisinin çok cılız olmasına rağmen Japonya 1933 yılında Milletler Cemiyeti üyeliğinden çıkmış, 1934 yılında da 1922 tarihli Washington Deniz Silahları'nın kısıtlanması anlaşmasını tek taraflı fesih etmiştir.

---

120 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.80-81.

121 SHOSEKI, a.g.e., s.277.

122 APATAY, Çetinkaya, a.g.e., 2002, s.83-86.

1936 yılı başlarında da Japon iç politikasında Almanya'dakine benzer gelişmeler olmaya başlamıştır. "Showa Restorasyonu" ile askerler, sadece İmparator'dan emir alacaklarını siyasi idareden emir almayacaklarını ilan etmişlerdir

1936 Kasım'ında Almanya ve İtalya ile Anti-Komüntern Paktı imzalanmıştır. 1937 yılında Pan-Asyanizm'in savunucularından Prens Konoye'nin iktidara gelmesiyle askerlerin iş kolaylaşmıştır.¹²³

Uluslararası ortamı ve koşulları uygun olarak değerlendiren Japonya, 8 Temmuz 1937 gecesini bir sınır çatışmasını bahane ederek Çin'i işgal hareketine başlamış, Japon güçleri 26 Temmuz tarihinde Pekin'e girmiştir. Ülkenin kaderini Ordu belirlemeye başlamıştır. Çin'in işgalinde sivil otoritenin hiç bir zaman söz hakkı olmamış, sivil otoriteye itaat etmeyen Ordu inisiyatifi elinde bulundurmıştır. İfade özgürlüğü kısıtlanmıştır.¹²⁴

ABD'nin Japonya'nın Çin'e saldırısı karşısında resmi politikasında iki düşünce hakim olmuştur:

- Anlaşmazlığa bulaşmaktan kaçınmak,
- ABD vatandaşlarının can, mal ve haklarını korumak için gerektiği kadar karışmak

ABD Çin'e yardım etmiş, aynı zamanda da Japonya'ya mal satmaya devam etmiştir.¹²⁵

1940 yılı nüfus sayımına göre ABD'de 126.947 Japon asıllı Amerikan vatandaşı bulunmaktaydı. 26 Kasım 1941'de her bir eyaletteki yabancıların

---

123 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.88.

124 JESTY, Justin, Japanese History from 1868 to the Present, Department of East Asian Languages and Civilizations University of Chicago, s.5.

125 APATAY, Çetinkaya, a.g.e., 2002, s.94.

ve özellikle de Japonların listesi oluşturulmaya başlanmış, 7 Aralık 1941'de Japonya Pearl Harbor'ı bombalamasıyla Amerikalı Japonlara duyulan şüphe de zirveye çıkmıştır. Her bir Japon potansiyel casus olarak görülmeye başlanmış, olayın akabinde 737 Japon tehlikeli bulunarak FBI tarafından tutuklanmıştır. 22 Aralık 1941'de Los Angeles Ticaret RKY'sı tüm Japonların kontrol altına alınmalarını önermiş, hassas noktalara daha önce gelmiş tüm Japonlar önemsiz işlere verilmiş ve memur olmaları yasaklanmıştır. 16 Şubat 1942'de 2192 Japon FBI tarafından tutuklanmıştır. Başkan'a kadar uzanan bir ırkçı yaklaşım oluşmuş, ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt "saldırgan davranışlarının arkasında Japon kafatasının yeterince gelişmemesi olabilir" demiştir. Çok sayıda Japon Pasifik kıyılarından zorla toplama kamplarına götürülmüşlerdir. Kamplarda kötü muameleye maruz kalmışlar ve bazı Japonlar öldürülmüştür.¹²⁶

ABD, 26 Temmuz 1941'de ABD'deki Japonya varlıklarını dondursa da bu girişim uzun ömürlü olamamıştır. ABD'nin her konudaki anlaşmazlığı uzlaşma yoluyla çözmeye çalışması Japonya tarafından zayıflık belirtisi olarak algılanmış ve Japonya'yı Pearl Harbor'a götüren yolda cesaretlendirmiştir.

ABD bu politikasına rağmen uzun bir süredir askeri hazırlıklarını sürdürmekteydi. Pasifik donanmasını California'daki San Diego'dan Hawaii Adaları'ndaki Pearl Harbor deniz üssüne taşımıştı.

Japonlar 1940 yılında Hindicini yarımadasını işgal etmişler, bunun üzerine ABD topraklarında bulunan Japon sermayesine el atmış ve Ağustos 1941'de Japonya'ya yapılan akaryakıt, hammadde dış satımına el koymuştur. İngiltere ve Hollanda Hindistan'ı da aynı önlemleri uygulamaya başlamış, Batı dünyası ile Japonya arasındaki bağlar kopmuştur.¹²⁷

---

126 LAÇİNER, Sedat, ABD'de Japon Tehciri, Turkish Weekly, 26 Ocak 2007.

127 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.98.

Japon istihbaratı, ABD kamuoyundaki savaş karşıtlığı sebebiyle, ABD'nin henüz savaşa hazır olmadığını değerlendirmiş, Filipinler ve Malaya'daki ABD, Birmanya'daki İngiliz ve Doğu Hint Adaları'ndaki Hollanda savunmasının zayıf olduğunu tespit etmiştir.

Birmanya işgal edildiği takdirde Çin'e giden son kısalık yolu da kesilerek 4 yıldan beri devam eden ve Japon ekonomisinde büyük bir yara açan savaş kısa sürede sonuçlanacak, Hollanda Hindistan'ını işgal ederek muhtaç olduğu hammadde kaynaklarına ve petrole kavuşacaktı. Bunların sonucunda ABD ise Japonya ile uygun koşullarda anlaşma yapmak zorunda kalacaktı.

7 Aralık 1941 günü Japonya, Pearl Harbor'a yaptığı baskınla Pasifik Savaşı'nı başlatarak II. Dünya Savaşı'na girmiş, baskından sonra ABD ve İngiltere'ye savaş ilan etmiştir.¹²⁸ Bu baskından sonra Japonlar daha önce belirledikleri stratejik hedefleri arasında bulunan Hollanda Hindistanı Adaları'nı ve Hindicini Yarımadası'nın Birmanya'ya kadar olan bölümünü ele geçirmiştir.¹²⁹

1942 yılındaki Midway yenilgisinden sonra savaşın seyri Japonya'nın aleyhine değişmiş, ABD kuvvetleri Japon anakarasına ulaşarak, başkenti bombalamış, 6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya, 9 Ağustos'da Nagasaki'ye atılan atom bombaları ile Japonya kayıtsız şartsız teslim olmuştur.¹³⁰

Japonya savaş sonunda uğradığı maddi hasarın yanında yaklaşık 2 milyon insanını kaybetmiştir. Güneydoğu Asya'da bir çok ülkeyi uzun yıllar işgal altında tutan Japonlar için ABD güçlerinin işgali büyük bir şok yaratmıştır.¹³¹

---

128 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.108-112.

129 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.163.

130 APATAY, Çetinkaya, 2002, a.g.e., s.194.

131 CAŞIN, Mesut Hakkı, a.g.e., s.108.

Fakat, Japonya'nın teslim olup savaşın sona ermesi için iki atom bombasının atılmasına gerek yoktu. Zaten Japonya savaşı sürdüremeyecek, yenilmiş durumdaydı. Amerika'nın, savaşın siyasal sonuçları üzerindeki kesin belirleyiciliğini teyit etmekten başka bir amacının olmadığı çok açıktır. ABD savaşın galibi unvanını Sovyetler'e kaptırmak istememiş, peş peşe attığı iki atom bombasıyla hem nükleer üstünlüğü ele geçirmiş hem de Soğuk Savaş döneminde belirleyici pozisyonunu ele geçirmiştir.¹³²

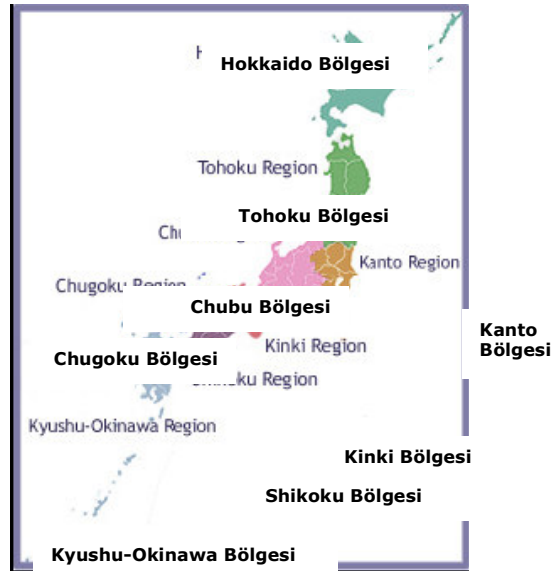
---

132 EMRE, Akif, Hiroşima-Kana Hattı, Yeni Şafak, 10 Ağustos 2006.

4. JAPONYA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. Coğrafi Yapı

Japonya Asya'nın doğu kıyısında, 6800'den fazla adada, 3800 kilometrelik bir hat boyunca yayılmıştır. Bu adalardan sadece 30 tanesi 1 km²'den büyüktür. Dört ada ülkenin %98'ini oluşturmaktadır.¹³³ Toplam yüzölçümü dünya yüzölçümünün %0,3'ünden daha az¹³⁴ ve İtalya ile İngiltere'yi de kapsayan 180 ülkeden daha küçüktür. Ülkede dağlar yüzölçümün %80'ninden fazlasını kapsamaktadır. Japonya'da 60'ı aktif 180 volkanik dağ bulunmaktadır.¹³⁵ Irmaklar dar ve kısa yapıları olup elektrik üretiminde büyük bir potansiyel sunmaktadır.¹³⁶

Şelkil 4.1. Japonya'daki Bölgeler

133 Japonya'dan Görünümler, Tokyo, 2006, s.4.

134 HUNTER, E.Janet, Modern Japonya'nın Doğuşu, İstanbul, Mayıs 2002, s.16.

135 ANNE K. P., Geography of Japan, National Clearinghouse for United States-Japan Studies, Indiana University, Haziran, 2003, s.1.

136 LEE, a.g.e., s.3.

Kaynak : Roger SENSENBAUGH, Regions of Japan, National Clearinghouse for United States-Japan Studies, Indiana University, Eylül, 2001 s.1.

Japon adalarının uzun bir hat boyunca yayılmış olmasından dolayı Japonya'da çok çeşitli iklimler görülmektedir.¹³⁷

4.2. Nüfus ve Yerleşim Durumu

Japonya'da 127.69 milyon kişi yaşamaktadır.¹³⁸ Yüzölçümü bakımından küçük bir ülke olması nedeniyle dünyada nüfus yoğunluğu en yüksek ülkelerden biridir.¹³⁹ Japonya dünya'nın sekizinci en büyük nüfusuna sahiptir. Çok yüksek nüfusa sahip Japonya, nüfus artış hızını kontrol altına almıştır.¹⁴⁰ 2011 yılından itibaren nüfusun azalmaya başlayacağı tahmin edilmektedir. Bu durum, bugün 18.3 milyona ulaşan yaşlı nüfusun daha da artacağını göstermektedir. Japon nüfusunun % 49'u erkek, % 51'i kadın nüfustan oluşmaktadır. Ortalama yaşam süresi erkeklerde 78,64 yıl, kadınlar da ise 85,9 yıl olarak saptanmıştır. Nüfusun %14.6'sı 65 yaşın üzerindedir.¹⁴¹ Nüfusun tamamı denize 100 kilometrelik bir alanda yaşamaktadır.¹⁴²

1870 yılında 30 milyonu aşan Japon nüfusu 1900'de 44 milyona, 1930 yılında 64 milyona ve 1950'de 83 milyona ulaşmıştır. Nüfus baskısı ve coğrafi konumu Japonların son 150 yılda dış dünya ile ilişkilerini şiddetle etkilemiş ve Japonya'nın evriminde uzun süre hayati rol oynamıştır.¹⁴³

Bununla birlikte, ülkenin büyük bölümü dağlık ve işlenmesi güç olan topraklardan meydana geldiğinden, gerçekte nüfus, toprakların %10'undan

¹³⁷ Japonya'dan Görünümler, s.6.

¹³⁸ 2004 yılına ait rakamdır.

¹³⁹ Japonya'dan Görünümler, s.8.

¹⁴⁰ 1990-1995 dönemi yıllık nüfus artışı ortalama %0.31, 2006 da ise %0,02'dir.

¹⁴¹ Japonya İçişleri Bakanlığı İstatistik Bürosu, <http://www.stat.go.jp>

¹⁴² ANNE K. P., a.g.e., s.1.

¹⁴³ HUNTER, E. a.g.e., s.16.

küçük bir bölümünde yaşar. Dolayısıyla bazı bölgelerde nüfus yoğunluğu ortalamanın çok üzerindedir.¹⁴⁴

Toplam nüfus içinde kırsal nüfusun payında da bir azalma söz konusudur. Kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı 1970'li yıllarda %27.8 iken, 1980'lerde %23.8 ve 1995 yılında %21.95'e düşmüştür.¹⁴⁵ Toplam nüfusun %78'i kentlerde yaşamaktadır.¹⁴⁶

Japonya'nın başkenti ve aynı zamanda en büyük şehri olan Tokyo'da 12 milyon kişi yaşamaktadır. Nüfusu 1 milyonu aşan kentler arasında Fukuoka, Kobe, Kyoto, Osaka, Sapporo ve Yokohama yer almaktadır. Ülkede işsizlik oranı %4.2'dir.¹⁴⁷ Okuryazar oranı ise %99.9 ile oldukça yüksek bir değerdedir. Ülkede en yaygın dinler; Sinto, Budizm, ve Hıristiyanlık olup, Japonların çoğunluğu birden fazla dine mensuptur.¹⁴⁸ Örneğin çoğu düğün törenleri Şinto inancına, cenaze törenleri ise Budist inancına göre düzenlenmektedir.¹⁴⁹

Japonya halkının büyük çoğunluğu maaşlı işlerde çalışmaktadır.¹⁵⁰

4.2.1. Japonya'nın Etnik Yapısı ve Azınlık Sorunları

Çağdaş etnik Japonların orijini tam olarak açık değildir, ancak tarih öncesi zamanlarda Japon adaları anakaradan, bir çok göç dalgası almıştır. Bu gruplar giderek hakim ırksal bir grup olarak birleşmiş, temeli Japon olan

144 Japonya İçişleri Bakanlığı İstatistik Bürosu

145 İDİKUT, Y.Y., Japonya'da Tarım Ekonomisi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998, s.83

146 AKARSU, Füsün, Japon Eğitim Sistemi, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.193.

147 Japonya İçişleri Bakanlığı İstatistik Bürosu.

148 İDİKUT, Y.Y., a.g.e., s.15.

149 Japonya'dan Görünümler, s.36.

150 <http://web-japan.org/factsheet/employ/population.html>

bir devlet ilk kez MS 2'nci-3'ncü yüzyılda görülmüştür.¹⁵¹ İlk Japonlar sayıca çoğalıp topraklarını genişletirken, bir yandan da azınlık ırkları boyunduruk altına almış yada yok etmiştir.¹⁵²

Tarih öncesi, tarih, dilbilimi ve Japon pirincinin anavatanı üzerindeki araştırmalar, Japon halkının, en az 2-3 değişik etnik kökenden ayrı ayrı zamanlarda adaya gelen kaynaşan toplumlardan oluştuğu savını desteklemektedir. Japon halkının ırksal bütünlüğünü savunan antropologlar da zaman zaman Asya kökenli yabancı soyların adada özümsemiş olabileceğini yadsımamaktadırlar.¹⁵³ Fakat, Japon ırkı üzerine etimoloji araştırmaları bir hipotezden ileri geçmemektedir.

Özetle, Japonya dünyanın her yeri gibi, sayısı belirsiz ırkların mozağıdır. Varlığı en iyi ispat edilmiş, en ilk Japon yerlileri Aynular'dır. Aynular, Japon nüfusunun en ilk ve yoğun temelini oluşturmakla beraber Aynuların dil ve etnografyaları kendilerini Japonlardan büyük ölçüde ayırmaktadır.¹⁵⁴ Gelişleri bilinemeyecek Aynular bir kenara bırakıldığında İ.Ö. Japon adaları hilalinin güney ucuna iki göç yapılmıştır:

- Hondo adasının güney batısında İzuma bölgesine Moğollar,
- Kiyişi adasına ise Malezyalılar¹⁵⁵

Japonya'nın azınlıklara ve onlara ilişkin sorunlara sahip olması dünya kamuoyunun yakından ilgilendiği bir konu değildir. Genel kabul Japonya'nın homojen bir nüfusa sahip olduğu yönündedir ve bu durum Japonya'nın resmi politikasıyla da desteklenmektedir. Japon nüfusunun %4'ünü oluşturan azınlık gruplarının ayrılıkçı bir politikaya sahip olmamaları da kendilerini uluslararası gündemden uzak tutmakta fakat, özellikle tarihinin bir döneminde

---

151 HUNTER, E. a.g.e., s.16.

152 CLEARLY, Thomas, Japon Savaş Sanatı, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1994, s.11.

153 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.216.

154 KIVILCIMLI, a.g.e., s.21-23.

155 KIVILCIMLI, a.g.e., s.33.

sömürgecilik macerasına atılmış her devlet gibi, Japonya'nın toplumu da farklı etnik ve kültürel kimliklerden oluşmaktadır.¹⁵⁶

Ülkede kalan Koreli'ler ve diğer Asyalıların yanı sıra Japonya'da Aynular, Burakular ve Okinavalılar olarak adlandırılan etnik gruplar yaşamaktadır. Ancak Japonların çoğunluğu ve Japon resmi doktrini, Okinavalıları ve Aynuları Japon homojenliği dahilinde, Japon toplumu içinde erimiş unsurlar olarak ele almaktadır.¹⁵⁷

Etnik Japonlar tarafından kuzeye doğru sürülen bir ön Kafkas ırkı olan Aynu halkının, daha önceki göçlerin kalıntıları olduğu düşünülmektedir.¹⁵⁸ Aynular (ve Okinavalılar) işgal yoluyla Japon topraklarına katılan Hokkaydo adasının ve Ryukyu takımadalarının yerli halklarıken Japon hükümeti tarafından Aynu'ların yerli ve kültür olarak farklı bir halk olduğu hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Halen Japonya'da 300 ile 600 bin arasında Aynu olduğu tahmin edilmektedir. Üzerlerindeki ekonomik ve sosyal önyargılardan ve ayrımcılıktan dolayı Aynular kendilerinin Aynu olduklarını rahatça söyleyememektedir. Bu asimilasyon politikasının bir sonucu olarak günümüzde Aynu dilini konuşabilen kişi sayısı 150'den azdır. Aynu dilinin araştırılması ve desteklenmesi için fon sağlayan bir kanun ancak 1997 yılında yürürlüğe girebilmiştir.¹⁵⁹

Baraku (Eta)'ların köklerinin kesin kaynakları bilinmemektedir. Canlı hayvan kesimi gibi Budizm tarafından yasaklanan "çok pis" işlerle uğraştıkları için kast dışına itilmiş ve toplum dışı tutulmuşlardır. Eta sözcüğünün Çince'deki "pislik bolluğu" yada "hayvan yakalayan" kelimelerinden geldiği sanılmaktadır.

---

156 AKTOPRAK, E., Doğu Asya'da Azınlıklar: Çin ve Japonya, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003, s.18.

157 AKTOPRAK, E. a.g.e. s.47.

158 HUNTER, E. a.g.e., s.16.

159 HOUSTON, D., Aynu People of the North Islands, Gather. 30 Haziran 2006.

Barakular ile ilgili yasal ayırım 1871 yılında resmen sona ermiş fakat, toplumsal ayırım bugüne kadar süregelmiştir.¹⁶⁰ Baraku Özgürlük Merkezi tarafından hazırlanan bir rapora göre, Japonya'da Baraku kökenli 6 milyon civarında Japon vatandaşı yaşamaktadır.¹⁶¹

Koreliler ise Japon sömürgeciliği döneminde göç yoluyla Japon topraklarına gelmişlerdir. Kimi Koreliler ekonomik nedenlerle gönüllü olarak göç ederken, pek çoğu Japonların zoruyla göç ettirilmiştir. Göç edenlerin alt gelir düzeyinde doğrudan yerlerini almaları farklı bir soy olmalarıyla birleşince Japon toplumunda karşılaştıkları ayrımcılık artmıştır.¹⁶², Toplam sayıları iki-üç milyona kadar çıkmış, savaş sona erince çoğu ülkesine dönmüş, bazı Koreliler ise Kore Savaşı ve ülkenin bölünmesi nedeniyle geri dönmeyerek Japonya'da kalmıştır.¹⁶³ 2005 yılı rakamlarına göre Japonya'da 1,6 milyon civarında Kore vatandaşı ve Kore kökenli yaşamaktadır.¹⁶⁴

Okulu bitiren Korelilerin ancak yarısı Korelilere ait şirketlerde iş bulabilmektedir.¹⁶⁵ Günümüzde çoğu Kore kökenli aile çocuklarına ayrımcılıktan korunmaları amacıyla, Japon isimleri vermektedir.¹⁶⁶ Japon uyruğuna geçmemiş Koreliler ise sömürgecilik döneminde Japon uyruğuna sahip olmuş olsalar da Japonya için bugün göçmendirler ve statüleri göçmen politikaları çerçevesinde belirlenmektedir.

---

160 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.237.

161 MURAKOSHI, Sueo, Baraku Liberation Center, 10 Ekim 2005,

162 AKTOPRAK, E. a.g.e. s.47-48.

163 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.239.

164 Wikipedia Ansiklopedisi

165 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.239.

166 FUKUOKA, Yasunori, Koreans in Japan: Past and Present, Saitama University Review, Vol.31, No.1.

4.3. Japon “Mucizesi” ve Kültürü

4.3.1. Japon Kültürü’nün Temelleri

Japonlar, yüzyıllar boyunca Çin Uygarlığı’nın etkisi altında kalmıştır. Bu durum yazı sistemlerinde, inanış biçimlerinde, resim ve el sanatlarında açıkça kendini belli etmektedir. Japonların etkisi altında kaldıkları toplumlardan bir diğeri de Koreliler olmuştur.¹⁶⁷

Japonya’da uzun süre bir “Japon Medeniyeti” olmamıştır.¹⁶⁸ Japonya’ya Asya anakarasından insan göçlerine koşut olarak bir kültür akışı olmuş ve süratle yayılmıştır. Çin’de bulunan ve bugün dünyanın en eski toprak kaplarından biri olarak bilinen 10 bin yıllık bir toprak kabın parçalarının aynısının, Japonya’da da bulunması, kültür akışının çok eski çağlardan beri sürdüğünün bir kanıtı olarak kabul edilmektedir.¹⁶⁹

5’nci yüzyılda Çin’de meydana gelen karışıklıklar nedeni ile bir çok Çinli Kore üzerinden Japonya’ya göç etmiş, sayıları zamanla yüz binlere ulaşan bu Çinliler, değişik sanat alanlarında faaliyet göstererek, Japon küçük sanatının gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. 405 yılında Koreli bir bilgin ile, Çin idari usulü, Çin klasikleri ve Çin’in ahlaki-dini düşünceleri Japonya’ya gelmiştir.

Çin kültürünün etkisi artarak geleneksel Şinto dinini de etkilemiştir. Çin kültürü Japonya’yı o kadar etkilemiştir ki 710 yılında kurulan Nara şehrinin planı Çin’in o zamanki başkenti Hsi-an kopya edilerek yapılmıştır.¹⁷⁰

Çin’den bilim adamları getirilmiş, temeli resim yazısına dayanan Çince yazım biçimi kabul edilmiş ve bu şekilde Japonlar Konfüçyüs felsefesini,

---

167 UÇAR, Rezzan, UÇAR, İbrahim Halil, a.g.e., s.3.

168 KIVILCIMLI, a.g.e., s.19.

169 APATAY, Çetinkaya, 1998, a.g.e., s.50.

170 LEE, Hee-Soo, a.g.e., s.12.

astronomi takviminin işleyişini, tıbbın ilkelerini, metal işçiliğini, gemi yapımını ve dokumacılığı Çin'den öğrenmişlerdir.¹⁷¹

4.3.2. Japon "Mucizesi"

Japon mucizesi diye tanımlanan olgunun özünde yatan temel öge, geleneksel kültürleri içerisinde var olan ve toplum çıkarı için her türlü özveriyi bekleyen ahlak anlayışıdır. İlkelerini Japon anlayışından ve Şinto-Budist inançlarından alan bu duygu, kişiye küçük yaşlarda aşılansmaktadır. Alışılmış Japon toplumunda kişiler topluma yararlı olabildiği ölçüde değer kazanabilmektedir. Bağlı buldukları grup içinde uyumlu olmak ve grup çıkarlarına ters düşmemek çok önemlidir.¹⁷² Buna uymayan grup üyesi dışlanır ve bu onun sosyal statüsünün sonu olabilir.¹⁷³

Ülkenin ekonomik başarı ve kalkınmasını inceleyen yabancı iktisatçılarla yazarlar hızlı kalkınmayı işverenle işçinin, yönetenle yönetilenin tek "bir aileymiş" gibi çalışmasıyla açıklamaktadırlar. Japon toplumundaki halk-hükümet, işçi-işveren, sermaye-emek, yöneten-yönetilen, kır-kent ikilemelerinin birliğine kısaca "Japon Ortaklığı" adı verilmektedir. Bu ortaklık dışarıdan verilmiş bir ad olmayıp ulusal bir duygudur. Örnek olarak, Japonya Devlet Demiryollarında çalışan yarım milyon kişi kendilerinden "Büyük Ailemiz" olarak söz etmektedirler.¹⁷⁴

Japon "Harika"sı veya "Mucizesi"nin anahtarı bütünüyle toplumun tarih ve insan üretici gücünde gizlidir. Gerçi sosyal devrim, birkaç kişinin veya

---

171 KAVAK, a.g.e., s.148.

172 Japonların tarih içindeki davranışları ve ekonomik yapıları incelendiğinde Japonların gruba bağlılığının nedeninin açlık olduğu görülür. Japonya bir adadır ve bir tek ürün yetişir, pirinç. Pirinç tarımı ise çok zahmetli ve kolektif faaliyeti gerektiren bir iştir. Japonlar birbirleri ile yardımlaşamazlarsa ürün elde edemezler. Ayrıca elde edilen ürünlerin korunması da kolektif hareketi zorunlu kılıyordu. Japon köylüler ninja ve samuraylardan ürünlerini korumak için kolektif hareket etmek zorundaydılar.

173 ÖZÇELİKEL, Hamdi a.g.e., s.7-8.

174 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.209.

birkaç zümrenin eseri olmak şöyle dursun; en belli başlı sosyal sınıfın bile, toptan ve bilinçli davranırsa dahi tek başına kalırsa başarabileceği bir iş değildir. Sosyal devrim: bir toplumdaki bütün sosyal menfaatlerin hep birden içine girdikleri üretici güçlerin üretici biçimleri ile olan çelişkilerinin hat safhaya çıktığı sosyal bir krizle doğar. Bu en az yüzyıldan beri açıklanmış gerçek, çok yanlılığıyla ele alınmadıkça, Japon mucizesi üzerine yapılacak gerekçeli iddialar, birbirini tutmaz yakıştırmalar olur.¹⁷⁵

Japonya bu duruma gelirken, hem geçmişte Çin ve Hint medeniyetlerinin üstünlük ve şaşaasından millî değerleri koruyarak bir senteze gidebilmiş, hem de 19. ve 20. yüzyılların batı medeniyetinin gücünden ve tesirinden, bir değerler anarşisinin içine düşmeden, yaratıcı bir sentezle faydalanmayı, en iyi şekilde başarmıştır. Daha açık ve kesin bir şekilde söylemek gerekirse, Japonya, bir milletin tarihi boyunca kudret ve kuvvete sahip olması, hatta var olabilmesi için, ilim, teknoloji ve ekonomide belli bir seviyeye ulaşmasının yanı sıra, başka faktörlere de ihtiyacı bulunduğunu görmüş ve anlamıştır. Bu faktörlerin insanoğlunun mânevî yanı olduğu, bunun da ancak millî tarih, millî kültür, millî terbiye ve millî ruhla sağlanabileceğini ortaya koymuştur.¹⁷⁶

Japonya'nın kalkınmasının bir diğer anahtarı da uyguladığı geliştirme süreçleri olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında yönetim felsefesi olarak Kaizen¹⁷⁷ uygulanmış ve ekonominin gelişmesinde bir yapı taşı olmuştur.¹⁷⁸ Kaizen dışında Japon yönetim sisteminin öne çıkan insan kaynaklı unsurları şunlardır:

---

175 KIVILCIMLI, a.g.e., s.13.

176 TURGUT, Mehmet, Japon Mucizesi ve Türkiye, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001, s.25.

177 Kaizen, sürekli ve küçük gelişimlerle verimliliğin artırılması amacını taşır. Verimliliği arttırmak için kullanılan yöntemlerden biri tasarruftur. Batılı felsefelerin kökten değişimlerle kısa sürede sonuç elde etme yönteminin tamamen zıttı bir felsefedir. Kaizen, değişime RKYklı, küçük adımlarla hayatın her bir noktasını sürekli olarak geliştirme esasına dayanmakta ve öğrenmeye RKYklı bir hayat biçimini desteklemektedir.

178 KOÇ, Selim, Sürekli Kişisel Gelişim: Kaizen Felsefesi, Japonya, 1 Ocak 2007.

- Kessai; Bu kavram yönetim biliminde “ekip çalışması” ve “sinerjik yönetim” olarak anlatılan felsefeyi ifade etmektedir.
- Kyosei; Japonca “ortak yaşama” anlamına gelmektedir. Bir şirkette aile yaşamına benzer dayanışma mevcut olmalıdır. Japonlar, çalıştıkları şirketi bir ikinci yuva olarak görme eğilimindedir.
- Poka Yoke; hatayı baştan önlemek için tedbir almaktır. Üretimde hataların saptanması halinde üretimin otomatik olarak durdurulmasını sağlayan bir mekanizmadır.
- Hoshin; plana dayalı bir yönetimi ifade etmektedir. Japonların bu anlayışı son yıllarda yönetim biliminde daha bilimsel olarak “Stratejik Yönetim” konsepti ile incelenmektedir.
- Dontotsu; “en iyinin en iyisi”ni bulmaya çalışma ve bunu organizasyona uyarlama anlamına gelir. Başarılı şirketleri ve organizasyonları tanıyarak bunlardan yeni şeyler öğrenme ve bunları uygulama organizasyonda başarı ve performans düzeyinin yükseltilmesi için büyük önem taşımaktadır.¹⁷⁹

Japon örgütlenmesinin diğer bir ilkesi ise; piramidal hiyerarşi, yaş ve kıdeme bağlı ilerleme, sosyal sorumlulukta ortaklık olarak sıralanabilir. Her Japon örgütlenmesi daima piramit şeklindedir. Bu tıpkı bir ordunun örgütlenmesi gibidir. Japonya’da piramidal hiyerarşinin en tepesinde imparator bulunmaktadır. Piramidal hiyerarşinin bir sonucu olarak emir yukarıdan aşağıya, itaat aşağıdan yukarıya doğru gitmektedir (dikey ilişkiler).

Japonya’da kim yaşlı ise o öne geçer. Devlet dairelerinde ilerlemede kıdem esastır. Tipik bir Japon asla bana ne demez. Bir apartmanın, okulun

---

179 AKTAN C.C., "Japon Yönetimindeki Başarının Sırları", Ekonomik Forum Dergisi, Yıl 5, Sayı 6, Haziran 1998. s.50-52..

yönetimi kolektiftir. Bu ise sosyal sorumlulukta ortaklık olarak adlandırılır.¹⁸⁰
Japonya dünyada kalite bilincinin en gelişmiş olduğu ülkedir.¹⁸¹

Japon toplumunda haklardan çok, vazifeler ön plandadır. Görev anlayışı ise diğer toplumlardan oldukça farklıdır. Japonlar onurlarına çok düşkündürler. Onurları kırıldığında veya ağır derece aşağılandıklarında intihar edebilir yada karşılarındakini öldürebilirler.

Japonya'da imparator da ilahi bir kişiliğe sahiptir ve diğer ülkelerin devlet başkanlarına benzemez. "Dünyanın yaratılışından beri, güneş ilahesinden gelen tek bir sülale Japonya'yı yönetmektedir." Bu yüzden her Japon vatandaşın tabi ve dini vazifesi, imparatora hayat boyunca hizmet etmek ve hatta hayatını onun yolunda kurban etmektir.¹⁸²

II'nci Dünya Savaşı sırasında 3500 denizci pilot "Kamikaze" uçuşlarında canlı bomba olmuş, hayatlarını gönüllü olarak sona erdirmişlerdir. Benzer durum adamlı torpidolarda da yaşanmıştır. Savaşın sonlarına doğru Okinawa Adasını işgal eden ABD kuvvetlerine teslim olmamak için, başta üs komutanı Tümamiral Mimoru Ota olmak üzere 4,000 Japon askeri "Seppuku"¹⁸³ yaparak onurlu bir şekilde hayatlarına son vermiştir.¹⁸⁴

---

180 ÖZ, Ersan ve VURAL, Tarık, Ekonomisi ve Vergi Sistemiyle Japonya, Maliye Dergisi, Sayı 149, Mayıs – Aralık 2005, s.105.

181 KOSTAK, Fevzi, Japonya'nın Farkı, Dünya Gazetesi, 24 Ağustos 2006.

182 LEE, Hee-Soo, a.g.e. s.12.

183 Harakiri (Hara: Karın kiri: kesmek) olarak bilinen davranışın, Japonca'daki törensel ve onursal adıdır.

184 APATAY, 2002, a.g.e., s.80-210.

Japonluk bilinci politik bir baskı, öğreti yada disiplinle değil, Japon insanının temel kişilik yapısı ile sağlanmaktadır.¹⁸⁵ Japon toplumunun ve insanının başlıca karakteristik özellikleri şunlardır:

- Sabırlı ve güler yüzlü,
- Hata yapmak neredeyse “affedilmez ve onur kırıcıdır”. Bunun kökeninin samurayların, imparatoru korumakta gösterdikleri zafiyetin bedeli kendi canlarını alarak ödemesine kadar uzandığı tahmin edilmektedir.
- Japon insanı, yüksek ses tonu ile sert konuşma tarzını büyük kabalık olarak görmekte ve kendilerini aşağılanmış hissetmektedir.
- Japonya’da halen erkek egemendir. Kadınlar hala ağırlıklı olarak ikincil derecede önemli görevler alabilmektedir. Ancak, son yıllarda bu yapı yavaş yavaş değişmektedir.
- İnsanlar günde ortalama 9-12 saat çalışmaktadır.
- Utanç verici olaylara karışan insanlar “modern harakiri” yaparak kendilerini asarak intihar edebilmektedir.¹⁸⁶ 1980 sonrası kapitalist toplumun tüketim çılgınlığına kendilerini kaptıran Japonlar, ödeyemeyecekleri miktarda borç yaptıklarını intihar etme yolunu seçmeye başlamışlardır.¹⁸⁷ İntihar oranı yüzbünde 28’e yükselmiştir.¹⁸⁸

---

185 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.319.

186 AKKUZUGİL, Yüksel, İhracatçının Japonya El Kitabı, Sarsılmaz Basım Yayım, İstanbul, Nisan 2001, s 3-6.

187 ÖZÇELİKEL, Hamdi, Japon Yönetim Sistemleri, MESS Eğitim Vakfı Yayınları, Haziran 1994, s.9.

188 BBC, 23 Haziran 2004.

Bütün çabalara rağmen Japon toplumunda da dünyada yaşanan değişimlere paralel olarak, sahip olmakla övündükleri mevcut değerlerinden hızla uzaklaştıklarının işaretleri görülmeye başlanmıştır.¹⁸⁹ Yüksek teknolojiye ve ekonomik güce sahip olmasına rağmen Japonya, ABD kültürü karşısında çözülmeye ve onlara benzemektedir. Gözlemler ve araştırmalar her geçen gün biraz daha Amerikan kültür ve hayat tarzının Japonya'da yayıldığını göstermektedir.¹⁹⁰

4.3.3. Japonya'da Din

Çok eski devirlerden beri Japonya'da bir din serbestisi olmuştur. Yasalara ve anlayışlara göre dileyen, dilediği dini seçmekte, dilediği tanrıya, tanrıçaya ve toteme tapmakta özgürdü. Nitekim Hristiyan misyonerlerin asırlardan uğraşmalarına karşın bugünkü Japon nüfusunun ancak %10'a yakın bir bölümü muhtelif mezheplerde Budist, muhtelif mezheplerde Hristiyan, ve çok azı da Konfüçyüschü olmuştur. Büyük çoğunluğu başka dinlere de mensup olsalar bile milli dinleri Şinto'ya bağlı kalmıştır.¹⁹¹

Japon halkı belli bir dinin değil, geleneksel halk inançlarının etkisi altındadır. Japonlar değişik inanç, tutum ve ilkelerin tümüne sanki kutsalmiş gibi saygı gösterirler.¹⁹² Japonya'da din, devlet adamları için sadece bir siyaset aracı olmuştur. Bu yüzden bir kişi hem Şintoist hem de Budist olabilir. Şintoizm milletin temsili dini, Budizm ise daha ziyade bir felsefe sistemidir. Bir insan her iki dine de inanabilmekte, bir siyaset adamı ise yerine göre her

---

189 AKYÜZ, Ömer, Faruk, Türkiye'nin Gözardı edemeyeceği Ülke, Japonya, Asya-Pasifik, Ekim-Kasım-Aralık 2005 Sayı:1, s.46.

190 ERYİĞİT, Süleyman, Küreselleşme Karşısında Türk Devleti ve Türk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 218-219, Ekim-Kasım 2005.

191 APATAY, Çetinkaya, 1998,a.g.e., s.50.

192 GÜVENÇ, B., a.g.e., s.153.

ikisinden de istifade edebilmektedir. Bu hususta Japonya Çin'e benzemekte ve Batı Asya'dan tamamen ayrılmaktadır."¹⁹³

Şinto "tanrı'nın yolu" Japonya'nın doğal dinidir. Şintoizm, Animizm ve Şamanizmden türemiş ve taş devri alışkanlıklarını devam ettirmektedir.¹⁹⁴ Ormanlarda, dağlarda, denizlerde, kısacası doğada "kamhi" denilen ruhların yaşadığına inanılmaktadır. Doğa ile uyum içinde yaşayan eski topluluklar bu ruhlara saygı göstermekteydi. Bu inanç Şinto dininin temelini oluşturur. Daha sonra bu ruhlara atalar ve kahramanlar da eklenmiştir.¹⁹⁵ Ataların ruhsal varlığına iman etmek, İmparatorun Güneş Tanrıçası'nın soyundan gelen kutsal bir varlık olduğuna inanmak, ülkeye hizmet etmiş büyüklerin ölülerine canlı ve cansız varlıklara ibadet etmek bu dinin gereklerindedir.¹⁹⁶

Yalnız Japonlara özgü bir din olan Şintoizm, Japon kalkınmasında da büyük rol oynamıştır. 1868 yılında Şintoizm devletin resmi dini kabul edilerek kalkınma hamlesine girilmiştir.¹⁹⁷ İlk bakışta Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi tektanrılı semavi dinlerle kıyaslandığında, çok ilkel ve çok tanrılı din görünümündeki Şinto; bir inanç veya bir felsefe biçimi olmaktan çok, toplumsal ilişkilerdeki, doğa olaylarındaki ve gündelik yaşamdaki bir kurallar bütünüdür. Bazı akımlardan Türklerin Müslümanlığı kabul etmelerinden önceki dinleri Şamanizm ile benzer yanları vardır.¹⁹⁸ Japonya'da Şintoizm dinine mensup 117 milyon kişi bulunmaktadır.

Budizm Japonya'ya ulaştığında bin yıllık bir dindi ve oldukça değişikliğe uğramıştır. Samuraylar, bu dini, tereddüt etmeden ölmeye uygun olduğu için benimsemişlerdir.¹⁹⁹ Budizm, MS 500'lü yıllarda Japonya'ya geldikten sonra

---

193 KAVAK, a.g.e., s. 149.

194 SPACKMAN, a.g.e., s.317.

196 APATAY, Çetinkaya, 1998, a.g.e., s.50.

197 KIVILCIMLI, a.g.e., s.74.

198 APATAY, 1998, a.g.e., s.50.

199 SPACKMAN, 1998, a.g.e., s.48.

ahlaki açıdan Şinto'dan daha üstün olduğu için yayılmaya başlamıştır. 800'lü yıllara kadar aydınlar arasında yayılmış, bu tarihten sonra Şinto ile Budizm arasında dinler arası bir anlaşma olmuştur. 12'nci yüzyılda ise Japonlar'a özgü olan daha pratik ve kolay olan Zen Budizm'i ortaya çıkarmıştır. Bugün Japonya'da 100 binden fazla Budist tapınak ve 50 milyondan fazla Japon Budist mevcuttur.²⁰⁰

Japonya'da Budizm ile Şintoizm çatışma içinde değildir. Her iki inanç birbirini tamamlayarak ve bir arada var olarak Japon ruhunu biçimlendirmiştir.²⁰¹ Şinto "bu dünya"nın Budizm ise "öbür dünya"nın dinidir.²⁰²

Japonya'da yapılan toplumbilim araştırmaları tartışmalı sonuçlar vermektedir: "Bir dininiz var mı" sorusuna "evet" cevabını verenlerin oranı %30, hayır diyenlerin ise %70'dir. Ancak "bir dinim var" diyenlerin yalnızca dörtte biri dini bir faaliyete katılırken; "herhangi bir dinim yok" diyen çoğunluğun % 70'i dinin önemli olduğunu düşünmektedir.²⁰³

4.4. Japonya'da Yönetim

Japonya'da yönetim sistemi Japon Anayasası ile kurulmuştur. Bu yasa Barış Yasa'sı diye bilinmekte ve imparatorun rolünü, halkın hak ve yükümlülüklerini, devletin farklı organlarının sorumluluklarını ve hükümetin nasıl çalışacağını belirlemektedir.²⁰⁴

---

200 GÜNAYDIN, Hasan, Japon Tarzı Yönetim ve Kalite Çemberleri, Milenyum Yayınları, Mart 2002, İstanbul, s.158.

201 KIVILCIMLI, 1998, a.g.e., s.72.

202 SPACKMAN, 1998, a.g.e., s.317.

203 GÜVENÇ, B., 1998, a.g.e., s.152.

204 Japonya'dan Görünümler, s.9.

Japonya'da hükümet sistemi, devletin üç kolu arasında (yasama, yargı ve idare organları) kuvvetler ayrılığı prensibine dayanmaktadır.²⁰⁵ İmparatorluk makamı "ülkenin ve milletin birliğinin sembolüdür". İmparator, Diet'in onayı ve tavsiyesi üzerine başbakanı ve Üst Mahkeme başyargıcını atar. Fakat bu işlem semboliktir.²⁰⁶ Dünyadaki en eski hanedanlıktır.²⁰⁷

Diet, Japonya'da devlet gücünün en yüksek seviyesi ve yasama organıdır. 511 temsilci ve 252 konsey üyesinden oluşmaktadır. Temsilciler 4 yıllık periyotlar için seçilmektedir. Konsey üyeleri ise 6 yıllık periyotlar için seçilmekte ve her üç yılda bir üyelerin yarısı değişmektedir. 100 üye ise tüm ülke çapında halk oylarıyla seçilmektedir.²⁰⁸

Diet devletin "temel kanunlar"ını yapma organıdır. Tüm kanunlar en sonunda Diet'te oylanarak kabul edilecek şekilde bir yapıma sürecinden geçer. Milli bütçenin ve uluslararası anlaşmaların onaylanması da Diet'in görevleri arasındadır.

Kabine ise ülkenin yönetiminden sorumludur. Kabine üyelerinin çoğunluğu başbakan tarafından Diet üyelerinden atanır. Böylece Kabine Diet ile uyum içinde çalışır. Kabine, Temsilciler Meclisi'ni fesih edebilir. Yüksek Mahkeme'nin başkanı ve diğer üyeleri Kabine tarafından atanır. Yüksek mahkeme ise ülkemizdeki Anayasa Mahkemesi gibi çalışarak icraatların ve yapılan kanunların uygun olup olmadığını denetler.²⁰⁹ Başbakan Kabine'ye başkanlık yapar ve bakanları atayıp, değiştirebilir.

---

205 Japan Fact Sheet, <http://web-japan.org/factsheet/govern/index.html>

206 The Japan of Today, s.16.

207 Japonya'dan Görünümler, s.11.

208 The Japan of Today, s.16.

209 <http://web-japan.org>

Japonya'da 25 yaş ve üstü vatandaşlar temsilci, 30 yaş ve üstü vatandaşlar konsey üyesi olabilmekte, 20 yaş ve üstü vatandaşlar da oy verebilmektedir.²¹⁰

Japonya'da günümüz itibarı ile 47 valilik ve 3232 belediye bulunmaktadır. 1950-1955 yılları arasında 10.000 dolayında olan belediye sayısı, belediyeler arası birleşmelerle bugünkü seviyesine gerilemiştir.²¹¹

Japonya'da halen iki temel politik parti bulunmaktadır: Liberal Demokrat Parti (LDP) ve Sosyal Demokrat parti (SDP). 1955'de Demokrat parti ve Liberal Parti'nin birleşmesi ile kurulan LDP, 1955'den 1993'e kadar ülkeyi 38 yıl boyunca kesintisiz yönetmiştir. 1998 seçimleri ile üçlü parti koalisyonu kurulmuştur.²¹² Halen iktidar SDP'nin elindedir.

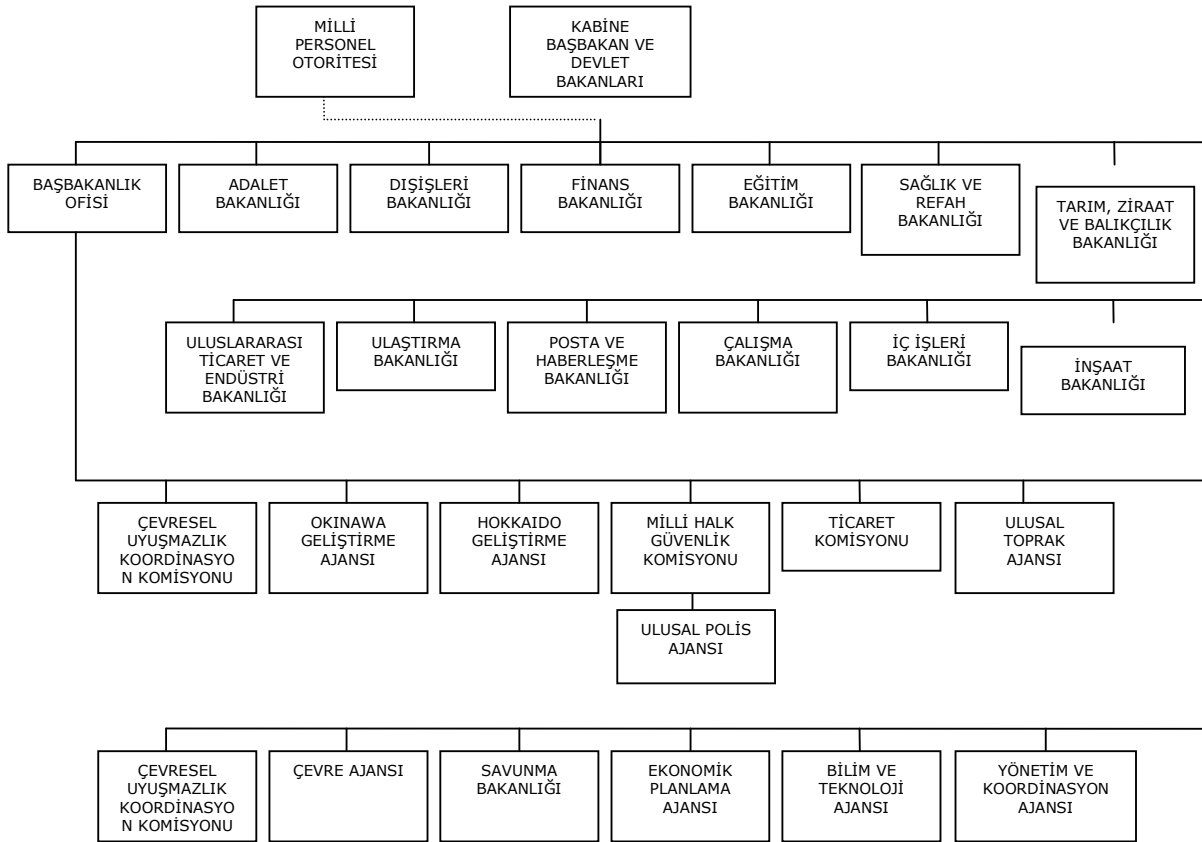
---

210 The Japan of Today, s.16.

211 ULUSOY, Ahmet, VURAL, Tarık, Japonya'da Yerel Yönetimler, Ceterisparibus, s.2.

212 ADHIKARI, D.R., National Factors and Employment Relations in Japan, Japan Institute of Labour Policy and Training, Tokyo Japan March 28, 2005,s.36.

Şekil 4.2 Japonya Devlet Organizasyonu.

Kaynak: The Japan of Today, The International Society for Educational Information, Inc. s.16.

5. EKONOMİ

Modern kapitalizme son giren ve başarılı olan ülke Japonya'dır.²¹³

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya, ekonomik krizlerle başarıyla başa çıkmış ve denizaşırı ilişkilerini kuvvetlendirmiştir. Henüz savaş tazminatları resmileşmemişken, Japonya buna karşılık gelen önemli yatırımlar yapmıştır. 1956'da Filipinler'e, 1958'de Endonezya'ya, 1959'da Laos ve Kamboçya'ya, 1962'de Tayland'a ve 1965'de Güney Kore'ye endüstriyel makinalar ihraç etmiş ve Güneydoğu Asya pazarını açmıştır.²¹⁴ GSMH'nin yüksek oranlarda yatırıma ayrılması, etkili endüstriyel teknikler, özellikle 1960'larda yüksek bir büyüme oranına zemin hazırlamıştır.²¹⁵ 1960 sonrasında Japonya, Başbakan İkada'nın GSMH'yi on sene içinde ikiye katlama planı çerçevesinde, 1970'li yılların ortalarına kadar ortalama olarak %10'un üzerinde bir büyüme gerçekleştirmiştir.²¹⁶ Japonya dış ekonomide hem devlet, hem de firmalar çapında stratejik davranmıştır.²¹⁷

Japonya'da ABD ve İngiltere'dekine benzer kapitalist bir ekonomik yapı uygulanmaktadır. Hem iç hem de dış pazarlarda rekabetçilik ana karakterdir.²¹⁸

Japon ekonomisi, dünyanın ikinci büyük ekonomisidir. 1990'ların başındaki "balon ekonomisi"nin çöküşünden sonra GSMH'nin artışı durmuştur. Japon hükümeti ekonomiyi yeniden canlandırmak amacıyla geniş

---

213 KIVILCIMLI, Hikmet, a.g.e., s.1.

214 HAYES, L.D., Introduction to Japanese Politics, Third Edition, East Gate Book, s.255.

215 Economist, Japonya Ülke Profili, 8 Mayıs 2007.

216 ÖZTÜRK, İbrahim, Japonya Ekonomisinin Son Krizi, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.90.

217 RODE, R., ABD-Japonya İlişkileri, AvrAsya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt:1, Sayı:4, Kış 1999, s.57.

218 ADHIKARI, D.R., National Factors and Employment Relations in Japan, Japan Institute of Labour Policy and Training, Tokyo Japan March 28, 2005,s.14.

ölçekli bazı tedbirleri uygulamaya koymuş, bu arada şirketler tarafından rekabet güçlerini artırmak maksadıyla; hayat boyu iş verme, çalışma yılına göre artan maaşlar gibi Japon iş yaşamının geleneklerinde büyük değişimlerde bulunulmuştur.²¹⁹

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
GSYİH (milyar ABD \$)	4 090,2	3 911,6	4 237,1	4 587,2	4 567,4	4 463,6
Büyüme Oranı (%)	0,4	1,1	2,1	2,0	2,4	1,2
İhracat (milyon ABD \$)	405 155,0	415 862,3	469 862,2	565 038,8	598 215,2	587 686,8
İthalat (milyon ABD \$)	351 098,0	336 832,0	381 527,6	454 669,0	518 637,8	527 560,1
Enflasyon Oranı (%)	-0.8	-0.9	-0.3	0	-0.6	0.3

Çizelge 5.1. Japonya'nın Temel Ekonomik Göstergeleri

Kaynak: Japonya Sert Kabuklu Meyve Sektörü Pazar Araştırması Raporu, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Tokyo Ticaret Müşavirliği, Tokyo s.5.

2002-2006 Ortalaması	(%)
Gerçek GSMH artışı	1,7
Gerçek iç talep artışı	1.1
Enflasyon	-0.2
Cari hesap dengesi (% of GDP)	3.4
Dış yatırımların GSMH'ya oranı	0.2

Çizelge 5.2 Japonya'nın 2002-2006 yıllarındaki bazı ekonomik verilerin ortalaması.

Kaynak:<http://www.economist.com/countries/Japan/profile.cfm?folder=Profile%2DEconomic%20Data>

219 <http://web-japan.org/factsheet/economy/index.html>

Japonya'da devletin finans sektörü üzerinde tesis etmiş olduğu etkinlik sanayi politikasının olmazsa olmaz şartlarından biridir. Bankalar uzun dönemli düşük faizli kredileri devletin garantörlüğü altında vermektedir.²²⁰

Japonya'daki kalkınmacı devletin belli başlı araçlarından biri Uluslararası Ticaret ve Endüstri Bakanlığı (MITI)'dir. MITI, sanayi politikasını yönlendirirken, Japonya'ya özgü "pazara-uyumlu müdahale yöntemleri" izlemektedir. Bu terim, iç yada dış değişiklere tepki olarak yada bu değişikliklerin beklentisi içinde, yerli sanayilerin korunması, stratejik sanayilerin geliştirilmesi ve ekonomik yapının uyarlanmasıyla ilgili politikalar topluluğunu gösterir; bu politikalar "ulusal çıkarları" korumak amacıyla MITI tarafından belirlenir ve izlenir. Eğer MITI sol else, Finans Bakanlığı (MOF) sağ eldir. MOF, merkezi hükümetin mali yönetiminden yasal olarak sorumludur. Gelirleri toplar ve bunların nasıl harcanacağına karar verir. Üçüncü bir kol da Japonya Merkez Bankasıdır.²²¹

Japonya'da devlet GSMH'nin ancak %17,5'ini²²² harcamaktadır. Her 100 kişiden sadece 4'ü kamu kesiminde çalışmakta, böylece, az olan devlet masraflarının sonucu olarak Japonya'da vergi oranları batı ülkelerine göre çok düşük seviyede kalmaktadır. Japonya gibi etkin bir devletin bu kadar az kaynak kullanması ilgi çekici bir sırdır. Siyasi istikrarın korunması, ekonomik istikrarı da beraberinde getirmiştir.

Japonya'da ekonominin yönetim modeli, bulunabilecek en iyi yöneticilik yetenekleriyle donatılmış az sayıda ama seçkin bir bürokrasiye girişimde bulunma, etkin esnek ve kesintisiz çalışma olanağı verecek yeterli genişlikte bir siyasal sisteme dayanır. Bu bürokrasi MOF ve MITI gibi yol gösterici kurumlara bağlıdır. Ekonomide devletin müdahalesine dayalı "pazara uyumlu yöntemler" kullanılır; en önemli politika belirleyici araç olarak yöntemin

---

220 ÖZTÜRK, a.g.e., s.104.

221 EĞİLMEZGİL, H., Asya Ekonomik Mucizesi ve Türkiye (Japonya, Asya Kaplanları ve Türkiye), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ocak, 2000, s. 11.

222 2003 yılı değeridir.

kılavuzluğundan yararlanılır. Samuray geleneği ve Konfüçyüs felsefesinin verdiği liderlik yeteneğine sahip idealist Japon girişimciler, bugün dünyanın her yerinde tercih edilen, aranan ve kullanılan markaları yaratmışlardır. Bu markaları üreten firmalar dünyanın en büyük şirketleri arasında zirveye oturmuştur.

Dünyadaki en büyük 20 çok uluslu şirketten (ÇUŞ) %5'i, uluslararası bankaların %10'unu, Japonya merkezlidir.²²³ Japon ekonomisi iki katmandan oluşmaktadır. Bir yanda bütün dünyanın yakından tanıdığı büyük ve güçlü çok uluslu şirketler, diğer yanda ise küçük ve çoğu zaman aile şirketi niteliğinde olan firmalar yer almaktadır. Küçük firmaların esnekliği ve genellikle büyük firmalarda olmayan yeniliklere açıklık, Japon sanayinin dinamizminin de temel kaynaklarından biri sayılmaktadır.²²⁴

Derece	Firma Sayısı
İlk 50	3
İlk 100	7
İlk 500	59
İlk 1000	139

Çizelge 5.3. Japon firmalarının büyüklüklerine²²⁵ göre dünya sıralamasında durumu.

Kaynak: <http://www.economist.com>

1960 yıllarını izleyen dönemde milli gelirin: %30'undan fazlası tasarruf edilerek yatırımlara sevk edilmiştir. Bu yüksek tasarruf içinde %50 tasarruf özel şirketler, %20 de kamu sektörü tarafından sağlanmıştır. Fertlerin sağladığı tasarruf ise %30 civarındadır. Fertlerin ortalama tasarruf eğilimi

223 PETRAS, James, The Economic Basis of Imperial Power, Canadian Dimension, Kasım-Aralık 2004.

224 AKYÜZ, Ömer, Faruk, Türkiye'nin Gözardı Edemeyeceği Ülke, Japonya, Asya-Pasifik, Ekim-Kasım-Aralık 2005, Sayı:1, s.46.

225 Büyüklük ölçütü, firmaların son bir yıldaki satışlarına, karlarına ve piyasa değerlerine göre belirlenmiştir.

hiçbir ülkeyle kıyaslanmayacak kadar ve hemen her dönemde yüksek olmuştur. Son yıllarda bu rakam %18'lerde seyretmektedir. Japonya'da bilhassa 1955 yılını izleyen yıllarda, kalkınma hızının tahminlerden çok hızlı oluşu ve dolayısıyla ferdi gelirlerdeki yükselmeler tasarrufun artışı yolunda etki yapmıştır. Yüksek tasarrufların, iç ve dış yatırımlara yöneltilmesi Japonya'yı dünyada ayrıcalıklı kılmaktadır.²²⁶

Bu tasarrufa iyi bir örnek olarak, Japon hükümetinin, 2006 yılının 1 Haziran gününden 30 Eylül 2006 gününe kadar geçen süre içinde elektrik tasarrufu sağlamak için devlet memurlarının kravat takmadan, koyu renkli takım elbise giymeden, yalnızca günlük elbiseleriyle işe gitmelerini serbest bırakması ve tavsiye etmesi verilebilir. Çevre Bakanlığı'nın açıklamasına göre bu yöntem ile 3,1 milyon m³ petrole eşdeğer enerji tasarruf edilmiştir.²²⁷

Japon kalkınmasının bir diğer ayağı da verimliliğidir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japon firmalarının verimliliği, ABD firmalarının 4 katı olmuştur. Japon verimliliğinin temelleri, birlik-beraberlik, ortak sorumluluk, ortak karar, kapsamlı gelişme, kıdeme esas terfi, hayat boyu istihdam ve örtülü kontrol gibi özelliklere dayanmaktadır.²²⁸ Ayrıca Japonlar geleneksel savaş sanatları ile işletme yönetimi arasında iyi bir bağ kurmuşlar, stratejik kararlarda savaş sanatlarının prensiplerinden yararlanmışlardır.²²⁹

Japonya, serbest ticaret rejiminin muhafazası ve geliştirilmesi için çalışmalarını kuvvetlendirme sorumluluğunu da taşımaktadır. Aynı şekilde, uyumlu uluslararası ilişkilerin muhafaza edilmesi için pazar ekonomisi ilkesi Japonya'nın ekonomik politikalarının temelini teşkil etmesi ve yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasına katkıda bulunulmasında Japonya'nın yetkili olması zorunludur. Bu görüş içerisinde, pazarların açılışı ve iç talebin yönlendirdiği ekonomi işletmesi ve orta vadede cari hesap

---

226 EĞİLMEZGİL, a.g.e., s.12.

227 China Radio International, 10 Kasım 2005

228 GÜNAYDIN, a.g.e., s.39-41.

229 GÜNAYDIN, a.g.e., s.70-71.

fazlasında belirgin bir azalmayı elde etmek için çaba sarf etmeyi tasarlamaktadır.

Ekonomide mevcut bir diğer endişe de, Japon nüfusunun hızlı bir şekilde yaşlanıyor olmasıdır. Mevcut nüfus eğilimin devam etmesi halinde önümüzdeki 15-20 yıl içerisinde çalışan nüfusun çalışmayan yaşlı nüfusa oranının endişe verici boyutlara ulaşması beklenmektedir. Mevcut sosyal sigorta sisteminin yakın bir gelecekte yaşlanan bu nüfusun emeklilik maaşlarını ve sağlık giderlerini karşılaması mümkün görülmemektedir.²³⁰

1997 yılında Tayland'da başlayıp, önce bölge ülkelerini, daha sonra da dünyanın önemli ekonomilerini etkisi altına alan Asya Krizi Japonya'yı da olumsuz etkilemiş ve ülke 1998 yılında II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en ciddi ekonomik durgunluk dönemlerinden birine girmiştir. Uzmanlar bu durgunluğun ana sebebi olarak ülkedeki özel tüketimin ve yatırımların azalmasını göstermektedir. Ayrıca ticari ilişkilerin yoğun olduğu Güney Doğu Asya ülkelerinin de krizden benzer şekilde etkilenmeleri de bu ekonomik durgunluğun artmasında etkili olmuştur.²³¹

Yüksek tasarruf eğiliminin yol açtığı düşük faiz oranları, Japon firmalarına düşük finansman maliyeti avantajı vermiş ve bu şirketlerin uluslararası piyasalarda rakiplerine karşı üstün duruma gelmesini sağlamıştır.²³²

Tüm gelişmelere rağmen Japon ekonomisi; geçmiştekine oranla düşük büyüme hızı, temel tüketim mallarında devam eden yüksek tüketici fiyatları

---

230 MATSUTANI, Hironao, Japonya'nın DİŞ politikası ve Türkiye, Bağlam Yayınları, İstanbul, Haziran 1995, s.51

231 ÖZDEN, Çağatay, Japonya Kuru Meyveler Dış Pazar Araştırması, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2001, s.5.

232 AKYÜZ, Ömer, a.g.e., s.45.

ve savaş sonrası en yüksek işsizlik oranı gibi sorunlar ile mücadele etmektedir.²³³

5.1. İhracat ve İthalat

1950'lerin sonlarından itibaren Japonya'nın ihraç malları tekstil ve hafif sanayi ürünlerinden ağır sanayi üretimine dönmüştür. 1980'lerden 1990'ların başlarına kadar bilgisayarlar, yarı iletkenler, motorlu el aletleri, faks cihazları, ve motorlu taşıtlar gibi teknoloji yoğunluklu üretilen ürünler hızla artmıştır. 1990'ların ortalarında ise ihracatın artış hızı, Japon firmalarının ülke dışındaki üretimlerinden dolayı düşmüştür. Ticaret itilafı otomobil üreticilerini Kuzey Amerika ve Avrupa'da fabrikalar kurmaya mecbur etmiştir. Bir çok firma da fabrikalarını uluslararası pazarda rekabet gücünü koruyabilmek için Çin ve diğer Asya ülkelerine kaydırmıştır. Çin'deki Japon üretim kapasitesinin varlığı temel ürünlerin ve parçaların ihracatını artırmıştır. Bu Çin'in ekonomik büyümesinin bir sonucu olan iç talep büyümesi ile birleşerek Çin'i, ABD'den sonra Japon mallarının ikinci büyük varış noktası haline getirmiştir.

1960'ların ortasından sonra Japonya 1980'lerde hızla büyüyen bir ihracat fazlası oluşturmaya başlamıştır. Bu fazlalık 1994 yılında 12,39 trilyon Yen'e kadar çıkmış, 1996 yılında 6,74 trilyon Yen'e düşmüştür. Daha sonra Japonya ekonomisinde yaşanan durgunluk ile ithalatta ani bir düşüş yaşanmış ve bu iniş, ABD dolarının dayanımı ile birleşerek ticaret fazlasını 1998'de 15,99 trilyon Yen'e çıkarmıştır.²³⁴

Japonya'nın ihracat ve ithalat dengelerindeki asimetri, Japonya'nın sanayi ülkeleri ile olan toplam ticareti için geçerlidir. Buna ABD ve Avrupa gibi gelişmekte olan Asya ülkeleri de katılmak zorunda kalmıştır. Japonya'nın endüstri malları ithalatındaki payı, örneğin dünya ekonomi zirvesinin yedi devleti olarak bilinen G'7'lerin diğer ülkelerin yarısından daha azdır.

233 ELLINGTON, L., Learning from the Japanese Economy, National Clearinghouse for United States-Japan Studies, Indiana University, 2004, s.1.

234 <http://web-japan.org/factsheet/trade/index.html>

Japonya'nın ihracatındaki üretim mallarının oranı 1985'lerin ortalarından itibaren hızla artmaya başlamış, 1990'ların başında %50'ye, 1990'ların sonunda ise %60'a ulaşmıştır. 1980'lerin ikinci yarısında Yen'in değerindeki ani yükseliş bir çok şirketi elektronik, otomotiv gibi temel dallara yönelmeye zorlamıştır. Dayanıklı elektrikli tüketim malları üreticileri, işçilik kalitesinin yüksek, fiyatların düşük olduğu Çin, Tayland, Malezya ve diğer Asya ülkelerinde montaj fabrikaları kurmuşlar, son yıllarda Çin'den ithal edilen üretim mallarındaki dikkate değer bir artış olmuştur.

Ortaya çıkan bu durum, Japonya'nın ticari ilişkilerde bulunduğu ülkeler arasında huzursuzluk meydana getirmekte ve Japonya diğer ülkelerin mamul maddelerini satın almamakla suçlanmaktadır. Bu duruma en iyi örnek, Japonya ile ABD arasındaki ticaret verilebilir. ABD'den yoğun olarak gıda ithalatı yapan Japonya, ABD'ye karşılığında dokuma, televizyon ve otomobil satmaktadır. Japonya- ABD ticaretinde, Japonya sürekli olarak fazla vermekte ve iki ülke arasında bu konudaki anlaşmazlık yıllardır sürmektedir. Uluslararası ticaretin yapısında meydana gelen bu değişiklikler, karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile açıklanamaz duruma gelmiştir. Bu durum en bariz olarak otomobil piyasasında kendini göstermiştir.²³⁵

Soğuk Savaş sonrası dönemde Japonya'nın denizaşırı ekonomilerle ticaret ilişkisi ihracat üzerine yoğunlaşmıştır. 1980'lerde direk denizaşırı yatırımlar büyümeye başlamıştır. Bunun sebebi Kuzey Amerika ve Avrupa'da otomobil pazarında yaşanan ticaret ihtilafları gibi sürtüşmelerdir. 1980'lerde Japonya'nın dış yatırımlarının büyük çoğunluğu Kuzey Amerika ve Avrupa'ya gitmekteydi. 1990'larda Asya'ya giden dış yatırımların oranı yükselmeye başlamıştır. 2000'li yıllarla başlayan çalkantılı uluslararası şartlar ve stok fiyatlarındaki küresel düşüş tüm dünya ile beraber Japonya'nın da deniz aşırı yatırımlarını azaltmıştır. 2002 yılında Japon firmalarının denizaşırı ülkelerdeki üretimlerin oranı toplam üretimin %17'sini oluşturmuştur. ABD ve Almanya için bu oran %30'un üzerindedir. Japonya'daki dış yatırımlar 1998'den sonra

---

235 İDİKUT, Y.Y.,a.g.e., s.104-105.

ani bir yükselişe geçti. 2001'den beri de Japonya'nın dış yatırımlarının yarısı kadar bir değerinde sabitlenmiştir.

Yıllar	İhracat	İthalat
1997	66,236	6,782
1998	52,780	13,404
1999	75,292	23,993
2000	54,193	31,251
2001	40,413	21,779
2002	44,930	21,863
2003	40,795	21,161

Çizelge 5.4. Japonya'nın 1997-2003 yılları arasındaki ihracat ve ithalat verileri. (x100 milyon)

Kaynak: Japonya Finans Bakanlığı

Savaş sonrası dönemde ana ithalat malzemeleri tekstil sektöründe kullanılan hammaddelerdi. 1960 ve 70'lerdeki ağır sanayiye geçişle beraber fosil yakıtlar ve maden cevherlerinin ithalatı arttı. 1970'lerdeki iki petrol krizinin bir sonucu olarak 1980'lerde fosil yakıtlar toplam ithalatın %50'sini oluşturmaktaydı. Son yıllarda fosil yakıtlar ham petrol piyasasındaki dalgalanmaya paralel olarak %15 ve %20 arasında dalgalanmaktadır.

Japon dışalımını ham madde ve enerji ağırlıklı idi. Fakat bu durum Yen'in yüksek değerinden dolayı değişmekte ve üretilmiş mal alımı artmaya başlamıştır. 2002 yılında üretim malları toplam ithalatın % 62,2'sini oluşturmaktaydı. Oysa aynı oran 10 yıl önce % 50 daha az idi. Temel ihraç malları otomobil ve diğer motorlu araçlar olup toplam ihracatın % 24,2'sini oluşturmaktadır.²³⁶

²³⁶ <http://web-japan.org/factsheet/trade/invest.html>

Ana İhraç Malları	Oran (%)	Ana İthal Malları	Oran (%)
Motorlu Araçlar	24,2	Fosil yakıtlar	27,8
Elektrikli Makineler	21,4	Elektrikli Makineler	12,9
Mekanik Makineler	19,7	Mekanik Makineler	9,3
Kimyasal Maddeler	9,0	Yiyecek	8,5
Metal	4,6	Kimyasal Maddeler	7,3

Çizelge 5.5. Japonya'nın 2006 yılı itibariyle başlıca ihracat ve ithalat malları.

Kaynak: <http://www.economist.com>

Önde Gelen Alıcı Ülkeler	Oran (%)	Önde Gelen Satıcı Ülkeler	Oran (%)
ABD	22,5	Çin	20,5
Çin	14,3	ABD	11,8
Güney Kore	7,8	Suudi Arabistan	6,4
Tayvan	6,8	BAE	5,5
Hong Kong	5,6	Güney Kore	4,8

Çizelge 5.6. Japonya'nın 2006 yılı itibariyle ülkelere göre ihracat ve ithalat verileri.

Kaynak: <http://www.economist.com> ofile%2DEconomic%20Data

5.2. Ticaret Sorunları

Kuşkusuz Japonya'nın yatırım ittifakları ve birlikleri konusunda da bir asimetri problemi mevcuttur. Örneğin 1990'da Japon müteşebbisler yurt dışında 464 ve yurt içinde 306 firma satın almışlardır. Fakat, yabancı müteşebbislerin satın aldığı Japon firmaların sayısı sadece 17'dir. Bir karşılaştırma yapılırsa Örneğin ABD'de 1982'de 125, 1987'de 264 firma yabancı müteşebbis tarafından satın alınmıştır. Ekonomi alanında Pasifik, Amerikan-Japon ortaklığı, transatlantik ortaklığıyla karşılaştırıldığında daha kuvvetli bir şekilde gelişmektedir. Japonya zor yakalanabilir bir durumdadır ve

böyle kalacaktır. Japonya rekabet unsurlarına dikkat çekmekte, ortaklık kurmakta ve sonunda bazı ihtilafların çıkmasına sebep olmaktadır.²³⁷

II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından yıkımdan ve döviz açığından dolayı Japonya'da devamlı kronik bir bütçe açığı oluştu. Japonya 1952 yılında IMF'ye üye oldu. 1950'lerin sonunda ve 1960'ların başında yüksek teknoloji ile tanışma ve büyük ölçekli altyapı inşası ülkenin ihracat kapasitesini yükseltti. Bu periyotta Japonya'nın ticareti ham madde ithal edip, bitmiş mamul ihraç etmek idi. Japonya'nın ticareti 1960'lardan başlayarak fazlalık vermeye başladı. 1985'den beri Japonya dünyanın en önde gelen kredi veren ülke konumuna gelmiştir. Japonya'nın dış ticareti ham madde, parça ve kısmen bitmiş ürün ithalatı ve bitmiş ürün ihracatına dayanmaya devam etse bile 1980'lerin ortalarında anahtar özellik yurtdışındaki üretim tesislerine yatırımı da kapsayan dış yatırımların artışı olmuştur. 1990'lardan başlayarak Doğu Asya ülkelerinin dünyaya sunduğu ticaret hacmi büyük ölçüde genişledi ve Japonya'nın bu ülkelerle , özellikle Çin ile olan ticarete bağı giderek arttı.

Japonya ihtiyacı olan petrolü, yiyeceği ve ham maddeleri büyük oranda ithal etse de bir çok ülkenin oluşturduğu büyük bir pazardan sağlanan bu mallar Japon ekonomisine katma değer yaratmaktadır. Bu durum bazen 1950'lerin ortalarından beri yinelenen bir problem olan ticaret ihtilafları ile sonuçlanmaktadır.

ABD'nin şikayetleri Japonya'nın ABD'ye bağlı ihracatına gönüllü olarak bazı sınırlamalar getirmesine sebep oldu. Bu sınırlamalar 1957'de pamuklu giysilere, 1969'da çeliğe, 1972'de sentetik elyafa, 1977'de renkli televizyona ve 1981'de otomobile getirildi. Japonya ayrıca 1972'de Avrupa'ya çelik ihracatını sınırlamak zorunda kaldı.

Diğer yandan 1980'lerin başından itibaren ticaret ihtilafı, özellikle ABD'nin, Japonya'yı yabancı şirketlere Japon pazarlarında daha fazla imkan

---

237 RODE, R., a.g.e., s.55.

tanımaya zorlama ve sözde tarife dışı bariyerleri kaldırma çabaları ile arttı.²³⁸ 1980'lerin ikinci yarısında artan ticaret ihtilafı ve Yen'in değerindeki yüksek artış, bir çok şirketi elektronik ve otomotiv gibi ana endüstri dallarında yurt dışında üretime sevk etti. Bugün Japonya'da satılan televizyon, buzdolabı gibi ürünlerin çoğu ithal edilmektedir.

Son yıllarda Çin'den ithal edilen mamul ürünlerdeki artış dikkat çekicidir. Japonya'nın 2001 yılında toplam ihracatı %3,6 Çin'e olan ihracatı ise %18,3 arttı. Çin'in toplam ihracatı %5,2 düştüğü halde Japonya'ya olan ihracatı %14,9 artmıştır.²³⁹

Japonya'nın deniz aşırı yatırımları 1985 yılında Yen'in değerinin hızla artışı sonrasında önemli ölçüde artmıştır ve bugün yatırımlar daha çok Asya'ya yönelmiştir. Asya bugün çok dinamik ekonomik bir merkezdir. Kore, Hong Kong, Taiwan, ve Singapur gibi Asya Kaplanları ile başlamış, bunu ASEAN ülkeleri takip etmiştir. Bugün bu gruba Çin ve Vietnam da katılmıştır. Ortalama büyüme oranı %8-10 arasında gerçekleşmekte olan Asya, ABD ve Avrupa ile birlikte hızla dünyanın ekonomik merkezi olmaktadır. Elektrikli aletler, elektronik ve makine sanayi gibi önemli alanlarda, Japon sanayi üretim sahalarını teknoloji transferi ve bu ülkelerdeki sanayilerin teknoloji kalitelerinin yükseltilmesine katkıda bulunarak Asya ülkelerine kaydırmıştır.²⁴⁰

5.3. Balon Ekonomi

1980'lerin ikinci yarısından itibaren Japon ekonomisi, varlık fiyatlarının hızla yükselmesi, para arzının ve kredi hacminin genişlemesi ve ekonominin aşırı ısınmasıyla karakterize edilen balon ekonomisi sürecine girmiştir. 1983 yılında başlayan varlık fiyatları artışı 1986 yılından itibaren belirgin bir hız kazanmıştır. Bu artış trendinin hisse senedi piyasası ayağına bakıldığında 1980'lerin başında 10.000 yen civarında olan Nikkei 225 endeksinin, 1987

²³⁸ <http://web-japan.org/factsheet/trade/friction.html>

²³⁹ ADHIKARI, D.R. a.g.e., s.18.

²⁴⁰ MATSUTANI, H., a.g.e., s.49

yılında 25.000 yene, 1989 yılı sonunda da zirve seviye olan 39.000 yene ulaştığı görülmektedir. Artış trendinin diğer bir ayağı da gayrimenkul piyasasında ortaya çıkmıştır. Arsa fiyatları 1990 yılı itibariyle 1985 yılındaki seviyesine göre yaklaşık dört kat yükselerek zirve düzeylere ulaşmıştır.

Japon Merkez Bankası, ekonomik genişlemeyle paralel yürüttüğü gevşek para politikasından yavaş yavaş uzaklaşmış ve 1989 yılının sonuna doğru iskonto oranını devamlı yükselterek sıkı para politikasına geçiş yapmıştır. İskonto oranının devamlı yükseltilmesinden kaynaklanan para arzı daralması, bubble boyunca aşırı değer kazanmış varlıkların fiyatlarının düşmesine neden olmuştur.

Balon'un patlamasıyla başlayan ekonomik durgunluk (1991-1993) ikinci petrol şokundan sonra en uzun süreli yavaşlama olarak kendini göstermiş ve GSYİH reel olarak ortalama sadece %0,8 oranında büyürken, sanayi üretimi de %5,2 oranında azalmıştır.²⁴¹

Balon ekonomisi'nin etkisi 1990'ların ikinci yarısı ve yeni binyıla kadar devam etmiş. Yen'in değerine paralel olarak 1995 ve 1996'da bazı geçici iyileşmeler sağlanmıştır.²⁴²

Emlak piyasasındaki fiyat düşmesi 1997'ye kadar sürerek ortalama %70'e vardı. Tokyo ve Osaka'daki merkezi semtlerde arsa fiyatları 1997'de 1991'deki değerinin %20'sine kadar düşmüştür.²⁴³

1997'den sonrada ekonomide tüketim vergilerinin artışı, Asya krizi ve ana ekonomik kurumların iflası gibi gerilemeler yaşanmaya devam etmiştir. Hükümetin uygulamaya koyduğu bazı ekonomik tedbirlere rağmen son 10

---

241 ÇOKAKLI, Serdar, Bankacılık Sektöründe Japonya Örneği Yeniden Yapılandırma, MSPD Çalışma Raporları : 2002/2, s.8-10.

242 <http://web-japan.org/factsheet/economy/bubble.html>

243 SOMEL, Cem, Japon Finans Deneyimi Üzerine Gözlemler, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999, s.81-83.

yıldır ekonomideki durgunluk devam etmektedir. OECD'nin ekonomi bölümünün başı ekonominin balon ekonominin çöküşünden sonra 4 defa gerilediğini belirtmektedir.²⁴⁴

Japonya'nın uzun yıllar devam eden durgunluktan çıkabilmesi için Japonya Merkez Bankası faizleri yukarı çekmiş, Japon mallarının ihracat rekabetini engellemek için zayıf yen politikasına devam ederek ekonomiyi yükselişe geçirmiştir.²⁴⁵

5.4. Sanayi

II. Dünya Savaşı sonrası anayasal bir zorunluluk olan savunmaya ve askeri güce yönelik bir çaba içine girilmemesi, Japon endüstrisinde stratejilerin yenilenmesine ve yeni stratejilerin gündeme getirilmesine sebep olmuştur.²⁴⁶

II. Dünya Savaşı öncesi Japonya dünya toplamının yalnızca %3,5'ünü ürettiyordu.²⁴⁷ II. Dünya Savaşından sonra Japon hükümeti bütün enerjisini güçlü bir çelik endüstrisi altyapısı oluşturmaya harcamıştır. MITI düşük maliyetli krediler ile bugün dünyada rekabetçi bir durumda olan 150 milyon ton/yıl kapasiteli bir çelik sektörü yaratmıştır. Bu başarı Japonya'nın otomobil, gemi inşaat ve ev araçları sektörlerinde dünya çapında rekabetçi bir konuma ulaşmasını sağlamıştır.²⁴⁸ Japon sanayi ürünleri dış dünyada 1960'lı yıllara kadar çok ucuz, fakat kalitesiz mallar olarak tanınmakta, ancak ucuzlukları ile alıcı bulabilmekteydi. 1960'larda Japon sanayi mallarında büyük değişimler olmuş, makul fiyatlarının yanında, tasarımları, teknik üstünlükleri ve kusursuz kaliteleri ile bütün dünya piyasalarını işgal etmeye başlamıştır. Özellikle otomotiv ve elektronik sektörlerindeki üstünlüklerini tüm dünyaya kabul

²⁴⁴ ADHIKARI, D.R., a.g.e.,s.18.

²⁴⁵ İLKORUR, Korkmaz, Sen Çok Yaşa 'Carry Trade', Radikal, 24 Nisan 2007

²⁴⁶ ORAN, Mustafa., a.g.e., s.137.

²⁴⁷ Küresel Sermayeyi Durdurabilir Miyiz?, Yeni İşçi Demokrasisi, Sayı 18; Temmuz 2000.

²⁴⁸ TULGAR, Koray, Danışmanlığın Ülke Kalkınmasına Etkileri, Kar Enstitüsü.

ettirmişlerdir. Sanayi mallarındaki bu gelişmeler Japonya'nın milli gelirinin ve ihracatının uzun yıllar yüzde 10 gibi yüksek bir oranda artmasını sağlamıştır. Japonya, ABD'den sonra dünyanın en büyük sanayi ve mali gücüne sahip devleti²⁴⁹ ve 1960'lı yıllardan sonra, Avrupa-ABD teknolojisinin karşısında en büyük rakip konumuna gelmiştir.²⁵⁰

Bu ilerlemenin en büyük itici gücü araştırma ve geliştirmeye (AR-GE) ayrılan büyük kaynak olmuştur. Günümüzde AR-GE harcamalarının GSMH'ya oranı yüzde 3,04 seviyesindedir.²⁵¹ Japon devletinin kredi tahsisi ile birlikte uyguladığı rekabet, teknoloji ve dış ticaret politikaları sayesinde Japon sanayisi, önce sermaye yoğun, daha sonra teknoloji yoğun işkollarına doğru sürekli olarak yapısal bir değişim geçirmiştir.²⁵²

Özellikle 1974 petrol krizinin etkisi ile Japonya, temel stratejilerini gözden geçirerek, enerji tüketimi çok fazla olan demir ve çelik gibi sektörlerden yüksek teknolojiye dayanan mikro elektronik gibi sektörler yöneldi. Daha çok enerji kullanımı öngören ve kitle üretimine dayanan sanayiler büyük ölçüde terk edilmeye başlanmıştır. Yeni endüstriler ise çok büyük ölçüde hammadde ve emeğin üretim sürecindeki ağırlığını azaltarak bilginin önemini ön plana çıkartmışlardır. Örneğin, 1975-1990 yılları arasında Japonya'da üretim üç misli arttığı halde hammadde kullanımında herhangi bir artış olmamıştır.²⁵³

İkinci dünya savaşı sonrasında yeniden yapılanma yıllarında Japonya ihracatının %50'sini oluşturan ana sektör olan dokuma ve hazır giyim sektörü, yıllar geçtikçe önemini kaybetmiş ve ülkenin yüksek katma değer sağlayan makine, mühendislik, elektronik gibi ileri teknoloji sanayilerine

---

249 ÖZÇELİKEL a.g.e., s.2.

250 DEMİRCİOĞLU, Murat, a.g.e., s.41.

251 ORTAŞ, İbrahim, Bilimsel Yayınlar Sorunu, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Eylül 2002, Cilt 2, Sayı 3, s.8.

252 SOMEL, Cem, a.g.e., s.78.

253 ŞAN, Mustafa Kemal, Sanayi Sonrası Toplum Kuramları, Bilgi Toplumu, 5 Ekim 2006..

yönelmesi nedeniyle varolabilmek için büyük bir değişim içerisine girmiştir. Bu değişim özellikle 1985 yılından itibaren iyice belirginleşmiştir.

Japonya, ABD ve Rusya'dan sonra dünya minerallerini en fazla tüketen ülke olmasına karşın, yer altı kaynakları bakımından oldukça fakirdir. Sanayi üretiminde kullandığı çinko, bakır, kurşun, boksit, alüminyum, demir gibi kaynakların tamamına yakını ithal etmek zorundadır. 1970-1996 döneminde sanayinin mamul madde üreten alt sektörlerinde hammadde olarak kullanılan özellikle demir, bakır, çinko, kurşun gibi ürünlerin üretiminde %99'lara varan bir azalma söz konusudur. Bu durum, zaten yer altı kaynakları açısından zengin olmayan Japonya'nın bu rezervleri de tükettiğini ifade etmektedir.²⁵⁴

Japonya, ham çelik üretiminde 1973 yılında 100 milyon tonla dünya birincisi iken Asya'da yeni sanayileşmiş ülkelerin (G.Kore) ortaya çıkmasıyla maliyetleri azaltma tedbirine baş vurarak üretimi düşürmüş, aradan geçen 23 yıla rağmen 2006' yılında 112,7 milyon ton olmuştur.²⁵⁵

Japonya'nın önemli bir çelik üreticisi ülke olması, makine ve otomotiv sektörlerinin gelişmesine imkan sağlamıştır. Japonya, makine sanayinin bir çok dalında gerek üretim miktarında, gerekse dış ticarete dünya liderliğini elinde tutmaktadır. 1980'li yıllarda özellikle elektronik endüstrisindeki gelişmeler, Japon sanayisindeki transformasyonun bir simgesi haline gelmiştir.

Teknolojideki gelişmelere ve talebe bağlı olarak, makine sanayi üretimini elektronik aygıtlara kaydırmıştır.²⁵⁶ Japonya'da sanayide kullanılan robot sayısı tüm dünyadaki sayının üzerindedir.²⁵⁷ Japonya, dünya elektronik piyasasında da büyük bir paya sahiptir. Bütün dünyada imalat

---

254 İDİKUT, Y.Y., s.59-64..

255 The Japan Iron and Steel Federation

256 İDİKUT, Y.Y., s.61-62.

257 EĞİLMEZGİL, a.g.e., s.13.

sanayiinde kullanılan hassas elektronik aletler de Japonya'da imal edilmektedir.²⁵⁸

Dünyadaki en büyük hafif imalat firmaları arasında Japonya kökenliler %8'i oluşturmaktadır. Ağır imalat sektöründeki en büyük 100 firma içinde Japonya'nın payı %22'dir. Büyüyen dünya kişisel bakım ve kozmetik sektörünün %11'ini de Japon firmaları elinde bulundurmaktadır.²⁵⁹ Japonya'nın ilaç sektöründe pazar payı ise %10'dur.²⁶⁰

Japonya'da büyüklük yönünden en önemli sektör otomotiv sanayidir. Japonya'da yalnızca 11 şirket bitmiş motorlu araç üretirken, bu şirketlere sözleşme yoluyla yedek parça üreten firma sayısı 9.000 dolayındadır. Japonya 1994-1996 dönemi hariç son 15 yıldır dünya'nın en büyük otomotiv üreticisidir.

Japon otomotiv sektöründe Toyota ve Nissan gibi iki büyük firma büyük bir pay almaktadır. 1980-1990 döneminde Japon otomotiv üretiminde Toyota %31.3, Nissan ise %17.0 oranında bir pay alırken, Honda %10.0 ve Mazda %9.6'lık bir paya sahiptir.

Japon otomotiv endüstrisi globalleşme yolunda atılımlarda bulunmaya başlamış ve ihracat yerine ithalat yapılacak ülkelerde, ortak girişimcilik adı altında fabrika kurarak üretime başlamışlardır. Nitekim, Honda ABD ve Türkiye'de, Nissan kamyonları ABD'de, Mitsubishi Hollanda'da, Toyota Türkiye'de fabrikalar kurmuşlardır.²⁶¹

---

258 Japonya'dan Görünümler, Tokyo, 2006, s.28.

259 PETRAS, James, a.g.e., s.7

260 TAUREL, Sidney, The Next Stage in Japan-U.S. Economic Relations: The Case for Bilateral Integration, American Chamber of Commerce in Japan, Tokyo, 31 Ağustos 2006, s.4.

261 İDİKUT, Y.Y., s.63-64.

1950 yılında 31,498 olan dört tekerlekli araç üretimini 10 yıl sonra 15 kattan fazla artırarak 481,555'e çıkarmış ve bu üretimin %84,7'sini ihraç etmiştir.²⁶²

Yıllar	Otomobil	Kamyon	Otobüs	Toplam Üretim	İhraç Edilen
1950	1,594	26,501	3,502	31,597	31,507
1960	165,094	308,020	8,437	481,551	408,180
1965	696,176	1,160,090	19,348	1,875,614	1,674,962
1970	3,178,708	2,063,883	46,566	5,289,157	4,100,467
1975	4,567,854	2,337,632	36,105	6,941,591	4,308,931
1980	7,038,108	3,913,188	91,588	11,042,884	5,015,510
1985	7,646,816	4,544,688	79,591	12,271,095	5,556,834
1990	9,947,972	3,498,639	40,185	13,486,796	7,777,493
1995	7,610,533	2,537,737	47,266	10,195,536	6,865,033
2000	8,363,485	1,726,818	54,544	10,144,847	5,963,042
2004	8,720,385	1,730,691	60,442	10,511,518	5,853,382

Çizelge 5.7. Japonya'daki otomobil üretiminin ve ithalatının gelişimi.
Kaynak: Japan Automobile Manufacturers Association, Inc

Balıkçılık Japonya'nın önemli sanayilerinden biridir. 1,5 milyon kişi balıkçılıkla uğraşmaktadır.²⁶³ Japonya'da kayıtlı 257 bin balıkçı teknesi bulunmaktadır. Çiftliklerde de balık ve kabuklu deniz hayvanı üretimi olmasına rağmen Japonya balık ihtiyacının %40'ını ithal etmektedir.²⁶⁴

²⁶² Japan Automobile Manufacturers Association.

²⁶³ GÜNAYDIN, Hasan, a.g.e., s.80.

²⁶⁴ Japonya'dan Görünümler, s.27.

Günümüzdeki elektronik cihazlarda dünya pazarındaki üstünlüğüne rağmen Japonya yeni buluşlarda ABD'nin gerisindedir ve Japon şirketleri hala kopyacılık yapmaktadır.²⁶⁵

4.5. Hizmetler

Japonya'da son yıllarda en büyük gelişimi gösteren sektörlerin başında hizmet sektörü gelmektedir. Bu sektörde özellikle bankacılık ve sigorta en fazla büyüyen sektörlerden birisidir. Hizmet sektöründe çalışanların toplam istihdam hacminde %60'lara yakın bir pay aldığı dikkate alınırsa, önemi daha da iyi anlaşılabilir. Diğer taraftan hizmetler sektörünün gayri safi milli hasıladan aldığı pay da yıllar itibariyle artış göstermektedir.

Japonya'da ulaşım sisteminin belirgin özelliği, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, aşırı ölçüde demiryolu ulaşımına dayanmasıdır. Japonya'da demiryolu ulaşımı, kilometre başına düşen yolcu ölçümlerinde toplam yolcu ulaşımının hemen hemen %40'ını elinde tutmaktadır.

Japonya'da kişi başına karayolu uzunluğu 3 km ile ABD (0,7 km) ve Batı Avrupada en gelişmiş karayolu sistemine sahip Almanya'dan (2km) bile daha iyi durumdadır.²⁶⁶

1889 yılında ilk kez başlayan tren seferlerinden 17 yıl sonra Tokyo-Osaka arasındaki 515 kilometrelik hat tamamlanmış, bugün Japonya'da kullanılan tren yolu uzunluğu 27 bin kilometreye ulaşmıştır. Japonya'yı oluşturan dört ana ada deniz altındaki tünellerle birbirlerine bağlanmıştır. Dokuz şehirde metro bulunmakta ve günde 7 milyon kişi metro ile taşınmaktadır.²⁶⁷

²⁶⁵ SOMÇAĞ, Selim, Gümrük Birliği Ve Türk Sanayi, Türkiye Günlüğü, Sayı 36, Eylül 1995.

²⁶⁶ İDİKUT, Y.Y., s.69-70.

²⁶⁷ <http://web-japan.org/factsheet/trans/train.html>

Japonya 1970'lerin başlarına kadar dünyanın başlıca gemicilik ülkelerinden biriydi. Bu "altın çağın" sembolü, ağırlıkları birkaç yüz bin tonlara ulaşan ve dünya'nın en gelişmiş gemi yapım teknolojisi ürünü olan süper tankerlerdir. Japonya'nın dünya gemiciliğindeki liderliği, ham petrol talebinde global bir düşüşe yol açan ve ticaret hadlerini daraltan bir durgunluğa yol açan petrol krizleri ile sona erdimiştir. Bu problemler, havayolu ile yük taşımacılığıyla ve gelişmekte olan ülkelerin gemi sanayilerinin büyüyen rekabetiyle ortaya çıkmıştır.²⁶⁸

Japonya bir ada devleti olmasından dolayı ithalat ve ihracının hemen hemen tamamını deniz yolu ile gerçekleştirmektedir. 1980 ile 1990 arasında Japon limanlarından geçen kargo miktarı yılda ortalama %15 artmıştır. 1970'lerdeki petrol krizleri ve Yen'in yüksek değeri Japon denizcilik şirketlerini uluslararası pazarda zayıf düşürmüştür. 1995 yılında Japon bayrağı altında taşınan yük miktarı 1980'dekinin yarısı olan 39 milyon tona düşmüştür.²⁶⁹

Japonya, çok okuyan bir millet olarak tanımlanmaktadır. Gazete ve dergiler çok yüksek tirajlara ve de ülke çapında bilgi iletişimde hayati bir kanal işlevine sahiptir. 1986 yılında 124 adet gazetenin toplam tirajı 48 milyon iken, 1996 yılında 53.5 milyona yükselmiştir. Akşam baskıları da dikkate alındığında bu rakam 68 milyona ulaşmaktadır. Almanya'da toplam tirajın 25 milyon, İngiltere'de 23 milyon, Fransa'da 10 milyon ve Türkiye'de 4 milyon olduğu dikkate alınır, Japonya'da basın-yayının ne kadar geliştiği görülebilir.²⁷⁰

---

268 İDİKUT, Y.Y., s.71.

269 <http://web-japan.org/factsheet/trans/ship.html>

270 İDİKUT, Y.Y., s.72-73.

5.6. Tarım

Japonya bir asır öncesine değin, büyük ölçüde kendi kendisine yeten, tarıma dayalı bir ülke idi.²⁷¹ Bugün ileri üretim tekniklerine rağmen tarımsal üretim, ülkedeki toprakların sadece %13'ünün tarım için uygun olmasından dolayı, gerek Japon gıda sanayinin gerekse Japon tüketicilerinin tüketim taleplerini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Japonya, gıda sektöründe %40 oranında kendi ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bu da Japonya'yı dünyanın en büyük gıda ihracatçısı yapmaktadır.

Bu durum, yüksek alım gücü kapasitesine sahip çok sayıda tüketici kitlesi barındıran Japonya'nın her yıl ortalama 50 milyar doları aşan gıda maddeleri ithalatı yapması sonucunu doğurmaktadır. Üretim Japon ekonomisinde GSMH'nin %30'unu oluşturan en önemli kalem konumundadır. Bu oranın içinde tarımsal üretimin payı da % 2 gibi düşük bir düzeydedir.²⁷²

Japonya'nın temel tarım üretim bitkisi pirinçtir. Japonya'da tarım alanlarının çok sınırlı olmasından ve yüksek üretim maliyetlerinden dolayı çalışan nüfusun sadece % 4,5'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Japonya'nın tarım alanları ABD'ninkinin 48'de biridir. Japonya pirinçte %95, sebze%82, meyvede %44, arpada % 7 oranında kendi kendine yeterlidir. 2002 yılında tarım ürünleri toplam ithalatın %12'sini oluşturmuştur.²⁷³ Japonya'nın tarım yapılmayan arazilerinin %68'i ormanlıktır.²⁷⁴

---

271 DEMİRCİOĞLU, Murat , a.g.e., s.39.

272 ÖZDEN, a.g.e., s.1.

273 <http://web-japan.org/kidsweb/japan/economy.html>

274 Japonya'dan Görünümler, s.26.

Hükümetin aldığı tedbirlerle ve desteklerle, tarım nüfus ölçülerinde giderek gerilerken ve GSMH'ya katkısı azalırken, çiftçiler giderek zenginleşmiştir.²⁷⁵

5.7. Enerji

1970'lerdeki enerji krizi ve petrol fiyatlarındaki artış Japonya'da enerji güvenliği konusunu hep gündemde tutmuştur. Son dönemlerdeki petrol fiyat artışı Japonya'yı enerji güvenliği stratejisini yeniden değerlendirmeye yöneltmiştir. Bu konuda Japonya hükümetinde iki tür yaklaşım gelişmiştir: uluslararası ve müstakil yaklaşım:

Uluslararası Yaklaşım; devlet, enerji bazındaki uluslararası ticareti ve yatırımı geliştirecek, devlet müdahalesi kısıtlanacak ve ekonomi serbest pazar ilkelerine dayanacaktır. Yaklaşımı destekleyenler, enerji sağlama ve enerji talebi konusundaki karar verme merkeze bağlı olmamalı ve pazar ilkelerine dayanmalıdır görüşünü savunmaktadırlar. Bu görüş 1990'larda Japonya'nın petrol için nispeten yüksek fiyat ödediği dönemlerde temelini oluşturmuştur.

Müstakil (Devletçi) Yaklaşım; Diğer bir yaklaşım müstakil yaklaşım olup enerji güvenliğini sağlamada devletin rolünü önemli görmektedir. Bu yaklaşımı tutanlar enerji rekabetini 'zero-sum' şartlarında, yani bir tarafın kazandığı halde ikinci tarafın kaybetmesi niteliğinde algılamaktadırlar, Enerji pazarının hassaslığından dolayı müstakiller enerji güvenliği konusunda serbest piyasaya güvenmemektedirler ve dolayısıyla devletin rolünü daha çok önemsemektedirler.

Japonya enerjii artık sadece satın alınabilen mal olarak değil, ulusal stratejisinin ve milli gelişmesinin bir parçası olarak yeniden gözden geçirmektedir. Bu sebeple Japonya'nın uzun süreli milli stratejisi, enerji güvenliğini ve Çin'in hızlı büyümesiyle korkunç miktarda enerji tüketimini göz

---

275 HUNTER, E., a.g.e., s.419.

önüne alarak Japonya'nın yenilikçi enerji teknolojisi (*innovative energy technology incubator*) üreten bir ülke olarak biçimlenmesini içermektedir.²⁷⁶

Japonya'nın enerjide kendine yeterlilik oranı sadece %18,1'dir.²⁷⁷ Petrol ithalatı %80'lik bir payla enerji ithalatının en büyük dilimi oluşturmakta ve dünyada ABD'den sonra ikinci sırada gelmektedir. 1973 ve 1979'daki petrol krizleri hariç Japonya'daki enerji kullanımı sabit bir şekilde artmıştır. Japonya petrol ihtiyacının %90'nun Orta Doğudan sağlamaktadır. Dünyadaki enerji ihtiyacı özellikle Asya'daki enerji ihtiyacı gittikçe artmakta ve petrol dünyanın ana enerji kaynağı olmaya devam etmektedir. Bazı bölgelerde petrol üretiminin azalmaya başlamasıyla, Orta Doğu'daki geniş petrol yataklarına daha fazla bağımlı hale gelmektedir. Japonya'nın şimdiden Orta Doğu petrollerine bu derece bağlı olması Japonya'nın enerji politikasının diğer sanayileşmiş ülkelere göre daha kırılgan olduğu anlamına gelmektedir.

Bu şartlar altında güvenilir enerji kaynaklarını koruyarak riski azaltmak, Japonya'nın enerji politikası için kritik bir konu olmaya devam etmektedir. Enerjide riski azaltmak ve acil durumlar için hazır olmak amacıyla Japonya petrolü stoklama için önlemler alma yollarını aramakta, özel sektörün petrol üretimini teşvik etmekte ve petrol üreten ülkeler ile işbirliğini desteklemektedir.

2002 yılında hükümet kapsamlı ve entegre bir enerji politikası yürütebilmek için Temel Enerji Politikası Kanunları'nı uygulamaya koymuştur. Bu kanun "dengeli bir enerji kaynağının sağlanması", "çevre ile uyum" ve "pazar mekanizmalarından yararlanma" yöntemlerinin temel prensiplerini ortaya koymakta ve enerji talebi ve arzı ile ilgili sistematik, uzun vadeli, geniş ölçekli bir yaklaşımda bulunan bir "Temel Enerji Planı"nın temellerini de atmıştır.²⁷⁸ Enerji kaynaklarının çeşitliliği ilkesinin bir gereği olarak

276 KIDIRALIYEVA, Saltanat, Japonya'nın Orta Asya Siyaseti, USAK Stratejik Gündem.

277 SADIKLAR, Tayyar, Enerji, Japonya.

278 <http://web-japan.org/factsheet/energy/profile.html>

Japonya'da sadece bir kaynağa bağlı kalmayıp, enerjisini çeşitli kaynaklardan sağlamaya çalışmaktadır.²⁷⁹

Japonya enerjisi dünyada en verimli kullanan ülke konumunda olup, verimliliği OECD ortalamasından 1,4, Almanya ve ABD'den 1,3 kat daha fazladır. Bunda endüstriyel yapılardaki farklılıklar, endüstride enerji tasarrufuna yaklaşımlar, yüksek enerji tüketen sanayi alanlarının oranının az oluşu gibi etkenler rol oynamaktadır.²⁸⁰ Enerjinin verimli kullanılıp kullanılmadığını gösteren en önemli göstergesi, enerji yoğunluğu, yani, yurtiçi gayrî safî millî hâsıla başına tüketilen enerji miktarıdır. OECD ülkeleri ortalaması 0,19 iken, Türkiye'de bu oran 0,38'dir. Japonya'da ise 0,09'dur. Enerji verimliliği danışmanlık şirketlerine benzer uygulamalar Japonya'da başarıyla yürütülmekte ve hatta verimlilik artırıcı uygulamaların finansmanına bu şirketler iştirak edebilmektedir.²⁸¹

Japon halkının enerji tüketimi, gelişmiş diğer ülke halklarının enerji tüketimi ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Japonya'da yılda kişi başına 617 kg petrol eşiti enerji kullanılırken bu rakam Almanya'da 1095 ve ABD'de, Japonya'nın 2,8 katı, 1728 kg'dır.²⁸²

Enerji ihtiyacının %49'unu ham petrol, %13'ünü nükleer santrallerden, %13'ünü doğal gazdan, %19'unu kömürden, %3'ünü hidroelektrik santrallerden karşılamaktadır.²⁸³

Japonya'daki politik değişikliklere ve ekonomik tahminlere göre 2005 ve 2015 yılları arasında enerji ihtiyacı her yıl %1 artacaktır. Bu artış süresince

---

279 FUKAMI, H., Japan's Energy Position, "About Japan" Series 6, Japan Foreign Press Center, 1992, s.22.

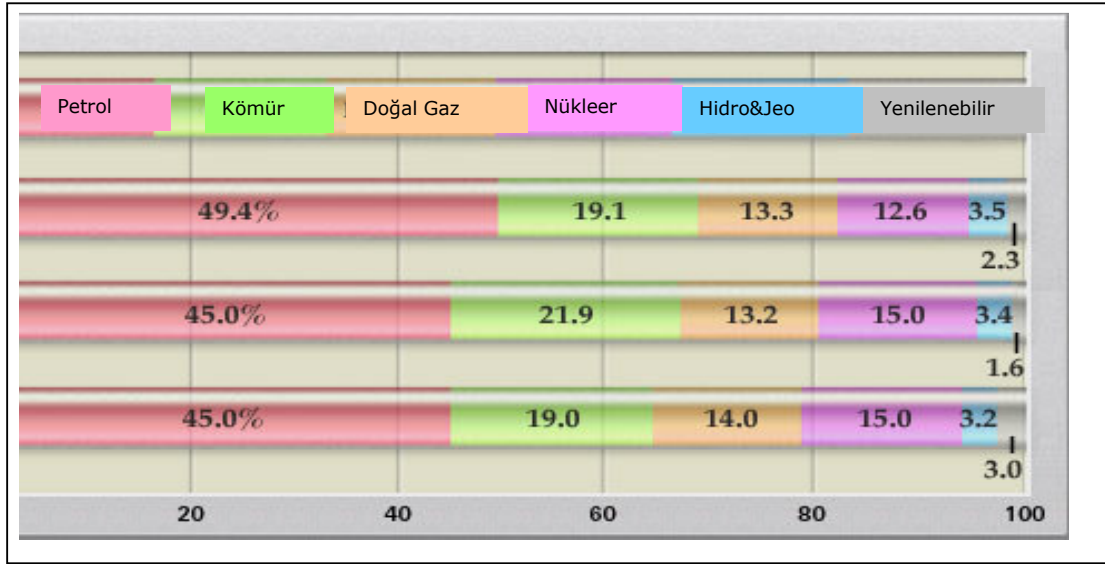
280 FUKAMI, H., a.g.e., s.17.

281 YAVUZ, Celalettin, Küresel Felaket-Enerji Güvenliği İklemi Ve Milli Güvenlik, 2023 Dergisi, Sayı 71, 15 Mart 2007.

282 FUKAMI, H., a.g.e. s.22.

283 Agency for Natural Resources and Energy Japan.

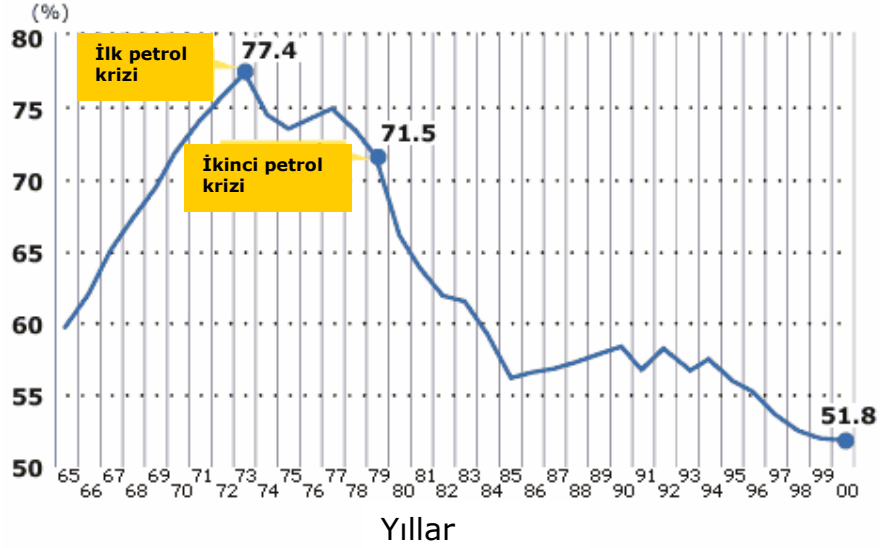
doğal gaz ihtiyacı yıllık %2,4 artacak ve 2002 yılında genel enerji tüketimindeki payı %12 iken 2015 yılında %15'e çıkacaktır.

Şekil 5.1. Japonya'nın 2001 ve 2010 yılındaki enerji kaynaklarının çeşitliliği.
Kaynak: <http://webjapan.org/factsheet/energy/profile.html>

Japonya 2002 yılında, tarihinde 1973 ve 1979-1981 petrol bunalımından sonra, 3'ncü defa enerji üretiminde gerileme yaşamıştır.²⁸⁴ Nüfustaki ve işçi sayısındaki değişimler geleceğin enerji ihtiyacını belirlemede anahtar rol oynamaktadır. Japon nüfusunun ve işçi sayısının 2010 yılında en üst noktaya ulaşacağı ve 2020'den itibaren düşmeye başlayacağı tahmin edilmektedir.

²⁸⁴ HOSOE, T., Japan Will Continue to Dominate Asian LNG Picture, Oil&Gas Journal, 7 Temmuz 2003, s.64.

Şekil 5.2. Japonya'nın 1965-2000 yılları arasında petrole olan bağımlılığındaki değişim.

Japonya enerjiye olan yüksek dış bağımlılığının sonucu yeni enerji kaynaklarının geliştirilmesi konusunda ciddi bir çaba içindedir. Yeni enerji ve Endüstriyel Teknoloji Geliştirme Organizasyonu (NEDO) gibi kuruluşlar alternatif enerji kaynakları geliştirmekten sorumludurlar. 1996'da alternatif enerji kaynakları toplam enerji üretiminin %1,1'ini oluşturmuştur. 2010 yılına kadar bu oranın %3.1'e çıkarılması planlanmaktadır.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın 1999 yılı raporuna göre, Japonya'nın alternatif enerji kaynaklarına yönelik ARGE harcamaları 4,7 milyar dolar ile dünyada ilk sırayı almaktadır (ABD'nin 2,9 milyar dolar).²⁸⁵

Gelecek 20-30 yıl içinde uluslararası ilişkilerde, Japonya'nın önceliklerinin listesinde sürdürülebilir enerji güvenliğinin sağlanmasının ön planda geleceği açıktır.²⁸⁶

²⁸⁵ PV in Japan, Improving Energy Security, ReFocus, Kasım/Aralık 2002, s.22.

²⁸⁶ YAVUZ, Celalettin, a.g.e.

5.7.1. Fosil Yakıtlar

Japonya büyük bir petrol ithalatçısı ve tüketicisi olarak, petrol üreticisi ülkeler ile petrol üretimi ve diğer alanlarda ortaklık geliştirmeli ve daha yakın bağlar kurmanın yollarını keşfetmelidir.²⁸⁷

1973 petrol krizi sırasında Japonya enerji kaynakları bakımından %83,3 oranında dışa bağımlı idi ve bunun %77,2'sini²⁸⁸ petrol oluşturmaktaydı.²⁸⁹ Bu 2001 yılı itibarı ile bu rakam %49,1'e düşmüş olup 2010 yılında %45'e düşürülmesi planlanmaktadır. Bu çabalara karşın Japonya, gelişmiş ülkeler arasında oran olarak petrole en fazla bağımlı ülkeler arasındadır.²⁹⁰ 1990-91 I. Körfez savaşı Japonya üzerinde 1973 ve 1979'daki gibi bir etki yaparak Japonya'yı enerji tasarrufuna ve alternatif enerji kaynaklarına yöneltmiştir.²⁹¹ Buna karşılık Japonya petrol ithalatında dünyada ikinci, tüketiminde ise üçüncü sırada gelmektedir (ABD ve Çin'in ardından).²⁹² Japonya'nın ithal ettiği enerjinin yarısı dünyanın dengede olmayan bölgelerinden gelmektedir.²⁹³ Dünyanın en büyük gaz ithalatçısı olan Japonya'nın tüm gaz ithalatı LNG olarak gemiler ile yapılmaktadır.²⁹⁴

---

287 FUKAMI, H., a.g.e., s.64.

288 Bu değer Asya'nın petrol harcamasının %60'ını oluşturmaktaydı.

289 FUKAMI, H., a.g.e., s.5.

290 Agency for Natural Resources and Energy,

1999 yılı itibarı ile bazı ülkelerin enerjide petrole bağımlılık oranları şöyledir: ABD: %40 , İngiltere: %35, Almanya: %40, Fransa : %38 , İtalya: %56.

291 FUKAMI, H., a.g.e., s.13.

292 VESELY, M., Iran-Japan \$2bn Oil Deal Goes Ahead, Oil&Gas Journal, Nisan 2004, s.48-49.

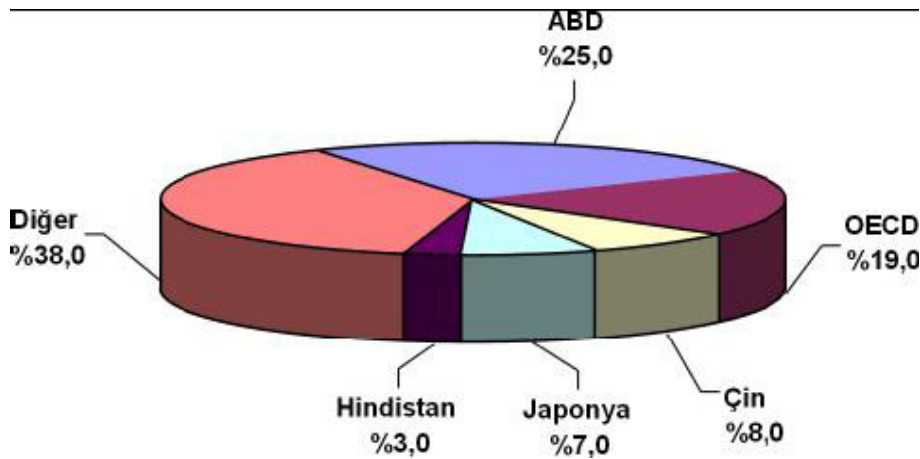
293 PV in Japan, a.g.e., s.22.

294 HOSOE, T., a.g.e., s.64.

Ortadoğu		Güney Doğu Asya		Avrupa		Afrika		Okyanusya	
245.186.273 %90,2		11.102.784 %4,5		1.735.979 %0,7		8.150.732 %3,3		2.026.649 %0,8	
BAE	60.010.512 %24,5	Endonez ya	7.054.692 %2,9	Rusya	1.735.979 %0,7	Angola		Avustralya	2.026.649 %0,8
Irak	1.377.436 0,6	Tayland	21813 %0,0			Nijerya	2.763.870 %1,1		
Iran	33.729.594 %13,8	Brunei	1.434.434 %0,6			Sudan	4.612.872 %1,9		
Umman	7.128.569 %2,9	Viet Nam	1.614.146 %0,7			Mısır	1985 yılındaki alım 2,449 olmasına rağmen sonrakı yıllar ya hiç yok yada sembolik alım yapılmış		
Katar	23.561.986 %9,6	Malezya	945.899 %0,4						
Kuveyt	18.430.986 %7,5								
Suudi Arabis.	71.216.717 %29,0								
Tarafsız Bölge	4.642.662 %1,9								

Çizelge 5.8. Japonya'nın 2005 yılında ülkelere göre petrol alım değerleri (m³).

Kaynak: Ministry of Economy Trade and Industry

Şekil 5.3. Dünya Petrol Talebinin Ülkelere Göre Dağılımı

Kaynak: Ahmet Can BAKKALCI, Dünyada Petrol Fiyatlarının Gelişimi, Nedenleri ve Türkiye'nin Durumu, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Şubat 2006, Sayı.7, s.98.

1985-2000 yılları arasındaki ucuz petrol, Japonya'nın enerji güvenliğine çok az önem vermesine neden olmuştur. Petrol fiyatlarındaki artış ve komşu Çin'in yükselen petrol ihtiyacı sonucunda agresif bir şekilde Orta Doğu, Orta Asya, Afrika, Rusya, Latin Amerika gibi bölgelerde petrol ve doğal gaz kaynakları elde etme çabası içine girmiş olması Japonya'nın

gelecekteki enerji tedariki hakkında düşünmesine sebep olmuştur. Son yıllarda bu endişeler, Çin'in Doğu Çin Denizi'ndeki petrol ve doğalgaz arama ve çıkarma çalışmaları nedeniyle yoğunlaşmaktadır.²⁹⁵ Mayıs 2006'da yürürlüğe giren "Yeni Milli Enerji Stratejisi" ile yapılacak önemli değişiklikler şunlardır:

- Halen %40 olan petrol bağımlılığını %30'düşürmek,
- Ticari değişim ile alınan petrol oranının ithalattaki payının %13'ten %40'a çıkarılması,
- Nükleer yakıt çevriminin sağlanması,
- Özellikle Asya ile bilgi ve teknoloji transferi, enerji korunumu, çevre gibi alanlarda işbirliğinin kuvvetlendirilmesi,
- Enerji alanında teknoloji ve üretim konusundaki yeniliklerin desteklenmesi²⁹⁶

4.7.2. Elektrik Enerjisi

Japonya'nın elektrik enerjisi üretiminde 20 yıllık dönemde (1975-1995) %100'ün üzerinde bir artış olmuştur.²⁹⁷ 2003 yılında 1,137,341 GKw/saat elektrik üretilmiştir. Üretilen bu elektriğin 173,822 GKw/saat'i özel sektör tarafından sağlanmıştır.²⁹⁸

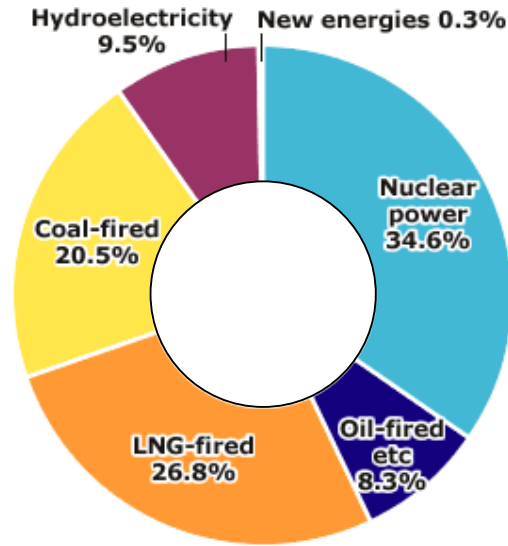
---

295 TOICHI, Tsutomu, Energy Cooperation and Competition Between Japan, China and US, 20-21 Mart 2006 tarihinde Pekin'de yapılan Çin-Japonya-ABD Üçlü Diyalogunda yapılan konuşma.

296 Japan's New National Energy Strategy, Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı, Mayıs 2006, s.14.

297 İDİKUT, a.g.e., s.60.

298 Japonya Ticaret Ekonomi ve Endüstri Bakanlığı.

Şekil 5.4 2004 Yılı Elektrik Üretim Kaynakları (milyon KW/saat)
Kaynak: Japonya Doğal Kaynaklar ve Enerji Ajansı

5.7.3. Nükleer Enerji

Japonyadaki ticari nükleer reaktörler ilk olarak ABD'li firmalar tarafından ABD teknolojisi ile inşa edilmiş, daha sonra devreye Mitsubishi, Hitachi, Toshiba gibi Japon şirketleri girmiştir.²⁹⁹ Japonya'da faal olarak çalışan 56 adet nükleer reaktör bulunmaktadır. Çeşitli nedenlerden dolayı 3 adet reaktör kapalı durumda olup 1 adedi de inşa aşamasındadır.³⁰⁰ 2005 yılında üretilen 95,7029 GWsaat elektriğin 28,0671 GWsaat'i (%29) nükleer reaktörler tarafından üretilmiştir.³⁰¹ Japonya enerji üretimi için "çeşitlilik" ilkesi gereği ve Kyoto Protokolü'nde üzerine düşen yükümlülüklerden dolayı 2015'e kadar en az 9 nükleer reaktör daha yapmayı planlamaktadır.³⁰² Halen toplam enerji

299 GUERTIN, Donald L, ve SHIMRKY, Kazuo, A Brief History of US–Japanese Energy Relations and Cooperation, Policy Paper, The Atlantic Council of the United States, Eylül 2000.

300 SAYGIN, Hasan; KÜPELİ, Timur; KÜÇÜKŞAHİN ve Ahmet, DEMİR, Ayhan, Nükleer Enerji ve Ulusal Güvenlik, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ocak 2007, s.24

301 Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı. Bu oran Fransa için %78,5, Almanya için %31, ABD ve İngiltere için %19'dur.

302 HOSOE, T., a.g.e. s.64.

harcamalarında %30 olan nükleer enerjini payının 2030'da en az %40 olması planlanmaktadır.³⁰³

Tüm reaktörler özel sektör tarafından işletilmekte³⁰⁴ ve inşaat aşamasında %5-15 arasında değişen oranlarda devlet tarafından desteklenmektedir.³⁰⁵

2004 yılı itibariyle dünyada üretilen nükleer enerjinin %10,4'ü Japonya tarafından üretilmiştir.³⁰⁶

Japonya tarihinde Çernobil'deki gibi büyük olmasa da küçük reaktör kazaları yaşamıştır. 1995 yılında Monju'da bir reaktörde sızıntı meydana gelmiş ve yangın çıkmıştır. Bunun üzerine reaktör kapatılmıştır. 1999 yılında bir yakıt üretim santralinde meydana gelen kaza sonucunda da iki işçi hayatını kaybetmiş ve yüzlercesi de radyasyona maruz kalmıştır.³⁰⁷

Nükleer enerjinin Japonya için cazip olmasının nedeni; uranyumun, politik olarak güvenli olması bir çok ülkede bulunabilmesi ve fiyat dengesine sahip olmasıdır. Japonya'daki reaktörlerde yılda 13 bin ton uranyum harcamakta ve bu değer dünya üretiminin %13'ne karşılık gelmektedir.³⁰⁸

---

303 Japan's New National Energy Strategy, Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı, Mayıs 2006, s.14.

304 <http://web-japan.org/factsheet/energy/nuclear.html>

305 PAMİR; Necdet, Enerji Güvenliği, Stratejik Öngörü, ASAM Yayınları,2006, s.32.

306 PAMİR; Necdet, a.g.e., 2006, s.6.

307 GÖKERMAN, Uzay, Nükleer Enerji Kazaları, İndigo Dergisi, Mayıs 2007.

308 THOMPSON, Jeffrey W. ve SELF, Benjamin L., Nuclear Energy, Space Launch Vehicles, and Advanced Technology: Japan's Prospects for Nuclear Breakout, The Henry L. Stimson Center, 2003. s.149-150.

6. DEĞİŞEN TEHDİT ORTAMINDA JAPONYA DIŞ İLİŞKİLERİ

Dış politika, devletlerin kendi belirlediği çıkarların aktif hale gelebilmesi için belirli hedef ve ilkeler ışığında diğer devletlerle kurduğu ilişkiler olarak tarif edilir. Bu ilişkilerin şekli ve nasıl olacağı uluslararası sisteme bağlı olarak tarihin her evresinde farklılıklar göstermiştir. Bu farklılıklar din, ideoloji, ulusal çıkarlar ve bölgesel çıkarlar nedeniyle oluşmuştur.³⁰⁹

Genellikle her ülke, kendisi açısından tipik ve geleneksel özellikler gösteren bir takım ulusal amaçlara sahip olup, dış politikası temelde, bu ulusal amaçlara ulaşmada başvurulan bazı araç ve yöntemleri de kapsar.

Japon dış politikası da gerek geçirdiği tarihsel deneyler, etkisinde kaldığı iç-dış faktörler ve gerekse kullanılan araçlarla izlenen yöntemler bakımından ele alındığında diğer bir çok ülkeden farklı, çoğu kez de kendine özgü bazı özellikler gösterir ki, bunlara yakından eğilip incelemeden Japon dış politikasını anlamak mümkün değildir.³¹⁰

Japon dış politika tarihi incelendiğinde olağan üstü hallerde alınan kararların az sayıda kişi tarafından alındığını görülmektedir. Bu uygulamalar özellikle II. Dünya savaşı öncesinde daha sık görülmüştür. 1931 Mançurya Bunalımı ve 1937 Japon-Çin savaşı sırasında kararlar başbakanlar ve bürokratlar değil, daha çok aşırı milliyetçi subaylar -özellikle orta kademe subaylar- tarafından alınmıştır.³¹¹

---

309 KARACA, R.Kutay., Dünyadaki Yeni Güç Çin- Tek Kutuptan Çift Kutuba, IQ Kültürsanat Yayıncılık., İstanbul, Nisan 2003, s.121.

310 TUNÇOKU, Mete., Japonya-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri, ASAM Yayınları, Ankara, 2002, s.9.

311 TUNÇOKU, M., a.g.e., s.13.

II. Dünya Savaşı öncesi Japonya'nın dış ilişkileri iki faktöre bağlı olmuştur: tecrit ve bağımlılık. Bir ada devleti olarak Japonya'nın komşuları ile direk ve sürekli bir teması yoktu. Bu tecrit, Japonya'nın ulusal gelişimindeki ana faktör olmuştur.

Geçen iki yüzyıl boyunca, tecrit ve bağımlılık, psikolojik ortamın tanımlanmasında ve Japonya'nın dış ilişkilerini tesisinde önemli bir rol oynamıştır. Uluslararası alanda oyunu başkalarının kuralına göre oynamak tedirginlik yaratsa da, Japon halkının uluslararası söz sahibi olma isteği ve tamamıyla tecrit edilme korkusu bu tedirginliği yenmiştir.³¹²

II. Dünya Savaşı öncesi dönemde Japon dış politikası, Asya Kıtası'na yönelik yayılma ve ulusal çıkarların o yönde geliştirilmesi amacına dayanmaktaydı. 1920'li yıllarda giderek yayılcı ve sömürgeci nitelik kazanan Japon dış politikasının temel amacı, Asya Kıtası'ndaki çıkarların, çok yönlü uluslararası işbirliği ile korunması olmuştur. Bu amaçla Japon yöneticileri, ABD, İngiltere, Sovyet Birliği, Almanya ve İtalya ile bazen işbirliği ve uyum, bazen de sürtüşme şeklini alan ilişkiler içinde olmuşlardır.

İç politikada girilen karmaşa dönemiyle beraber 1930'lu yıllarda dış politika kararlarında sivillerin etkinliği giderek azalmış, milliyetçi askerlerin artmıştır. 1945'e kadar askerlerin saldırgan politikaları devam etmiştir.³¹³

Kendini diğer ülkelerden fiziksel olarak ayrı tutmasına rağmen Japonya dış etkilere kapalı sayılmazdı. Diğer ülkelerden birçok kültürel çalışma alınıp yerel yöntemlerle harmanlanarak Japonya'ya özgü bir tarz oluşturulmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın sonuçlarına bakıldığında, Japonya'nın uluslararası alanda söz sahibi olma çabaları başarısız olduğu görülmektedir. İşgal sona erdiğinde Japonya artık uluslararası güç politikalarında söz sahibi değildi; "süper güçler" tarafından saf dışı bırakılmıştı. Dahası dış pazarlara bağımlı

312 HAYES, L.D., a.g.e., s.255-256.

313 TUNÇOKU, M., a.g.e., s.10-11.

hale gelmişti; ekonomisi zayıftı. Japonya'nın dünyadaki statüsünü yükseltmesi gelişimi ve yeni tekniklerin (dış ilişkilerde) uygulanmasıyla olmuştur.

Eski düşmanlarla ise normal ilişkiler kurmak zordu; çünkü Japon ordusunun işgal edilen Asya ülkelerinde yaptıkları vahşet kolay unutulmamıştı.

Japonya'nın deniz aşırı pazarlardaki başarısı ve kendilerini o bölgenin insanlarından daha üstün görmeleri diğer ülkelerde tepkilere neden olmaktadır. Uluslararası ilişkilerdeki öneminin artması ve ekonomik başarının büyüklüğü Japonya'daki sıradan insanların bile bakış açısını değiştirmiştir. 1953'te Japonların %20'si kendilerini batılılardan üstün görürken, 1968'de bu oran %48'e çıkmıştır.³¹⁴

II. Dünya Savaşı sonrası Japonya dış ilişkilerinde büyük değişimler olmuştur. Japonya'nın zorunluluk nedeniyle ABD ile geliştirmeye başladığı ilişkiler, başlıca Soğuk Savaş, Japonya'nın dünyanın 2. ekonomisi durumuna gelmesi ve -bu arada- bölgesinde bir tehdit unsuru olabilecek kadar büyük bir silahlı güce sahip olmaması gibi politik durum ve gelişmeler tarafından şekillendirilmiştir.

Bugünkü Japon dış politikasının amaçları şu başlıklar altında toplanabilir:

- Bir yandan, uluslararası ilişkilerdeki büyük çalkantılar dışında kalmak, diğer taraftan olumlu ve gerçekçi bir diplomasi uygulamak,
- Dünya ekonomisinde dengeli bir durumun yaratılabilmesi için yürütülen iş birliği ve örgütlenme çabalarına katılmak ve bu yolla, sahip olduğu büyük ekonomik güce, uluslararası ilişkilerde, ekonomik alanda etkinlik kazandırmaya çalışmak,

---

314 HAYES, Louis, D, a.g.e., s.256-257.

- Giderek artan, enerji ihtiyacı sorununa çözüm bulmak için diğer ülkelerle birlikte ortak çaba harcamak,
- Uluslararası güncel ve önemli sorunlardan olan, gelişmiş az gelişmiş ülkelerin arasındaki sorunların çözümünde diplomatik alanda daha fazla rol oynamak, ekonomik katkılarda bulunarak o devletlerin kalkınmalarına yardımcı olmak.³¹⁵

Japonya'nın dış politikasının gelecekteki amacı ile ilgili önemli nokta, insanlığı bütün olarak ilgilendiren öncelikli sorunlara önem vermektir. Bu sorunlar, insani açıdan önem taşımakta ve küresel çevre, mülteciler, nüfus planlaması, terörizm, büyük ölçekte afet yardımı ve uyuşturucu gibi sorunlar milli sınırların ötesinde işbirliğini gerektirmektedir. Bu sorunların üstesinden gelmek bir bakıma evrensel değerlerin korunması ile bir arada olmaktadır. Bu konuların Japonya'nın insan kaynaklarına yaptığı katkılara dayanarak hedeflerini esaslı bir şekilde gösterebileceği alanlar olduğuna dikkat edilmelidir.³¹⁶

1990'ların ikinci yarısından itibaren Japonya, Başbakan Koizumi'nin 2001'den sonra daha da güçlendirdiği, daha iddialı bir dış politika izlemeye başlamıştır. Yeni politika kendini 4 dikkate değer noktada göstermiştir. Birincisi; Japonya ABD ile olan işbirliğini arttırmış ve Koizumi Bush ile güçlü kişisel ilişkiler geliştirmiştir. İkinci olarak Tokyo, Pekin'e karşı olan politikasını sertleştirmiştir. Üçüncü olarak Japonya, Güney Asya ve Küresel ortamda daha etkili olabilmek için, BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üyelik talebi ve bazı Güneydoğu Asya ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları görüşmeleri gibi girişimlerde bulunmuştur. Dördüncü olarak Japon liderleri Japonya'nın; birleşik güvenlik anlaşmalarında taraf olabilmesi ve bir çok ülkenin sahip olduğu kendi karasularındaki düşman gemilerine ateş açabilme gibi faaliyetleri kanunlaştırarak daha "normal" bir ülke olmasının yollarını

---

³¹⁵ TUNÇOKU, M., a.g.e., s.10-11.

³¹⁶ MATSUTANI, Hironao, a.g.e., s.53.

aramıştır. Halen Japonya'nın askeri rolü "9. Madde"³¹⁷ (Article 9)'nin hükümleri ile sınırlandırılmıştır.³¹⁸

Bölgenin bir çok ülkesi Japonya'nın neo-ticari büyüme yöntemini taklit etmeye çalışmıştır. Neo-ticari devletlerin bir grubu zor bir ticaret bloğu haline gelmiştir, çünkü bu blok zihniyetini birbirleri arasında ekonomik milliyetçiliğe terk etmek zorunda kalmışlardır. Bunların Japonya'ya karşı şartları oldukça fazladır. Bu durumda Japonya ABD ve Almanya gibi kısa zamanda bir bölgesel bloğa sahip olamayacaktır. Bu Japonya'yı yalnız dövüşçü yapan önemsiz bir noktadır. Japonya ile Avrupa ya da Amerikan ticaret bloğu arasındaki daha katı bir ihtilaf anlaşması Japonya için daha tehditkar olurdu. Ticari savaşlar Japonya'ya pahalıya patlamıştır. Japonya'nın Amerika ve Avrupa piyasalarına zorunlu olarak ihtiyacı vardır.³¹⁹

Japonya, komşularını ve süper güçleri rahatsız etmemek için tüm ülkeler ile barışçıl ilişkiler içinde olma çabasında olmuş ve bunun sonucu olarak Japon dış politikası pasif bir hal içine girmiştir. Örnek olarak Askeri problemler sadece Japonya-ABD ittifakı çerçevesinde ele alınmıştır. Japonya'nın bir ekonomik güç olarak belirmeye başlamasından sonra dünya sahnesinde daha aktif bir politika izlemesine yönelik hem içten hem de dıştan baskılar artmaya başlamıştır. 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında bir çok Japon çok kutuplu dünyada ülkelerinin rolü hakkında düşünmeye başlamıştır. Eski batı Sovyet ülkelerinin Avrupa'ya entegrasyonunda önemli bir diplomatik rol oynayan Almanya'nın tersine Japonya, yakın çevresindeki durumdan dolayı diplomatik insiyatifi eline alamamıştır.³²⁰

6.1. Japon Dış Politikasının Dinamikleri

317 1947 anayasasının 9. maddesinin metni EK'tedir.

318 MANYIN, Mark, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31Mart, 2006.s.14-15.

319 RODE, Reinhard, a.g.e., s.57.

320 UYAMA, Tomohiko, Japanese Policies in Relation to Kazakhstan: Is There a "Strategy"?, Thinking Strategically, Mart 2003, s.165.

6.1.1. Japonya'nın Dış Politikasının Temel Stratejisinin Gelişimi

Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı ertesindeki dış politikası, üç ana aşama kapsamında özetlenebilir.

İlk aşama savaşın sona erdiği yıl olan 1945'ten 1970'lerin başlarına kadar süren savaş sonrası yerleşme ve yeniden yapılanma dönemindeki "uyum sağlama " stratejisidir. Japonya'nın o dönemdeki dış politikası, Barış Antlaşmaları'nın bir sonuca bağlanması ile uluslararası topluluğa geri dönmeyi , diplomatik ilişkilerini yeniden tesis etmeyi, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kurumların örgütlerine kabul edilmeyi ve ekonomiyi yeniden düzeltebilmek için gerekli olan uluslararası ilişkileri kurmayı hedefliyordu.

Japonya'nın dış ilişkiler tarihinde "savaş sonrası" dönemin sona erme tarihi hakkında birçok tartışmalar yapılmaktadır. Ancak Japon Hükümeti'nin yaptığı açıklamaya göre, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1972 yılında ABD'nin işgali altında kalan Okinawa'nın anavatanı olan Japonya'ya dönüşüyle "savaş sonrası" dönem sona ermiştir.

Japonya'nın dış politikasının gelişim sürecindeki ikinci aşama, Japonya'nın 1970 ve 1980'li yıllarda bir "Batılı sanayileşmiş demokrasi" ülkesi olarak sorumluluk ve ağırlığını artırma gayretidir.

Yukarıda sözü edilen "savaş sonrası"dönemde Japonya 1960'lı yılların ikinci yarısında hür dünya ülkeleri arasında ABD'den sonra ikinci en yüksek GSMH'yi elde etmeyi başarmıştır. Japonya böyle bir ekonomik güce ulaşmasına rağmen, ancak 1970'lerde bir Batılı sanayileşmiş demokrasi olarak kabul edilmiştir. Japonya'nın 1970'lerde Batılı sanayileşmiş bir demokrasi olarak dünyada üstlenmek istediği rol ekonomik alanda sınırlıydı.

Japon dış politikasının gelişim sürecinde üçüncü aşama, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra başlayan döneme denk düşmektedir. "Batılı sanayileşmiş demokrasiler" kavramı dünyanın değişimiyle günümüzde

uluslararası politikadaki önemini yitirmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi "Batı" sözcüğünün anlamını kavramsal olarak belirsizleştirmiştir. Bunun da ötesinde Asya-Pasifik bölgesinde "sanayileşmiş demokrasiler" kavramına yalnızca Japonya'nın uyduğu dönem de artık kapanmaktadır.

Japonya'nın günümüzde yeni bir dünya düzeninin kurulmasına ilişkin bütün meseleleri fiilen yönlendirebilecek bir konuma gelmiş olması dikkate alınmalıdır. Değişen dünyada Japonya'nın üstlenmesi gereken sorumlulukların önemli bir parçasını oluşturan Asya-Pasifik ve Ortadoğu bölgelerinin kalkınması ve bu bölgelerde istikrarın sağlanması konusunda merkezi ve belirleyici rol oynayacaktır.

Japon dış politikasının ilk hedefi dünyada barış ve istikrarın sağlanmasıdır. Hızlı bir değişim içinde olan dünyada barış ve istikrarı sağlamak açısından acil çözüm bekleyen konular arasında, nükleer silahlar ve füzeler gibi kitlelerin yok edilmesine yol açabilecek silahların üretiminin durdurulması olduğu kadar, konvansiyonel silahların transferi konusunda sınırlamalar getirilmesi ve bu konuda şeffaf bir politika izlenmesi de çok önemlidir.

Diğer bir önemli uluslararası gündem konusu ise, Japonya'nın Birleşmiş Milletler forumlarında yer alan bölgesel anlaşmazlıkları çözmeye yönelik uluslararası çabalara katkıda bulunmasıdır. Japonya, Birleşmiş Milletlerin Barışı Koruma Operasyonlarına aktif bir şekilde katılmaktadır.

İkinci hedef ise, ulusal değerlerin gelişmesidir. Barış gerçek anlamda anlaşmazlıkların var olmadığı bir ortam demek değildir. Barış, özgürlük, demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin garanti altına alınmasıdır. Bu bakış açısından yola çıkarak Japonya, eski Sovyetler Birliği, Orta ve Doğu Avrupa, Asya ve Latin Amerika'da süre gelen demokrasiye yönelik reform hareketlerini de desteklemeye önem vermekte ve bu konuda onlara gerekli yardımı sağlamaktadır.

Üçüncü hedef ise, küresel sorunlara çözüm getirilmesidir. Dünyanın uzun süreli barışı, özgürlüğü ve refahı söz konusu olduğunda çevre ve mülteciler meselesi gibi küresel sorunlara da değinmek gerekmektedir. Japonya, gelişmekte olan ülkelere verilen ve hiçbir ticari nitelik taşımayan ekonomik Resmi Kalkınma Yardımları (RKY) programı kapsamında çevre sorunu gibi küresel sorunları çözmeye öncelik tanımayı, yürüttüğü politikanın önemli araçlarından biri olarak görmektedir.³²¹

6.1.2. Temel Stratejiler

Günümüzde çok büyük bir ekonomik güç olma özelliğine sahip bulunan Japonya artık bu gücünü uluslararası politik platforma taşıma amacındadır.³²²

Kasım 2002'de Başbakanlık tarafından "21. yy'da Japon Dış Politikasının Temel Stratejileri" başlıklı bir rapor yayınlanmıştır. Bu rapor direk olarak Koizumu hükümetinin uluslararası stratejisini değil, birçok politika yapıcısının görüşünü yansıtmaktadır.³²³

"21. yy'da Japon Dış Politikasının Temel Stratejileri" raporu "milli menfaatler" tanımı esas alınmış açık bir stratejinin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Japonya savaş sonrası dönemde, savaş öncesi ve savaş sırasındaki hiper-milliyetçiliğe bir reaksiyon olarak "milli menfaatler" hakkında tartışmaktan uzak durmuştur. Rapor, Japonya'nın 4 temel menfaatini şöyle açıklamaktadır.

- Barış ve güvenliğin sağlanması,
- Serbest ticaret sisteminin desteklenmesi,

³²¹ MATSUTANI, H., a.g.e., s.23-26.

³²² MATSUTANI, H., a.g.e., s.36.

³²³ MOCHIZUKI, M.M., Strategic Thinking under Bush and Koizumi: Implications for the US-Japan Alliance, Asia-Pacific Review, Vol. 10, No. 1, 2003, s.83.

- Özgürlüklerin, demokrasinin ve insan haklarının korunması,
- Akademi, kültür ve eğitim alanlarında personel değişimi yoluyla insan kaynaklarının geliştirilmesi ve teşvik edilmesi.³²⁴

“Temel Stratejiler” raporu Japonya’nın güvenliğinin garantisi olarak Japonya-ABD ittifakından başka uygulanabilir bir alternatif olmadığı sonucuna varmaktadır. Stratejik güvenlik eksikliği Japonya’yı bir silahlanma yarışı içine iter ve Çin gibi nükleer bir güç ile yüz yüze getirir. Rapor da aynı zamanda “ABD-Japonya güvenlik ilişkisinin ayrıntılı bir şekilde gözden geçirilmesi gerektiğinin” de altı çizilmektedir. Eğer bu yapılmaz ise rapor, “ taraflar arasındaki çatlaklar gözle görülür şekilde büyür ve ittifaktaki güven ortamı sarsılabilir” uyarısını yapmaktadır. Rapor da ayrıca her iki ülkenin bir çok genel ilgi ve menfaatleri paylaşsalar da Asya ve Ortadoğu’yu ilgilendiren konularda önceliklerin farklı olmasının da doğal olduğu belirtilmektedir.

Temel stratejiler raporunda balistik silahlar konusundaki Japon-ABD ortaklığı araştırma safhasından üretim safhasına taşınabileceği ve Okinawa’daki ABD üslerinin ağırlığının azaltılabileceğinden de bahsedilmektedir.

Temel Stratejiler raporu ilk kez başbakan Koizumu tarafından Haziran 2002’de açıkça dile getirilen “Doğu Asya Topluluğu” vizyonuna da vurgu yapmaktadır. Bu vizyonun merkez elementi Japonya, Kore, Çin, Tayvan, Hong Kong, ASEAN ülkeleri, Avustralya ve Yeni Zelanda’yı içeren “Kıyı Asya”yı saran Doğu Asya ekonomik entegrasyonunu sağlamaktır. Kasım 2002 raporu ASEAN, Güney Kore ve hatta Tayvan ile yapılan serbest ticaret anlaşmalarının da sonuçlarını desteklemektedir. Bununla beraber Japonya ve Güney Kore’nin Doğu Asya ve Pasifik’teki ülkelerde demokratik Pazar ekonomisinin yaygınlaştırılmasında başı çekebileceği de raporda geçen konular arasındadır.

---

324 MOCHIZUKI, M.M., a.g.e., s.90.

Temel Stratejiler raporunda Japon RKY yardımları programlarının da ateşli bir şekilde savunması yapılmaktadır. RKY yoluyla, Japonya ülkelerin yoksulluğunu azaltıp, ekonomilerini ve toplumu geliştirerek kendine güvenen endüstriyel ülkelerin gelişmesine yardım etmiştir. Sonuç olarak bu ülkelerde demokrasi kök salmıştır. 2002 raporunda yardım programlarının daha etkili olacak şekilde yönetilmesi ve bazı coğrafik alanlara ve konulara öncelik verilmesi tavsiye edilmektedir. Öncelik verilecek yerler ASEAN ve Doğu Asya ülkeleri, Hindistan, Pakistan, Bangladeş ile Ortadoğu, Orta Asya ve Hazar Denizi çevresindeki ülkelerdir.³²⁵

6.1.3. Japonya ve RKY Yardımları

RKY, uluslararası tanıma göre hükümet veya hükümete bağlı icraat yapan kurumlar tarafından gelişmekte olan ülkelere ekonomilerini kalkındırmak ve toplumun refah düzeyini artırmak amacıyla sağlanan maddi ve teknik işbirliği yardımlarıdır.³²⁶

Japonya'nın dış politikasının gelecekteki amacıyla ilgili önemli nokta, insanlığı bütün olarak ilgilendiren öncelikli sorunlara önem vermektir. Bu sorunlar, insani açıdan önem taşımakta ve küresel çevre, mülteciler, nüfus planlaması, terörizm, büyük ölçekte afet yardımı ve uyuşturucu gibi sorunlar milli sınırların ötesinde işbirliğini gerektirmektedir. Bu sorunların üstesinden gelmek bir bakıma evrensel değerlerin korunması ile mümkün olmaktadır.³²⁷ Japon RKY'nın nihai amacı uluslararası toplulukta barışı ve gelişmeyi sağlayarak Japonya'nın güvenliğini ve bekasını sağlamaktır.³²⁸ Japonya'nın ekonomik bir güç olarak uluslararası sorumluluklarını ve rolünü yerine getirmesi için gerekli en önemli araç RKY'dır.

---

325 MOCHIZUKI, M.M., a.g.e., s.92-93.

326 Japonya Büyükelçiliği.

327 MATSUTANI, H., a.g.e., s.53.

328 Japonya Dış İşleri Bakanlığı.

Halen Japonya 154 ÷lkeye yardım etmektedir. Başka bir deyişle Japonya, öteki ÷lkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarına katkıda bulunmak amacıyla dış yardım için en fazla para harcayan ÷lkedir. Japon halkı arasında, RKY'nın genişletilmesi için çabaların sürdür÷lmesi ve askeri güç yerine ekonomi yoluyla dünyanın refahına katkıda bulunulması konusunda fikir birliği bulunmaktadır.³²⁹

Japonya'nın yardımlarının temel özellikleri:

- İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ve sistemin oluşturulmasına önem vermesi,
- Gelişmekte olan ÷lkelerin kendi kendilerine yetebilir seviyeye gelmelerini desteklemesi ve
- Ekonomik kalkınmaya önem vermesidir.³³⁰

1992 yılında kabine tarafından onaylanan Resmi Kalkınma Yardımları Beyannamesi 10 yıl boyunca Japonya'nın yardım politikasının rehberi olmuştur. Beyanname uluslararası ortamdaki değişiklikler sonucu ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar doğrultusunda Ağustos 2003 'de revize edilmiştir.

Japonya Asya'da ilk gelişmiş ÷lke olmanın verdiği avantajdan yararlanarak RKY yardımlarını yardım alan ÷lkelerde ekonomik ve sosyal altyapı ile insan kaynakları gelişiminde ve çeşitli enstitüler yapımında kullanmıştır. Sonuç olarak Japonya, özellikle Asya'daki gelişmekte olan ÷lkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasına önemli katkılarda bulunmaktadır.

Japonya RKY'nın harcanmasında bazı prensipler ortaya koymuştur. Yardım alan ÷lke tarafından;

---

329 MATSUTANI, H., a.g.e, s.44-45.

330 Japonya Büyükelçiliği.

- Gelişme ile beraber çevre korunması da dikkate alınmalı,
- RKY'nın askeri amaçlarla yada uluslararası çatışmaların tırmandırılmasında kullanılmasından kaçınılmalı,
- Uluslararası barışı ve dengeyi sağlamak için yardım alan ülkelerin askeri harcamaları, kitle imha silahları üretimi ve geliştirilme çabaları, silah ihracat ve ithalatı, dikkatle gözden geçirilmeli,
- Demokrasinin geliştirilmesi çabalarına, pazar ekonomisinin yerleşik olmasına ve temel insan haklarını ve özgürlükleri garanti altına almış bir durumun mevcut olmasına dikkat edilmelidir.

2005 yılında Japon'yanın RKY'nın toplamı 786,2 milyar Yen'dir. Bu yardımların harcandığı alanlar aşağıdadır.³³¹

RKY Yardımları	Tutar
Ekonomi Geliştirme Yardımları	176,5
Ticaret Sigortaları	2,0
Teknik Ortaklık	308,7
Uluslararası Organizasyonlara Katkı	94,5
Borç ve Kredi	174,4

Çizelge 6.1. Japon RKY'nın 2005 yılındaki dağılımı (Rakamlar milyar Yen'dir).

Kaynak : Japonya Dış İşleri Bakanlığı

Japonya'nın dünyanın çeşitli bölgelerinin ekonomik kalkınmasına ve refahına katkıda bulunduğu bir diğer alan da yatırım ve teknoloji transferidir.

Burada önemli olan, uluslararası topluluğun Japonya'nın özel sektörü yoluyla teknoloji ve yatırım transferi yapma beklentilerinin büyüklüğüdür. Bu

³³¹ Japonya Dış İşleri Bakanlığı.

yüzden hükümet tarafından bu doğrultuda alınacak özel işbirliği çabalarını teşvik eden ve destekleyen çeşitli politik tedbirler RKY kadar önem taşımaktadır.

Dünyanın GSMH'nin yaklaşık %15, dünya ticaretinin yaklaşık %8'ini meydana getiren Japonya'nın dünya ekonomisinin istikrarı için büyük katkıda bulunması beklenmektedir. Dış politika hedefiyle ilgili olarak bahsedilecek diğer bir nokta da Japonya'nın uluslararası ekonomideki sorumluluklarının ve rolünün daha da artmasıdır. Serbest ticaret sisteminin muhafaza edilmesi ve güçlendirilmesi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik zorluklarının çözümlenmesi ve eski Sovyetler Birliği, Orta ve Doğu Avrupa ve Asya sosyalist ülkelerinin demokrasiye ve piyasa ekonomisine geçiş çalışmalarının desteklenmesinin uluslararası İşbirliğinde önder bir rol üstlendiği düşünülen içeride ve dışarıda ekonomik güç olarak kabul edilen bir ülke olan Japonya'nın uluslararası sorumluluğu dahilinde olduğu söylenirse abartılmış olmaz.³³²

6.1.3.1. Demokratikleşme Faaliyetlerine Katkılar

Etnik problemlerden kaynaklanan iç savaş ve uluslararası çekişmelerin olasılığı da beklenen uluslararası sorunlar arasında belirtilmiştir. Etnik problemlerin çözümlenmesi için demokrasiyi güvence altına alan, temel insan haklarına saygı gösteren, yaşam şartlarındaki eşitsizliği düzenleyen evrensel değerlerin en azından güvence altına alınması önemlidir. Ayrıca, Doğu-Batı ideolojik sürtüşmesinin uluslararası ilişkileri tanımlayan bir faktör olarak anlamını yitirmesinden sonra uluslararası politikada işbirliği ve dayanışma ilişkilerinin anlamının belirlenmesinde bir milletin uluslararası topluluk tarafından sahip olunan evrensel değerleri paylaşıp paylaşmadığı da önemli bir faktör olacaktır.

---

332 MATSUTANI, H., a.g.e., s.50-51.

Bu durumda Japonya, dış politikasını yönlendirirken söz konusu evrensel değerler hakkındaki tutumunu ifade etmesi daha da önemli olacaktır.

Bu şartlarda, Japon Hükümeti'nin Nisan 2003 tarihinde açıkladığı RKY'nı dağıtırken göz önünde bulundurduğu tutumunda, yardımı alan ülkenin askeri harcamalarındaki, nükleer silahlar ve silah ihracatı ve ithalatındaki eğilimlerini de kapsayan toplu imha silahlarının sınırlandırılmasındaki tutumu gibi demokratikleşmenin teşviki ve temel insan haklarının güvence altına alınmasının önemi belirtilmiş ve uluslararası topluluğun dikkati çekilmiştir.

6.1.3.2 Kültürel ve Akademik İşbirliğinin Geliştirilmesi İçin Yapılan Katkılar

Japonya, ülkeler arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi için ülkelerin birbirini yakından tanımalarının gerekliliği düşüncesinden yola çıkarak kültürel ve akademik işbirliklerini geliştirmeye ve genişletmeye önem vermektedir. Planlanan kültürel ve akademik işbirlikleri, Japon Hükümeti'nin icra kurulu olan ve 1972 yılında kurulmuş bulunan Japon Vakfı (Japan Foundation) başta olmak üzere birçok kuruluş tarafından aşağıdaki faaliyetler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir;

- Eğitim Teatisi: Öğrenci, öğretmen teatisi için Monbusho (Milli Eğitim Bakanlığı) ve teknik stajyer teatisi için JICA (Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı) tarafından mali destek sağlanmaktadır.
- Akademik Teati: Profesör ve bilim adamları teatisi, Japonya üzerine araştırma yapanlara destek ve yabancı ülkelerde ki Japon dili öğretimine yardımcı olma gibi faaliyetler içine dahil bulunmaktadır. Bugün dünya üzerinde 1 milyondan fazla yabancı Japon dilini öğrenmektedir.
- Sanatçıların Teatisi: Sanatçıların ve sanat eserlerinin teatisi, çeşitli sanatsal faaliyetlere sponsorluk da bu çerçevede dahilindedir.

- Kültürel Malzemelerin Teatisi: Kitap, film, radyo ve TV programlarının teatisi içinde bulunmaktadır.
- Uluslararası Kültür Teatisi: UNESCO veya başka uluslararası kültürel kurum ile işbirliği de bu kapsam içindedir. Günümüzde Japonya'da uluslararası kültürel teati alanında faaliyet gösteren yaklaşık 500 özel kurum mevcuttur.

Ülkeler arasında gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin aksine kültürel faaliyetlerin sayısal olarak değerlendirilmesi ve ifadesi mümkün olmamasına rağmen Japonya, dünyaya tanıtılması için uluslararası düzeydeki kültürel ve akademik işbirliğine verilen önem, hızla Japonya'nın dış politikasının esas hedeflerinden biri olarak evrensel değerlerin teşvik edilmesine büyük katkıda bulunmaktadır.³³³

Yeni Milli Savunma Programı Başlıkları³³⁴ (MSPB)'nda RKY'nın uluslararası güvenlik ortamının sağlanmasına yönelik kullanılmasının önemine değinilmektedir. Böylece Japon hükümeti, resmi olarak güvenlik ve ekonomik yardımın ayrı düşünülemediğini ilk kez kabul etmiştir.³³⁵

6.1.4. Japonya ve BM Barışı Koruma Operasyonları

Japonya BM'e 1956 yılında katılmış ve o zamandan beri BM merkezli bir politika izlemiştir.³³⁶ Japonya ABD'den sonra BM'e en fazla yardım yapan ülke olup yardım miktarı ABD hariç Güvenlik Konseyi üyelerinin toplamından

---

333 MATSUTANI, H., a.g.e., s.9.

334 National Defense Program Outline.

335 ISOZAKI, Komei, Japanese Peacekeeping Policy at a Crossroads, Japan Watch, 22 Aralık 2005, s.6.

336 ISHIZUKA, Katsumi, The Evolution of Japan's Policy Towards UN Peace Operations, BM Sistemi (ACUNS) kapsamında, Cascais/ Portekiz'de icra edilen, 50 nci, Yıllık, Akademik Konseyi Toplantısı'nda sunulmuştur., 21-23 Temmuz 2002. s.3.

fazladır.³³⁷ Japonya BM bütçesinin %19'unu karşılamaktadır. Japonya'nın iki katı GSMH'ya sahip ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi ABD'nin katkısı %22'dir.³³⁸

I. Körfez Savaşı, 11 Eylül saldırıları ve müteakiben Afganistan ve II. Körfez Savaşları Japonya'nın BKO'na karşı olan politikalarını güçlendirmede ve içteki bazı sınırlayıcı kanunlara dikkat çekmede dönüm noktaları olmuştur.

Japonya 1950'lerde Kore Savaşı sırasında "BM güçlerine" lojistik olarak katkıda bulunmuş, hatta ABD'den gelen talep üzerine Kore kıyılarına mayın tarama gemilerini göndererek BM güçlerini desteklemiştir. Bu destek gizlice yapılmıştır ve bazı Japon askerinin kayıbına bile sebep olmuştur.³³⁹

2005 yılı itibarıyla BM Barışı Koruma Operasyonlarında 103 ülkeden yaklaşık olarak 65 bin kişi görev almaktadır.

Japonya aralarında Angola, Kamboçya, Mozambik, El Salvador, Golan Tepeleri, gibi bölgelerde 8 Barışı Koruma Harekatı (BKO)'na, iştirak etmiş, Ruanda, Irak ve Timor'da asker konuşlandırmış ve Bosna-Hersek ve Timorda seçim gözetimi faaliyetlerinde bulunmuştur.

6.1.4.1. Tarihsel Gelişim

Japonya'nın BM BKO'na ilk katılımı 1989 yılında 27 seçim gözlemcisini Namibya'ya göndermesiyle başlamıştır.³⁴⁰

---

337 ISHIGAKI, Yasuji, Japan's Strategic Vision for Asia and its Partnership with Australia, Working Paper No.136, Eylül 2006, National Library of Australia., ISSN: 1037-461, s.16.

338 NISHI, Toshio, Japan's Last Stand in the 21st Century, Asia Program Special Report, Şubat 2004, s.16.

339 ISHIZUKA, Katsumi, a.g.e., s.3.

340 Japonya Dış İşleri Bakanlığı.

Genel olarak Japon iç politikasında, Japon askeri gücünün uluslararası arenada etkisini gösterdiği ilk önemli anlaşmazlık Irak'ın Kuveyt'i Ağustos 1990'da işgali ile başlayan I. Körfez savaşı olarak kabul edilmektedir.³⁴¹

Savaş öncesi ABD Başkanı Bush, Başbakan Kaifu'dan mayın tarama ve lojistik destek gemileri için talepte bulunmuştur. Bununla birlikte Kaifu, ABD Başkanının talebini kabul etmekte isteksiz davranmıştır.

Liberal demokratik Parti Genel Sekreteri Japan Öz Savunma Kuvvetleri³⁴² (JÖSK)'nin Irak'da konuşlandırılmasını kabul etmiş, fakat Başbakan Kaifu kabul etmemiştir.³⁴³ LDP ve diğer iki küçük muhalefet partisi JÖSK'nin bir başka ülkeye barışı koruma operasyonları amacıyla konuşlandırılması konusunda anlaşmışlardır. Sosyal Demokrat Parti'nin bu fikrin tamamen karşısında olmasından dolayı Japon Diet'i konu üzerinde herhangi bir sonuca ulaşamamış, bunun yerine Japonya ABD tarafından yönetilen uluslararası koalisyon kuvvetlerine 13 milyar Dolarlık, büyük bir katkıda bulunma kararı almıştır. O dönemdeki toplam ABD'nin BM barışı koruma bütçesinin 3 milyar Dolar olduğu göz önüne alındığında, bu muazzam bir miktardı. Bu parayı toplamak için Japon hükümeti yeni vergileri uygulamaya koymuştur.³⁴⁴

Ocak 1991'de Irak'da hava saldırılarının başlamasından sonra Japonya'nın "kan dökmeme" politikası uluslararası topluluğun kritik konusu haline gelmiş ve Japonya üzerindeki ABD baskıları açıkça görülmeye başlamıştır.

Japon halkının ve büyük politik partilerin fikirleri I. Körfez Savaşı'ndan sonra önemli ölçüde değişmiştir. Japonya'daki büyük gazetelerden birine

---

341 KATSUMI, I., 2004, a.g.e. s.138.

342 Japan Self Defense Forces

343 ISHIZUKA, Katsumi., a.g.k.

344 KATSUMI, I., Japan's Policy Towards UN Peace Keeping Operations, International Peacekeeping Vol.12, No.1, Spring 2005, s.139.

göre, 1992'de Japon vatandaşlarının %22'si JÖSK'nin barışı koruma operasyonlarında görevlendirilebileceğini söylerken bu rakam, Körfez Savaşından sonra, keskin bir yükseliş ile Nisan 1992'de %67,8'e ulaşmıştır.³⁴⁵

Haziran 1992'de BKO teskeresi olarak adlandırılan kanun tasarısı, fırtınalı görüşmeler ve Sosyalist Partinin tüm üyelerinin istifa etme teşebbüsü direnciyle oylanarak kabul edilmiştir. Bu kanun (Uluslararası Barış Ortaklığı Kanunu) JÖSK'nin tüm BM BK operasyonları için kanuni bir otorite olmuştur.

BKO ile ilgili Diet'de geçen görüşmeler pozitif ve negatif yönden değerlendirilebilir. Pozitif yönden bakılacak olur ise bu görüşmeler hem Japon Diet'i hem de halk için ülkelerinin ilk uluslararası barış ve güvenliğe fiziksel bağlantı fırsatı olmuştur. Bununla birlikte Körfez Savaşı sonrası uluslararası tenkitler, Japonya'yı dünyadaki çatışma yönetiminde uluslararası saygıyı nasıl kazanabileceğinin yollarını aramaya zorlamıştır. Bu BKO teskeresinin Temsilciler Meclisinden³⁴⁶ üç görüşme sonrası geçtiği gerçeğinden de anlaşılabilir. Daha da fazlası Japon halkı BM BKO'na, bu tartışmalardan önce çok yabancı idi.³⁴⁷ Bu kanun JÖSK'nin BM BKO'nda yer almasını sağlamıştır.³⁴⁸

11 Eylül sonrası Japon Hükümeti karşı-terorizm ve JÖSK'nin Birleşmiş Milletler Doğu Timor Değişken Yönetimi³⁴⁹ (DTDY)'nde ve Birleşmiş Milletler Doğu Timor'u Destekleme Görevi³⁵⁰ (DTDG)'nde yer almasını sağlayacak yasal bir çerçeve sağlayacak yeni bir kanunu kabul etti.

---

345 KATSUMI, I., 2004, a.g.e. s.140.

346 House of Councillors

347 KATSUMI, I., 2004, a.g.e. s.139-141

348 Japonya Dış İşleri Bakanlığı

349 United Nations Transitional Administration in East Timor

350 United Nations Mission of Support in East Timor

6.1.4.2. 11 Eylül 2001 Sonrası Uluslararası Çatışmalara Japonya'nın Cevabı

ABD'de meydana gelen 11 Eylül terörist saldırılarının, gelecekteki uluslararası barış ve güvenliğin nasıl sağlanacağı konusundaki perspektiflerde büyük bir etkisi olmuştur. Saldırıların ertesi gün BM güvenlik konseyi toplanarak Çözüm 1368 Kararı'nı almıştır. Bu karar ile üye ülkeler, bu terörist saldırıyı organize edenler destekleyenler ve saldırının içinde olanlara karşı acil olarak adaletin uygulanması konusunda beraber çalışacaklarını kabul etmişlerdir. 28 Eylül 2001'de ise Güvenlik Konseyi Uluslararası terörizme karşı savaş kararı almıştır (Karar 1373).

Karar 1373 terörist faaliyetleri finanse etmekten kaçınma, etkili sınır kontrolü ile teröristlerin hareketlerini önleme ve terörist aktiviteler ile ilgili bilgi değişimini hızlandırma ve yoğunlaştırmayı artırıcı yollar bulma gibi tüm ülkelerin kanunu uygulamasının zorunlu olduğu geniş ölçekli önlemlerin alınmasını sağlamıştır. Bu kararların kabulü Japonya'nın 11 Eylül 2001 sonrası uluslararası BKO'na daha geniş bir katılımında bulunması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu arada 1992'de BKO Kanunlarının yürürlüğe girmesinden sonra Japonya'nın güvenliği ile ilgili birkaç kanun yeniden düzenlenmiş yada yeniden yapılmıştır.

11 Eylül sonrası periyotta Japonya'da kriz yönetimi konusunda daha önce örneği olmayan kanuni bir ilerlemeye şahitlik edilmiştir. ABD'ndeki terör saldırılarının ertesi günü Japonya Başbakanı Koizumi kabine üyelerinden yakın gelecekte JÖSK'nin karşı-terörist faaliyetler için ülke dışında konuşlandırılma olasılığının görüşülmesini istemiş, Anti-terörizm kanunları kabul edilmiştir. 13 Eylül 2001 günü ise bir basın toplantısında Japonya'nın ABD'yi tam olarak destekleyeceğini, uluslararası topluluğu desteklemede ve uluslararası topluluk ile ortaklıkta tereddüt etmeyeceklerini açıklamıştır. 23 Eylül 2001'de hükümet ve LDP JÖSK'nin karşı-terörist operasyonlara katılabilmesini mümkün kılan bir kanunun onaylanması için görüş birliğine

varmışlardır. Bununla birlikte Japon hükümetinin 11 Eylül olayına çok seri bir şekilde reaksiyonda bulunması sadece hükümetin 1991 Körfez savaşı "travması" nı atlatmak isteğini değil aynı zamanda bu krizde uluslararası topluluğa katılma isteğini de yansıtmaktadır.

Afganistan çatışmasında Washington'un Tokyo'dan istediği ilk şey operasyon sahasında "Japon Bayrağının gösterilmesi" ve fiziksel bir rol oynanması idi.

29 Ekim 2001'de, ABD ve müttefiklerine sağlık-tedavi gibi hizmetleri de kapsayan JÖSK Karşı-terörizm Kanunları hızlı görüşmelerden sonra Diet'ten geçmiştir. Bu kanun JÖSK'nin arama-kurtarma faaliyetlerinde bulunmasını ve ev sahibi ülkelerin izni ile mültecilere insani destek sağlamayı da içermekteydi.

BKO kanunları JÖSK'ne sadece kendini korumak için silah kullanma izni vermekteydi. Karşı-terörizm kanunu ise JÖSK'nin bulunduğu yerdeki mültecileri ve yaralı yabancı hizmet üyelerini korumak için silah kullanabilmesini mümkün kılmıştır.

Eylül 2001'de Japon hükümeti JÖSK'nin BM DTDY görevine gönderilmesi konusunda toplantılar yapmış ve bu konu tartışılmıştır. 1992'de yürürlüğe giren BKO kanunlarında Japonya'nın BM BKO'ndaki rolü lojistik destek sağlamak idi. Bu konu Eylül 2001'de hükümetin Afganistan ve komşu ülkelerde daha geniş bir rol alma beklentisi ile artan bir aciliyetle görüşülmüştür.

BKO kanunlarında değişiklik yapan teskere Yüksek Ev (Upper House)'den 7 Aralık 2001'de geçmiştir. Japonya'nın BM BKO'na daha geniş katılımını içeren bu teskere 3 iktidar partisi ve en büyük muhalefet partisi tarafından desteklenmiştir. Yenilenen teskere JÖSK'nin BM BKO'na katılımındaki bir çok engellemeyi kaldırmıştır. Bunlar arasında ateşkes durumunun gözlenmesi, bölgesel güçlerin silahsızlandırılması ve silahların toplanarak imha edilmesi gibi faaliyetler yer almaktaydı. BKO kanunları

JÖSK'ne, diğer ülke askerleri gibi sorumluluğu altındaki sivilleri korumak için silah kullanma yetkisi de vermiştir.

6.1.4.3 Katılımdan Öğrenilen Dersler

Yeni barışı koruma kanununun yürürlüğe girmesinden sonra Japonya JÖSK'ni Eylül 1992'de Kamboçya'ya (UNTAC), Aralık 1992'de Mozambik'e (ONUMOZ), 1994'de Raunda Misyonunun bir parçası olarak Zaire ve Tanzanya'ya (UNAMIR) gönderdi ve Mart 2002'den itibaren doğu Timor'da (UNTAET ve UNMISSET) konuşlandırdı.

JÖSK'nin 2002'de 690 personeli ile Doğu Timor'da konuşlanması Japonya'nın BM barışı koruma gücüne en geniş katılımı olmuştur.³⁵¹

Gidilen Görev	Yıl	Katılan Asker Sayısı
BM Kamboçya Geçici Yönetimi,	1993	723
BM Doğu Timor Geçici Yönetimi	2002	690
BM Doğu Timor Destek Misyonu	2004	1524
Raunda Mültecilerin Tahliyesi	1994	4001
Afgan Mültecilerin Tahliyesi	2001	138
Irak Mültecilerin Tahliyesi	2003	56
Irak Kurbanlarının Tahliyesi	2003	104

Çizelge 5.2 Japonya'nın katıldığı başlıca BM BKO ve katılım miktarı.

Kaynak: Japonya Dış İşleri Bakanlığı

<http://www.mofa.go.jp/policy/un/pko/pamph2005-2.pdf>

Japon BKO kanunlarındaki "minimum kuvvet" kavramı BM tarafından uygulanan Standart İşletme Prosedürlerinden farklılık göstermektedir. BM BKO'nda sadece kişisel korunma için değil görevin tamamlanması için uygun görülen yer ve zamanlarda da silah kullanımına izin vermektedir. Japonya'nın BKO'ndaki en kritik konu ise BKO kanunlarının acil durumlarda

³⁵¹ ISHIZUKA, Katsumi., a.g.e.

uygulanamamasıdır. Örnek olarak aynı bölgede bulunan diğer ülkelerin birliklerinden birisinin mahalli güçler tarafından saldırıya uğraması durumunda JÖSK'nin minimum kuvvet sınırlamasından dolayı yardımda bulunma imkanı bulunmamaktadır.

Japon barışı koruma kuvvetlerinin şu anki kanun altında bazı sorunları bulunduğu gerçeği yadsınamaz. BM BKO'nda, katılan ülkelerden iki veya daha fazlası bir hareketi ortaklaşa yürütmek durumu ile karşı karşıya kalabilir ve Japonya da bir istisna olamaz.

Barışı koruma askeri bir görev değildir fakat, genel olarak askeri personel ile icra edilen bir görevdir. Değişen güvenlik durumu gerçek hareketler için iç kanunların uygulanması sonucu, Japon misyonu için bir çatışma durumu halini alabilir.

2003'ün sonunda JÖSK Bush yönetimi tarafından Irak'da insancıl görevlerde kullanılmak üzere talep edilmiş ve bu talep de Japon hükümeti tarafından kabul edilerek, 600 askerden oluşan kara kuvveti Güneydoğu Irak'da konuşlandırılmıştır. Irak'daki potansiyel terörist saldırılar göz önüne alındığında JÖSK'nin konuşlandırılması için "göreceli güvenli yer" olmadığından bu karar kanunlara aykırıdır.

BM'in statüsü ABD'nin Irak savaşıdan sonra artsa da azalsa da Japonya halen Güvenlik Konseyi daimi üyesi olmak istemektedir. Bu Japonya'nın 1991'deki UNTAC'dan beri diplomatik ve askeri olarak BM BKO içinde bulunmasından anlaşılabilir. Eğer Japonya Güvenli Konseyi'nin daimi üyesi olur ise bölgesindeki çatışma alanlarında politik ve askeri olarak liderlik rolü oynaması beklenecektir.

Uluslararası ve bölgesel politikaların havasının değişimi Japonya'nın ABD ile ilişkisinde ve şu anki kolektif savunma sisteminde Japonya'nın askeri varlığının yükselmesini talep etmektedir.

6.1.4.4 Japonya'nın 21.YY'da Barışı Koruma Operasyonları: Neden ve Nasıl?

2004 yılı nda uygulamaya konan NDPG'da yapılan değişiklerle hükümet güvenlik ve dış ilişkilere stratejik bir yaklaşımda bulunmuş ve 1995 MSPB'nı JÖSK için bir alışveriş listesi olarak nitelendirmiştir. Hükümet Japon güvenlik politikasının birincil amacının Japonya'nın savunulması, ikincil olarak da uluslararası güvenliğin sağlanması olarak açıklamıştır. BM BKO'na katılım her iki amacın da yerine getirilmesine yardımcıdır.

Japon politika yapıcılarını uluslararası barış operasyonlarını milli çıkarların elde edilmesinde etkili bir araç olarak görmektedir. MSPB gibi barışı koruma politikaları da belirli hedeflere dayandırılmalıdır. Hesaplar sadece uluslararası güvenlik ortamının sağlanmasına yönelik değil, aynı zamanda Japonya'nın kendi enerji güvenliğini ve ekonomik çıkarlarına ilişkin de yapılmalıdır. Aktif katılım Japonya'nın gelecekteki BM Güvenlik Konseyi daimi üyelik talebinin gerçekleşmesine katkıda bulunabilir.³⁵²

Japonya'nın BM BKO'na katılmak istemesinin bir nedeni de BKO'nın Japonya'ya yeni bir diplomasiye sahip olabilmesi şansı vermesidir.

Kuzey Kore, Afganistan, Hindistan, Pakistan, Çin-Tayvan ve Sri Lanka'daki siyasi gerilimler ve karışıklıklar Asya'yı dünyanın en güvensiz yeri yapmaktadır. Ekonomik ve politik nedenlerle Asya'da güvenliğin sağlanması Japonya'nın amaçlarından biri olacak ve bu da Japonya'nın BKO'na katılımı yolu ile olacaktır. Asya'da NATO gibi bölgesel bir askeri ittifak bulunmamaktadır. Bu NATO'nun Yugoslavyada konuşlandırdığı SFOR gibi bir gücün Asya'da herhangi bir yerde konuşlanamayacağı anlamına gelmektedir.

---

352 ISOZAKI, Komei, Japanese Peacekeeping Policy at a Crossroads, Japan Watch, 22 Aralık 2005, s.7.

JÖSK'nin BKO'na katılmasının JÖSK'ne sağlayacağı bazı yararlar vardır;

- Japonya'da eğitimlerle kazanılamayacak gerçek durumda hareket tecrübesinin kazanılması,
- JÖSK subaylarının, operasyon şartları altında liderlik kabiliyetlerini geliştirmesi,
- Uluslararası bir gücün bir parçası olarak çalışırken diğer ülkelerin silahlı kuvvetlerinin zayıf ve güçlü yönlerini görmek,
- Moral üzerinde olumlu etki.

Yukarıda sayılan yararlar kurulduğu günden beri konvansiyonel bir savaşa girmemiş JÖSK için önemlidir. Bu JÖSK'nin BKO'ndan sağlayacağı tecrübe ülke içindeki görevlerde de yararlı olacaktır.

Körfez Savaşından beri, BM BKO'na karşı Japon politikaları devamlı bir değişim içinde olmuştur.³⁵³ Japonya 2005 yılından itibaren BM BKO Güvenlik Konseyi Çalışma Grubu'nun başkanlığını yürütmektedir. Japonya BM ülkeleri arasında BKO katılımında 26. sırada yer almaktadır.³⁵⁴

Japonya'nın, Kasım 2001'de başlayan Koalisyon güçlerinin gemilerine yakıt desteği sağladığı katılımı, o günden beri parlamentonun bu görevi 6 aylık periyotlar halinde uzatması ile devam etmektedir.³⁵⁵

6.2 Japonya-ABD İlişkileri

---

353 KATSUMI, I., a.g.e. s.150-156

354 Japonya Dış İşleri Bakanlığı.

355 MILES, D., U.S. Envoy Praises Japan's Support for Terror War, American Forces Information Service, 25 Aralık 2006.

Japonya ve ABD ilişkileri Japonya'nın ABD için jeostratejik önem kazanması ile başlamıştır.

Japonya'yı Çin'e geçiş alanı ve balina avlama gemilerinin üs olarak kullanabileceği bir liman haline getirmek amacıyla dış dünyaya açmak 1815'den beri ABD'nin hedefleri arasında idi.³⁵⁶ Japonya, ABD'nin tehditleri sonucunda 31 Mart 1854 yılında Kaganawa anlaşmasını imzalamasıyla 1639'dan beri dış dünya'ya kapalı olan kapılarını açmış, Japonya ABD ilişkileri de başlamıştır.³⁵⁷

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ABD tarafından işgal edilmiş, 1946 yılında ABD tarafından hazırlanan anayasa 1947 yılında yürürlüğe girmiş, İmparatorun yetkileri kaldırılmış ve sembolik olarak tahta kalmasına izin verilmiş, savaş öncesi militarizmin itici gücü olan ekonomik gruplar dağıtılmıştır. Bu tarihte bir milleti değiştirmeye yönelik en büyük çaba olmuştur.

ABD-Japonya ilişkilerindeki esas değişikliğe neden olan olay, Soğuk Savaş ve Sovyet-Çin işbirliği olmuştur. ABD, 1947 yılında Çin'de iktidarı komünistlerin iktidarı ele geçirmesinden sonra Japonya'yı komünizme karşı savaşta bir müttefik olarak görmeye başlamıştır.³⁵⁸

Japonya ve ABD ilişkileri sıklıkla ticaret farklarından ve ekonomik konulardan, nadir olarak da dış politika konularından kaynaklanan sorunlar nedeni ile gerilmektedir. Ticaret anlaşmazlıklarından doğan gerilim 1995 yılında en üst seviyeye ulaşmıştır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve soğuk Savaş'ın Sona ermesi hem ABD hem de Japon tarafında ittifakın stratejik desteklerinin sorgulanmasına neden

---

356 MÜTERCİMLER, EROL, a.g.e.,s.67.

357 CRONIN, Richard P., Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002. s.2.

358 VOGEL, Ezra F., The China–Japan–US Triangle, Harvard University The Sixty-Second Morrison Lecture, 7 Haziran 2001, s.4-5.

olsa da her iki ülke de Japon-ABD ittifakını sürdürmeye hatta güçlendirmeye devam etmiştir.³⁵⁹

20 Mart 2003'te düzenlenen bir konferansta Japonya Başbakanı Koizumu, Japonya-ABD ittifakının altını çizmiş, ABD ordusunun Irak'daki faaliyetlerini desteklediğini belirterek, "Japonya halkının ABD'nin Japonya'ya yönelik bir saldırıyı kendisine yapılmış bir saldırı olarak kabul edeceğini ve bunun da Japonya'ya saldırıda bulunabilecek herhangi bir ülke için büyük bir caydırıcı unsur olduğu unutulmamalıdır" demiştir.

Bununla birlikte Koizumu'nun bu sözü dolaylı olarak eskiden beri süre gelen Japonya'nın "BM merkezli" politikasını zayıflatmıştır.³⁶⁰

Japon halkının ABD hakkındaki görüşleri 1991 Kasımındaki bir ankette yüzde 59 olumlu ve yüzde 32 olumsuz olarak ortaya çıkmıştır. 1984'te iki taraflı güvenlik anlaşmasının sonuçlarından Japonların yüzde 71'i memnundur. 1991'de ise bu oran sadece yüzde 63'tür. Japonya'daki anlaşma karşıtlarının oranı aynı zaman diliminde yüzde 12'den yüzde 18'e çıkmıştır. 1990 Ekim ve Kasımında Amerikan kamuoyunun yüzde 60'ı ve idari kadronun yüzde 63'ü Japon ekonomik gücünün ABD için kritik bir tehdit olduğu görüşündedir. Buna karşı Japon tutumu genellikle olumludur.

Her iki tarafta farklı algılamalar, yani yanlış algılamaların ötesinde özellikle ekonomik alanda gerçek çıkar çatışmaları mevcuttur.³⁶¹

1991'de Soğuk Savaş sona erdikten sonra ABD "Küresel Güvenlik Stratejisi"nde yeni bir düşmanı arıyordu ve bu düşman da Soğuk Savaşın sona ermesini takip eden iki sene boyunca Japonya olmuştur. Bunun sebebi ise, ABD bilim adamları ve hükümet yöneticilerinin, güçlü bir ekonomiye sahip olan Japonya'nın gelecek yüzyılda ABD'nin baş rakibi olacağını

359 CRONIN, Richard P., Japan-U.S. Relations: Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002. s.2.

360 KATSUMI, I., a.g.e., s.151

361 RODE, R., a.g.e., s.62.

öngörmeleri idi. Fakat, 1992 yılından sonra Japonya'nın ekonomik yapısında ortaya çıkan büyük bir bunalımın etkisinde iç ekonomik sorunlar artmıştır. 1993 yılından sonra bilim adamları, Japonya'nın ABD rakibi olma gücünde olmadığından emin olmuşlardır.

1995 yılına kadar ABD-Japonya arasında birkaç stratejik iş birliği sorunu bulunmaktaydı. Bunlar :

- 1993 yılında Clinton ABD Başkanı seçildikten sonra iç borçlanmayı çözmek Beyaz Saray'ın en önemli politikası haline gelmiş olması,
- ABD-Japonya arasındaki ticaret farklarını düzeltmek için ABD Japonya'ya karşı "Japonya'ya Vuruş" (Japan-bashing) ticaret politikasını uygulamaya koyması,
- ABD'nin Japonya'da konuşlu olan 47000 askerinin harcamalarının %70'ni Japonya'nın ödemesini istemesi, aksi halde, Beyaz Saray'ın asker sayısını azaltacağını yada tamamen geri çekeceğini açıklaması,
- Japon bilim adamlarının, Japon ekonomisi eski gücüne kavuşması halinde, artık kendi askeri gücünün olmasını dile getirmesi,
- Kasım 1995'te Ryukyu Adası'nda birkaç ABD askerinin reşit olmayan bir Japon kıza tecavüz etmesi ve bundan dolayı, Japon halkı arasında ABD askeri varlığına karşı olan muhalefetin artmasıdır.

Bu olayların ABD-Japonya ilişkilerini çok kötü bir duruma getirmesine rağmen, Japonya ABD ile işbirliği yapmasının daha mantıklı bir yol olacağını düşünmüştür.³⁶²

Joseph Nye, Japonya'nın dünya politikası için kısaca dört seçenek formüle etmiştir: birincisi normal bir süper güçten ziyade, daha askeri bir seçenek, ikincisi daha önceki ekonomik gelişim seçeneğini devam ettirmek (Ekonomizm), üçüncüsü yeniden Asyalaşma yerine bölgecilik ve dördüncüsü global bir sivil güç seçeneğidir. Son seçenek ABD için mantıken daha kabul edilebilirdir. Bununla bağlantılı olarak askeri olmayan politik bir statü kazancı Amerika'nın dünya rolünü en azından küçültecek ve Japonya dünya düzeni masraflarına daha fazla katkıda bulunacaktır. Bu politik statü kazancı modeline sürekli veto hakkı olmaksızın BM Güvenlik Konseyi üyeliği de dahil olacaktır.

Amerikanın isteği bir "Pasifik Toplumu" vizyonuna kadar uzanmaktadır. Pasifik serbest ticaret bölgesi şeklindeki bu topluluk fikri seksenli yılların sonlarından beri tartışılmaktadır. Bu Amerikan fikrinin arka cephesinde Japon ve Asya ekonomik gücünü Amerikan askeri gücü ile bir araya getirme ve herşeyden önce Asya'nın dinamik ekonomisinde pay sahibi olma amacını taşımaktadır.³⁶³

6.2.1. Ekonomik İlişkiler

Japonya ve ABD dünyanın en büyük iki ekonomisidir ve dünyanın Gayri Safi Hasılası'nın %40'ını oluşturmaktadırlar. İkili ekonomik ilişkileri sadece birbirleri üzerinde değil dünya ekonomisinde de önemlidir.³⁶⁴ Ayrıca her ikisinin de birbirlerinin ekonomileri üzerindeki etkileri diğer ülkelerden daha fazladır.

³⁶² YU, A., Taiwan Açısından ABD-Çin İlişkileri (1949-2000), Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002, 56-57.

³⁶³ RODE, R., a.g.e., s.63.

³⁶⁴ COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress, 7 Mart 2002, s.9.

Japonya ve ABD birbirleri için ekonomik olarak çok önemli olsalar bile bu önem son yıllarda azalmaktadır. 2005 yılının ilk altı aylık verilerine göre Japonya, ABD'nin üçüncü büyük pazarı (Kanada ve Meksika'nın ardından) ve dördüncü büyük (Kanada ve Meksika ve Çin'in ardından) ithal mal kaynağıdır.³⁶⁵ 2001 yılında ikinci büyük ithal mal kaynağı idi.³⁶⁶ Önceden Japonya ABD için en büyük yabancı yatırım kaynağı iken 2004'den sonra İngiltere ardından ikinci sıraya düşmüştür. ABD'nin en çok yabancı yatırım sıralamasında Japonya beşinci sıradadır. ABD ise Japonya'nın en çok ihracat ve ithalat yaptığı ülke sıralamasında ilk sırayı korumaktadır.

İki ülke arasındaki ticaret açığı Japonya lehine devam etmektedir.

Yıllar	İthalat	İhracat	Denge
1995	64.3	123.5	- 59.1
2000	65.3	146.6	- 81.3
2003	52.1	118.0	-66.0
2004	54.4	129.6	-75.2
2005	55.4	138.1	-82.7

Çizelge 6.3. Japonya-ABD ticaret durumu, (milyar Dolar)
Kaynak : U.S. Commerce Department, Census Bureau.

Japonya'nın iç ekonomik durumu Japon-ABD ekonomik programını büyük ölçüde etkilemektedir. Japonya bazı kısa periyotlar hariç 1990'dan sonra ekonomik durgunluk veya küçülme ile karşı karşıya kalmıştır. Bununla beraber son zamanlarda tutarlı bir ekonomik toparlanma içine girmiştir.³⁶⁷

³⁶⁵ COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31Mart, 2006, s.8.

³⁶⁶ COOPER, William, 2002, a.g.e., s.9.

³⁶⁷ COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress 21 Mart 2005, s.9

Japonya ve ABD; ekonomik ortaklığı, açık bir küresel ticaret sistemini, bölgesel güvenliği ve dengeyi geliştirmek için büyük çaba sarf etmişlerdir.³⁶⁸

Dünyanın en büyük birinci ve ikinci ekonomisine sahip bu iki ülke arasındaki ekonomik sorunlar hem Asya'yı hem de Avrupa'yı ilgilendirmektedir.³⁶⁹ Her iki ülke arasında rekabet ve işbirliği portresi oldukça karmaşık bir hal almıştır. Bu, özellikle dolaysız yatırımlarda kendini göstermektedir. Japonya'nın ABD'deki dolaysız yatırımları ABD'nin Japonya'daki dolaysız yatırımlarından dört kat daha fazladır. 1980'deki Japon dolaysız yatırımının yüzde 27'si, 1989'da ise yüzde 43'ü Kuzey Amerika'ya yapılmıştır. Avrupa da ise yüzde 12'den yüzde 18'e çıkan bir başarı sağlamıştır. Seksenli yıllarda yurtdışındaki Japon dolaysız yatırımları yıllık yüzde 29, bunun yanı sıra aynı dönemde Japonya'daki yabancı dolaysız yatırımlar sadece yüzde 12'i artmıştır.

Bazı çevrelerin, ABD sanayisinin Japon firmalarına satıldığı düşüncesine kapılmasıyla, müteşebbis ittifakları ve birlikleri aracılığıyla işbirlikleri kurulmuştur. Dünya ticaret toplamının yüzde onunu yatırım hareketlerinin, fakat Amerikan dış ticaretinin yüzde 40'ını iç sanayi birlik ticaretinin oluşturduğu bu dönemde ticari seyir yatırımları takip etmektedir. Bütün dikkatlerin kuşkusuz ABD, Avrupa ve Japonya üçgenine çevrilmesine neden olan ve globalleşme olarak adlandırılan bu süreç büyük oranda ulusal ve bölgesel korumacılıktır.

Dünyanın en güçlü devleti olarak ABD'nin kendi askeri Hegemonya rolüne fazla değer vermesi, Japonya ile olan ekonomik ihtilaflarını mümkün olduğu kadar aşağı bir düzeye taşımıştır. Japonya bu durumdan, bizzat

---

368 CRONIN, Richard P, Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002. s.1.

369 SCALAPINO, R.A., Japan's Foreign Policy in the 21st Century, American Foreign Policy Interests, 2003, s.79-85.

Washington'dan gelen "Ticari Savaşlar" feryatlarının bile önemli tedbirler alınmasına yetmemesinden dolayı çok iyi faydalanmıştır.³⁷⁰

Seksenli yıllar ve doksanlı yılların başlangıcında Amerika ticari bilanço açığının en az yarısı Japonya kaynaklı idi. Bu açık yaklaşık 50 Milyar ABD ABD Doları tutarındaydı. Japonya'nın Amerikan pazarına bağımlılığı öyle kuvvetli görünüyordu ki, oradaki her hareket Japon iç pazarını etkilemekteydi. Bu durum aslında Amerikan tarafının eline büyük kozlar vermektedir ve Japonya için bir tehdit unsuru oluşturmaktaydı.

Ancak ABD'deki dış ekonomik karar gruplarının tavır sorunları, sadece serbest ticaret ve korumacılık arasındaki tercihle sınırlı değildi. Aslında kendi görüşlerinin doğruluğundan emindiler. Japonya'nın başarıları temelde geçici, kısa süreli, centilmenliğe aykırı ticaret olarak yorumlandı. Kendilerinin üstün oldukları fikri, ABD'nin doğru ve daha iyi bir ekonomik sistemi olduğundan ve bunu uyguladığından emin olmaktan kaynaklanıyordu. Japonya'nın devlet piyasa karışımı ile mümkün olan her yerde ölçülü bir kapitalizm modelini geliştirdiği yönündeki bu yanlış Amerikan yorumu, Amerikalılar için, küçük akademik çevrelerde tartışılmaktan öte, bir provokasyon olmuştur.

Japonya ihracatın yanı sıra endüstriyel ithalattan da kaçınarak ABD'yi baskı altına sokmuştur. Sorun Japonya'nın fazla ihracat yapması değil, mamul mal ithalatının az olmasıdır.

Başkan Bush'un Şubat 1992'deki Japonya gezisinden sonra görüşü alınan Amerikalıların yüzde 65'i ABD'de anti-Japon zihniyetinin geliştiği görüşündeydi ve yüzde 63'ü ise Japon malı almamaya özen gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Ekonomik rekabet, ileri teknoloji sektöründe de mevcuttur. Japon sanayinin aynı başarıyı göstermesi hatta bazı durumlarda geçmesi Amerikan

---

370 RODE, R., ABD-Japonya İlişkileri, a.g.e., s.55.

onurunu derinden yaralamış ve ateşli tartışmalara ve idari tedbirlere sürüklemiştir.

Bu durumda ABD, Süper Güç konumunu tehdit altında görmüştür. Sivil piyasa başarıları olmaksızın tek başına silahlanma ABD'ye pahalıya mal olmaktadır. İç ve dış yüksek teknoloji piyasaları eğlence elektroniğinde olduğu gibi kolayca Japon rekabetine teslim edilememiştir. ABD, politik baskılar sayesinde önemli savunma teknolojilerinde ve silah sanayi'nde Japonya ile ortak çalışmalara adım atmıştır.³⁷¹

Ekonomik konular ABD-Japonya güvenlik ilişkisi üzerindeki en büyük tehdittir. 1988 yılında Senatör Richard Gephardt, Soğuk Savaş'da ABD ve Sovyetler savaştı, Japonya kazandı demiştir. Aynı yıl yapılan anketlerde Japon ekonomisinden korkan kişilerin oranının Sovyet tehditinden korkanlardan daha fazla olduğunu göstermektedir.

Reform sürecinin yeni fırsatlar yaratması ve Japon ekonomisinin tekrar büyümeye başlamasıyla 2005 yılında ABD firmaları tarafından Japon ekonomisine 11 milyar ABD Dolarlık bir katkıda bulunulmuştur. Bu katkı Çin ekonomisi için 3 milyar ABD Dolarıdır. Bu durumda güçlü Japon ekonomisi ittifak için artık bir "tehdit" değildir.³⁷²

ABD'nin Japonya ile çoktandır devam eden ticaret açığı devamlı bir sürüşme kaynağı olmuştur. Açık, 1993'teki 63 milyar Dolarlık değerden 1996'da 47,6 milyar ABD Dolara düşmüş ve 1993'te ani bir yükseliş ile 73,9 milyar ABD Dolara çıkmıştır. Ticari açıktaki ana neden yavaşlayan Japon ekonomisi olmuştur. 2001 yılının başında kısa ve sade bir büyümenin ardından Japon ekonomisi düşüşe geçmiş ve işsizlik rekor seviyeye ulaşmıştır.

---

371 RODE, R., a.g.e., s.61.

372 GREEN, M.J., U.S.-Japanese Relations after Koizumi: Convergence or Cooling?, The Washington Quarterly, 29:4, s.109.

Yükselen ticaret açığına karşın Clinton yönetimi bir çok kez Japonya'yı ekonomisini harekete geçirecek ve üzerindeki kısıtlamaları kaldıracak önlemleri alması için uyarmış ve anti-damping tarifelerini uygulamaya koymakla tehdit etmiştir. Bush yönetimi ise ticaret açıklarına daha az önem vermiştir.

Japonya'nın ABD anti-damping kanunlarına itirazı ve ABD'nin Japonya'nın tarım ürünleri korumacılığıyla ilgili ABD şikayetleri, WTO görüşmelerinin ana konuları olmuştur.³⁷³

Bazı göze çarpan konulara rağmen Japonya ve ABD arasındaki ekonomik ilişkilerdeki gerginlik 1970'ler, 1980'ler ve 1990'ların başlarındakinden daha azdır. Bunda en önemli faktör ikili ilişkilerdeki ağırlığın ekonomiden güvenlik hususlarına kaymış olmasıdır.³⁷⁴ Ayrıca Çin'in ekonomik bir dev olarak yükselmeye başlaması ABD politikacılarının dikkatini Japonya'dan Çin'e çevirmesine neden olmuştur.³⁷⁵

6.2.2. Güvenlik ilişkisi

Japonya ve ABD 1951 yılında yapılan güvenlik anlaşması ile askeri müttefik olmuştur. Bu anlaşmaya göre Japonya saldırıya uğrar ise ABD yardım etmeyi taahhüt etmiştir. Japonya'da ABD'ye topraklarındaki üsleri kullandırmayı garantilemiştir.³⁷⁶ 1960 yılında Soğuk Savaş sürerken Sovyet tehdidiyle güvenlik anlaşması revize edilmiştir. Karşılıklı Ortaklık ve Güvenlik Anlaşması'na göre Japonya kıyılarını savunmak için bazı sorumluluklar yüklenmiştir.³⁷⁷

---

373 CRONIN, Richard P., 2002, a.g.e., s.1.

374 COOPER, William, 2006, a.g.e.,s.11.

375 COOPER, William, 2005, a.g.e.,s.11.

376 CRONIN, Richard P., 2002, a.g.e., s.7.

377 SZECHENYI, Nicholas, A Turning Point for Japan's Self-Defense Forces, The Washington Quarterly, 29:4, 2006, s.140.

Japonya Amerikan Hegemonyasının koruması altında askeri bir cüce konumunda olmuştur. Bu şemsiye altında Japonya, ekonomik menfaatlerini oldukça artırmış ve bu alanda dünya zirvesinde bir yere ulaşmıştır.

ABD tek başına, Japonya'ya, Sovyetler Birliği karşısında bir güvenlik garantisi sunmuştur. Bu güvenlik garantisi Almanya'da olduğu gibi ikili bir görüntü ortaya koymuştur. Bu hem Japonya'nın güvenliği hem de bölgenin Japonya'ya karşı güvenliği olarak düşünülmüştür. Japonya'nın Pasifik bölgesinde yaptığı ve kaybettiği Hegemonya Savaşı her stratejik analizde açığa vurulmayan gizli bir rol oynamıştır.

Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ile beraber Japonya'nın güvenliği adına tehlikeler oldukça azalmış, ABD ağırlığını yitirmiştir. Geriye sadece küçük tehditler kalmıştır. Japonya'ya ilk defa ABD'ye danışmadan kendi cevaplarını arama ve bulma fırsatı doğmuştur.³⁷⁸ Fakat son yıllarda Kuzey Kore'nin nükleer programı ve Çin'in hızlı ekonomik büyümesi sonucu ABD ile olan ittifak tekrar önemli hale gelmeye başlamış, dış ve güvenlik politikasında temel bir öge olmuştur.³⁷⁹

ABD ve Japonya günden güne güçlenen Çin'in ve Asya Pasifik bölgesinin güvenliğini tehdit eden her türlü girişimlerin önünü kesmeye çalışmaktadır. Mart 1996'da meydana gelen Üçüncü Tayvan Boğazı Krizi ve bundan kaynaklanan Doğu Asya güvenlik sorunu ABD ve Japonya'ya bulunmaz bir fırsat hazırlamıştır. Bu fırsat, imzalanan "Stratejik İşbirliği"ni kullanarak Çin'e karşı beraber mücadele etmektir. Bu bahane ile "ABD-Japonya Koruma İşbirliği Anahatları" isimli anlaşma imzalanmıştır. Nisan 1996 yılında yani, "Üçüncü Tayvan Boğazı Krizi" bittikten sonra, ABD Başkanı Bill Clinton, 16-18 Nisan tarihinde Japonya'yı ziyaret etmiştir. Japon Başkanı Ryutaro Hashimoto ile bir zirve gerçekleştirilmiş, bu zirvede görüşülen konular öncekilerden farklı olmuştur. Önceki doruk toplantılarında genellikle toplantının esasını ekonomi ve ticaret konuları teşkil etmiş, bu toplantının

---

378 RODE, R., a.g.e., s.53-63.

379 ISHIGAKI, Yasuji, a.g.e., s.7.

esasını ise, güvenlik konusu teşkil etmiştir. İki gün süren ziyaret süresince eski güvenlik koruma antlaşmasının düzeltilmesi kararına varılmıştır.

1997 yılında yeni “ABD-Japonya Koruma İşbirliği Anahatları” anlaşması imzalanmış, anlaşmada “coğrafya” (geography) kelimesi yerine “Japon Çevre Alanı” (Areas Surrounding Japan) ve “Vaziyet” (Situation) kelimeleri kullanılarak Tayvan’ın güvenliği de kapsanmıştır.³⁸⁰

Bush yönetimi tarafından Eylül 2002’de yayımlanan “Milli Güvenlik Stratejisi” dokümanı ve Koizumi hükümeti tarafından yayımlanan “Japonya’nın Dış Politikası İçin Temel Stratejiler Raporu”na göre ABD ve Japonya birçok genel menfaat ve hedefleri paylaşmaktadır: Kitle imha silahlarının yayılmasını önlemek, terörizme karşı önlemlerin alınması, fakir ülkelere yardım, serbest ticaretin desteklenmesi, insan haklarının ve demokrasinin kurumsallaşması. Bununla beraber bu iki rapor perspektif ve uluslararası konularda önemli farklılıklar da ortaya koymaktadır. Amerikan stratejisi daha global bir perspektif izlemekte ve askeri gücün kritik rolünün altını çizmektedir. Japon politikası ise daha çok Asya-Pasifik bölgesinde yoğunlaşmakta ve askeri olmayan politik enstrümanların üzerinde daha çok durmaktadır.

ABD-Japonya ilişkisinde askeri boyut, ABD’nin güç kullanımında kendi içinde ve dünyada özgür olmasına rağmen belki de en problemli konudur. Japonya’nın direk güç kullanımı sadece kendi savunması söz konusu olduğunda mümkün olmaktadır. Japonya yakın çevresindeki bir ülkenin bir başka ülkeye güç kullanması durumunda da herhangi bir destek faaliyetinde bulunamamaktadır.

Kuvvet kullanımı ile entegre olmayı” yasaklayan bu doktrini 1990-91 Körfez savaşında ortaya çıkmıştır.

---

380 YU, A., a.g.e., s.57.

11 Eylül saldırılarından sonra Koizumi hükümeti, bu doktrinin limitlerini Hint Okyanusu'na bir deniz filosu yollayarak ve Afganistan savaşında görev alan Amerikan unsurlarının ikmallerini gerçekleştirerek zorlamıştır. Bununla birlikte Başbakan Koizumi, ABD Savaş operasyonlarını cephaneye ikmal gibi doğrudan destekliyor gibi yorumlanabilecek aktivitelere izin vermeyecek kadar dikkatli davranmıştır. Bölgeye gönderdiği koruma/destek imkanına sahip destroyerleri, ABD savaş operasyonlarını desteklememiş sadece istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu kısıtlamalara rağmen Bush yönetimi Japonya'nın katkılarını olumlu karşılamıştır. Politik olarak Japonya'nın bu operasyonlara askeri olarak katkısı mümkün idi çünkü, Taliban rejimine karşı yürütülen ABD mücadelesi, BM'de içeren uluslararası topluluktan kuvvetli bir destek görmüştür.

ABD Irak'a BM desteği olmadan saldırıya idi Japonya'nın bu harekate desteği çok daha kısıtlı olacak idi.

Askeri boyutuna ek olarak Bush yönetiminin "Milli Güvenlik Stratejisi" ve "Japon Temel stratejileri" arasındaki sarsıcı farklardan birisi de Asya hakkındaki gelecek vizyonlarıdır. Bush yönetimi ilk olarak büyük güçlerin birliğini düşünür görünmekte beraber çok katılımlı bölgesel kurumlara çok az ağırlık vermektedir. Fakat Koizumi'nin "Doğu Asya topluluğu" vizyonu, Japonya, Güney Kore, Çin ve ASEAN ile bölgesel ekonomik entegrasyonun gelişimine daha çok önem vermiştir.³⁸¹

Ekim 2005'de Japon ve ABD Dış İşleri ve Savunma Bakanları'nın katıldığı Güvenlik Danışma Kurulu'nda (2+2 toplantısı olarak da bilinmektedir) mevcut ittifakın çerçevesini genişleten ve bir kaç önemli adımdan oluşan, Gelecek İçin Değişim ve Yenileme adı altında geçici bir rapor yayınlanmıştır. ABD personel ve tesislerinin, Pentagon'un kuvvetlerini daha etkili ve mobil şekilde konuşlandırma stratejisinin bir paçası olarak yerlerini değiştirirken, Japonya ABD silahlı kuvvetleri ile koordinasyonu

---

381 MOCHIZUKI, M.M., Strategic Thinking under Bush and Koizumi: Implications for the US-Japan Alliance, Asia-Pacific Review, Vol. 10, No. 1, 2003, s.82-97.

artırarak küresel dengeye katkıda daha aktif bir rol aldı. Yeni düzenlemelerdeki ana konular;

- Japonya'daki ABD Deniz Piyadelerinin sayılarının azaltılması, Okinawa'daki problemli hava üssünün yerinin değiştirilmesi,
- Füze savunma sisteminin bir parçası olarak Japonya'ya X-Band radar sisteminin yerleştirilmesi,
- İkili eğitim ve istihbarat paylaşımının artırılması ve
- Japonya'nın Yokosuka Deniz Üssü'nde nükleer bir uçak gemisinin konuşlanmasını kabul etmesidir.³⁸²

Japon-ABD ittifakı ve nükleer şemsiyesi Japonya'ya kendisinden askeri olarak daha güçlü komşuları ile dengede kalabilme imkanı sağlamıştır. Ayrıca ABD üslerinin Japonya topraklarında, dolayısı ile Asya Pasifik bölgesinde yerleşmesi ABD'nin milli güvenlik stratejisini desteklemiştir.³⁸³

Doğu Asya'daki güvenlik dinamiklerinin gelişimi, ABD-Japonya ittifakının şekillendirilmesinde merkezi rol oynamaktadır. İki ülkenin de bölge bazında paylaştıkları tehdit algılamaları ve rahatsızlıkları bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda hızla yükselen güçler olan Çin, Hindistan ve bu bağlamda kitle imha silahlarının (KİS) olası yayılımının iki ülke ve uluslararası arena üzerinde oluşturacağı etkiler, her iki taraf ilişkilerinde önemli yer kaplamaktadır. Aynı şekilde, Kore yarımadasındaki belirsizlik ve ortaya çıkan bölgesel düzende Çin'e karşı gösterilecek yaklaşım, iki önemli hassas konuyu oluşturmaktadır. Nitekim, Tokyo hükümeti, Çin'i bir süredir potansiyel bir tehdit olarak

---

382 AVERY,C.E., Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31 Mart, 2006, s.6.

383 CRONIN, 2002, a.g.e. s.2.

algılamakta ve bölgedeki dengeler bağlamında Kuzey Kore ve Çin'i gözlem altında tutmak istediğini telaffuz etmektedir.³⁸⁴

Japon Savunma Ajansına (JSA) bağlı bir kaynak "ABD ve Avustralya beraber hareket düzenleyebilme yeteneğini sağlamışlardır. Japonya da aynısını yapmalıdır. Öyle görülüyor ki bu süreç başlamıştır" demiştir.

ABD Savunma Departmanı Japonya ile kuvvet uzlaşımı konusunda bazı prensipler ortaya koymuştur. Bunlar:

- Birçok ABD kuvvetinin ve tesislerinin bulunduğu Okinawa'daki yükü azaltmak,
- Kuzeydoğu Asya'daki ABD kumanda ve kontrolünü daha basit ve efektif hale getirmek,
- ABD güçlerinin yerleşimini sağlamak,
- Daha esnek savaş kapasitesine sahip olmak,
- Japonya ile ikili güvenlik ittifakını artırmaktır.

Bu prensipler doğrultusunda ABD bölgeye ikinci bir uçak gemisi gönderebilir ve 1. Piyade Birliğini Camp Zama, Japonya'da konuşlandırabilir.

6.2.2.1. Japonya'nın 11 Eylül Saldırılarına Cevabı

11 Eylül 2001 tarihinde meydana gelen olaylar güvenlik konusunda yeni bir yüzyılın başlamasının habercisi olmuştur. Dünyanın tek süpergücü ABD, teröristler tarafından sinir sisteminden vurulmuştu.³⁸⁵

---

384 GÖKCORA, A., Japonya Silahlanıyor, Cumhuriyet Strateji, 14 Mart 2005, s.9.

Japonya küresel ölçekte ABD'nin terörizmin küresel çapta yayılması endişelerine ortak olmuş, bölgesel çapta ise El-Kaide ile Filipinler ve Endonezya'da meydana gelen olaylar arasındaki potansiyel bağlantıdaki problemler ilgisini çekmiştir.³⁸⁶ Japon hükümeti 11 Eylül sonrası ortamda güvenlik politikalarını gözden geçirmek amacıyla Güvenlik ve Savunma Kabiliyetleri Konseyi'ni kurmuştur. Konsey üyeleri ve hükümet görevlileri arasında yapılan görüşmeler sonucunda Konsey, "Gelecekteki Güvenlik ve Savunma Kabiliyetleri Vizyonu" adında bir rapor yayınlamıştır (Araki Raporu). Rapor, birleşik güvenlik operasyonlarına katılımın sadece uluslararası barış ve istikrarın sağlanmasına yönelik değil, Japonya'nın kendi güvenliği ile de ilgili olduğunu belirtmesi bakımından önemlidir. Bu, güvenlik algılamaları bakımından, son on yıldaki en büyük gelişme olmuştur.³⁸⁷

11 Eylül saldırıları Dünya Ticaret merkezinde büyük bir ticari mevcudiyeti olan ve olayda 20 vatandaşını kaybeden Japonya'yı şok etmiştir. 12 Eylül günü Başbakan Koizumi gece yarısı bir basın toplantısı düzenlemiş ve ABD'deki saldırıları kınamıştır. BM'e destek sağlanabilmesi için ilk önlemlerin alınabilmesi maksadıyla; acil olarak Milli Güvenlik Konseyi'ni toplamıştır. ABD'nin önderliğinde terörizme karşı yürütülecek savaşa askeri destek sağlayabilmek için hükümetteki üç parti arasındaki anlaşmazlıkları çözümlenmesi gerekmektedir. Koizumi'nin cevabı üzerinde tehdidin Japonya'nın çıkarlarına etkiden açık olarak uzak olması ve 1991'de Japonya'nın Irak'taki Körfez Savaşı'nda ABD öncülüğündeki koalisyona direk olarak destekte bulunmamış olması etkili olmuştur.

30 Ocak 2001'de Diet'in Yüksek Evi, JÖSK'ne II. Dünya Savaşı sonrası ilk defa, barış zamanında ABD üslerini ve önemli Japon tesislerini

---

385 HIROSHI, Araki, Japan's Visions for Future Security and Defense Capabilities, The Council on Security and Defense Capabilities Report, Ekim 2004, s.3.

386 HUGHES, Christopher W., Japan, the Post-9/11 Security Agenda, Globalisation and the Political Economy of Inequality and Insecurity, Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick, CSGR Working Paper No. 127/04, January 2004

387 ISOZAKI, Komei, Japanese Peacekeeping Policy at a Crossroads, Japan Watch, 22 Aralık 2005, s.2.

koruyabilmesine ve Hint Okyanusu'ndaki ABD ve müttefik kuvvetlerin hareketlerini destekleyebilme ve bayrak gösterebilme yetkisini verdi. Bu yasa iki yıllıktı ve süre sonunda 6 aylık periyotlar halinde uzatılabilecek idi. Bu destek istihbarat paylaşımını, tıbbi bakımı, ve Hint okyanusu'ndaki ABD ve koalisyon kuvvetlerine yakıt su ve askeri desteğini kapsamaktaydı.³⁸⁸ 11 Eylül saldırılarından önce Japon yetkililer ve halk tarafından, JÖSK'nin değişen stratejik durumlar karşısında rolünün değişerek genişletilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştı.³⁸⁹

Kabine, bu görevi 6 defa 6 ay süre ile uzattı ve bu süre zarfında Japonya, ABD gemilerinin kullandığı yakıtın %30'unu sağladı.³⁹⁰

11 Eylül saldırıları Japonya'ya ve Japonya gibi büyük ölçüde Ortadoğu petrollerine bağımlı Asya ülkelerine enerji güvenliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.³⁹¹

6.2.2.2. Irak Savaşına Destek

BM Güvenlik Konseyi'nde 27 ülkenin katıldığı açık bir görüşmede Japonya, Irak hükümetinin bu ülkede olduğu iddia edilen kitle imha silahları ile ilgili BM'e sınırsız denetleme izni verse bile, yine de bu silahların yok edilmesi için harekete geçecekleri yönündeki ABD açıklamasına destek veren iki ülkeden biri idi.³⁹² Japonya 2003'den beri Irak'a 1,5 milyar Dolarlık yardımda bulunmuş, 3,5 milyar Yen'lik bir yardım için de tahahütte bulunmuş ve Irak'ın Japonya'ya olan 7,5 milyar dolar civarındaki borcun %80'nini iptal

388 CRONIN, Richard P., Japan-U.S. Relations: Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002, s.2-3.

389 TANAKA, Tatsuhiro, The Future of Japan's Contribution to International Security and the Role of the Ground Self-Defense Force, Third R&D Division Ground Research and Development Command, GSDF, Henry L. Stimson Center, 4 Aralık 2004.

390 MILES, Donna, a.g.e.

391 TOICHI, Tsutomu., Energy Security in Asia and Japanese Policy, Asia-Pacific Review, Vol. 10, No. 1, 2003, s.44-50.

392 Diğer ülke Avustralya'dır.

etme kararı almıştır. Koizumi hükümeti, Irak'da insani yardımda bulunmak ve onarım/inşaat faaliyetleri icra etmek amacıyla, çoğunluğu piyadelere oluşan 600 askeri personeli burada konuşlandırmıştır. Aralık 2005'de Kabine, Samara'daki askerlerin kalış süresini 1 yıl daha uzatmış, 2006 yılında ise Avustralya ve Hollanda'nın askerlerini Irak'dan geri çekmesi halinde Japon askerlerinin de geri çekileceğini açıklamıştır.³⁹³

Bilindiği üzere, bu güçlerin Irak'taki varlığı Japon kamuoyunda çok büyük bir rahatsızlık uyandırmaktadır. 1945'ten sonra barışçıl temellere oturtulan anayasaya ilk aykırı hareket olması nedeniyle, bu aykırılığın baş edilemeyecek problemler doğuracağını iddia edenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Öyle ki, en son yapılan kamuoyu yoklamalarına göre, Japon halkının yaklaşık yüzde 60'ı Japon askerlerinin Irak'ta sürelerinin uzatılmasına karşı çıkmaktadırlar. Japonya'nın Irak'ta ABD güçlerine yardım etmesinin de iki temel neden dikkat çekmektedir. Kuzey Kore'ye karşı ABD'nin koruması altında olmayı amaçlayan bir çeşit "kendini teminat altına alma politikası"nın izlenmesi isteğinin yanı sıra, Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik edinmesi için etkin bir araç yaratma arzusunun varlığı, "Irak misyonu"nun yapı taşlarını oluşturmaktadır.³⁹⁴

6.2.2.2. Füze Savunma Programı İşbirliği

Balistik Füze savunma sistemi (BFSS), Kuzey Kore'nin Japonya üzerinde ilk füzeyi uçurduğu 1998 yılından beri ABD ve Japonya savunma ortaklığının ana konularındandır.

Bu ortaklıkta Amerikan teknolojisinin Japonya'ya transfer edilmesi büyük önem arz etmekteydi. Bu nedenle, 1976 yılında yasaklanmış olan yurt

---

393 AVERY,C.E., a.g.e. s.2.

394 GÖKCORA, A., a.g.e., s.10.

dışından silah ithalatı ve teknoloji transferi, Koizumi hükümeti tarafından 2004 yılında kısmen kaldırılmıştır.³⁹⁵

BFSS'nin stratejik önemi sadece bölgede Kuzey Kore'nin varlığı ile açıklanamaz. Çin'in Tayvan'a çevrilmiş olan 800 füzesi kolaylıkla Japonya'ya ulaşabilme imkanına sahiptir. Japonya balistik füze çalışmalarına 1990'ların ortalarında başlamıştır.³⁹⁶ Clinton Yönetimi ve Japon hükümeti Ağustos 1999'da ABD Deniz Kuvvetleri'nin Geniş balistik Füze Programı'nın 4 bileşeninin gelecek 5-6 yıl içinde üretilmesi üzerinde karara varmıştır. Programın savunucuları füze sisteminin Kuzey Kore'nin füze sistemine karşı olduğunu söylemelerine karşın Çin, şiddetle programa karşı çıkmıştır.

Japon yetkilileri, Başbakan Koizumu'nun önderliğinde Japonya'nın milli füze savunma sistemi geliştirmeye devam edeceğini belirtmiştir. 2002 yılında Japonya füze araştırmaları için ayrılan fona katkısını iki katına çıkarmıştır (66,5 milyon ABD Doları). Japonya arıca iki adet destroyerine Aegis Balistik Füze radar ve atış kontrol sistemini monte etmiştir.³⁹⁷ Koizumi Aralık 2003'de JÖSK'ne karaya konuşlu Patriot Advanced Capability-3 (PAC-3) ve gemiye konuşlu ABD Standart Misilse-3 sistemlerinin kazandırılacağını ifade etmiş³⁹⁸ ve Japon-ABD füze savunma sistemi kapsamında balistik füzeleri vurabilecek Standard Missile-3 (SM-3)'e sahip bir ABD gemisi Ağustos 2006'dan itibaren Yokosuka deniz Üssü'nde, Eylül 2006'dan itibaren yerden havaya PAC-3 füzelerinin Kadena Üssü'ne yerleştirilmiştir.³⁹⁹ Projenin maliyeti 10 milyar ABD Doları olacaktır.⁴⁰⁰

---

395 LEONG, Stephen, Implications of Those Transformations for Southeast Asia, JIIA Conference on US Military Transformation, Tokyo, Japonya, 24-25 Mayıs 2006. s.5.

396 SZECHENYI, Nicholas, A Turning Point for Japan's Self-Defense Forces, The Washington Quarterly • 29:4, 2006, s.142.

397 NIKSCH, Larry Japan-U.S. Relations: Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002, s.8-9.

398 AVERY, C.E., Japan-U.S. Relations: Issues for Congress, 31 Mart, 2006, s.8.

399 The Asahi Shimbun, 27 Aralık 2006.

400 NIKSCH., Larry, Japan-U.S. Relations: Issues for Congress 21 Mart 2005, s.9.

Pentagon, JSA'na başvuruda bulunarak, Kuzey Kore'den ABD'ye atılabilecek muhtemel bir nükleer füzeyi saptayabilmek amacıyla ilave bir X-Band radar sisteminin Japonya'da konuşlandırılmasını istemiştir.⁴⁰¹ Nitekim haziran 2006'da Kuzey Kore'nin gerçekleştirdiği füze denemeleri Shakiri hava üssündeki X-band Radar sistemi tarafından tespit edilememiştir.⁴⁰²

İttifaklarını güçlendirme ve ulusal/uluslararası güvenliği sağlama çerçevesinde, Japonya ve ABD, balistik füze savunma sistemi konusunda daha fazla iş birliği yapmak üzere 2004 yılı sonunda mutabakata varmıştır. Nitekim, Japonya'nın geleneksel savunma politikasını revize etmesinden bir hafta sonra bu karşılıklı işbirliği anlaşmasının yapılması önem arz etmektedir. Zira, Japonya'nın 1945 sonrası ABD tarafından hazırlanan anayasasıyla birlikte, askeri aktivite asgari ölçüde tutulup kısıtlandırılmıştır. Bu bağlamda kendine empoze edilmiş bir savunma politikası vardır. Öyle ki, ABD'yi en önemli askeri ve diplomatik müttefiki olarak gören Japonya, bu tarihe kadar, silah satışı konusunda da kendine yasaklamalar getirmişti. Fakat, bu mutabakat yardımıyla birlikte, bundan böyle Tokyo'nun, ABD ile, ABD'nin füze savunma kalkanı projesi çerçevesinde teknik gelişim konusunda daha kolay hareket etmesi sağlanacaktır. Bunda en önemli etkenlerden birisi Japonya'nın değişen bölge güvenliği koşullarına ve askeri- politik konjonktüre kendini ve savunma politikasını uyarlama amacıdır. Zaten, bu son gelişmelerin tarihi nedenlerine bakıldığında, 1998 yılında Kuzey Kore'nin, Japonya üzerinde yaptığı füze denemesinin ardından, ABD ve Japonya'nın, yeni nesil füze savunma sistemleri konusunda ortak bir çalışma başlatma kararı verdikleri görülmektedir. Japonya, bu amaçla, 2003 yılında yaklaşık 6.5 milyar Dolara mal olacak ve 2011 yılında tamamen operasyonel hale gelmesi planlanan kendi füze savunma sistemini ABD'den satın almıştır. ABD ile Japonya'nın savunma taahhütleri, füzeleriyle Japonya topraklarını vuracak kapasitede olan Kuzey Kore'den gelebilecek olası tehditlere karşı ortak bir kalkan görevi üstlenirken - ki esasında görünen nedendir- Asya Pasifik'te Çin'in askeri yapılanması ve oluşturabileceği potansiyel tehlike ile olası güç

---

401 CRONIN, Richard P., 2002, a.g.e. s.5.

402 The Ashai Simbun, 27 Kasım 2006

dengelesizliklerini alt etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, kimi uzmanlara göre bu durum, söz konusu ülkelerde silahlanmayı tetikleme olasılığı taşıdığı için, üzerinde dikkatle durulması gereken çok önemli bir gerçektir.

Japonya füze kalkanı projesinin sadece kendini savunma amaçlı olduğunu ve hiçbir ülkeye zarar vermek niyetinde olmadığını belirtmesine rağmen Çin'in bu konuda itirazları devam etmektedir.⁴⁰³

6.2.2.4. Japonya'daki ABD Kuvvetleri

Okinawa Japonya'nın 47 vilayetinden birisidir. Okinawa, Iwo Adası ile beraber Japonya'nın geri kalanından farklı olarak II. Dünya Savaşı'nda kara savaşlarına sahne olmuştur.

II. Dünya Savaşı sonrasında Okinawa ABD askeri yönetimi altına girmiş ve Mayıs 1972'ye kadar ABD tarafından yönetilmiştir.⁴⁰⁴

Okinawa'da bugün küçük yüzölçümüne⁴⁰⁵ karşın Japonya'da bulunan ABD üstlerinin %75'i bulunmaktadır. 1952 yılında ilk Japonya-ABD Güvenlik İttifakı imzalandığında Japon anakarasında Okinawa'dan 10 kat fazla üs bulunmaktaydı. 1960 yılında güvenlik ittifakının yenilenmesiyle Japon anakarasında ABD üsleri %75 oranında azaltılmıştır. Bu anlaşmada ABD, kara kuvvetlerinin Japon anakarasından çekilmesini taahhüt etti ve deniz kuvvetleri Okinawa'ya, kara kuvvetleri de Güney Kore'ye konuşlandırıldı. 1970'lerin ortasında Japon anakarasındaki ABD üslerinin büyüklüğü 1960'dakinin 3 de birine indi. Okinawa'daki ABD üslerinin büyüklüklerinde bir değişme olmadı.⁴⁰⁶

---

403 GÖKCORA, A., a.g.e., s.10

404 MORITERU, A., The Struggle Against Military Bases in Okinawa-Its History and Current Situation, Inter Asia Cultural Studies, Vol. 2, No. 1, 2001, s.101.

405 Okinawa tüm Japonya topraklarının %0,6'sını oluşturmaktadır.

406 MORITERU, A., a.g.e., s.102.

Okinawa halkı gerek ABD yönetimi altında gerek ABD yönetiminden sonra Okinawa'daki ABD üslerine karşı olmuştur. Bu karşı çıkış ilk olarak 1950'lerin ortalarında kendini göstermiştir. İkinci olarak, 1960'ların ikinci yarısından 1970'lerin başına kadar süren üs ve savaş karşıtı bir akım ortaya çıkmıştır. Üçüncü dalga ise 1995'de Okinawa'daki üslerin bazılarının kaldırılması, bazılarının yerlerinin değiştirilmesi ve adadaki ABD kuvvetlerinin statüsünü belirleyen anlaşmanın değiştirilmesi idi. Üçüncü dalganın tetikleyicisi bir ilkokul öğrencisi kıza bir ABD askerinin tecavüz etmesi olmuştur. Buna benzer olaylar daha önce de olmuştu fakat bu sefer bu olay ABD-Japon askeri ittifakını temelinden sarsan bir hareketin tetikleyicisi olmuştur.⁴⁰⁷

Japonya'daki ABD güçleri yoğun ikili müzakerelerin konusudur. İkili görüşmeler resmi olarak Şubat 2003'de İkili Savunma Politikaları adı altında başlamıştır. Süreç, yüksek seviyedeki görüşmelerin takip ettiği stratejik konular üzerinde odaklanmış ve son zamanlarda İkili Stratejik Diyalog adıyla devam etmektedir. Bu süreç şu üç alanı kapsamaktadır:

- Genel stratejik konular,
- Roller&görevler ve
- ABD güç uzlaşımı (re-alignment).

Japonya'ya kendi bölgesinde ABD kuvvetlerinin konuşlanmasında düşen para miktarı 2004 yılı için 244.1 milyar yen (2.32 milyon ABD Doları) olarak hesaplanmıştır.⁴⁰⁸

1995 yılında bir Japon öğrencinin bir ABD askeri tarafından tecavüze uğraması ile başlayan ve Okinawa'daki ABD askeri gücünün kaldırılmasını amaçlayan halk hareketi devam etmektedir. Japonya topraklarının %1'nden

---

407 MORITERU, A., a.g.e., s.106.

408 KARNIOL, Robert, Japanese Defence Reform, Jane's Defence Weekly, s.27,29.

az yüzölçümüne sahip olmasına rağmen Okinawa'da Japonya'daki ABD askeri varlığının %65'i konuşludur.⁴⁰⁹ Japonya'daki toplam 47 bin olan ABD askerine karşılık Okinawa'da 29 bin askeri personel bulunmaktadır.⁴¹⁰ Okinawa politikacıları Japan-ABD Kuvvet Anlaşması'nın tekrar müzakere edilmesi için çağrıda bulunmuşlardır. Japon ve ABD hükümetleri anlaşmanın yenilenmesinin karşısındadır. Bununla beraber Japonya'daki ABD üslerinin tekrar düzenlemesi kapsamında ABD yetkilileri bazı kuvvetlerin diğer üslere kaymasını kabul etmişlerdir. Bu kapsamda 7 yıl içinde Okinawa'daki askeri bölgelerin %21 ABD tarafından terk edilecektir.

ABD tarafından Japonya'ya ABD'deki üs ve askerlerin masraflarının paylaşımına yaptığı katkıyı artırması için baskı yapılmaktadır. Bir Pentagon raporuna göre 2004 yılında Japonya, direk ve endirek olarak, ABD üs ve askerlerinin toplam maliyetinin %75'i olan 4,4 milyar Dolarlık destekte bulunmuştur. 2004 yılında Japon yetkililer bu oranın, Japonya'nın ittifaka direk olarak katkıda bulunmaya başlamış olmasından dolayı azaltılmasını istemişlerdir. 2004 yılı Ocak ayında ise Japonya gelecek iki yıl için yılda 1.2 milyar ABD Dolarlık katkıda bulunacağını açıklamıştır.⁴¹¹

6.2. Japonya-Rusya İlişkileri

Japonya ve Rusya arasındaki ilk ilişkiler, Japonya'nın ABD tarafından dünyaya açılmasının hemen ardından imzaladıkları ticaret anlaşması ile başlamıştır. Japonya ve Rusya 1904 yılında Kore üzerindeki çıkarları nedeniyle savaşmış, savaşı Japonya kazanmıştır. Japonya'nın emperyalist bir devlet haline gelmesiyle 1937 yılında Çin'i işgale başlamış, 1941 yılında Sovyetler Birliği ile bir tarafsızlık anlaşmasını imzalamıştır.

Japonya'nın Sovyetler Birliği ile ilişkileri, Moskova'nın 1941 Tarafsızlık Antlaşması'nı bozması ve Sovyetlerin Amerika'nın atom bombasını

---

409 AVERY,C.E., a.g.e., s.7.

410 NIKSCH, 2002, a.g.e. s.7.

411 AVERY,C.E., Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31Mart, 2006.s.8.

atmasından hemen önce Amerika'nın yanında savaşa girmesiyle bozulmuştur. Rusların, Japon İmparatoru'nun Ağustos 1945'de teslim olduklarını kabul etmesine rağmen Eylül'de ilerlemeye devam etmeleri Japonlar'ı oldukça kızdırmıştır.⁴¹²

2007 yılı Japonya-Rusya diplomatik ilişkilerinin başlamasının 152 nci yıl dönümüdür. Kasım 2006'da Putin'in Japonya'yı resmi ziyareti sırasında, Tokyo'da gerçekleştirilen zirvede Barış Anlaşması ile ilgili olarak her iki ülke tarafından kabul edilebilir bir çözüm bulunması konusunda görüş birliğine varılmıştır. Barış anlaşmasının imzalanmamış olmasının ilişkilerin gelişmesi önünde engel teşkil ettiği her iki tarafça da kabul edilmektedir.

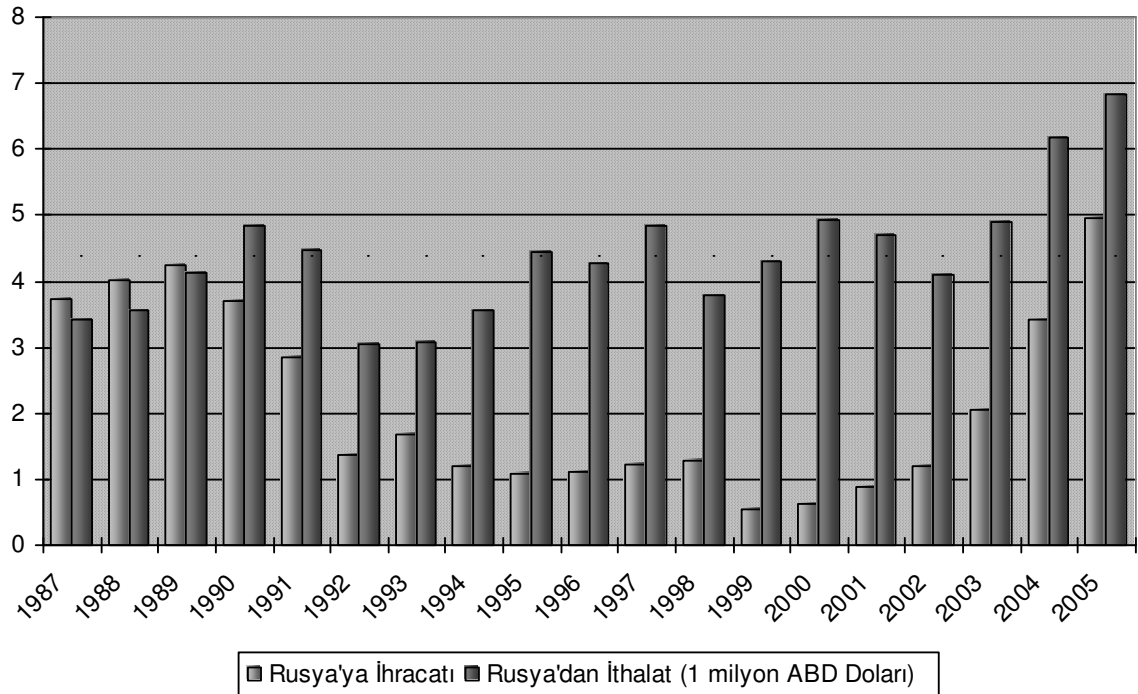
Japonya ve Rusya arasındaki ekonomik ilişkiler uygun koşullar altında gelişmeye devam etmektedir. İkili ticaret hacmi 2005 yılında en üst seviyeye çıkarak 10,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.⁴¹³

Bugün Japonya ve Rusya'nın çok çeşitli alanlarda ilişkileri devam etmekte fakat, ilişkilerin seviyesi istenen düzeye ulaşmamıştır. İki ülke arasındaki ticaret hacmine ülkelerin özellikleri göz önüne alınarak bakıldığında ticaretin düşük seviyede olduğu görülmektedir.

---

412 YU, A., a.g.e. s.43.

413 Diplomatic Bluebook 2006, Chapter 2 Japan's Regional Diplomacy, The Russian Federation, Central Asia, and The Caucasus, s.45

Şekil 6.1. Japonya ve Rusya arasındaki ticaret.

Kaynak: Diplomatic Bluebook 2006, Chapter 2 Japan'S Regional Diplomacy, The Russian Federation, Central Asia, and The Caucasus, s.96.

Japonya-Rusya arasındaki ticaret ve yatırım aktivitelerini geliştirmek ve derinleştirmek amacıyla, Japonya-Rusya Ticaret ve Yatırım Geliştirme Organizasyonu kurulmuştur. Görevleri arasında bilgi sağlama, danışma ve anlaşmazlıkların çözümünde destek gibi faaliyetler bulunmaktadır. Organizasyonun Japon tarafı Haziran 2004'de, Rusya tarafı ise Nisan 2005'de çalışmalara başlamıştır. Ayrıca Japon hükümeti, Rusya'nın ekonomik reformlarına Rusya'da bulunan Japon Merkez'leri, yönetim kursları, Japonya'da çeşitli eğitim programları ve Japonca kursları yolu ile teknik destekte bulunmaktadır.

Japonya ve Rusya arasındaki en önemli iki konu Kuril Adaları sorunu ve enerji işbirliğidir.

6.3.1. Kuril Adaları Sorunu

Japonya ve Rusya, aralarında göze çarpan en büyük sorun olan Kuzey Bölgesi sorununda II. Dünya savaşı'ndan beri geçen 60 yıla rağmen halen farklı duruş sergilemektedir. Japonya tartışmalı bölgede bulunan dört adanın kesin olarak kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Rusya ise dört adanın egemenliğininin II. Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak, uluslar arası anlaşmalar tarafından da kabul edildiği gibi Rusya'ya ait olduğunu iddia etmektedir.⁴¹⁴

Sovyetler Birliği San Fransisko Barış Anlaşmasını imzalamamış, Japonya ve Rusya arasında müzakereler ayrı olarak sürmüş ve Haziran 1955'de ve Ekim 1956'da barış anlaşmaları yapılmış fakat, bu anlaşmalarda Habomai ve Shikotan adaları hariç, tartışmalı adalar ile ilgili herhangi bir mutabakata varılmamıştır. Bundan dolayı her iki ülke 19 Ekim 1956'da her iki ülke arasındaki savaş durumunun sona erdiğini ve diplomatik ilişkilerin yeniden başladığını deklare eden Japon-Sovyet Ortak Deklarasyonu'nu imzalamıştır (anlaşma her iki ülkenin parlamenterleri tarafından onaylanmıştır). Anlaşmanın 9 ncu maddesi ile her iki taraf arasında barış anlaşması amacıyla görüşmelerin devam edeceği, barış anlaşması sonunda da Habomai ve Shikotan adalarının Japonya'nın kontrolüne verileceği karara bağlanmıştır. Fakat, Bu girişim ABD'nin baskısı nedeniyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır.⁴¹⁵

Rusya, 1904 yılında meydana gelen Rus-Japon Savaşı'nın neticesinde Kuril adalarıyla birlikte Sahalin'in güney kısmını kaybetmiştir. Ancak, II. Dünya Savaşı sonrası 1951 yılında imzalanan San-Fransisko Barış Antlaşması'ndan sonra Rusya, kaybettiği topraklarına tekrar kavuşmuştur. Bu

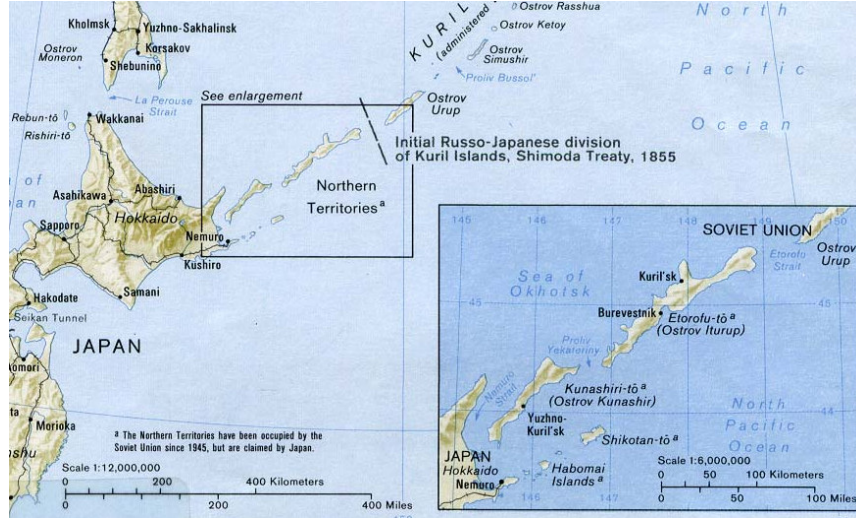
---

414 Diplomatic Bluebook, s.96.

415 SOLMAZTÜRK, Kayhan, Rusya, Japonya ve Kuril Adaları, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, 22 Şubat 2007, s.1.

antlaşmaya göre, Japonya Kuril adaları ile Sahalin'den vazgeçmiş, topraklar Sovyetler Birliği'ne geçmiştir.⁴¹⁶

Soğuk savaş süresince Kuril adaları Sovyet nükleer denizaltıları için barınak olarak kullanılmış ve Sovyetler için stratejik bir bölge olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile adaların eski stratejik önemi sona ermiştir.⁴¹⁷

Şekil 6.2. Kuril Adaları

1993 yılında imzalanan Tokyo deklarasyonda soruna atıfta bulunularak, sorunun çözülmesi gerektiğini konusunda görüş birliğine varılmıştır. 2000 yılında Putin ve Japon Hükümeti arasında temeli 1997 yılında Yeltsin Yönetimi ve Japonya Başbakanı Hashimoto arasında imzalanan ve tarafların sorunun çözümü için üst seviyede çabada bulunmasının kararlaştırıldığı zirveye dayanan görüşmeler başlamış fakat, sonuca ulaşamamıştır.⁴¹⁸

416 KAMALOV, İlyas, Japonya Kuril Adaları Konusunda Geri Adım Atacak Mı ?, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2 Ekim 2006, s.1.

417 KIMURA, Hiroshi, Japanese Perspective, The Third Portsmouth Peace Treaty Forum, 2005, Japan-America Society of New Hampshire

418 TAKEDA, Yoshinori, A New Stage in Japan-Russia Relations, University of Tokyo, 09.02.2004

Her iki taraftaki milliyetçi akımların Japonya ve Rusya'nın Kuril konusunda bir araya gelmesini engellese de Haziran 2003'ün başlarında Putin ve Koizumi konunun çözümüne yönelik bir anlaşma imzalamıştır.⁴¹⁹

29 Eylül 2006 tarihinde Japonya Dışişleri Bakanı Taro Aso, Japonya'nın Rusya ile Japonya arasında ihtilaf konusu olan dört Kuril Adası'ndan en büyüğünden vazgeçebileceğini açıklamıştır. Söz konusu İturup Adası Kuril Adalarının yüz ölçümünün toplam yüzde 55'ini oluşturmaktadır. Japonya o tarihe kadar İturup, Kunaşir, Şikotan ve Habomai olmak üzere dört adanın da teslim edilmesini istiyordu.⁴²⁰

Moskova, Kunaşir ile İturup adalarını teslim ettiği takdirde, Ohotskoye Denizi, Rusya'nın iç denizi olmaktan çıkacak ve Rusya denizin hem kendisini, hem de kaynaklarını Japonya ile paylaşmak zorunda kalacaktır. Bundan başka, Şikotan ile Habomai'de toplam üç bin kişi yaşarken, İturup ile Kunaşir'de 12 bin kişi yaşamaktadır. Japon tarafının dört ada üzerinde ısrar etmesinin nedeni ise, 1993 yılında Rusya'nın ilk Devlet Başkanı Boris Yeltsin'in Japonya ziyaretinde tarafların barış antlaşmasını imzaladıkları sıralarda dört adanın kaderini de belirleyecekleri konusunda anlaşmalarıdır. Rusya ise, 1956 yılında SSCB'nin imzaladığı deklarasyonu ileri sürerek, iki adanın teslim edilebileceği konusuna vurgu yapmaktadır.

Ekim 1993 yılında Başkan Yeltsin'in Japonya'yı ziyareti sırasında Tokyo Deklarasyonu imzalanmıştır. Deklarasyonun ikinci maddesi bölgesel anlaşmazlıklar ile ilgili olup bu düzenleme ile Dört Kuzey Ada sorunun çözüleceğini, bir barış anlaşmasının yapılacağını ve ilişkilerin tamamen normalleşeceğini ifade etmektedir. Ayrıca bu maddede; anlaşmada bu sorunun tarihi ve kanuni gerçekler ışığı altında adalet prensibi ile çözüleceğide belirtilerek görüşmelerin ana esasları da ortaya konmuştur.

---

419 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.82.

420 KAMALOV, İlyas, 2006, a.g.e. s.1.

Koizuminin Haziran 2003'de Rusya'yı ziyareti sırasında Japon-Rusya Eylem Planı, kabul edilmiştir. Beş ana konudan oluşmaktadır; derinlemesine politik diyalog, barış anlaşması müzakereleri, uluslararası arenada iş birliği, ticaret ve ekonomik iş birliği, savunma ve güvenlik alanında ilişkilerin geliştirilmesi ve kültür ve personel değişimi.⁴²¹

Bununla birlikte Kuril adaları sorununun yakında çözüleceği ihtimali çok düşüktür. Her ne kadar Japonya Dış İşleri Bakanı geri adım atabileceklerini dile getirirse de, son sözü başbakan söyleyecektir. Japonya'nın yeni başbakanı Sinzo Abe ise milliyetçi olarak tanınmakta ve bu yönde taviz beklenmemektedir. Kremlin yetkilileri ise mevcut durumdan memnun olduklarını, söz konusu sınır sorununun çözülmesinde II. Dünya Savaşı'nda saldırgan taraf olan Japonya'nın geri adım atması gerektiğini belirtmektedir. Nitekim, RF Savunma Bakanı Sergey İvanov, Kuril Adalarını St. Petersburg ile karşılaştırmıştır. İvanov, "Petersburg, Rusya'nın Avrupa'ya açılan penceresi, Kuril Adaları da Rusya'nın okyanusa açılan kapısıdır" şeklinde açıklama yaparak, Kuril adalarının stratejik önemini altını çizmiştir.

Öte yandan Moskova, Japonya'nın Rusya'ya büyük yatırımlar yapmasının karşılığında, Habomai ile Şikotan adalarını verebileceğini ileri sürerken, Japonya, bu adaların yanı sıra Kunaşir ile İturup adalarını da istemektedir. Kuril adalarının statüsünün belirlenmemesi, Barış Antlaşması'nın imzalanmasını da engellemektedir. Rusya ile Japonya uluslararası terörizm ve Kore yarımadasının nükleer silahsızlanması konusunda anlaşmaya varsalar da Japonya, Rusya'nın Kuzey Kore'nin nükleer politikasında daha sert tavır takınmasını istemektedir.

Japonya yatırım ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini adalar sorununda bir koz olarak kullanmaya çalışsa da, Rusya'nın elindeki enerji kozu bulunmaktadır. Rusya'yı adalar konusunda güçlü kılan bir başka faktör ise, Japonya'nın bütün komşularıyla sınır sorunu yaşaması ve komşu ülkelerde Japonya aleyhine gösterilerin yapılmasıdır. Böylece komşuları tarafından

---

421 Diplomatic Bluebook 2006, a.g.e, s.99.

“izolasyona” alınan Japonya, Rusya ile arasındaki ilişkileri gerginleştirmekten ve uluslararası arenada bütün komşularıyla sınır sorunu yaşamasından dolayı olumsuz imaj kazanmaktan çekinmektedir.⁴²²

6.3.2. Enerji İşbirliği

Rusya'nın Uzak doğu'da ve Doğu Sibirya'da enerji kaynaklarını geliştirmek için halen 3 adet projesi bulunmaktadır: Japon firmalarının katılımı ile devam eden Sakhalin 1 ve Sakhalin 2 projeleri, Kuzey Doğu Asya'ya uzanan doğal gaz boru hattı projesi ve Doğu Sibirya'daki Enerji kaynaklarını taşımak için boru hattı projesi. Bu alanda petrol ithalatında büyük ölçüde Ortadoğu'ya bağlı olan Japonya ve Fosil Kaynaklar bakımından zengin ve ihraç eden bir ülke olarak Rusya birbirini tamamlamaktadır.⁴²³

Japon Dışişleri bakanı Nobutaka Machimura 13 Ocak 2005'te Moskova'yı ziyaret etmiş ve Doğu Sibirya'dan Pasifik sahiline kadar uzanacak 4200 km'lik 50 milyon ton/yıl kapasiteli petrol boru hattının ön hazırlıkları yapılmıştır. Projenin tahmini maliyeti 11.5 milyar ABD Doları olacaktır.⁴²⁴ Bazı tahminlere göre on yıl içinde Sakhalin projesi Japonya'nın petrol ve gaz ithalatının %10'nu karşılayabilecek durumdadır. 2003'de Sakhalin Energy 560 millik boru hattının yapımına başlamıştır. 2006 yılında Japonya'nın enerji ithalatında Rusya'nın payını 2010 yılı itibarı ile %20'ye çıkaracak 12 adet gaz terminalinin yapımı tamamlanmıştır.⁴²⁵ Putin'in 2006 yılındaki Japonya ziyareti sırasında “Doğu Sibirya-Pasifik” petrol boru hattı ile ilgili olarak projenin hızla hayata geçirilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır. Ayrıca bu ziyaret sırasında “Japonya-Rusya Eylem Planı”

---

422 KAMALOV, İlyas, Japonya Kuril Adaları Konusunda Geri Adım Atacak Mı ?, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2 Ekim 2006, s.1.

423 TAKEDA, Yoshinori, a.g.e.

424 WATKINS, E., Japan, Russia Start Talks on Oil Pipeline Details, Oil&Gas Journal, 21 Haziran 2005, s.26.

425 SCALAPINO, R.A., a.g.e. s.82.

doğrultusunda aralarında terörizm ve enerjinin de bulunduğu bir çok alanda işbirliğinin kuvvetlendirilmesi de karara bağlanmıştır.⁴²⁶

Rusya'nın boru hattının Doğu Sibiryadan Pasifik'e yapma kararı Japonya için Çin'e karşı kazanılmış diplomatik bir zafer olarak değerlendirilmektedir. Her iki taraf da boru hattının kendi ihtiyaçları doğrultusunda yapılmasını istemiş, sonunda Japonya'nın isteği Rusya tarafından kabul edilmiştir.⁴²⁷

Son yıllarda Japonya ve Rusya arasında gelişen ortaklık Kuzeydoğu Asya'daki ekonomik ve siyasi istikrarı ve güvenliği olumlu yönde etkilemektedir. 11 Eylül'den sonra oluşan terörizm ile mücadele havası içinde Japonya ve Rusya yakın ilişki içinde olmuş ve Kore Yarımadası sorununda diyaloglarını sürdürmüşlerdir. Kore Yarımadası sorunun çözümü bölgedeki istikrarı artırarak her iki ülkenin çıkarlarına olacaktır.⁴²⁸

Şimdi ve yakın gelecekte Rusya, Japonya için bir güvenlik tehdidi oluşturmamaktadır. Rusya'nın nükleer silah stoku ve yıkılmaya yüz tutan balistik silahları ile ilgili hala riskler bulunmaktadır.⁴²⁹

Rusya'nın uluslararası arenada güçlü bir ülkenin desteğine ihtiyacı vardır. Her ne kadar Rusya başta Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde olmak üzere Çin ile iyi ilişkiler geliştirse de, iki ülke arasındaki rekabet,

---

426 Diplomatic Bluebook 2006, a.g.e, s.97.

427 WATKINS, E., Japan, Russia Start Talks on Oil Pipeline Details, Oil&Gas Journal, 21 Haziran 2005, s.26.

428 HONDA, Keikichi, Toward Better Japan-Russia Relations, Japanese Institute of global Communications, 6 Şubat 2006

429 SCALAPINO, R.A., a.g.e., 2003, s.82.

ittifakın sağlam temellere oturmasını engellemektedir. Japonya ile iş birliği ise bu bağlamda bir denge unsurudur.⁴³⁰

6.2. Japonya Çin İlişkileri

Japonya'nın Çin ile olan ilişkilerinin özü sorunlu bir tarihe dayanmakta⁴³¹ ve bu sorun, iki ülke arasında en önemli ve hassas konu olmaya devam etmektedir.⁴³² 20. yüzyılın başında Çin'in çeşitli bölgeleri Japon sömürgesi haline getirilmiş, Kore, Japonya'nın bir parçası ilan edilmiş, Tayvan doğrudan Japon yönetimi altına girmiş, kıtanın geniş alanları Japon işgaline uğramıştır.⁴³³ 15 Ağustos 1945'te Japonya'nın teslim olmasıyla İkinci Dünya Savaşı'nın Asya ayağı da sona ermiş, Milliyetçi Çin de diğer müttefikleri ile birlikte Japonya'ya karşı zafer kazanan taraf olmuştur. Ancak Çin'deki iç savaş (1945-1949) Çin ile Japonya arasında diplomatik ilişkilerin oluşturulmasını engellemiştir. Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti kurulmasına rağmen ABD'nin himayesinde olan Japonya, komünist Çin ile ilişki kurmaktan uzak durmuştur. Kore Savaşı'nın patlak vermesiyle de Çin ve Japonya arasındaki ilişkiler gerginleşmiştir.⁴³⁴ Japon-Çin diplomatik ilişkileri 1972 yılında Başkan Nixon'un Sovyetler Birliği karşısında ittifakı güçlendirmek amacıyla gerçekleştirdiği Çin ziyaretine kadar başlamamıştır.⁴³⁵

---

430 KAMALOV, İlyas, Putin'in Japonya Ziyareti ve Rus-Japon İlişkileri, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2 Mart 2007, s.1.

431 GÖKCORA, A., a.g.e., s.10.

432 YAKUSHIJI, Katsuyuki, Japanese Foreign Policy and Security Policy in the 21st Century, L. Stimson Center, 30 Mayıs 2002.

433 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Asya-Pasifik ve Çin:Tarihin Aynasında ASYA ve hegemonya, Stratejik Öngörü, Ekim 2006, s.18.

434 EKREM, Nuraniye Hidayet, Çin-Japonya İlişkilerinde Hassas Sorunlar, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 10 Kasım 2005.

435 PENG-ER, Lam. Ve CHONG Ja Lan, "Japan-Taiwan Relations: Between Affinity and Reality", s.263.

Japonya-Çin ilişkilerine bakmadan önce hem Japonya'nın hem de Çin'in yükselen birer güç olduğu göz ardı edilmemelidir. Her ne kadar Çin'in iç problemlerinin büyümede dengesizlikler yaratabileceği, hatta şu anki politik düzende bir çökme olabileceğine inananlar olsa bile ülke dışındaki gözlemcilerin büyük çoğunluğu ülkenin bu sorunların üstesinden geleceğini ve hem ekonomik hem de askeri olarak daha üst seviyeye çıkacağını tahmin etmektedir. Görünüşe göre Çin bu yüzyılın ortasında, eğer daha önce olmaz ise, ekonomik üretimlilikte Japonya ile aynı seviyeye gelecek ve Doğu Asya'nın en büyük gücü olacaktır.⁴³⁶

Çin'in akıl almaz ekonomik ilerleyişi, sahip olduğu nüfus, sınır ve toprak sorunlarında takındığı çatışmacı ve iddiacı tavır, ABD'de ve Asya'da bir "Çin tehdidi" teorisinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Açık açık "Çin tehdidi" tartışmalarının yapılması ve Japonya'nın da ABD'nin teşviki ve hatta zorlaması ile uluslararası güvenlik alanında daha büyük bir rol oynamaya başlaması ihtimali Pekin'i endişelendirmiş ve onu daha dikkatli ve daha hesaplayıcı bir politika yürütmeye itmiştir.⁴³⁷ Fakat, Çin'in savunma harcamaları son 15 yıl boyunca artmıştır.⁴³⁸

Çin'in nükleer gücünden ve orduyu modernleştirmesinden rahatsız olan Japonya, yaptığı ekonomik yardımı kesmesinin yanı sıra ABD ile var olan ittifakını genişletmesi, Çin'de çevrelenmeye çalışıldığı hissini doğurmuştur. Japonya, Çin ile küresel çapta iyi ilişkiler kurmak istemesine rağmen, Tayvan konusundaki görüş ayrılıkları, Pasifik'teki rekabet ve diğer sorunlar iki ülke arasındaki ilişkileri zorlaştırmaktadır. Ancak iki ülke çıkarları için iş birliği yapmak zorundadırlar. Japonya dışarıdan gelecek ham madde, geniş pazarı, Pasifik'ten Hint Okyanusu'na giden ve dünyaya açılan deniz yolunun güvenliği için Çin ile iş birliğine ihtiyacı vardır. Çin ise Japon sermayesi ve

---

436 SCALAPINO, R.A., Japan's Foreign Policy in the 21st Century, American Foreign Policy Interests, 2003, s.81.

437 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Ekim 2006, a.g.e. s.20.

438 SADO, Noriko, Furthering Confidence-Building in East Asia:Toward an Expanded Understanding of Transparency, the Henry L. Stimson Center. 2005. s.3.

Asya-Pasifik güvenliği için Japonya ile iş birliğine gitmek zorundadır. İki ülkenin karşılıklı güvensizliği de ilişkiler önündeki önemli engellerden biridir.⁴³⁹ Bunun yanında Japonya (ve ABD) Çin'in bir gün uluslararası bir su yolu olan, Tayvan boğazındaki halen mevcut olan istikrarı bozacağından korkmaktadır.⁴⁴⁰

Japonya Çin ilişkileri'nin en önemli ayağı ekonomik ilişkilerdir. Japonya ABD'den sonra en büyük ihracatını Çin'e yapmaktadır.⁴⁴¹ Yoğun ekonomik bağlara rağmen Japonya ve Çin ilişkileri her zaman hutursuz ve artan bir gerginlik içinde olmuştur.⁴⁴²

Uzun zamandır Çin'in kalkınmasına büyük destek sağlayan Japonya ile Çin ilişkileri, Çin'in Güney Çin'deki faaliyetleri ve kara suları tartışmaları nedeniyle bozulmuştur.⁴⁴³ Son yıllarda gerginlik, tartışmalı adalar üzerinde hak iddiaları, Japonya'nın 200 mile çıkardığını açıkladığı deniz ekonomik bölgesindeki Çin ihlalleri ile ilgili kaygıları nedeniyle artmıştır.⁴⁴⁴

İkili anlaşmazlıkların belki de en başında Tokyo'nun, Doğu Çin Denizi'nde kendi ve Çin arasındaki deniz sınırını bu denizin orta hat çizgisi olarak kabul etmesi, Pekin'in ise bu duruma karşı çıkmasıdır. Bu doğrultuda iki ülke uzlaşmayan tezlerine rağmen doğal gaz arama çalışmaları yapmaktadır. Özellikle 2004 Temmuz ayında Japonya'nın kendi deniz sınırı içinde kabul ettiği bölgelerde doğal gaz arama çalışmaları, Çin tarafından ulusal egemenliğini tehdit edici bulunmuştur. Doğu Çin Denizi'nde egemenlik tartışmalarıyla ilgili yaşanmış başka bir önemli gelişme ise, 10 Kasım 2004 tarihinde nükleer silah taşıdığı söylenen bir denizaltının Japon karasularında

---

439 TORUN, Esmâ, Aya Pasifik Bölgesindeki Güvenlik Çatışmaları ve Türkiye'nin Güvenlik Boyutuna Yansımaları, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Şubat 2006, Sayı.7, s.60.

440 SADO, Noriko a.g.e., s.3.

441 SCALAPINO, a.g.e. s.81.

442 AVERY, C.E., a.g.e. s.4-5

443 TORUN, a.g.e., s.60.

444 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Ekim 2006, a.g.e., s.20.

dalışta iken uluslararası hukuka aykırı olarak yüzeye çıkıp ait olduğu ülkenin bayrağını göstermemesi üzerine yasanmıştır. Daha sonra bu denizaltının Çin'e ait olduğu ortaya çıkmış ve Japonya ile gerginleşen ikili ilişkiler ancak Çin makamlarının özür dilemesiyle yatıştırılabilmiştir.

Bununla birlikte 13 Nisan 2005 tarihinde Japonya'nın, bazı Japon şirketlerine iki ülke tarafından da üzerinde hak iddia edilen Dogu Çin Denizi'nin söz konusu bölgelerinde arama yapmasına izin vermesi ilişkilerin gidişini etkilemiştir. Çin Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü In Gang, Japonya hükümetinin kamu dışı şletmelerin Dogu Çin Denizi'nin sözde orta çizgisinin doğusunda petrol ve doğal gaz aramak için başvuru yapmalarına izin vermesinin, Çin'in çıkarlarına ve uluslararası ilişkileri düzenleyen ilkelere yönelik ciddi bir provokasyon olduğunu belirtmiştir. In Gang, Pekin'de gazetecilerin sorularını yanıtlarken, Çin ve Japonya arasında Doğu Çin Denizi'nin kıta sahanlığının paylaşımı konusunda anlaşmazlık bulunduğunun bir kez daha altını çizerek, Japonya'nın, Çin'in haklı görüşlerini hiçe sayarak, tek taraflı biçimde savunduğu "orta çizgi"yi Çin'e dayatmaya çalışmasını Çin'in kabul edemeyeceğini vurgulamıştır.

Japon Başbakanı Junıçiro Koizumi ise, bu adımın tarih kitabı kavgasına misilleme olmadığını söyleyerek, "Böylelikle Doğu Çin Denizi'ni çatışma değil, işbirliği denizine çevirmeyi amaçlıyoruz" diye karşılık vermiştir. Egemenlik tartışmalarıyla yakından ilgili bir başka konu da hala kime ait olduğu hakkında birtakım tartışmaların süregeldiği toprak konularıdır. Özellikle Diaoyu Adaları'nın kime ait olduğu meselesi II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar hala sonuçlanamamıştır. Çin hükümeti bu adaların Japonlar tarafından istila edildiğini dile getirse de Japon hükümeti, bu adalardaki varlığını devam ettirmek istemekte ve⁴⁴⁵ Senkaku (Diaoyu) adalarını

---

445 MUSABAY, Pelin, Japonya ve Birlesmis Milletler Güvenlik Konseyi, Boğaziçi Üniversitesi TÜSIAD Dış Politika Formu, s.2.

çevreleyen bölgenin Özel Ekonomik Bölgesi'nin bir parçası olduğunu iddia etmektedir.⁴⁴⁶

Ocak 2005'te Çin savaş gemileri Japonya tarafından kiralanan bir Norveç dip araştırma gemisini araştırma alanına girmesini önlemek için çevrelemiş ve bölgede her iki tarafın devriye gemileri karakol icra etmiştir.⁴⁴⁷

Şekil 6.3 Güney Çin Denizi'ndeki Tartışmalı Bölge

Çin ABD-Japonya Füze Savunma araştırma programından, bu sistemin Tayvan'lı da kapsayacak şekilde konuşlandırılabilceği korkusu ile rahatsızlık duymakta⁴⁴⁸ ve Japonya-ABD arasında, Pekin'in gayri resmi bir yayılmayı

446 AVERY, C.E., a.g.e..s.4-5.

447 WATKINS, E., 24 Haziran 2005, a.g.e., s.30.

448 OGOURA, Kazuo, Japan-China Relations: Four Fallacies Masquerading as Common Sense, MIT Center For International Studies, Mart 2006, s.1.

önleme anlaşması olarak gördüğü güvenlik ilişkilerine şiddetle itiraz etmektedir.

2000 yılında Tokyo ve Çin ticari alanda da bir meydan okuma içine girmiştir. Tokyo'nun Çin'in tarım ürünlerine karşı koyduğu anti dumping tarifeye karşın Çin Japonya'dan ithal edilen otomobil, cep telefonu ve klima gibi mallara %100 vergi koymuştur. Çin-Japonya ilişkilerinde 8 Ocak 2001'de Kouzumi'nin Pekin'e yaptığı ziyaret sonucu iyileşme olmuştur.

Askeri konular ile ilgi ilişkilerdeki gerginlik devam etmektedir. Japonya'nın hızla yükselen Çin askeri bütçesi ile ilgili kaygıları ve JÖSK'nin yükselen kapasitesine Çin itirazları gerginlikteki artışın sebeplerindedir.⁴⁴⁹ Bu hızla büyüyen Çin, Japon ekonomisinde bir delik açabilecek boyuta gelebilir.⁴⁵⁰

İlişkilerin değiştiğine ilişkin diğer bir işaret de Japonya'nın Çin'e yaptığı yardımı 2000 yılının ikinci yarısından sonra kesmesidir.⁴⁵¹ Uzun zamandır Çin'in kalkınmasına büyük destek sağlayan Japonya ile Çin ilişkileri, Çin'in Güney Çin'deki faaliyetleri ve kara suları tartışmaları nedeniyle bozulmuş, Çin'in nükleer gücünden ve orduyu modernleştirmesinden rahatsız olan Japonya, yaptığı ekonomik yardımı kesmesinin yanı sıra ABD ile var olan ittifakını genişletmesi, Çin'de çevrelenmeye çalışıldığı hissini doğurmuştur. Çin ile küresel çapta iyi ilişkiler kurmak istemesine rağmen, Tayvan konusundaki görüş ayrılıkları, Pasifik'teki rekabet ve diğer sorunlar iki ülke arasındaki ilişkileri zorlaştırmaktadır. Ancak iki ülke çıkarları için iş birliği yapmak zorundadırlar. Japonya dışarıdan gelecek ham madde, geniş pazarı, Pasifik'ten Hint Okyanusu'na giden ve dünyaya açılan deniz yolunda Çin ile iş birliğine ihtiyacı vardır. Çin ise Japon sermayesi ve Asya-Pasifik güvenliği

---

449 MANYIN, Mark, a.g.e. s.4.

450 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.81.

451 AVERY,C.E.,a.g.e., s.4-5.

için Japonya ile iş birliğine gitmek zorundadır. İki ülkenin karşılıklı güvensizliği de ilişkiler önündeki önemli engellerden biridir⁴⁵²

Halen, Japonya'nın gelişmiş bir teknolojiye sahip olması, Çin'de ise düşük ücretle çalışan işçilerin varlığı bu iki ülkeyi bir bakıma ticari anlamda birbirine bağımlı kılmıştır. Bu bağlamda, ortak ekonomik çıkarların var olması politik ilişkilerin tamamıyla çıkmaza sürüklenmesini engellediği söylenmektedir.⁴⁵³

Japon yatırımlarının büyük miktarda Çin'e akmaya devam ettiği gerçeğine karşın son zamanlarda güneydoğu Asya'da bazı geri çekilmeler meydana gelmektedir. Bir çok Japon, Çin'in ekonomik tehdidinin askeri tehditten daha tehlikeli olduğunu görmektedir. Eğer çabucak gerekli reformlar yapılmaz ise, bu korku ve arkasındaki gerçeklik kesinlikle büyüyecektir. Bu Çin'in büyüyen askeri gücü karşısında endişelerin olmadığı anlamına gelmemektedir. Tokyo, yakın gelecekte Çin'in Asya'nın en başta gelen askeri gücü olacağını bilmektedir.⁴⁵⁴

Japon Hükûmeti, ABD balistik füze sisteminin terörist saldırılardan, kitle imha silahlarından ve Kuzey Kore'den korunmak amacıyla kabul edildiğini ve bundan böyle ABD ile ortaklaşa sistemin geliştirileceğini belirtmiştir. Japonya komşu ülkelerin endişelenmemelerini ve kararın tedbir ve savunma amaçlı düşünüldüğünü ve kitle imha silahlarının kullanımına karşı olduğunu ifade etmiştir. Buna rağmen Çin bu iş birliğinin Tayvan'ın güvenliğinin sağlanması ve korunması amacıyla kullanılacağından endişe duymaktadır. Çin'in kendisine karşı gördüğü bu gelişmeyi, Japonya'nın bölgesel ve küresel düzeyde etkili ve güçlü bir devlet olma amacı olarak değerlendirmiştir. Soğuk savaş sonrası dönemde ABD'nin güçlenen Çin'i dengelemek için Japonya ile iş birliğini artırması ve buna karşılık Çin'in Rusya ile ortaklıkları ve askerî

---

452 TORUN, Esmâ., a.g.e., s.60.

453 MUSABAY, a.g.e., s.4.

454 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.81.

gücünü artırma çabaları Çin-Japonya ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.⁴⁵⁵

Japonya'nın dünya'nın ikinci büyük ithalatçısı olması ve Çin'in de petrol ihtiyacının giderek artması Japonya ve Çin'i petrol sahalarında karşı karşıya getirmektedir.⁴⁵⁶ Japonya ve Çin Ekonomilerinin zarar görmemesi amacıyla doğal gaz ve petrol rezervlerini korumak için burun buruna bir yarış içindedir. Çin liderleri büyük petrol ve gaz ihtiyaçlarını karşılamak için coğrafi olarak daha yakın olan Rusya ve Orta Asya kaynaklarına yönelmeyi istemektedirler.

2003 yılında Çin, Doğu Sibiry petrolünü Çin'e getirecek bir boru hattı yapımı için girişimlerde bulunmuş fakat 2004 yılında Rusya Japonya'nın proje aşmasındaki boru hattı terminalinin konuş yerini Japonya'nın finansal teşvikleriyle Çin'den kuzeye, Japonya'nın karşısındaki Pasifik kıyısına değiştirmiştir.⁴⁵⁷

1982 yılında Japon Milli Eğitim Bakanlığı'nın onayıyla, tarih kitaplarında yer alan Japon Ordusu'nun 1930'larda Kuzey Çin'deki "saldırıları", "ilerleme" olarak değiştirilmiş ve Çin makamları, bu değişikliğe itiraz ederek, bunun yapılan canavarlıkların inkarına kadar varabileceğini söylemiştir. 1988'de Japon Dışişleri Bakanlığı'nın bir sözcüsü Japonya'nın bu tarz ifadelerinin Asyalı komşularıyla ilişkilerine zarar verdiğini itiraf etmiştir.

Japonya'nın II. Dünya Savaşı sırasında Çin'i işgali henüz Çin halkının hatıralarından silinmemiştir.⁴⁵⁸ 1982'de İmparator Horohita'nun cenaze töreninde dünyanın çeşitli yerleri ile beraber Çin'den protestolar gelmiştir. Protestoculara göre Hirohita Japonya'nın savaştaki barbarlıklarından dolayı suçluymuş ve cenazesine bu denli ilgi gösterilmemeliydi. Başbakan

---

455 TORUN, Esmâ., a.g.e., s.61.

456 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.82.

457 LEVERETT, Flynt and BADER, Jeffrey, Managing China-U.S. Energy Competition in the Middle East, The Washington Quarterly, Winter 2005-06 29:1 s.193.

458 GÖKCORA, A., a.g.e., s.10.

Takashita'nın "saldırı" yerine "ilerleme" kelimesinin kullanılmasının daha iyi olacağı yönündeki açıklamaları da gerginliği arttırmıştır.⁴⁵⁹

Çin, eski Tayvan başbakanı Lee Teng Hui'ye Japonya'ya ziyaret amacıyla vize verilmesine, geçmişteki Japon saldırganlıklarının ders kitaplarına konmasına ve Başbakan Koizumi'nin 12 Ağustos 2001'de ve 16 Ekim 2006'da⁴⁶⁰ Tokyo'daki Yasukuni⁴⁶¹ Savaş Tapınağına ziyarette bulunmasına karşı çıkmıştır. Japonya içinde de Başbakanın Yasukuni Tapınağı'nı ziyaret etmesine karşı çıkışlar olsa bile Japon yöneticilerin bunda ısrarlı olmaları beklenmektedir.⁴⁶² Göreve yeni gelen Başbakan Abe'nin komşu ülkelerle iyi ilişkiler sürdürme niyetinde olması dolayısıyla tapınağın, günümüzde öncesinde olduğu kadar tartışma yaratmayacağına dair bir görüş de mevcuttur.⁴⁶³

Politik gerginliklerin temelinde çeşitli egemenlik sorunları olmuş ve bir çok gözlemci Çin'de Japonya'ya karşı istikrarsızlığı bozucu potansiyel bir millî kin olduğunu belirtmektedir. 2005 yılında Çin'in 9 şehrinde Japonya karşıtı

---

459 HAYES, L.D., a.g.e., s.258.

460 ONISHI, Norimitsu, Koizumi Provokes Anger Around Asia, The New York Times, 17 Ekim 2006.

461 Tapınağın, Tokugawa rejiminin sona ermesi ve imparatorluk yönetiminin başa geçmesinde son aşama olan Boshin Savaşından (1868) bu yana yapılan savaşlarda İmparatorluk için hayatını kaybeden yaklaşık 2,5 milyon Japon'un ruhlarını ilelebet muhafaza edeceğine inanılmaktadır. Japon militarizmini günümüzde bile meşrulaştırdığı gerekçesiyle hem ülke içindeki barış yanlıları hem de Japonya'nın 20. yüzyılın ilk yarısında sergilediği yayılmacı politikadan muzdarip olmuş Asyalı komşuları, üst düzey devlet yetkililerinin 1975'ten bu yana tapınağa yaptığı ziyaretler barış karşıtlığı, Japonya'nın yaptığı mezalimin hala sahiplenilmesi, kısacası kötü niyet göstergesi olarak algılandığından büyük bir tepki doğurmaktadır. Ayrıca, savaş sonrasındaki ABD işgali ardından devletten bağımsız bir kurum halini alan tapınağa yapılan resmi ziyaretlerin, din-devlet ayrılığına da gölge düşürdüğüne inanılmaktadır. Günümüzde bir müze olarak da işlev gören tapınak, aşırı milliyetçi Japonların gurur kaynağıdır ve Japon militarizminin bir sembolü olarak algılandığından özellikle Çin ve Kore ile Japonya arasındaki husumetin senede bir kez yapılan resmi ziyaretlerle tekrar alevlenmesine vesile olmaktadır.

462 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Ekim 2006, a.g.e., s.18.

463 ALP, Konur, Yasukuni Tapınağı, Japonya, 29 Kasım 2006.

gösteriler yapılmış, Şangay'daki gösterilerde ise bu ülkede sürgünde yaşayan Japonlara hizmet eden Japon restoranları ve Japon konsolosluğu zarar görmüştür. Bir çok gözlemci Çin yetkililerinin alışlagelmişin dışında gösterileri engellemede çok pasif olduğunu ve spekülasyonlar ile göstericileri cesaretlendirdiğini belirtmiştir.⁴⁶⁴

İlişkilerdeki hava bulutlu ve yakın gelecekte de bu şekilde kalacak gibi gözükmemektedir. Çin liderlerinin Japonya ile devamlı tekrarladıkları nakarat "tarihin derslerinden öğren"dir. Pekin, Japon militarizmindeki değişimler üzerindeki endişelerini ifade etmekte çabuk davranmıştır. Çin, Japonya-ABD güvenlik anlaşmasını Japonya'nın bağımsız askeri gücünü geliştirmek için bir mekanizma olarak kabul etmiştir.

Japonya ve Çin ilişkilerinin geleceği çok çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Bu faktörlerin bir çoğu öngörülememektedir.⁴⁶⁵

Japon şirketlerinin Asya ülkelerinin ekonomilerine olan nüfuzları, Japon popüler kültürünün Asya'daki etkinliği, Japonya'nın teknolojik gücü ve birikimi ve hâlâ açık farkla Asya'nın dev ekonomik gücü olmaya devam etmesi, bu ülkenin Çin'e daha uzun bir süre rakip olmaya devam edeceğini göstermektedir.

Japonya ve Çin arasındaki muazzam ekonomik ilişkiye, süratle artan ticaret rakamları ve yatırımları da eklersek, "Çin üstülüğünü tanımak zorunda olmadan Asya'nın ekonomik sistemine bağlanma" şeklindeki Japon pozisyonunun tekrar kurulmakta olduğunu söyleyebiliriz. Zaman içinde Japonya'nın Çin'in arzularına ve hassasiyetlerine boyun eğdiği şeklinde yorumlanabilecek gelişmeler olsa bile, Japonya'nın Çin'e karşı ayak sürüme

---

464 AVERY,C.E., a.g.e. s.4-5.

465 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.79-85.

politikasını daha uzun bir süre devam ettirebilme ihtimali çok kuvvetlidir. Çünkü bu denklemde ABD'nin yeri de bulunmaktadır.⁴⁶⁶

Geçmişte ABD-Çin ilişkilerinde meydana gelen ilerlemeler sıklıkla Japonya-Çin ilişkilerinde bozulmaya sebep olmuştur.

Tokyo, ABD ve Çin arasındaki ilişkilerin gidişini huzursuzlukla izlemektedir. Japon yetkilileri ABD-Japonya ilişkileri yakınlaştığında veya kötüleştiğinde rahatsızlık hissetmekte ve Çin'in yükselişini derin bir kaygı ile izlemektedir.⁴⁶⁷ Son birkaç yılda bu üçlü dinamik Çin tarafında daha az belirgin hale gelmiştir. Bunun sebebi Çin'in dış politikasına yeni ve farklı yönler eklenmesi ve menfaatleri doğrultusunda çoklu-bölgesel politikalar geliştirmesi olmuştur.⁴⁶⁸ Dolayısıyla, Çin'in bölgesel bir güç olarak yükselişi, Japonya-ABD ittifakına anlam kazandırmakta, ittifakın temel direğini oluşturmaktadır. Keza, Japonya'nın amacı, Çin'i yakından gözlemektir. Bu bağlamda, onun yalnız bırakılmasına taraftar değildir.⁴⁶⁹

Çin ve Japonya arasındaki krizi andıran başa baş durum, iki ülkenin ilişkileri için istikrarsız bir geleceğe işaret etmektedir. Eğer iki hükümet negatif faktörleri en kısa zamanda aşamazlarsa askeri bir çatışmanın bile gündeme gelmesi olasılık dahilindedir. İki ülke arasındaki ilişkiler şimdi bu kadar olumsuz şartlarda sürmesine rağmen, her zaman dostane ilişkilere sahip olmak ve geliştirmek ilkesiyle yürütülmektedir. Karşılıklı yararlılık ve işbirliği için bir alan açmak amacıyla önlemler alırlarsa, Çin-Japon ilişkileri iyimser bir gelecek beklentisine sahip olabilir.⁴⁷⁰ Çin ve Japonya arasındaki artan ticaret ve yatırım karşısında bazı stratejistler, iki ülkeyi birbirine kenetleyecek ve

466 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Ekim 2006, â.g.e., s.17-18..

467 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Ekim 2006, â.g.e., s.20.

468 MOCHIZUKI, M.M., a.g.e., s.82-97.

469 GÖKCORA, A., a.g.e., s.10.

470 JINBO, Lin, Çin'in ittifakları, Renkli Haber, 30 Kasım 2006,

dünyada bir denge kuvveti olacak yeni bir bölgeselciliğin başlayacağını düşünmektedir.⁴⁷¹

6.4.1. Tayvan Sorunu

Japonya'nın 1894-1895 Çin Savaşı'ndan sonra eline geçirdiği ve 50 yıl boyunca iyi ve aşamalı ilişkiler içinde olduğu Tayvan ile tarihsel, kültürel ve sosyal temellere dayanan ilişkileri devam ettirmektedir. 1972 yılında resmi ilişkilerde yaşanan kopukluğa rağmen Japonya ve Tayvan arasında çok yönlü ilişkiler mevcuttur. Japonya 1972 yılında Tayvan'ın Çin'in bir parçası olduğunu kabul etmiştir.⁴⁷²

Japonya ve Çin arasındaki askeri çatışmaların uzun yıllar önce bitmiş olmasına rağmen, politik alanda savaş bitmemiştir. Çin için bu savaş sadece Japonya'ya karşı yapılan bir savaş değil aynı zamanda birleşme mücadelesidir.⁴⁷³

Tayvan sorunu, Asya-Pasifik bölgesinin güvenliğini tehdit eden en önemli konulardan birisidir. Tayvan, Çin'in güneydoğu sahillerinin doğal koruma duvarıdır. Ayrıca Çin için, Asya-Pasifik bölgesindeki etkisini sürdürmek ve süper ülke olma amacını gerçekleştirmek için Tayvan'la birleşme olmazsa olmaz bir konudur. Çin'in deniz yolu ulaşımı ve Pasifik Denizi'ndeki çıkarları için oldukça önemli olan Tayvan, Çin'i kuşatan adalar üzerindedir. Tayvan'ı elinde bulunduran bölgede askerî üstünlük sağlayacağından, Çin'in Asya-Pasifik stratejisi açısından oldukça önemlidir. Tayvan Çin için bu denli önemli olduğundan Çin'in en büyük arzusu Tayvan'ı ana karayla birleştirmektir. Ancak bu noktada ABD ile görüş ayrılıklarına

---

471 KERNACS, Rita, The Future of U.S. Relations with Japan and China: Will Bilateral Relations Survive the New American Unilateralism? Asia Pacific: Perspectives May 2004, s.6.

472 PENG-ER, Lam. ve CHONG Ja Lan, a.g.e., s.250-251.

473 OGOURA, Kazuo, Japan-China Relations: Four Fallacies Masquerading as Common Sense, MIT Center For International Studies, Mart 2006, s.1.

düşmekte ve bu konu iki ülke arasındaki en önemli sorunlardan biri olarak devam etmektedir.

ABD, tek Çin politikasını benimsemiş görünmesine rağmen Tayvan'daki bağımsızlık isteklerine de destek vermektedir. Tayvan'a Çin'in silahlı müdahale olasılığını ortadan kaldırmak için caydırıcı rol oynamaya çalışmaktadır. Ancak her şeyden önemlisi ABD için de Tayvan, bölgedeki stratejik varlığını devam ettirmesi ve bölgedeki liderliğini sürdürebilmesi için hayati öneme sahiptir. ABD, Tayvan'ın üstü kapalı biçimde de olsa Çin ile birleşmesini engelleyerek var olan durumunu korumaya ve güçlendirmeye çalışmaktadır. Çin ise ABD'nin Tayvan ile ekonomik ve siyasi ilişkiler kurmasına tepki göstermektedir. Bu durum bölgedeki güvenliği gelecekte de tehdit altında tutacağını göstermektedir⁴⁷⁴

Tayvan, 50 sene boyunca Japon İmparatorluğu'nun bir parçası olmuş ve II. Dünya Savaşı ile birlikte Çin hakimiyetine girmiştir.⁴⁷⁵ Bugün Japonya'nın Tayvan ile hem ekonomik hem de kültürel ilişkileri devam etmektedir.⁴⁷⁶ Bugüne kadar Tayvan konusunda pasif bir politika izleyen Japonya, Tayvan sorununun barışçıl çözümü konusundaki mevcut politikasını sürdürmektedir. Ancak yakın zamanda gerçekleşen bazı değişiklikler politikaya yansımıştır. Öyle ki Japonya, Tayvan konusunda ABD ile aynı çizgide olduğunu, 19 Şubat 2003'te Savunma ve Dışişleri Bakanlığının ABD'ye yaptığı ziyaret sırasında belirtmiştir. Söz konusu bölgede müttefikleriyle ortak güvenlik sorunlarını paylaştığını ve bu bölgenin güvenliğinin her iki ülke için ortak bir stratejik amaç olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla, yeni savunma stratejisiyle birlikte, geleneksel politikasından farklı olarak Çin'e karşı Tayvan'ın yanında yer almış, bölgedeki hassas güç dengelerinin bozulmasını önleme amacı gütmüştür. Bu stratejik değişikliği, Japonya'nın gelecekte Asya'da ve dünyanın başka bölgelerinde ABD askeri güçleriyle işbirliği ve koordinasyon yapacağını en güzel göstergesi

474 TORUN, Esmâ., a.g.e., s.59.

475 MUSABAY, a.g.e., s.2.

476 SCALAPINO, R.A., a.g.e., s.84.

niteliğindedir. İlerde ABD ile Çin arasında Tayvan konusunda yaşanacak herhangi bir sorun veya gerginlik durumunda, Japonya'nın ABD'ye maddi destekten ziyade manevi veya lojistik olarak destek vermesi beklenebilir. Söz konusu adım, Japonya'nın bu konuda ilk defa atılan bir tutumla birlikte belirli bir pozisyon almasını sağlarken, bu durum Tayvan'ı memnun edecek niteliktedir. Zira, Japonya'nın 1972'den beri Tayvan'dan ziyade Çin'le resmi ilişkiler kurmasına ve 1895 ile 1945 yılları arasında Tayvan'ı işgal etmiş olmasına rağmen, bölgede kendine karşı sempati duyan bir halkla karşı karşıya olması ilginç bir tesadüftür. Nitekim, Japon dili ve kültürüne karşı duyulan hisler buna en güzel örnektir.⁴⁷⁷

Japonya, Tayvan'ın APEC ve WTO gibi ekonomik organizasyonlarına katılımını desteklemesine rağmen, BM ve ASEAN gibi daha büyük ölçekli uluslararası organizasyonlara katılıma destek sınırlıdır.⁴⁷⁸

Japonya Tayvan ilişkilerini en iyi açıklayan olay, Japonya'nın 1998 yılında "Üç Hayır"⁴⁷⁹ prensibini onaylamış olmasıdır.

6.5. Japonya Kuzey Kore İlişkileri

Japonya 1910 yılından itibaren 35 yıl boyunca Kore Yarımadası'nı işgal altında tutmuştur.⁴⁸⁰ Bu durum Ağustos 1945'te değişmiş ve Japonya'nın teslim olmasıyla yarımadanın kuzeyi Sovyetler Birliği, güneyi ise ABD tarafından işgal edilmiştir. Kore 38. paralelden ikiye bölünmüş, güneye kapitalist demokrasi ve kuzeye de komünist bir hükümet yerleşmiştir.⁴⁸¹ 1950

477 GÖKCORA, A., a.g.e., s.9-10.

478 PENG-ER, Lam. Ve CHONG Ja Lan, a.g.e., s.261.

479 1998 yılında Başkan Clinton Çin ziyareti sırasında "Üç Hayır" politikasını açıklamıştır: Tayvan'ın bağımsızlığına; tek Çin'e ve Tayvan'ın, devletlerin üye olduğu uluslararası organizasyonlara katılımına hayır.

480 TETSUZO, Fuwa., On the North Korea Question, Japan Press Weekly, Ocak 2004, s.3.

481 EKREM, Nuraniye Hidayet, Kuzey Kore Füze Sorununda Çin'in İzlediği Politika, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 21 Ağustos 2006.

yılında Kuzey Kore askerlerinin sınırı geçerek Kore'yi birleştirme çalışmaları Kore Savaşı'nı başlatmış, 3 yıl süren savaşta Güney'i başı ABD'nin çektiği ve aralarında Türkiye'nin⁴⁸² de olduğu BM Kuvvetleri, Kuzey'i ise Çin kuvvetleri desteklemiş⁴⁸³ ve 38. paralelde başlayan savaş 1953 yılında 38. paralelde sona ermiştir.⁴⁸⁴

Japonya'nın dünyada diplomatik ilişki kurmadığı neredeyse tek yer Kuzey Kore'dir. Kuzey Kore, coğrafi olarak da, ikili ilişkiler açısından da Japonya'ya yakındır. Japonya'da yaklaşık yüzyetmiş yüzseksen bin Kuzey Kore kökenli insanın yaşadığı ve Kuzey Kore bandralı Mangyonbou gemisiyle her yıl yaklaşık iki bin Kuzey Kore'li yolcunun Japonya'ya geldiği söylenmektedir.⁴⁸⁵

Japonya Kore ilişkilerinde Japonya'nın karşı karşıya kaldığı en büyük problem Kuzey Kore'nin nükleer programı ve adam kaçırmaya olayıdır.⁴⁸⁶

Kore Savaşı sırasında ABD'nin Kore'ye karşı silah kullanma tehdidi, Kore'nin nükleer silah konusunda adım atmasına ve Sovyetler Birliği'nin desteği ile nükleer silah çalışmalarına başlamasına neden olmuştur. Ufak çaptaki bir enerji santralının ardından 1985 yılında ABD tarafından ilk defa Kore'nin Pyongyang'ın 90 km kuzeyinde gizli bir nükleer reaktör inşa ettiği açıklanmış ve aynı yıl Kuzey Kore uluslararası baskı ile Nükleer Silah Üretmeme Anlaşması (IAT)'ni imzalamış, 1974 yılında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA)'na üye olmuş fakat, 1993 yılında IAEA tarafından

---

482 Türkiye Kore Savaşı'na 4 Tugay göndermiş, 721'i şehit, 672'si yaralı, 98'i hasta, 175'i kayıp olmak üzere toplam 1666 zayıat verilmiştir. Bu savaş ile Türk silahlı Kuvvetleri ilk kez yabancı milletlerin silahlı kuvvetleri ile aynı safta savaşmış ve savaş Türkiye'nin NATO'ya girmesinde önemli rol oynamıştır.

483 SHOIN, Teikoku, History for Middle School Students, Japan's Path and Word Events, First Edition.

484 YILMAZ, Veli, Siyasi Tarih, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, Mayıs 1998, s.417.

485 ABE, Tomoyuki, "Japonya ve Türkiye Arasındaki Diplomatik İlişkilerin 80. Yıldönümü Etkinlikleri" Konulu Konuşma, Türk-Japon Vakfı Kültür Merkezi, 1 Ekim 2004,

486 AMAKO, Satoshi, The Asahi Shimbun, 15 Kasım 2006.

yapılan kontrollerde çıkan anlaşmazlıklar sonucu IAT'den çıkmış ve böylece ilk Kuzey Kore nükleer krizi patlak vermiştir.⁴⁸⁷

Nükleer güç olma yolunda Rusya, Çin, Avusturya, Fransa, Kanada, Romanya, Almanya, Pakistan, Hindistan, Japonya, İran, Ukrayna, Kazakistan ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nden, belli düzeylerde teknoloji, bilgi, malzeme veya ham madde yardımı aldığı iddia edilen Kuzey Kore⁴⁸⁸, 1994'te nükleer güç araştırmalarını Clinton yönetimi ile yaptığı anlaşma çerçevesinde durdurmuş, 2002'den beri nükleer geliştirmelere büyük yatırım yapmış, ve 9 Ekim 2006'da ilk nükleer silah denemesini gerçekleştirmiş ve bu süreçte en az 12 adet nükleer başlıklı balistik füze sahibi olmuştur. ABD Başkanı George W. Bush 4 yıl önce "Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olmasını kabul edemeyiz" derken bugün "Kuzey Kore'nin başka ülke ve kuruluşlara nükleer silah satmasına göz yumamayız" demektedir.⁴⁸⁹

Japonya'nın Kuzey Kore'ye karşı olan politikası son yıllarda ABD'nin devam eden Pyongyang nükleer silah programı görüşmelerindeki pozisyonuna yaklaşacak şekilde sertleşmiştir. Japonya Kuzey Kore'nin nükleer programını bırakması konusunda ısrar etmekte, karşılığında ciddi bir ekonomik yardım sözü vermektedir. Kuzey Kore'yi ekonomik olarak sıkıştırmak için bazı adımlar atmış ve ABD tarafından öncülük yapılan Güvenlik Artırma Teşebbüsü'nde yer almıştır.

İlişkilerin normalleşmesi ile ilgili görüşmeler 2005 sonlarında başlamıştır.⁴⁹⁰ Kuzey Kore, 17 Aralık 2006 tarihinde başlayan "6'lı

---

487 LIN, Liu, The North Korean Nuclear Tests and its Implications, Silk Road Paper, Kasım 2006. s.5-7.

488 KÜLEBİ, Ali, Açlık İçindeki Nükleer Güç Kuzey Kore ve ABD TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 13 Kasım 2006.

489 ÜLSEVER, Cüneyt Hürriyet, 11 Ekim 2006

490 AVERY,C.E., a.g.e., .s.3

Görüşmelerde⁴⁹¹ (six-party talks) yaptığı açıklamada Birleşmiş Milletler yaptırımlarının kaldırılmasını istemiş, aksi halde nükleer programını durdurmaya yanaşmayacağını belirtmiş ve nükleer caydırıcılık gücünü artıracığını bildirmiştir.

Kuzey Kore heyeti, yapılan denemenin ardından kendilerinin ABD ile eşit statüde bir nükleer güç olarak görülmesi gerektiğini, görüşmelerin Kuzey Kore'nin nükleer programınının kısıtlanması değil, karşılıklı silah indirimi hedefiyle başlaması gerektiğini belirtmiştir. ABD ise ana hedeflerinin Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmesini sağlamak olduğunu vurgulamıştır.⁴⁹² Bununla birlikte, Merkezi ABD'de bulunan Uluslararası İlişkiler Merkezi direktörlerinden John Feffer yaptığı açıklamada, "Kuzey Kore'nin nükleer programından vazgeçmesi asla olmayacak birşey" demiştir.⁴⁹³

Çin ise Kuzey Kore'nin nükleer silah denemesini "küstahlık" olarak nitelenmesine rağmen, Kuzey Kore'de rejimin yıkılması veya panik çıkması durumunda Kuzey Kore'den ülkesine baş edemeyeceği sayıda mülteci gelmesinden korktuğundan gıda ve petrol yardımı yapmaya devam etmektedir.⁴⁹⁴

Kuzey Kore nükleer tehditi Japonya'yı iki stratejik opsiyon arasında seçim yapmaya zorlamaktadır; ABD'ye daha fazla yaklaşmak veya daha özerk, otoriter bir dış politika izlemek.

---

491 Kuzey Kore'nin nükleer programını uzlaşma yoluyla durdurmak amacıyla Çin, Güney Kore, Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, ve Japonya'nın katılımı ile Kuzey Kore'de yapılan görüşmeler dizisi.

492 BBC Türkçe Haber Servisi 18 Aralık, 2006,

493 FEFFER, John, The Wall Street Journal, 11 Aralık 2006

494 ÜLSEVER, Cüneyt, Hürriyet, 11 Ekim 2006

Kuzey Kore Japonya'yı ABD ile daha yakın olmaya zorlarken aynı zamanda Japonya ve ABD'yi bağımsız askeri ve diplomatik kapasiteler üretmeye zorlamaktadır.

Japonya'nın yaklaşımındaki değişim 3 belirli olay ile şekillenmiştir; Kuzey Kore'nin nükleer programının ilk olarak ortaya çıktığı, Kore Yarımadası'nda savaş olasılığının arttığı 1994 krizi, 1998'de Kuzey Kore'nin Japonya'yı vurabilecek orta menzilli balistik silah denemeleri ve 2002'de Kuzey Kore'nin gizli bir nükleer silah programı olduğu itirafıdır.

Kuzey Kore füze krizinde en sert tutumu sergileyen Japonya, Kuzey Kore füze üslerine karşı engelleyici müdahaleyi tartışmaya açmıştır. Japon Asahi gazetesinin haberine göre Japonya'nın Savunmadan Sorumlu Devlet Bakanı Fukuşiro Nukaga, Japonya'ya yönelik bir saldırı tehdidinin oluşması durumunda, füzelerin fırlatma rampalarını önceden vurma konusunu incelemeleri gerektiğini belirtmiştir. Önleyici vuruş kavramı Bush yönetimi ile "moda" olmuş ve geçmişte sözü bile edilemez iken şimdi Tokyo'da bir çok platformda tartışılmaya başlanmıştır.⁴⁹⁵

Kuzey Kore füze krizinde Kuzey Kore füze üslerine karşı engelleyici müdahale tartışılan Japonya'da, böyle bir konunun tartışılıyor olması bile büyük bir aşamadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle çıkan Japonya, "ordu bulundurmuyacağını" ve "uluslararası anlaşmazlıkların çözümünde güç veya tehdit kullanımını reddedeceğini" kabul eden bir madde (9.madde) içeren "Barış Anayasası"ni yürürlüğe koymuştu. Anayasanın bu maddesi onyıllar boyunca neredeyse kutsal sayılmış ve tartışılması bile büyük tepkiler almıştı.⁴⁹⁶

Nükleer denemenin Kuzeydoğu Asya'da bir silahlanma yarışını başlatması en çok kaygı duyulan sonuçlardandır. Ayrıca, Japonya'nın

495 EMMOTT, B., Japan's English Lessons, Foreign Policy, Ocak-Şubat 2004, s.52.

496 PEHLİVANTÜRK, Bahadır,. Kuzey Kore Japonya'yı Silahlanmaya İtiyor, AVRASYA Stratejik Araştırmalar Merkezi, 11 Temmuz 2006.

nükleer silaha sahip olması konusundaki tartışmaları yoğunlaştırmıştır. Test sonucunda Japonya-ABD güvenlik ilişkilerinin güçleneceği ve Balistik Silah Savunma Sistemi çalışmalarını hızlandıracağı tahmin edilmektedir.⁴⁹⁷

Kuzey Kore en az iki çeşit balistik füze sistemi geliştirmiş yada geliştirme aşamasındadır. Bunlardan ilki Karaya konuşlu tipte ve 2500 ile 4500 km arasında menzili sahiptir. İkincisi ise denizaltı yada gemiye konuşlu tipte ve en az 2500 km menzile sahiptir. 2500 kilometrelik menzille bu füzeler "No-dong" veya "Taepo dong" füzelerinden daha uzun menzile sahip ve bu menzille tüm doğu Asya ile beraber Okinawa ve Guam Adaları'ndaki Amerikan üsleri ile Hawai'yi vuracak güce sahip olacaktır.⁴⁹⁸ Bazı kaynaklarca bu füzelerin menzilinın 10000 kilometreye kadar çıkabileceği tahmin edilmektedir.

Şekil 6.4 Kuzey Kore'nin elinde bulunan füzelerin tahmini menzilleri.
Kaynak: BBC

497 LIN, Liu., a.g.e., s.1.

498 BERMUDEZ, J., North Korea Deploys New Missiles, Jane's Defence Weekly, 4 Ağustos 2004, s.6.

Japon perspektifinden bakıldığında Kuzey Kore artık “kötü ve kızdırıcı” değil, potansiyel olarak ölümcül bir tehdittir. Bu gerçek henüz net bir strateji üretmiş değildir.

Bu gelişmeler Kuzey Kore'nin şüphelenildiği gibi, yıllar içinde bazı Japon vatandaşlarının kaçırılma sorumluluğunu üstlenmesi ile daha da karışık hale gelmiştir. Bugünkü durum itibarı ile Kuzey Kore ile daha keskin ilişkiler içine girmeye yönelik istek bulunmakta ve bu da politikacıların “önleyici vuruş”u düşünmelerini ve nükleer caydırıcılığa sahip olmayı mümkün kılmaktadır.⁴⁹⁹

4 Eylül 2002'de Başbakan Koizumi ve Kuzey Kore Başbakanı Kim Jong-il'in katılımı ile Pyongyang'da tarihi bir zirve yapılmış ve 1948'de Kuzey Kore'nin kurulmasından beri başlamayan resmi ilişkilerin normalleşme süreci başlamıştır. Ziyaret sırasında Kim Jong-il, Kuzey Kore'nin 1970 ve 1980'lerde 13 Japon vatandaşının kaçırılmasından ve 8'inin ölümünden sorumlu olduğunu kabul etmiştir. Genç yaşta kaçırılan vatandaşlardan 8'inin açıklanamayan ölümü, Kim'in hayattaki diğer kaçırılan Japon vatandaşları hakkında bilgi vermekten kaçınması, Japonya'da halkın nefretini uyandırmış ve Tokyo'nun Pyongyang politikasını sertleştirmiştir. Ekim 2002'de kaçırılan 5 kişinin Japonya'ya ziyaret için gitmesine rejim tarafından izin verilmiş fakat ailelerinin Kuzey Kore'yi terk etmesine izin verilmemiştir. Koizumi hükümeti 5 kişinin Kuzey Kore'ye dönmesini engellemiş (muhtemelen bu kişilerin isteği üzerine) ve Pyonyang'dan bu kişilerin ailelerini serbest bırakmasını istemiştir.⁵⁰⁰ Kaçırılma olayı Kuzey Kore nükleer krizinin patlak vermesi ile birleşerek normalleşme görüşmelerinin bir buçuk yıl kitlenmesine yol açmıştır.

Mayıs 2004'de Koizumi, Pyonyang'a bir günlük ziyareti sonucu aile üyelerinin de serbest kalmasını sağlamıştır. Koizumi aynı zamanda Kim Jong-il'e nükleer programını durdurması için baskı yapmış ve karşılığında 250 bin ton pirinç ve 10 milyon ABD Dolarlık yardım vaadinde bulunmuştur.

---

499 EMMOTT, B., a.ge., s.53.

500 CRONIN, R. ve MANYIN, M., Japan-U.S. Relations:Issues for Congress 21 Mart, 2005 s.4.

Japon hükümeti Haziran 2004'de G8 zirvesi sırasında ABD'den tutumunu daha elastik hale getirmesi talebinde bulunmuştur. Müteakiben Bush Yönetimi Kuzey kore nükleer durumu ile ilgili ilk ve tek detaylı müzakere şartlarını Altılı Görüşmeler'de duyurmuştur. Haziran 2004'de başlayan "Altılı Görüşmeler"de Japonya tarafından Eylül 2002 ve Mayıs 2004 zirvelerini de kapsayan bağımsız bir diplomasi kanalı izlenmiştir. Başbakan Koizumi, bu plan dışı görüşmede iki ülke arasındaki görüşmelerin normale dönmesi için bir girişimde bulunmamış, nükleer silahların yerleşimi ile ilgilenmiştir.⁵⁰¹

Kaçırıldıktan sonra Kuzey Kore'de ölen 8 kişiye ait cenazelerin Japonya'ya gönderildikten sonra yapılan DNA testlerinin Aralık 2004'de negatif çıkmasından sonra durum daha da zorlaşmıştır. Bu gelişmeden sonra Japon hükümeti Kuzey Kore'ye olan yardım nakliyatını askıya almış, Bush Yönetimi ve ABD Kongre'si Japonya'nın ısrarını desteklemiştir. Koizumi narmalleşme görüşmelerinin Kuzey Kore'nin nükleer silahları sökülmesine başlamadan ve kaçırılan vatandaşlar konusunda daha işbirlikçi yaklaşımda bulunmadan başlamayacağını söylemiştir. 2002 ve 2004 yılları arasında Kuzey Kore ile olan ticaret %33 düşerek 260 milyon Dolara gerilemiştir. Ayrıca 2003 yılında Diet, hükümete, Kuzey Kore'ye karşı para havalesini de kapsayan ekonomik yaptırımlarda bulunulabilmesi için yasa çıkarma yetkisi vermiştir.⁵⁰²

Japonya'nın gelişmemiş ilişkilerden dolayı Kuzey Kore'yi bir tehdit olarak göstermesi çok daha kolay olmaktadır. Zira, asıl tehdit olarak gördüğü Çin'i tehdit olarak sık sık telaffuz etmesi durumunda oluşacak ulusal ve uluslararası ortam sürtüşme riski doğuracaktır.⁵⁰³

---

501 AVERY,C.E., a.g.e., 2006, s.3

502 CRONIN, R. ve MANYIN, M., a.g.e., s.4-5.

503 GÖKCORA, A., a.g.e., s.9-10.

6.6. Japonya ve Asya Pasifik

Asya Pasifik bölgesi, 1960'lardan itibaren ekonomik dinamizm kazanmış ve 1980'li yıllarda günümüze güçlü bir ekonomik merkez halini almıştır.⁵⁰⁴ Japonya Asya-Pasifik bölgesinin en önemli iki ekonomik gücünden biridir. XX. yüzyılın sonlarına doğru Çin'in gittikçe gelişmesi ve ABD'nin bölgedeki politikalarının belirsizliği, Japonya'nın bölgesel ve küresel ölçekte liderlik yapmasını gerektirmiştir. Ancak Japonya'nın bu rolü oynayacak ne eğilimi ne de kurumsal yapısı vardır. Japonya pasif kalmayı tercih etse de ASEAN liderleri Japonya'yı bölgesel liderliği konusunda teşvik ve ikna etme çabalarına girişmişlerdir. ABD'den kalan boşluğu Çin'in doldurmasından korkulduğu için, bölgenin güvenliğine askerî olmaktan çok ekonomik ve siyasî olarak katkı sağlanması beklenmiştir.

Japonya, Güney Asya'yı ve Pasifik bölgesinin güvenliğini kendi geleceği ve çıkarları için önemli görmekte ve kendi güvenliğiyle bölge güvenliğini bölünmez bir bütün olarak değerlendirmektedir. Her şeyden önce ticarî çıkarları için serbest dolaşım hakkına sahip olması ve BM Güvenlik Konseyinde daimî sandalye elde edebilmesi bölge ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmasını gerektirmektedir.⁵⁰⁵

Soğuk savaşın sona ermesiyle Japonya bölgesinde barışın korunması yolunda bazı siyasî roller oynamıştır. SSCB'nin ortadan kalkmasından sonra bölgedeki barış görüşmelerinde uzlaşmacı bir tutum içine girmiş, bölge ülkelerine ekonomik yardımlar yapmıştır. 1991'de ASEAN'a Asya-Pasifik'in güvenliğini kapsayan bir forum önerisinde bulunmuştur. Bu fikir gerçekleşmemekle birlikte Japonya'nın bu tutumu bölgenin güvenliği konusunda pasifize olmaktan çıkarak aktif rol oynamak istediğini göstermiştir.

---

504 ŞEN, A., Asya Pasifik Ekonomik İşbirliğinde Japonya'nın Rolü, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.1.

505 TORUN, Esmâ, a.g.e., s.59.

Çin'in Spratly-Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetlerinin başlamasını Japonya, Asya-Pasifik'teki dengeyi bozacak en önemli sorun olarak görmektedir. Güney Çin Denizi'ndeki bir çatışma Japonya'nın ticarî çıkarlarına büyük zarar verebilir.

Çin, Soğuk Savaş yıllarında enerjisini iç yapılanma ve gelişme için harcamış ve milli çıkarlarını kesin sosyalist ideoloji üzerine kurarak, uluslararası arenada ve bölgede pasif bir rol oynamıştır. Bu periyotta Japonya artan RKY'la bölge ülkeleri üzerinde baskın bir role sahip olmuştur. Çin, ekonomik reformlarını gerçekleştirmesi ve pazar ekonomisine geçmesi ile milli çıkarları ve büyük hammadde ve enerji ihtiyacı ile güdümlenen aktif bir dış politika izlemeye başlamıştır.

Japonya, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Güneydoğu Asya ülkelerine büyük yardımlarda bulunmuş, önemli alt yapılarını geliştirmelerine katkı sağlamış, ekonomik gelişimlerini ve refahlarını artırmıştır. Japonya'nın bu ülkeler ile iyi ilişkilerininin devam etmesine rağmen bu ülkeler, özellikle Japonya ve Çin arasındaki konularda Çin'in isteklerine ve durumuna daha dikkat etmek zorunda ve hassas konularda tarafsız bir konumda olmak zorundadırlar.

Hindistan ise büyük ekonomisi ve nüfusu, bilişim teknolojilerindeki ileri seviyesi ve nükleer bir güç olarak bölgede daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır.

Bu nedenlerden dolayı Japonya'nın bölgede daha önceki gibi davranamayacağı açıktır. Japonya bu gelişmelere karşın ASEAN+3⁵⁰⁶, ASEAN Bölgesel Formu (ARF), APEC ve bölge ülkelerini en fazla ilgilendiren

---

506 ASEAN'a üye olmayan Çin, Japonya ve Güney Kore'nin ASEAN ile ilişkilerini iyileştirmeye yönelik oluşum.

konu olan Kuzey Kore nükleer krizi ile ilgili Altılı Görüşmeler gibi açılımlarla ikili ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır.⁵⁰⁷

İkinci Dünya Savaşını izleyen yirmi yıllık dönemde, Japon ekonomisi yeniden yapılanmaya yönelmiş ve bölgedeki diğer ekonomiler de herhangi bir ekonomik entegrasyon çabası gösterecek kadar gelişmemiş olduğundan, Doğu Asya bölgesinde entegrasyon veya gruplaşmaya yönelik girişimlerde bulunulmamıştır. Diğer taraftan, söz konusu dönemde ABD yalnızca bölge ekonomileri açısından değil, tüm dünyadaki en büyük ekonomik güçtür. ABD'nin liderliğinin sadece ekonomik değil, aynı zamanda stratejik ve jeopolitik yönleri de bulunmaktadır. Doğu Asya bölgesi açısından ABD'nin liderliği, liberal uluslararası ekonomik sistemin koruyuculuğu anlamını da taşımaktadır. Doğu Asya ekonomileri, ekonomik yapılarında ve faktör donanımlarındaki farklılıklarıyla; liberal ticaret sisteminin gelişiminden, başarılı tarife kısıtlamalarından ve dünya ticaretindeki artıştan büyük yarar sağlamışlardır. Vietnam Savaşı'nın sona erdiği dönem, ABD'nin ekonomik etkide azalmanın yaşanıp, Japonya'nın bölge için öneminin artış gösterdiği dönemin başlangıcı olmuştur. Avustralya ve Yeni Zelanda, ekonomik ilgilerini İngiltere'den Doğu ve Güney Doğu Asya ile Japonya'ya kaydırmışlardır. Böylelikle, bir "Doğu Asya ve Pasifik" bölgesinden söz edilmeye başlanmıştır. Güney Kore, Tayvan, Hong Kong ve Singapur bölgede kalkınma sürecinde Japonya'yı izleyen birinci kuşak ekonomiler olarak ortaya çıkmışlardır. Bu gelişmelere bağlı olarak, bölge ekonomilerinin GSMH'ları hızla artmış, Doğu Asya ve Pasifik bölgesi ekonomik anlamda daha güçlü hale gelmiştir.⁵⁰⁸

Japonya bölge ülkelerinin kalkınmasına ekonomik destek sağlayarak dolaylı da olsa bölge güvenliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra müttefiki ABD'nin bölgede varlığını sürdürmesi kendisine ek değerler katacağı için APEC'e büyük önem vermektedir. Ayrıca Çin'in bu

---

507 TORUN, a.g.e., s.60.

508 ŞEN, A., a.g.e., s.8.

örgütteki varlığı, komşularıyla iş birliği alışkanlığı ve karşılıklı bağımlılık ağı içinde tutulması Japonya'nın çıkarlarına uygun olacaktır⁵⁰⁹

Japonya bölge ülkeleri ile ikili ve çoklu Ekonomik Ortaklık Anlaşmaları (EPA) yolu ile ilişkilerini kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Japonya Singapur, Malezya ve Filipinler ile EPA imzalamış, Tayland ve Endonezya ile görüşmeler devam etmektedir.⁵¹⁰

16 Temmuz 1976'da Avustralya ile bir Dostluk Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın 3 ana prensibi bulunmaktadır:

- Ekonomik, politik, insan hakları, bilim-teknoloji, spor çevre koruma ve uluslararası organizasyonlar gibi konularda ortaklığın geliştirilerek iki ülke arasındaki dostluğun artırılması,
- İstikrarlı ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin önemine dikkat çekmek,
- Karşı ülke vatandaşlarına misafir buldukları süre içinde adaletli ve iyi davranılmasının garanti altına alınması

Bu anlaşma takip eden 30 yıl boyunca Avustralya ve Japonya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde temel olmuştur.⁵¹¹

6.6.1. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği, APEC

1980'li yılların başına kadar Asya'da oluşturulmaya çalışılan ayrı bir ekonomik blok, ülkelerin özellikle bu girişimlerin başını çeken Japonya'ya karşı olan güvensizlikten dolayı sonuçlanamamıştır. 1980'lerin başından itibaren bu ekonomik blok arayışlarına Pasifiğin karşı kıyılarının da dahil

---

509 TORUN, a.g.e., s.60-61.

510 ISHIGAKI, Yasuji, a.g.e., s.7.

511 ISHIGAKI, Yasuji., a.g.e., s.10.

olduğu yeni açılımlar dahil olmuştur. Japonya, ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Güney Kore, Malezya, Tayland, Endonezya, Singapur ve Filipinlerin katılımıyla Pasifik Ekonomik İşbirliği Konferansı oluşturulmuştur.

Konferansa daha sonraları Çin, Tayvan, Brunei, Hong Kong, Meksika, Şili ve Peru delege göndermeye başlamışlardır. Bu konfereans APEC'in kuruluşunda önemli bir mihenk taşı olmuş ve ABD'nin de Pasifik merkezli Soğuk Savaş sonrası stratejisinin araçlarından biri olmuştur. Orta vadede bir Pasifik topluluğunun oluşturulmasını destekleyen ABD, bir anlamda Avrupa dışında ortaya çıkabilecek olan yeni bir alternatif ekonomik güç merkezinin kendi inisiyatifi ile şekillenmesini sağlamaya çalışmıştır.⁵¹²

APEC 1989 yılında Avustralya'da yapılan bir konferans sonucu fiilen ortaya çıkmış⁵¹³ ve yeni coğrafi bölgedeki tüm ülkelerin katılımıyla üye sayısı 22'e çıkmıştır. Bu ülkeler: Avustralya, Brunei Darussallam, Kanada, Şili, Çin, Hong Kong, Endonezya, Japonya, Kore, Malezya, Meksika, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Filipinler, Singapur, Tayvan, Tayland, ABD, Peru, Rusya, Vietnam ve Tayvan'dır.⁵¹⁴ 1992'den beri APEC'in merkezi Singapur'dur.

APEC başlangıçta sadece müzakere forumu olarak düşünümüő, 18-20 Kasım 1993 tarihinde Seattle'de yapılan 5. zirve toplantısında Amerikanın öncülüğünde serbest bir ekonomik toplumun öğeleri gündeme getirilmiş ve Washington'daki Uluslararası Ekonomik Enstitüsü Başkanı Fred Bersten'in temsilcisi olduğu ünlü Kişiler Grubu'ndan oluşan ABD tarafı, 1996'ya kadar bir serbest ticaret bölgesini savunmuşlardır.⁵¹⁵

Artan bölge içi ekonomik bağımlılığa pek çok faktör katkıda bulunmuştur. Bu faktörlerin en önemlilerinden biri, Japon ekonomisinin büyüme hızına paralel olarak bölge ekonomileriyle gerçekleştirdiği yüksek

---

512 KARACA, K., a.g.e., s.95.

513 http://www.apecsec.org.sg/content/apec/about_apec/history.html

514 Guidebook On Apec Procedures And Practices, Şubat 2006, s.2.

515 RODE, R., a.g.e., s.57

düzeydeki ticarettir. Japonya, bölge ekonomilerine bu ekonomilerin önemli ölçüde ihtiyaç duydukları sermaye malları ve teknoloji ihraç ederken, aynı ekonomilerden kendi gereksinim duyduğu gıda ve sınai ham madde mallarını ithal etmiştir.

İkinci faktör, Kuzey Doğu ve Güney Doğu Asya ekonomilerinin sınai gelişimi ve ticaretlerindeki artıştır. Bu faktör, kaynak bakımından zengin Güney Doğu Asya ülkeleri ve Avustralya'nın Japonya ile olan yeni ticaret olanaklarından faydalanmaları ve bölgedeki dışa açık ve ticaret odaklı sınai stratejinin başarısı olmak üzere iki dış etken tarafından desteklenmiştir.

Üçüncü faktör, Pasifik bölgesini kaynak bakımından zengin ülkeleri ile, Doğu Asya'nın hızlı büyüyen ve sanayileşen ekonomileri arasındaki ticari tamamlayıcılığı beraberinde getiren, ülkelerin ekonomik yapılarındaki farklılıklardır.⁵¹⁶

APEC'in temel yönelimi, üye ülkeler arasındaki malların, hizmetlerin ve sermayenin serbestçe dolaşabileceği bir ticaret yatırım ortamının 2020 yılına kadar oluşturulmasıdır.⁵¹⁷

Yapılan çeşitli anlaşmalar sonucunda üye ülkeler arasındaki ticaret ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılması ile mal, hizmet ve insan dolaşımının kolaylaştırılması yönünde karara varılmıştır. Başkanlık Her yıl APEC üyelerinden birisi tarafından yürütülmektedir.⁵¹⁸

Japonya'nın Asya Pasifik bölgesine yönelik ekonomik ilgisi, kimi zaman bazı ekonomik faktörlerin etkisiyle artmış veya azalmışsa da, hiçbir dönemde kaybolmamıştır. Ancak özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren, ülkenin bölgedeki ekonomik etkinliklerinde artış gerçekleşmiştir. Söz konusu yıllarda, Japonya'nın Asya Pasifik bölgesine yardım ve yatırımlarında önemli

---

516 ŞEN, A., a.g.e., s.8-9.

517 KARACA, K., a.g.e., s.96.

518 Guidebook On Apec Procedures And Practices.

oranlarda artış görülmüştür. Birçok gözlemci, bu durumu hem Japonya'nın çıkarlarına hizmet eden, hem de bölgenin ekonomik büyümesindeki temel faktörlerden biri olarak değerlendirmiştir.

Japonya'da iş gücü faktörünün yetersizliği ve 1985 tarihli Plaza Antlaşması'ndan sonra Yen'in hızlı değer artışı ile birlikte, ülkedeki üreticiler düşük maliyetli yeni üretim yerleri aramaya başlamışlardır. Komşu Asya ülkeleri, işgücünün ucuzluğunun yanı sıra, gerek coğrafi yakınlık, gerekse ekonomik ve siyasi koşullar açısından, Afrika veya Latin Amerika ülkelerine göre daha elverişli olduğundan, Japon üreticilerinin ilgisini çekmiştir. Diğer taraftan söz konusu dönemde, bazı bölge ekonomilerinin yakalamış oldukları büyüme oranları, Japonya'nın bölge'nin taşıdığı potansiyeli fark ederek, ticaret ve yatırımlarını buraya yöneltmesine neden olmuştur. Japon hükümeti de, ülkedeki üreticilerin bölgede yatırım yapma isteklerinin destekleyicisi olmuş, resmi yatırımlarla söz konusu üreticilerinin bölgede gereksinim duydukları sınıai altyapının oluşturulmasına katkıda bulunmuştur.

APEC, Asya Pasifik bölgesindeki en kapsamlı entegrasyon oluşumu olmakla beraber, Japonya'da, bölge APEC dışında hiçbir entegrasyon oluşumunun içinde yer almamıştır. Ülke, ekonomik anlamda en güçlü olduğu dönemlerde dahi bir liderlik iddiası taşımamıştır. Japonya'nın da dahil olması planlanan PAFTA ve EAEC oluşumları ise hayata geçirilememiştir.⁵¹⁹

Asya Pasifik'in bölgesel ekonomik başarısını sağlayan etmenler şunlardır:

- Ticaret uyumu,
- Endüstri politikaları,
- Finansal üretim,

---

519 ŞEN, A., a.g.e., s.73-74.

- Makro ekonomik disiplin,
- Çalışma ahlakı ve
- Coğrafi yakınlık.⁵²⁰

Gerek temel ekonomik göstergeleri, gerekse dünya ticaretinden aldığı pay, Asya Pasifik bölgesinin dünya ekonomisi için taşıdığı öneme birer gösterge olarak değerlendirilebilir.⁵²¹ APEC dünyanın ekonomik olarak en dinamik bölgesidir. 1990'dan beri APEC ülkeleri küresel ekonomik büyümenin %70'ini, meydana getirmişlerdir. APEC ülkeleri dünya nüfusunun %41,4'ünü (2,5 milyar kişi) kapsamakla beraber dünya GSYH'sının % 57,8'ini üretmektedirler.

Temelde bölgenin bütün devletleri bir güvenlik ikileminde kalmıştır. ABD de dahil olmak üzere, bu güvensizlik ortamında sadece Japonya'nın kendi imkanlarını güç projesi için kullanabileceğinden endişe edilmektedir. Bu yeni anlaşma türünün neler getireceği henüz tam bilinmemektedir. Japonya'nın rol paylaşımında yeniden önem kazanması kuşku götürmemektedir. Japonya'nın bölgedeki potansiyel Amerikan sorumluluklarına ortak yüklenmekle memnun olup olmayacağı haklı bir soru olarak kalmaktadır.

---

520 YAMAZAWA, Ippei, Dynamic Interdependence among the Asia-Pacific Economies, Economic Research Institute Japan, Mart 1993

521 ŞEN, A., a.g.e., s.6.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Avustralya	3.3	2.2	4.1	3.1	3.5	2.5
Brunei	2.9	2.7	3.9	2.9	0.5	0.4
Kanada	5.2	1.8	2.9	1.8	3.3	2.9
Şili	4.5	3.4	2.2	3.9	6.2	6.3
Çin	8.4	8.3	9.1	10.0	10.1	10.2
Hong Kong	10.0	0.6	1.8	3.2	8.6	7.3
Endonezya	5.4	3.6	4.5	4.8	5.1	5.6
Japonya	2.9	0.4	0.1	1.8	2.3	2.6
Kore	8.5	3.8	7.0	3.1	4.7	4.0
Malezya	8.9	0.3	4.4	5.5	7.2	5.2
Meksika (1993)	6.6	0.0	0.8	1.4	4.2	3.0
Yeni Zellenda	3.4	3.0	4.8	3.4	4.4	2.3
Papua Yeni Gine	-2.5	-0.1	-0.2	2.0	2.9	3.1
Peru	3.0	0.2	5.2	3.9	5.2	6.4
Filipinler	6.0	1.8	4.4	4.9	6.2	5.0
Rusya	10.0	5.1	4.7	7.3	7.2	6.4
Singapur	10.0	-2.3	4.0	2.9	8.7	6.4
Tayvan	5.8	-2.2	4.2	3.4	6.1	4.1
Tayland	4.8	2.2	5.3	7.0	6.2	4.5
ABD	3.7	0.8	1.6	2.5	3.9	3.2
Vietnam	6.8	6.9	7.1	7.3	7.8	8.4

Çizelge 6.4 APEC üyesi ülkelerin 2000-2005 yılları arasındaki yıllık büyüme oranları.

Kaynak: APEC

APEC ülkeleri ve Birliğe Katılma Yılları	Nüfus (milyon)	GSMH (Milyar ABD\$)	Kişi Başı GSMH (Milyar ABD\$)	İhracat (Milyar ABD\$)	İthalat (Milyar ABD\$)
Avustralya (1989)	20.5	743.7	36,016	105,877	118,593
Brunei (1989)	0.4	11.5	30,415	5,711	1,618
Kanada (1989)	32.2	1,273.1	39,135	360,136	314,436
Şili (1994)	16.2	140.4	8,570	39,544	32,321
Çin (1991)	1,307.6	2,554.2	1,944	762,327	660,222
Hong Kong (1991)	7.0	188.7	26,824	292,328	300,635
Endonezya(1989)	219.2	351.0	1,581	85,660	57,701
Japonya (1989)	127.7	4,463.6	34,955	595,269	516,202
Kore (1989)	48.3	877.2	18,015	284,419	261,238
Malezya (1989)	26.0	147.0	5,570	140,979	114,626
Meksika (1993)	105.3	811.3	7,594	213,686	221,269
Yeni Zellenda (1989)	4.1	101.8	24,566	21,738	24,541
Papua Yeni Gine (1993)	5.9	4.1	662	5,194	1,980
Peru (1998)	27.9	89.3	3,151	17,269	13,222
Pilipinler (1989)	84.2	116.9	1,361	41,007	44,052
Rusya(1998)	142.7	975.3	6,861	241,244	98,577
Singapur (1989)	4.4	133.5	30,161	229,681	200,075
Tayvan (1991)	22.8	355.5	15,472	188,963	181,743
Tayland (1989)	65.1	194.6	2,959	109,848	118,112
ABD (1989)	296.6	13,262.1	44,315	905,978	1,673,455
Vietnam (1998)	83.2	55.3	655	30,966	38,348

Çizelge 6.5 Aralık 2005 tarihi itibari ile APEC ülkelerinin temel ekonomik göstergeleri

Kaynak: APEC

Japonya'nın Doğu Batı ittifakından sonra Asya bölgesel kartını daha fazla oynaması anlaşılabilir bir şeydir. Burası gelişen bir bölgedir ve köklü Japon çıkarları etkilenmektedir. Bu tabiki Asya'da, ABD ve Avrupa için doğal ek pazar olduğu anlamına gelmez. Japonya'nın ihracatı geliştirme stratejisi gözardı edilemez, aksine göz önünde bulundurulmalıdır. Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği bu idealinin gerçekleşmesinde bir araç olacaktır.⁵²²

6.6.2 Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği, ASEAN

ASEAN, 1967 yılında Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından kurulmuştur. Beş kurucu üyeyle yola çıkan birliğe, 1984 yılında Brunei Sultanlığı, 1995 yılında Vietnam, 1997 yılında Laos Myanmar ile 1999 yılında onuncu üye olarak Kamboçya katılmıştır.

ASEAN, bölgede ideolojik çatışmalar ve savaşın olduğu bir dönemde oluşturulmuştur. Kuzey Vietnam'ın Güney Vietnam ve ABD ile savaşta olduğu dönemde, bölgede barış ve işbirliği yönünden atılmış bir adım niteliğindeki birliğin amaçları ekonomik işbirliğinin teşvik edilmesi ve bölge halklarının refahının yükseltilmesi olarak tanımlanmıştır. Birliğin kuruluş bildirisi olan Bangkok Dekralasyonu'nda bu amaçlar doğrultusunda üç hedef belirlenmiştir;

- İşbirliği programları yoluyla bölgenin ekonomik, sosyal, bilimsel, teknik ve kültürel gelişiminin ve barışın sağlanması,
- Bölgedeki ülkeler arasındaki ilişkilerde adalet ve hukuka saygılı ekonomik ve siyasi bir ortamın oluşturulması.
- Bölge içi farklılıkların ortadan kaldırılarak eşitliğin sağlanması ve ortak çıkarların gerçekleştirilmesi konularında bir platform sağlanması.⁵²³

ASEAN, amaçları arasında “politik işbirliği” ögesinde bulunmasına rağmen temelde “ekonomik işbirliği” ögesinin ağır bastığı bir birlik hüviyetini taşımaktadır. 8 Eylül 1954'de kurulan SEATO veya Manila Paktı denilen Güney Doğu Asya Savunma Teşkilatı, temel olarak ABD'nin önderliğinde Batı dünyası tarafından, Hindini ve Kore Savaşı sonrasında, Güney Doğu Asya'nın güvenliğini korumaya yönelik kolektif bir savunma sistemi idi. Yani, SEATO Güney Doğu Asya'da “dışsal güçler” tarafından kurulmuştur. ASEAN

---

⁵²³ ŞEN, A., a.g.e., s.16-17.

ise Güney Doğu Asya'da kurulan ilk "yerli" ve politik açıdan "tarafsız" birliktir.⁵²⁴

Güneydoğu Asya'nın, Japonya açısından sahip olduğu Jeo-Stratejik önem, II. Dünya Savaşı sonrasında da devam ettiğinden dolayı, Güneydoğu Asya Japonya'nın kayıtsız kalmayacağı bir bölgedir. Japonya açısından bölgenin önemini kısaca tekrarlamak gerekirse, Güneydoğu Asya, bol nüfus, doğal kaynaklar zenginliği, ucuz iş gücü potansiyeli ve uluslararası deniz yollarının güvenliği gibi faktörler nedeniyle Japonya açısından vazgeçilmez bir Jeopolitik çerçeveyi yansıtır. Bu nedenle, savaş sonrası dönemin ilk Başbakanı Shigeru Yoshida Japon dış politikasının köşe taşları konumunda Birleşik Devletler, Büyük Britanya ve Güneydoğu Asya'yı gördüğünü belirtmiştir. Japonya'nın Güneydoğu Asya ile ilgili gelişmeleri kendi çıkarları yönünde etkileme amacı, ekonomik gereksinimlerden kaynaklanmakla beraber önemli olan nokta, Güneydoğu Asya'nın güvenliğinin sürdürülmesinin zaruretidir. Japonya'nın ihracat ve ithalatının %85'i deniz yoluyla yapılmakta, ayrıca petrol ithalatının %80'i Malaka Boğazı yoluyla sağlanmaktadır. Bu nedenle de, uluslararası deniz yollarının güvenliğinin sağlanması Güneydoğu Asya, Arap körfezi ve Batı Pasifik'i Japonya'nın gözünde ayrıcalıklı bir konuma itmektedir. O bakımdan sadece Malaka Boğazı'nın güvenliği dolayısı ile (diğer ekonomik Pazar ve nüfus potansiyeli gözardı edilse bile) Güneydoğu Asya'nın Jeostratejik önemi, Japon dış Politikasını belirleyen faktörlerden birisi olma ayrıcalığını koruyacak gibi görünmektedir.⁵²⁵

ASEAN, Japonya'nın önemli bir hammadde kaynağı, imalat sanayileri için bir üretim merkezi ve sanayi mamülleri için ise büyük bir pazardır. ASEAN 1970'li yıllardan beri Japonya'nın hızlı kalkınmasına yardımcı olacak şekilde bu ülkeye uygun satış fiyatları ile tarımsal sanayi malları sağlamıştır. Aynı zamanda Japonya uluslararası pazarlara sızabilmek amacıyla, ASEAN

---

524 BULUŞ, A., a.g.e., s.5.

525 BULUŞ, A., a.g.e., s.64-65.

ülkelerine imalat sektörü alanında yatırım yapmaktadır. ASEAN uzun yıllar Japonya'dan sanayi mamülleri ithal etmiştir. Bugün ise ASEAN ülkelerinin hızlı sanayileşmelerinin bir sonucu olarak ara ve ana mallar Japonya'ya satılabilmektedir. ASEAN için Japonya teknoloji transferi, yönetsel know-how ve kalkınma yardımları sağlayan bir ülkedir. Japonya'dan ASEAN'a akan teknoloji transferi ise ASEAN ülkeleri için hayati bir konudur.

Bununla beraber Japonya-ASEAN ekonomik ilişkisi dikey ve asimetrik ekonomik ilişkiler açısından bazı sorunları da bünyesinde taşımaktadır. Örneğin, ASEAN'ın Japonya'ya kıyasla daha az gelişmiş olması ve Japonya'nın ASEAN ülkelerine yaptığı yatırımlarda Japon taşeron firmalarını kullanması, Japonya-ASEAN ilişkilerinde bazı soğukluklara yol açmaktadır. Asya'nın dört ejderhaları olarak bilinen ve biride ASEAN ülkesi olan Singapur, Güney Kore, Hong Kong ve Tayvan'ın ASEAN'a yatırımlarını yöneltmelerini, Japonya'ya karşı rekabet ortamı yaratmış ve ASEAN'a yapılan yatırımları arttırmıştır.

ASEAN ülkeleri arasında, Endonezya'nın ve Brunei Sultanlığı'nın ihracata yönelik ticaretinin büyük bir kısmı Japon pazarına dayanmaktadır. Brunei dışında, ASEAN, ithalat gereksinimlerinin büyük bir kısmını Japonya'dan sağlamaktadır.

ASEAN ülkelerinden Japonya'ya yönelik bu ihracat potansiyelinin nedeni bu ülkelerin petrol başta olmak üzere zengin hammadde kaynaklarına sahip olmasıdır. Japonya, Malezya ve Filipinler'den diğer ASEAN ülkelerine nazaran daha az oranlarda ithalat yapmaktadır.

Bölgenin ticari mal deposu ve aracı durumunda olan Singapur, Japonya'dan aldığı malları komşu ülkelere re-export yaparak ulusal gelirini arttırmaktadır.⁵²⁶

---

526 ETKİN H., Güneydoğu Asya Politik-Ekonomik Bütünleşme Hareketleri, Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994, s.109-114.

Bölgesel bir ticaret ve ekonomi topluluğu olarak kurulan ASEAN 2005 yılında toplam ticaretinin 24,9'unu kendi arasında yapar iken Japonya'nın ASEAN toplam ticaretindeki payı %121,6 olmuştur. Japonya ASEAN'ın en büyük ticari ortağı durumundadır. Japonya 81.077,9 milyon dolarlık ihracat ve 72.756,4 milyon dolarlık ithalat yapmıştır.⁵²⁷

Japonya ile Güneydoğu Asya arasındaki endüstriyel dikey iş bölümüne bağlı olarak Japonya (yüksek katma değerli) ürünler satmakta, bölgeden (düşük katma değerli) ürünler almaktadır.⁵²⁸

6.7. Japonya Ortadoğu İlişkileri

1973 petrol krizinden başlayarak petrolden gelen büyük miktarda gelir Orta Doğu'nun ekonomik ve sosyal çevresini değiştirmiştir. Son 30 yılda bu bölgede bir çok askeri çatışma ve karışıklık meydana gelmiştir. 1980-1988 İran-İrak savaşında, 1990 Kuveyt işgalinde, 2003 Irak savaşından ve Arap ülkelerindeki birçok terörist saldırılar nedeniyle petrolden kaynaklanan zenginliğin kaybolmasının yanı sıra bir çok da hayat sona ermiştir.

Petrol üreten ülkelerdeki otoriteler petrolden elde ettikleri geliri ekonomilerini modernize etmekte kullanmak yerine otoritelerini sağlamakta bir araç olarak kullanmışlardır. Orta Doğu'daki bir çok petrol üreten ülkede petrolden elde edilen gelir belli grupların kontrolü altındadır.

Orta Doğu'da 20. YY'ın başlarındaki büyük petrol sahalarının keşfinden beri ABD ve İngiltere, 1970'lere kadar bu stratejik ürünün üretimini ve geliştirilmesini direk olarak kontrol etmiştir. Orta Doğu'daki petrol endüstrisinin millileştirilmesinden sonra Exxon, BP ve Shell gibi büyük petrol şirketleri değerli kazanç kaynaklarını kaybetmişler ve petrol üreten ülkeler kendi kaynaklarını kontrol etme gücüne sahip olmuşlardır.

⁵²⁷ <http://www.aseansec.org/stat/Table19.xls>

⁵²⁸ BULUŞ, A., a.g.e., s.68.

Dünya petrol piyasasındaki çeşitli izdüşümlere göre yakın gelecekte sadece "Asya Kaplanları" değil ABD de Orta Doğu'dan ithal ettiği petrolün miktarını artıracaktır. Orta Doğu petrolü küresel bir güç olarak ABD için 21 nci yüzyılda da hayati önemini koruyacaktır.

Orta Doğu'daki 1970'lerden sonraki politik ve askeri olaylara bakıldığında problemlerin çözümündeki ABD'nin müdahaleleri bir reaksiyonlar zinciri gibi başka problemleri doğurmuştur. Saddam'ın otoritesi İran-İrak savaşı sırasında İran'ın baskı altında tutmak ve Körfez ülkelerine islami rejimini ithal etmesini önlemek maksadıyla ABD tarafından desteklenerek kuvvetlendirilmiştir. 1979 İran devriminden önce ise ABD, Şah Pehlevi'yi Basra Körfezi'nde komunizmin yayılmasını engellemek amacıyla desteklemiştir.

Petrolün önümüzdeki birkaç onyılıda hayati bir enerji kaynağı olma rolünü koruduğu sürece ABD orta Doğu'daki çatışmalara müdahale etmeye devam edecektir.

Tarihi açıdan bakıldığında Doğu Asya dolayısı ile Japonya'nın politik ve dini olarak Orta Doğu ile herhangi bir çatışması olmamıştır. Eski çağlarda her iki bölge birbirine ticari olarak İpek Yolu ile bağlı idi. Bugün İpek yolu'nun yerini petrol tankerlerinin Petrol Yolu almıştır. Japonya'nın Orta Doğu ile tarihten gelen herhangi bir çatışması olmaması, Batı ve ABD'ye nazaran bu bölge ile ikili ilişkileri kuvvetlendirmede önemli bir avantajdır.⁵²⁹

Japonya'nın Orta Doğu'ya bağımlılığı ve bu bölge ile düşük seviyedeki ilgisi arasında büyük bir ayrılık vardır. Bu durum, Doğu Asya komşuluğundan ve ABD ile olan ilişkilerinin tartışılabilirliğinden ayrı olarak başka hiçbir bölgenin Japonya'nın refahı ve hatta temel güvenliği üzerinde bu kadar açık bir etkisi olmamasına rağmen 2000 yılına kadar devam etmiştir.

---

529 TOICHI, Tsutomu 2006, a.g.e.,s.1-4.

ABD ve bir çok diğ er Batı ÷lkesi ile karşılaştırıldığında Japonya, hammadelerin temininde yaşanabilecek karışıklıklara veya fiyat artışlarına son derece duyarlıdır.

1973 petrol krizini takiben Japonya 1986 yılında petrole olan bağımlılığını %77,4'den %56,6'ya düşürmüş ve bu seviyeyi aşağı yukarı korumuştur. Fakat petrol ithalatında Orta Doğu'nun oranı aynı kalmıştır (1973 yılında %77,5, 1992'de %77,2). Birincil enerji kaynakları bakımından 1996 yılında Orta Doğu petroleri ABD'nin %4,7 oranında enerji ihtiyacını karşılarlarken bu oran Japonya için %41,4 olmuştur. Sonuç olarak Orta Doğu Japonya'nın kronik olarak ticaret açığı verdiği bir bölgedir. Kısaca Orta Doğu'da barış ve dengeye dünyanın geri kalan ÷lkelerinden daha fazla Japonya'nın ihtiyacı vardır.

1990'larda Arap-İsrail barış sürecine bağılı olarak çok yanlı kanalların geliştirilmesiyle Japonya bölgesel dengeyi sağlayacak müzakerelerde resmi bir rol almıştır. Fakat, bu rol çok zayıftı ve mekik diplomasisine dayanmaktaydı. Ekonomik alanda bile Japonya'nın faaliyetleri olması gerekenin çok altında kalmıştır.

1956 yılında Dış İşleri Bakanlığı tarafından Orta Doğu Enstitü'sünün kurulmasına rağmen bu konuda çalışmalar 1985 yılında başlamıştır. Öyle ki Orta Doğu ve Japonya ilişkilerini konu alan ilk kitap 1984 yılında basılmıştır.

Japonya'nın Orta Doğu veya başka bir yer ile ilgili politikası Japon-ABD ilişkilerinden bahsetmeden açıklanamaz. ABD ile olan bağlar Japonya'nın Orta Doğu'daki geçmişteki pasifliğini ve bugünkü durumunu anlamakta en önemli anahtar gibi gözükmektedir. Japonya-ABD ittifakı, Orta-Doğu'da hareket açısından Japonya için ciddi kısıtlamalara sahiptir.⁵³⁰ ABD'nin Asya-Pasifik'teki en güvenilir müttefiki olan Japonya, Orta Doğu'nun istikrarında Washington ile hem fikirdir. Buna karşın enerji uğruna ABD'nin küresel ve

---

530 DOWTY, Alan, Japan And The Middle East: Signs Of Change?, Middle East Review of International Affairs, Vol. 4, No. 4, Aralık 2000, s.67-68.

bölgesel çıkarlarına aykırı olan bazı bölge ülkeleri ile geliştirilen ilişkiler, Washington'u rahatsız etmektedir.⁵³¹

Japonya ve ABD'nin Orta Doğu'daki ana ilgi sahaları örtüşmektedir. Bu ilgi alanları ABD Japonya Büyükelçi'sinin ifadesi ile: "politik dengeyi sağlamak, Batı ülkelerine petrol kaynağı sağlamak ve bölgedeki ekonomik gelişime yardım etmek"tir. Japonya 1980'lerin sonlarına kadar ticari bir sürtüşmeden kaçınmak için Orta Doğu ile ilgili konularda ABD'nin düşüncelerini göz önünde tutmaya devam etmiştir. Bu kendini Arap-İsrail çatışması gibi konularda da göstermiştir.

Japonya'nın Orta Doğu politikasında üç katman tanımlanabilir:

Birincisi, Japonya'nın barışı ve tarafsızlığı destekleyen ve Japonya'nın kendisini ve dünyadaki rolünü BM üyesi olarak tanımlaması ile uyuşan "en küçük ortak bölen" durumu, ikincisi, Japonya'nın kesintisiz petrol akışına olan muazzam bağımlılığı yönünden ABD önderliğinde Orta Doğu'nun dengede kalabilmesinin sağlanmasına destek vermek, sonuncu olarak da, en azından ABD politikasının Japon çıkarlarını riske soktuğu belli durumlarda bağımsız bir Japon rolü için nadiren çabada bulunmak.⁵³²

1973 yılında petrol üreten Arap ülkelerinin üretimi kısımları ve ABD ve Hollanda'ya petrol satışını kesmeleri pek akla gelen bir şey değil idi. Fakat Orta Doğu petrollerine en fazla bağımlı olan ülke olarak en fazla etkilenen Japonya olmuştur. Japonya kendisini kesintisiz petrol akışının devam etmesi için Arap politikalarına daha yakın ve "dost" olması baskısı altında buldu. Japon kabinesi İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilmesini ve Filistinliler'e "yasal haklarının" verilmesini talep eden bir bildiri yayımlamak zorunda kaldı. Fakat bu hareket boykot eden ülkeleri tatmin etmeyince 22 Kasım'da "İsrail'in Arap topraklarındaki devam eden işgalini" kınayan ve

---

531 EKREM, Nuraniye Hidayet , Japonya'nın Orta Doğu Politikası ve Türkiye, Cuma, EfrAsyap, 27 Ocak 2006.

532 DOWTY, Alan, a.g.e., s.69.

gelecekteki gelişmeler ışığında “İsrail’e karşı olan politikasını tekrar gözden geçireceğini” ifade eden ikinci bir bildiri yayımladı. Bu bildiri Japonya’nın Arap ülkeleri gözünde tekrar “dost” ülke olarak tanımlanmasını sağlamasına rağmen petrol krizinin etkileri azalmadı.

İran devrimi ve İran-İrak savaşı ile ateşlenen ve Japonya’yı tehdit eden ikinci petrol krizinde de Japonya gözlemci konumunda olmuştur. Fakat bu sefer bağımsız diplomatik bir rol için bazı girişimler olmuştur: her iki taraf ile görüşebilen büyük bir güç olarak Japonya çatışmanın barışçıl bir şekilde çözümü için aktif çabalarda bulunmuştur. 1988 yılında Japonya savaşı bitiren ve savaşı sona erdiren Çözüm 598 kararının alındığı BM müzakerelerinde aktif rol oynamıştır.

Kuveyt’in Irak tarafından işgali Orta Doğu’nun zemininin oynaklığının ve Japonya’nın burada meydana gelen olaylara olan hassaslığının beklenmedik bir hatırlatıcısı idi. 1990-1991 Körfez Krizi Japonya’nın “çek defteri diplomasisi”nin ve “tek ülke barışseverliliği”nin üzerinde şüpheler uyandırdı. Savaş sonrasında, Orta Doğu’da daha anlamlı bir rol için üzerinde bariz bir baskı hisseden Japon Dış İşleri Bakanı tarafından Japonya’nın yaptığı ve yapmayı planladığı katkıları içeren bir liste yayımladı. Japonya aralarında Türkiye’nin de bulunduğu Mısır, Ürdün, Suriye gibi “ön hat” ülkelere 2,5 milyar dolarlık ödemede bulundu. Ayrıca Koalisyon ülkelere de 11 milyar ABD doları ödedi.⁵³³

Bu periyot süresince Japonya’nın İsrail ile olan ilişkilerinde de bazı temel değişiklikler meydana geldi. Bu ilişkiler Japonya’nın Arap dünyası ve ABD ile olan ilişkilerinde her zaman bir fonksiyon olmuştur. Japonya Arap dünyası ile ilişkide sorun yaşamamak için Japon firmaları İsrail boykotuna uymuşlardır. Diğer yandan Japonya ikinci petrol krizinden kaynaklanan baskılar hala güçlü iken, Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat’ın 1981 yılında Tokyo’ya davet edilmesi dışında ABD’nin Arap-İsrail politikasını takip etmiştir. 1980’lerin sonunda dünya piyasalarının petrol ile dolması ve Orta

---

533 Alan DOWTY, a.g.e., s.70-71.

Doğu'dan petrol ithalatının düşmesiyle, Japonya temel Arap-İsrail politikasını değiştirmeden İsrail ile olan ilişkilerini normalleştirmek için harekete geçti. İsrail'e ilk Dış İşleri Bakanı ziyareti 1988 yılında yapıldı. 1991 yılında Japonya Başbakanı Toshiki Kaifu'nun Arap boykotunun serbest ticaret için ayak bağı olduğunu açıklamasından sonra bir dönüm noktası yaşandı ve Japon firmaları İsrail pazarına girmeye başladı.

1993 yılında Arap-İsrail barış sürecinin başlaması ile İsrail Japonya için Orta Doğu'da "yeni bir pazar" oldu.

1990'lar boyunca Japonya Arap-İsrail sorununda daha elle tutulur bir diplomasi izlemeye başladı.⁵³⁴ Japonya, İsrail ile Filistin'i 'yol haritasını' izlemeye çağırırken Filistinlilere insani yardımda bulunmakta, bağımsız Filistin Devleti'nin kurulması için reformları desteklemektedir. Japonya için stratejik öneme sahip olan Körfez ülkeleri ile ilişkileri derinleştirmek amacıyla Japon-Arap Diyalog Forumu kurulmuştur. Bu politikalara ulaşmada Japonya'nın en önemli aracı RKY'dır. 1972'den bu yana Arap ülkeleri bu yardımlardan gittikçe artan oranda yararlanmaktadırlar.⁵³⁵ RKY yardımları, 1977 deniz aşırı RKY bütçesinde %24.5'e çıksa bile bu oran 1980'lerde %10 civarına, 1995 yılında Orta Doğu'yu öncelik sırasında Afrika ve Latin Amerika'nın arkasına koyacak şekilde %6,8'e gerilemiştir.

Buna, bölgenin önemine ve Japonya'nın dünyanın başka yerlerinde yaptığı yatırımların düzeyine göre, Japonya'nın yaptığı düşük yatırımlar da eklenebilir.⁵³⁶

Japonya, Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından Orta Doğu'ya yönelik diplomasi faaliyetlerini artırdı. Bu ilgi, 1990 sonrasında özellikle 11 Eylül ve Irak Savaşı'yla birlikte Orta Doğu'ya yönelik oluşturulan politikalarla yeniden şekillenmeye başladı. Japonya, Orta Doğu petrollerinin uzun dönemli

534 Alan DOWTY, a.g.e., s.72.

535 EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak 2006, a.g.e.

536 Alan DOWTY, a.g.e., s.67-68.

kesintisiz akışının sağlanması için bölgede barış ve istikrara, diğer sanayileşmiş devletlerden daha çok ihtiyaç duymaktadır. Japonya hükümetinin uzun yıllar İsrail-Filistin meselesinde dengeli bir politika izlemesinin sebebi de budur. Özellikle Filistin'e ekonomik yardım sağlayarak (şimdiye kadar 800 milyon dolar) bölgede iyi bir imaj yaratmaya çalışmıştır. Daha önce Orta Doğu Barış Süreci'ne uzak kalan Japonya, son yıllarda bu sürecin sağlıklı yürümesine katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Bu şekilde bölgede daha etkin bir rol üstlenmek istemektedir.

Diğer yandan Soğuk Savaş sonrası Japonya, “ekonomik dev” olma yolundan “siyasal anlamda etkili” olma, yani normal ülke olma dönüşümünü tamamlamak için Orta Doğu ülkeleri dâhil birçok ülkenin desteğine ihtiyaç duymuştur. Bunun somut adımları anayasanın dokuzuncu maddesini değiştirme ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğini elde etme çabasıdır. Bu bağlamda Afganistan askerî müdahalesinde ve Irak Savaşı'nda Japonya, ABD'ye ekonomi ve güvenlik alanında destek sağlamıştır,⁵³⁷ fakat, Japonya'nın Orta Doğu'daki stratejik ilgileri Irak'ın işgali ile örtüşmemektedir. Japonya Basra körfezi'nden gelen petrole büyük ölçüde bağımlıdır ve bölgede ABD'nin hedefleri ile farklı politikalar geliştirmektedir (özellikle İran ile). Bunun yanında Japonya'daki genel düşünce, Bush Yönetiminin politikaları sonucunda 11 Eylül saldırılarından sonra ortaya çıkan dayanışmayı aşındıracak şekilde değişmiştir. ABD'nin Afganistan savaşında lojistik destek sağlamaya izin veren kanunların parlamentodan geçmesine ve bir müttefik olarak yükümlülüklerine yerine getirmesine rağmen Japonya, ABD'ye Irak savaşında Afganistan'daki gibi bir destekde bulunmamıştır.⁵³⁸

2003 yılı Mayıs ayında Koizumi, Orta Doğu ülkelerini ziyaret etmiş ve bölgeye yönelik politikasını açıklamıştır: Arap ülkeleriyle iş birliği çerçevesinde Irak'a yeniden yapılanma ve insani amaçlı yardımda bulunmak,

537 EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak 2006, a.g.e.

538 BENJAMIN L. Self ,Iraq is a Hard Place: Tokyo Torn Between Pacificism and Alliance, The Henry L. Stimson Center, 2005

Orta Doğu Barış Süreci'nde daha aktif rol almak, Arap ülkeleriyle diyalogu güçlendirmek.

Japonya bölgenin ekonomik hayatında aktif rol oynamakta, bu bağlamda Orta Doğu ülkelerinden İran ile önemli ticari ortaklığı bulunmaktadır.

Japonya Orta Doğu'da istikrarı, hem içe hem dışa yönelik politik, ekonomik ve stratejik boyutu olan bir "güvenlik" problemi olarak algılamaktadır. Nitekim Orta Doğu'da istikrarsızlığı doğuran olaylar, petrol akışının kesintiye uğramasına yol açarak Japon ekonomisine büyük zarar verebilir. Enerji darlığının yaşanması, ülkede ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve dolayısıyla istihdamın azalmasına yol açacağı gibi, Japonya'nın dünya ekonomisindeki gücüne de darbe vurabilir.⁵³⁹ Japonya Ortadoğu'dan gelen "güvensiz" petrolü kontrol altına alabilmek için bölgede, özellikle Suudi Arabistan ile çeşitli petrol yatırımlarında bulunmaktadır.

Japon Sumitomo firması ve Suudi Aromco firması ortaklığı tarafından halen 9,8 milyar ABD doları tutarında ikinci bir petrokimya tesisinin yapımına devam edilmektedir. Japonya ve Suudi Arabistan ekonomik ilişkileri her iki taraf için de gelişmeye devam etmektedir. 2003 yılından beri Suudi Arabistan'daki Japon yatırımları %340 artmıştır.⁵⁴⁰

Japonya Şubat 2003'de artan enerji ihtiyacını karşılayabilmek için, ABD'nin itirazlarına ve projeyi askıya alma çağrılarına rağmen İran'la 2 milyar Dolarlık petrol anlaşması imzalamıştır. Bir çok petrol endüstrisi gözlemcisi Japonya'nın kartlarını çok iyi oynadığına inanmaktadır. ABD'nin Japon askerlerinin, işgale destek sağlamak amacıyla IRAK'a gönderilmesi isteğine tereddütsüz olumlu yanıt verilmiş ve Japon hükümeti bu açılımı ABD hükümetinin, Japonya'nın İran petrolüne ilgisine karşın eleştirilerini köreltmekte kullanmıştır.

⁵³⁹ EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak 2006, a.g.e.

⁵⁴⁰ NAKAMURA, Shigeru, "Saudi-Japan Investment Workshop", 21 Kasım 2006, s.3.

Bu yapılan anlaşma ile Japon petrol konsorsiyumu İran petrol endüstrisinde baskın bir oyuncu haline gelmiştir.⁵⁴¹ 21 Ağustos 2006'da Yomiuri Şimbun gazetesi, isimlerini açıklamadığı kaynaklarına dayanarak yayınladığı haberde, neredeyse tümüyle Ortadoğu petrollerine bağımlı olan Japonya'nın, İran'ın petrol ihracatına yönelik herhangi bir yaptırımdan sakınılması yönünde bir öneri sunacağını açıkladı. Bu, İran'dan aldığı petrol, toplam petrol ihracatının yüzde 14'üne tekabül eden Japonya'nın bu durumda, nükleer faaliyetleri ve balistik füze denemeleri dolayısıyla Kuzey Kore üzerinde yaptırım uygulayan, yakın müttefiki ABD ile karşı karşıya gelmeyi göze aldığı anlamına gelmektedir.⁵⁴²

Bu durumda Tokyo Orta Doğu'da ABD ile ikilem içindedir. Ancak Orta Doğu bölgesi ile tarih, coğrafya, kültür ve dinî bağları olan Türkiye ile işbirliği yapması bölgede karşılaşılabilecek riskleri düşük seviyeye indirebilmektedir. Tokyo, Orta Doğu politikasını sürdürürebilmek için Ankara ile işbirliği yapmak istemektedir. Özellikle 2006 yılı Mayıs ayında ABD'nin en yakın müttefikleri İngiltere ve Avustralya'nın Irak'tan ordularını çekmeleriyle Japonya'nın da birliklerini geri çekmesi söz konusudur. Japonya böyle bir durumda Orta Doğu'daki çıkarlarını korumak için Türkiye ile işbirliğine daha çok ihtiyaç duyacaktır.⁵⁴³

Önümüzdeki yıllarda hidrakerbon rezervleri uluslararası çatışmaların en büyük sebebi olacaktır. Ortadoğu'daki politik dengesizlikler petrol fiyatlarını daha fazla artırabilir ve bu da Asya ülkelerinin ekonomilerini ciddi olarak etkileyebilir.⁵⁴⁴

Çin'in petrol için arayış içinde olması Rusya, Japonya ve Orta Asya gibi komşuları ve Alt-Sahra ve Latin Amerika gibi bölgeler ile olan ilişkilerini açıkça etkilemektedir. Çin küresel enerji kaynaklarına ulaşmanın yollarını

---

541 VESELY, M., a.g.e., s.48.

542 İHA 21 Ağustos 2006

543 EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak 2006, a.g.e.

544 TOICHI, Tsutomu., a.g.e., s.44-50.

ararken yükselen güç statüsü ABD'nin ve Batı'nın bir çok konuda amaçlarına ulaşmasını zorlaştırmaktadır.

Çin'in Orta Doğu'ya olan ilgisi ekonomik, politik, ve stratejik olarak son birkaç senede artmıştır. 1990'ların sonundan beri Çin'in bölgeye karşı olan politikasını üç büyük Çin petrol şirketinin bölgeye girme çabaları şekillendirmiştir.⁵⁴⁵

Japonya'nın petrol ithalatında %90'lara varan oranlarda Orta Doğu petrolüne bağımlı olması ve Çin, Hindistan gibi ülkelerin de Orta Doğuya gittikçe artan oranlarda bağımlı hale gelmesi⁵⁴⁶ Orta Doğu'nun önemini Japonya için daha da artırmaktadır. Orta Doğu'nun istikrarı tek başına yardım programlarından daha fazlasını içermektedir. Ayrıca Japonya'nın farklı bir şekilde katkıda bulunabileceği politik, diplomatik ve hatta güvenlik konularını da içermektedir.⁵⁴⁷ Japonya, Orta Doğu petrollerinin uzun dönemde kesintisiz akışının sağlanması için bölgede barış ve istikrara ihtiyaç duymaktadır. Japonya, Orta Doğu'daki istikrarı, hem içe hem dışa yönelik politik, ekonomik, stratejik boyutu olan bir "güvenlik" problemi olarak algılamaktadır. Nitekim Orta Doğu'da istikrarsızlığı doğuran olaylar, petrol akışının kesintiye uğramasına yol açarak Japon ekonomisine büyük zarar verebilir. Enerji darlığının yaşanması, ülkede ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve dolayısıyla istihdamın azalmasına yol açacağı gibi, Japonya'nın dünya ekonomisindeki gücüne de darbe vurabilir. Bu tehlikeyi engellemek için Japonya son dönemde uluslararası arenada siyasi etkinliğini artırmaya çalışmaktadır.⁵⁴⁸

Japon yetkililerin kararlarını verirken ilk göz önünde tuttıkları etmen Basra Körfezi değil ABD olmaktadır. Aynı zamanda Arap ülkelerini ve içteki

545 LEVERETT, Flynt ve BADER, Jeffrey, a.g.e., s.187.

546 TOICHI, Tsutomu, a.g.e., s.1

547 Alan DOWTY, a.g.e., s.74.

548 EKREM, Nuraniye Hidayet, Japonya'nın Orta Doğu Politikası ve Irak, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 02 Aralık 2005.

pasifist/anti-amerikan düşünceli toplulukları kızdırmaktan kaçınmak isteği üstü kapalı tutumlar yaratacaktır.⁵⁴⁹

Orta Doğu'daki barış ve dengenin sağlanması küresel düzenin sağlanmasında ve Japonya'nın enerji kaynaklarının garanti altına alınması ve güvenliği için hayati önemdedir.⁵⁵⁰

Irak'ın yeniden yapılandırılmasının Orta Doğu ve dünya barışı ve istikrarı için son derece önemli olduğunu düşünen Japonya, bu süreçte mali ve teknolojik işbirliği gerçekleştirmeye karar vermiştir. Japonya Öz Savunma Kuvvetleri temel olarak sadece Japonya'nın savunmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirebileceği ve Japonya dışına gitmeleri söz konusu olamayacağı için, Irak'ın yeniden yapılandırılması faaliyetlerine Japonya Öz Savunma Kuvvetleri'nin katılabilmesi için özel bir kanun çıkarılmıştır. Bunun üzerine bu yılın Ocak ayında Irak'a personel gönderilmeye başlanmıştır. Bu durumda, Irak'a gönderilen kişiler Japonya Öz Savunma Kuvvetleri personeli olmalarına karşın, gerçekte yeniden yapılandırma çalışmalarını gerçekleştirecek inşaat teknisyenleridir. Bu personelin güvenlik saklamaya yönelik silahlı faaliyetlerde bulunması kesinlikle söz konusu değildir ve ayrıca teröristlere yönelik saldırıda da bulunamazlar. Sadece kendilerine yönelik bir saldırı olduğunda, kendilerini korumak amacıyla bu saldırıya karşılık verebilirler. Resmen Japonya da Irak'a asker göndermiş olsa da, oradaki personelin yapmakta olduğu sadece içme suyu sağlamak, okulları ve yolları tamir etmek ve hastaneleri yeniden inşa etmekten ibarettir. Sıklıkla, "Japonya, Amerika'nın ardına takılıp, Irak'a işgal gücü gönderdi. Japonya'nın barışçı dış politikası nereye gitti?" şeklinde eleştiriler duymaktayım ama, gerçek durum tam olarak anlaşıldığında, temel ilkelerde bir değişiklik olmadığını görüleceğini düşünüyorum. Japonya Öz Savunma Kuvvetleri

---

549 BENJAMIN L. a.g.e., 2005

550 3 Şubat 2004'de Japan Cooperation Center for the Middle East tarafından ilki yapılan "Tokyo Conference on Japan's Cooperation for the Middle East" toplantısında alınan 3 karardan biridir.

Irak'ın Samawa bölgesine iyi uyum sağlamış ve yerel halkın takdirini kazanmıştır.⁵⁵¹

6.8. Japonya-Orta Asya

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında çökmesi dünyaya 15 yeni ülke kazandırdı. Bu ülkelerin 5'i Orta Asya'da bulunmakta ve büyük potansiyellerine karşın dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer almaktaydılar.⁵⁵²

Bağımsızlıklarını ilan eden Orta Asya Türk cumhuriyetleri sahip oldukları jeostratejik konum, zengin petrol, doğalgaz kaynakları ve hammadeleri ile çekim merkezi halini gelmiştir. Bu ülkeler arasında; özellikle Kazakistan başta olmak üzere, Türkmenistan ve Özbekistan, sahip oldukları petrol ve doğalgaz kaynaklarıyla, ABD, İngiltere, AB ülkeleri ve Çin, Japonya gibi güçlü Uzak Doğu ülkelerini kendilerine çekmeyi başarmışlardır. Bölgenin eski hakimi Ruslar da bu yarışta kıyasıya var olmaya çalışmaktadır⁵⁵³.

Petrol Orta Asya ve Hazar Bölgesinde 100 yıl önce keşfedilmiştir. Bölge Sovyetler Birliği'nin kontrolü altında iken petrolün ve doğal gazın bilinen rezervleri ve üretimi az olmuş, Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından bölge, keşfedilmemiş petrol ve doğal gaz yatakları nedeniyle ilgi çekmeye başlamıştır. Orta Asya için bu rezervler, Rusya'nın ekonomik izolasyonu altından kurtulabilmek için bir fırsat niteliğinde olmuştur.

Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan enerji rezervlerini petrol fakiri ülkelerin için bölgede yatırım yapmaları için bir teşvik olarak kullanmaya başlamıştır. Başka faktörler de olsa bölgedeki enerji rezervlerinin varlığı

---

551 ABE, Tomoyuki, 1 Ekim 2004.

552 STARR, S. Frederick, Central Asia in The Global Economy, Foreign Policy, Sayı. 144. Eylül-Ekim 2004, s.14.

553 KIRAÇ, Gürol, Orta Asya'da Petrol Mücadelesi, Cumhuriyet Strateji, 27 Eylül 2006, s.7.

büyük güçlerin bölgede bir mücadeleye girişmesinde en büyük etmen olmuştur.⁵⁵⁴

Kesin Rezervler	Petrol Rezervleri (milyar varil)	Toplam Dünya Petrol Rezervine Oranı (%)
Azerbaycan	7,0	0.6
Kazakistan	39,6	3,3
Türkmenistan	0,5	0,042
Özbekistan	0,6	0,05
Suudi Arabistan	262,7	22,1
İran	132,7	11,1
Irak	115,0	9,7
Rusya	72,3	6,1
Dünya	179,5	

Çizelge 6.6. Orta Asya ve Bazı Ülkelerin Petrol Rezervleri (2005)

Kaynak: Malcolm Dowling Ganeshan Wignaraja, Central Asia's Economy: Mapping Future Prospects to 2015, Haziran 2006, s.71.

Türk cumhuriyetlerine karşı gerçekleşen bu yoğun ilgi, bölgenin eski sahibi Moskova'yı hiç memnun etmemiştir. Rusya Federasyonu bölgedeki enerjinin kendi şirketlerinin etkinliği altında olmasına ve SSCB döneminde inşa edilen boru hatlarıyla kendi toprakları üzerinden taşınmasına yönelik politikalarını tüm gücüyle sürdürmeye çabalamaktadır. Ancak, 11 Eylül süreciyle AvrAsya'ya yerleşen ve 1990'lı yıllara nazaran bölgede çok daha aktif olan Washington, bölgedeki enerji kaynaklarına yönelik pastadan büyük bir pay almak hesabı içerisinde. Bu çerçevede, ABD bölgede alternatif boru hatları üzerine yoğun çalışmalar yapmakta ve Hazar enerjisinin dünya pazarlarına ulaştırmak adına Rusya güzergahına alternatif projeler

⁵⁵⁴ LEN, Christopher, Japan's Central Asian Diplomacy: Motivations, Implications and Prospects for the Region, The China And Eurasia Forum Quarterly, Volume 3, No. 3, Kasım 2005, s.128.

geliştirmektedir.⁵⁵⁵ Halen Kazakistan petrol ihracatının %70'ini Rusya üzerinden yapmaktadır.⁵⁵⁶

Kesin Rezervler	Gaz rezervleri (trilyon m³)	Toplam Dünya Gaz Rezervine Oranı (%)
Azerbaycan	1.4	0.8
Kazakistan	3.0	1.7
Türkmenistan	2.9	1.6
Özbekistan	1.9	1.0
İran	27.5	15.3
Suudi Arabistan	6.8	3.8
Katar	25.8	14.4
Rusya	48.0	26.7
ABD	5.3	2.9
Dünya	179,5	

Çizelge 6.7. Orta Asya Gaz Rezervleri (2004)

Kaynak: Malcolm Dowling Ganeshan Wignaraja, Central Asia's Economy: Mapping Future Prospects to 2015, Haziran 2006, s.72.

ABD, 1990'lı yıllarının başından bu yana Rusya'nın Hazar Havzası'nın Türk cumhuriyetlerinin elinde bulunan kısmındaki etkinliğini kırmak için çaba sarfetmiştir. Hatta o yıllarda ABD güdümlü ve Hamid Karzai, Zalmay Halilzad gibi günümüz kahramanlarının danışmanlıklarını yaptığı Unocal firmasıyla, Türkmenistan enerji kaynaklarının Afganistan üzerinden Pakistan'a taşınmasını amaçlayan Trans-Afgan boru hattı projesine başlangıç yapmıştır. Bu proje halen yürürlükte, ancak, Afganistan'daki güvenlik sebepleri açısından hayata geçirilememektedir.⁵⁵⁷

ABD'nin bölgede askeri varlığı devam ederken, Rusya ve Çin ABD askeri varlığını bölgeden uzak tutabilmek amacıyla, bölgedeki askeri

555 KIRAÇ, Gürol, 27 Eylül 2006, a.g.e., s.7.

556 MASUDA, Tatsuo, Energy Security Ties Between East Asia and Central Asia: Power Games or Partnership, Harriman Institute-Columbia University 1 Aralık 2006, s.1.

557 KIRAÇ, Gürol, 27 Eylül 2006, a.g.e., s.7.

varlıklarını kuvvetlendirmeye çalışmaktadırlar. Orta Asya'da daha fazla üs edinme düşüncelerinden ayrı olarak Rusya ve Çin ŞİÖ ve Ortak Güvenlik Anlaşması Organizasyonu Anlaşması sayesinde daha fazla ortak tatbikat ve eğitim planlayarak askeri yardımlarını devam ettirmektedirler.⁵⁵⁸

Çin ile Kazakistan arasında ilk görüşmeleri 1997'de başlayan, Kazakistan-Çin petrol boru hattının yapımına Eylül 2004'de başlanmış ve Aralık 2005'de 960 kilometrelik ilk bölümü tamamlanmıştır. Projenin tamamı 3000 kilometre olup 2011'de tamamlanması planlanmaktadır. Buna paralele olarak bir doğal gaz boru hattının yapımına ilişkin Ağustos 2005'de her iki taraf arasında bir anlaşma yapılmıştır.⁵⁵⁹ Çin tarafından Japonya'nın Orta Asya ülkeleri ile diyalog arayışları Çin ve Rusya'ya karşı bir meydan okumadır. Çin Japonya'nın Çin etkisi altında olan bölgeleri ihlal ettiğine inanmaktadır.⁵⁶⁰

Orta Asya 1990'ların sonlarında dünyanın en hızlı büyüyen bölgelerinden biri olarak ortaya çıkmış ve dikkate değer bir gelişim potansiyeli göstermiştir. Bu birbirine geçmiş ve denize çıkışı olmayan bir bölgedeki küçük ekonomiler için dikkate değerdir.

Uzun bir negatif büyüme periyodunun takiben bölgede son yıllarda ekonomide olumlu havalar esmeye başlamıştır. 2002 yılından başlayarak artan doğalgaz ve petrol üretimi artışı, pamuk ve buğday gibi tarım ürünlerinin fiyatlarının ve rekoltesinin artmasıyla ekonomik büyüme oranı %9,9 seviyelerine çıkmıştır. Önümüzdeki on yıl içinde de bu büyümenin en az %5 seviyesinde olacağı ön görülmektedir.⁵⁶¹

---

558 BLANK, Stephen, Beyond Afghanistan: The Future of American Bases in Central Asia, Central Asia- Caucasus Analyst, 26 Haziran 2006

559 DOWLING, Malcolm ve Ganeshan WIGNARAJA, Central Asia's Economy: Mapping Future Prospects to 2015, Haziran 2006, s.11-12.

560 LELYVELD, Michael, China-Japan Tensions in Central Asia, Radio Free Asia, 15 Ocak 2007.

561 DOWLING, Malcolm ve Ganeshan WIGNARAJA, a.g.e., s.11-12.

Japonya'nın Orta Asya'ya ilgisi ilk olarak 1880 yılında Japonya St. Petersburg konsolosluğunda çalışan Nishi Tokujiro isimli bir diplomatın Türkmenistan'da uzun bir gezi yapması ile başlamıştır. Tokujiro Japonya'ya döndükten sonra da Orta Asya ile ilgili çalışmalarına devam etmiş ve 1886 yılında bir kitap yayınlamıştır.⁵⁶²

Japonya ve Orta Asya arasındaki bir diğer bağlantı noktası da Kızıl Ordu'nun 1945 yılında Mançurya'ya girdikten sonra burada bulunan 60 bin Japon askerini esir alarak Orta Asya ülkelerine göndermiş olmasıdır. 1992'ye kadar Japonya'nın bölgeye ilgisi bu esaslar dahilinde olmuş, bu tarihten sonra Japonya'nın Orta Asya Stratejisinde değişimler gerçekleşmiştir.⁵⁶³ Japonya'nın Orta Asya'ya ilk yüksek seviyede yaklaşımı 1992 yılında Japon

	1992 1996	1997 2001	2002 2004	2002	2003	2004	2005
Petrol İhracatçıları							
Azerbaycan	-15.3	9.5	10.6	10.6	11.1	10.2	26.4
Kazakistan	-7.0	5.2	9.5	9.8	9.2	9.4	9.4
Türkmenistan	-9.3	10.2	21.3	19.8	23.0	21.0	10.0
Petrol İhraç Etmeyenler							
Kırgız Cumhuriyeti	-10.6	5.3	4.7	0.0	7.0	7.1	-0.6
Tacikistan	-15.2	5.9	10.1	9.5	10.2	10.6	6.7
Özbekistan	-3.4	4.4	5.2	4.0	4.1	7.7	7.0

Tablo 6.8. Yıllık Büyüme Değerleri

Kaynak: Malcolm Dowling Ganeshan Wignaraja, Central Asia's Economy: Mapping Future Prospects to 2015, Haziran 2006, s.19.

⁵⁶² HISAO, Komatsu, Central Asian Studies in Japan, Research and Information Center for Asian Studies, No. 13, Mart 2005.

⁵⁶³ LEN, Christopher, "The Growing Importance of Japan's Engagement in Central Asia", Power and Interest News Report, 17 Şubat 2006

Dış İşleri Bakanı Michio Watanabe'nin ziyareti ile olmuştur. Bu ziyaretin sonucunda Japon hükümeti Orta Asya ülkelerine bir finansal geliştirme yardım programı başlatmıştır. Daha sonra beş Orta Asya ülkesi geliştirmekte olan ülkeler kategorisine alınarak RKY kapsamına alınmıştır. Japon şirketleri petrol arama izinleri almak umuduyla bölgeye girmeye başlamış ve çeşitli boru hatları projeleri geliştirilmiştir. Japon hükümeti tarafından bölge ülkelerine çevreyi korumaya yönelik ve ekonomik olarak da çeşitli yardım programları geliştirilmiştir.⁵⁶⁴

1997'ye gelindiğinde Japonya'nın bölge yönetimleri iyi diplomatik ilişkileri olmasına rağmen ticari açıdan ilişkiler zayıf olduğu görülmektedir.⁵⁶⁵ Japonya'nın 1997'de başlayan "AvrAsya Stratejisi" ile birlikte o zamana kadar bölgeye olan ilgisinin nedenleri olan enerji stratejileri ve Kuril Adaları'nın yerini Orta Asya'da istikrarın sağlanması için Orta Asya ülkelerine yardım almıştır. Bunun nedeni Japonya'nın kendisini Orta Asya ülkeleri için bir model olarak görmeye başlaması olmuştur.⁵⁶⁶

Soğuk Savaşın sona ermesi, Japonya'nın Rusya ile yeni ilişkiler kurması için yeni fırsatlar yaratmıştır. Kuril Adaları ve Rusya'nın uzak doğusundaki geniş enerji kaynakları Japonya'nın Rusya ile ilgili temel ilgileri idi. Bununla beraber Japonya, Rusya'nın uzakdoğusundaki, enerji yatırımlarını tartışmalı adalarının iadesi koşuluna bağladı. Bu Japonya ve Rusya arasındaki buzlu ilişkilerin Japonya'nın ilgisinin artarak Orta Asya'ya kaymasına neden olmuştur.⁵⁶⁷

2002'de petrol fiyatının önemli ölçüde yükselişinin ardından Japonya'nın Orta Asya'ya olan ilgisi de artmıştır. Japonya, petrole ve Ortadoğu bölgesine olan bağımlılığını azaltmak, enerji kaynaklarını bu bölge ile çeşitlendirmek istemiştir. Bununla ilgili Japonya'nın '*southern route*' veya 'güney yolu' olarak

---

564 LEN, Christopher, 3 Kasım 2005, a.g.e., s.133.

565 Len, Christopher, 17 Şubat 2006, a.g.e.

566 LEN, Christopher, 3 Kasım 2005, a.g.e., s.132.

567 LEN, Christopher, Japan brings balance to Central Asia, Asia Times, 18 Şubat 2006.

adlandırılan bir planı bulunmaktadır; bu projede Orta Asya'dan başlayacak olan boru hatları Çin ve Rusya'ya girmeden Afganistan ve Pakistan aracılığıyla Hint Okyanusu'na doğru ilerleyecekti. Bu çerçevede enerji kaynakları bakımından fakir olan Japonya dünyadaki petrol fiyatının artışı karşısında enerji güvenliğini sağlamak amacıyla önemli ölçüde petrol ve gaz kaynaklarına sahip Orta Asya ülkeleri ile iktisadi ve diplomatik ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır.⁵⁶⁸

Japonya tarafından bölgeye verilen önem, Koalisyon Kuvvetlerinin Afganistan'da başlattığı harekatı takiben artmıştır. Bu konu ile ilgili olarak Özbekistan eski başbakanı Sadık Savayev, "Japonya'nın Orta Asya'daki varlığının Afganistan ile de ilgili olduğuna dikkatinizi çekmek isterim. Afganistan ekonomisindeki canlanma sürecinin Tokyo Süreci ile ilgili olması bir tesadüf değildir. Afganistan Orta Asya'nın birleştirici bir parçasıdır" demiştir.⁵⁶⁹

Bölge ülkeleri tek bir büyük güçle ittifak kurma yerine bir çok ülke ile esnek ilişkiler kurma çabasıdır. Orta Asya'da mücadele içinde bulunan bir çok ülke olmasına rağmen Japonya bölgeye en az ilgisi olan ülkeler arasındadır.

Tokyo'nun mevcut stratejisi, bölgede bir oyuncu yerine bir ortak gibi davranıp bölgedeki enerji rekabetinin dışında kalarak bölgenin istikrarına katkıda bulunmaktadır. Bu strateji, bölgenin geniş petrol ve gaz rezervi temel motivasyon haline gelmiş ülkeler ile farklılık göstermektedir. Bu tutum, bölge liderlerinin Japonya'nın bölgedeki varlığı ve özel bir rol oynaması karşısında rahat olmalarını sağlamaktadır.⁵⁷⁰ 2004 yılında, Japonya Dış İşleri bakanı Taro Abe Japonya'nın bölgenin bağımsız bir şekilde gelişmesinden yana

---

568 KIDIRALIYEVA, a.g.e.

569 RIZAYEV, Atabek, First Meeting of 'Central Asia + Japan' Initiative Held in Tashkent, Central Asia-Caucasus Analyst, 4 Mayıs 2005.

570 LEN, Christopher, 3 Kasım 2005, a.g.e., s.129.

olduğunu ve Orta Asya'nın diğer ülkeler tarafından yönlendirilmesine veya boyunduruğuna girmesine izin vermeyeceklerini açıklamıştır.⁵⁷¹

2006 yılı Mayıs ayında Ekonomi Bakanlığı tarafından yayınlanan yeni "Milli Enerji Stratejisi" raporunda, serbest ticaret anlaşmaları, nükleer enerjiyi destekleme, ve enerji şirketlerini güçlendirerek enerji kaynaklarını koruma gibi yollarla enerji kaynakları bakımından zengin ülkeler ile ilişkilerin kuvvetlendirilmesinin gerekliliğinin altı çizilmiştir.⁵⁷² Bu çerçevede enerji kaynakları bakımından fakir olan Japonya, dünyadaki petrol fiyatının artışı karşısında enerji güvenliğini sağlamak amacıyla önemli ölçüde petrol ve gaz kaynaklarına sahip Orta Asya ülkeleri ile iktisadi ve diplomatik ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır.⁵⁷³

Japonya özellikle Orta Asya konusunda Ağustos 2004 yılında kurulan "Orta Asya ve Japonya Diyalogu" (Central Asia Plus Japan Dialogue) girişimi çerçevesinde tüm bölge ile diyalog ve ortaklık kurma gayreti içine girmiştir.⁵⁷⁴ İlk toplantısını Kazakistan-Astana'da gerçekleştirilmiş, toplantıya Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan Dışişleri Bakanları katılmış, Türkmenistan toplantıya Kazakistan'daki Büyükelçisini gözlemci olarak göndermiştir. Toplantıda bölgesel işbirliğinin önemi, ekonomi, enerji alanlarındaki işbirliği konuları, terör ve uyuşturucuyla mücadele, ülkeler arasındaki yatırım ve ticaretin geliştirilmesi noktaları ele alınmıştır. Japonya, tüm bölge ülkeleriyle bir çalışma grubu oluşturarak işbirliği çalışmalarında bölgesel bir bütünlük arzuladığını göstermiştir.⁵⁷⁵

Mart 2005'de Orta Asya ülkeleri'nin katılımı ile "Orta Asya ve Japonya Diyalogu"nun ilk "Resmi Kıdemliler Toplantısı" Özbekistan'ın başkenti

---

571 HAMID, Shoeb, Merinews, 29 Ağustos 2006.

572 MASAKI, Hisane Japan's Foray into Central Asia, Japan Today, 19 Ağustos 2006.

573 KIDIRALIYEVA, a.g.e.

574 Diplomatic Bluebook 2006, s.95.

575 KIRAÇ, Gürol, Tokyo'nun Orta Asya Açılımı, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 19 Haziran 2006.

Taşkent'te yapılmış, toplantıda tüm taraflara tarafından gelecekteki işbirliği ile ilgili şu kararlar alınmıştır:

- Politik diyalog,
- Çeşitli alanlarda iş birliği (terörizm, uyuşturucu, mayın, fakirlik ile savaş, sağlık yardımı ve baskımı, çevre, su, enerji, ticaret ve yatırım, ulaşım),
- İş geliştirme,
- Entellektüel diyalog,
- Kültürel ve personel değişimi.⁵⁷⁶

Bu diyalog grubunun ikinci toplantısı ise 5 Haziran 2006'da Tokyo'da gerçekleştirilmiştir. Japonya Dışişleri Bakanı Taro Aso başkanlığında yapılan toplantıya Özbekistan, Kırgızistan, Tacikistan Dışişleri Bakanları katılırken Kazakistan toplantıya Dışişleri Bakan Yardımcısı Kairat Abdırahmanov'la iştirak etmiştir. Toplantıda ayrıca Afganistan Dışişleri Bakanı Rangin Dadfar Spanta da yer almıştır. Toplantıda öncelikle "Orta Asya ve Japonya" diyalogunun temel prensiplerinin "farklılıklara saygı" (kültür ve medeniyet), "rekabet ve koordinasyon" ve "açık işbirliği" olduğu belirtildi. Diyalog grubunun, ikincisi düzenlenen bu toplantısında değinilen en önemli nokta, söz konusu işbirliği çalışmalarının temel dinamiklerinin kamuoyuna açıklanmasıydı.⁵⁷⁷

Orta Asya ve Japonya Diyaloğu politik anlamlar da taşımaktadır. Bu Diyalog girişimi ile Japonya Orta Asya'ya girişini sağlamlaştırmıştır.⁵⁷⁸ ŞİÖ üyeleri ve Japonya'nın Orta Asya diyalog girişimi birbirini tamamlamakta ve

⁵⁷⁶ Diplomatic Bluebook 2006, s.100.

⁵⁷⁷ KIRAÇ, Gürol, 19 Haziran 2006.

⁵⁷⁸ STAR, S. Frederick A, a.g.e.

Japonya'nın ŞİÖ'ne karşı bir denge unsuru olmasını sağlayarak, Japonya'nın bölgede pozitif bir rol oynamasını sağlamaktadır. Fakat bu rol limitlidir ve ŞİÖ ile aynı ağırlığa sahip değildir.⁵⁷⁹ Öte yandan Japonya bölgede artan Çin ve Rusya etkisine karşın bölgede bir denge unsuru olma yolundadır.⁵⁸⁰

1993'de Japonya'nın Orta Asya ülkelerine belirlediği yatırım her ülkeye 100 milyon ABD doları idi ancak 1998'de bu miktar her ülkeye 300 milyon dolar olarak arttırılmıştı. Günümüze kadar olan Japonya yatırımlarına göz atarsak Orta Asya ülkeleri aşağıdaki miktarda Japon yatırımı almışlardır:

- Kazakistan – yaklaşık 690,000,000 ABD doları
- Özbekistan – 405,000,000
- Kırgızistan – 240,000,000
- Türkmenistan – 123,000,000

Böylece Japonya'nın bölgeye toplam yatırımı yaklaşık 1.5 milyar ABD dolarına kadar çıkmıştır. Ayrıca her sene başı Orta Asya ülkeleri için ayrı teknik destek programı geliştirilmektedir. Bu çerçevede örneğin 2006 senesine kadar sadece Kazakistan'a olan teknik destek miktarı yaklaşık 17 milyon ABD dolarını bulmuştur.⁵⁸¹

Japonya'nın %90 oranında olan Orta Doğu petrollerine bağımlılığını azaltmanın yolu Orta Asya ve Kafkaslar'dan geçmektedir. Japonya'nın Orta

---

579 GIRAGOSIAN, Richard The Strategic Central Asian Arena The China And Eurasia Forum Quarterly, Volume 4, No. 1, Şubat 2006, s. 149.

580 FOGARTY, Philippa, Energy Key to Japan's Central Asia Ties, BBC News, 28 Ağustos 2006.

581 KIDIRALIYEVA, a.g.e.

Asya'da ilgisini çeken tek kaynak hidrokarbonlar değildir. Kazakistan'da dünyanın ikinci büyük uranyum rezervleri bulunmaktadır.⁵⁸²

Koizumi'nin 28 Ağustos 2006'da ilk Japonya Başbakanı olarak bölgeye olan ziyareti, Japonya'nın enerji zengini ve stratejik olarak önemli bölgeye karşı olan ilgisinin devam ettiğinin bir göstergesidir. Bu ziyaret bazı analizciler tarafından belirtildiği gibi kişisel bir çaba değil, Orta Asya'da en istikrarlı ve efektif politikanın belirlenmesi çabalarının devamıdır. Bu ziyaret daha önceki tüm çabaları en üst seviyeye çıkarmış ve bölgesel ülkeler ile ilişkilerde bir hamle yapılmasını amaçlamıştır.⁵⁸³ Ziyarete iki ülke yetkilileri arasında enerji, eğitim, sağlık ve ekonomi gibi sektörlerde işbirliğini artırma konusunda görüşmeler yapılmış, ancak Japonya açısından ziyaretin en önemli gündem maddesi enerji kaynakları konusunda yapılacak işbirliği olmuştur. Japonya'nın enerji kaynaklarının yarısını ham petrol diğer yarısını da doğal gaz, atom enerjisi ve kömür oluşturmaktadır. Ham petrolün tamamını ithal etmekte, bu ithalatın da % 90'ına yakın bir oranını Orta Doğu'dan gerçekleştirmektedir. Japonya enerji kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla doğal gaz ve petrol açısından zengin olan Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemektedir, ancak bu noktada Japonya'nın alternatif enerji kaynaklarıyla kıyaslandığında çok daha işlevsel olduğunu düşündüğü atom santralleri için gerekli bölgedeki uranyum kaynaklarına olan ilgisi doğal gaz ve petrolün önüne geçmektedir. Nitekim görüşme sonrası Kerimov Japonya'ya uranyum üretimi konusunda işbirliği teklifinde bulunmuş ve tarafları sektörde ortak yatırım yapmaya çağırmıştır.⁵⁸⁴ Çin'de yayınlanan People Daily gazetesine göre Koizumi'nin bu ziyaretinin sebebi (Kazakistan ve Özbekistan) zengin uranyum kaynaklarıdır.⁵⁸⁵ Koizumi, sadece enerji kaynakları açısından Orta Doğu'ya bağımlı olan ve alternatif kaynakları

---

582 MASAKI, Hisane, a.g.e..

583 DADABAEV, Timur, JAPAN'S CENTRAL ASIAN DIPLOMACY AND ITS IMPLICATIONS, Central Asia-Caucasus Analyst, 6 Eylül 2006

584 DEMİRTEPE, Turgut, Japonya Üzerinden Özbekistan İle İş Tutmak, USAK Stratejik Araştırmalar Merkezi, 8 Eylül 2006.

585 LELYVELD, 15 Ocak 2007.

arayan bir ülkeyi değil, Özbekistan ile arayı düzeltme yollarını arayan ABD'yi de temsil etmiştir. ABD ile ilişkileri düzeltme konusunda Özbekistan'a öneri yapan Koizumi, Kazakistan ve Özbekistan ile uranyum konusunda işbirliği yolunu açarak, Kazakistan ve Özbekistan uranyumu üzerinde hakim olmaya çalışan Rusya'nın çabalarıyla da ters düşmüştür.

2030 yılına gelindiğinde uranyumun dünyanın temel yakıtı haline geleceği tahmin edilmektedir. Bundan yola çıkarak Rusya, Japonya ve Güney Kore gibi ülkeler Orta Asya'da uranyum üretimine girerek, gelecekteki nükleer yakıt ihtiyaçlarını sağlama almaya çalışmaktadır. Özellikle 2005-2006 dönemi Orta Asya uranyum üreticileri açısından verimli geçmiş, Kazakistan ve Özbekistan, uranyum kaynaklarının araştırılması, üretilmesi ve işlenmesi konusunda Güney Kore ve Japonya ile bir dizi anlaşma yaptırmıştır. 2006 yılında Kazakistan ve Japonya arasında imzalanan anlaşmaya göre iki ülke arasında kurulacak ortaklık şirketinin 22 yıl süreyle toplam olarak 18 bin ton uranyum üretmesi beklenmektedir.⁵⁸⁶

Uluslararası arenada etkisini artırmaya çalışan Japonya açısından Özbekistan ziyaretinde diğer bir beklenti, BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik için destek sağlamak olmuştur. Öte yandan Orta Asya liderleri devamlı ve tutarlı bir şekilde Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üyelik teşebbüsünü desteklediklerini açıklamakta ve Kore Yarımadası hakkında Japonya ile aynı görüşleri savunmaktadırlar.⁵⁸⁷ Japonya'nın bu girişimlerinin diğer bir nedeninin ise, ABD tarafından Tokyo yönetimine yapılan telkinler olduğu düşünülmektedir. Özbekistan'daki askeri üssünü kaybederek bölgede etkinlik kaybı yaşayan Washington yönetiminin, kendisine karşı hareketli bir birliktelik sergileyen Moskova-Pekin ikilisinin Orta Asya'ya müdahalelerini kısıtlayıcı girişimleri desteklemesi mümkün görünmektedir.⁵⁸⁸

---

586 SOMUNCUOĞLU, Anar, Asya Devlerinin Orta Asya İlgisi, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 16 Kasım 2006.

587 DADABAEV, Timur, a.g.e.

588 KIRAÇ, Gürol, 19 Haziran 2006.

Japonya'nın bölge ülkelerine olan ilgisi artarken Orta Asya ülkeleri liderleri arasında Japonya'ya karşı önemli beklentiler mevcuttur. Özellikle bölge liderleri, Japon hükümeti tarafından Japon şirketlerini ve ortaklıklarını bölgede daha fazla yatırım yapmaya özendirici tedbirler alınmasını istemektedir. Bu bakımdan tüm tarafların istekleri birbiri ile örtüşmektedir. Ayrıca "Orta Asya ve Japonya" yolu ile Japonya'nın bölgesel entegrasyonu güçlendirmesi ve bölgede genel bir pazar yaratması yönündeki umutlar da yüksektir.⁵⁸⁹

Japonya'nın bölgedeki bağlantılarına bölgede güçlü bir halk desteği ile refakat edilmektedir. Japonya bölgede, coğrafi uzaklığı, barışçıl dış politikası ve nispeten benzer kültürel yapısı ile tehdit yaratmayan bir ülke olarak algılanmaktadır.

Japonya Orta Asya ilişkilerinin, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından geçen 16 yılda çok az bir kısmı hayata geçse bile, parlak bir potansiyeli mevcuttur.⁵⁹⁰ Japan resmi görevlileri tarafından, bölge ile olan ilişkileri artırmak maksadıyla özellikle Kırgızistan ile, halklar arasında benzerlik olduğu dillendirilmektedir.⁵⁹¹

Japonya'nın Orta Asya'daki aktiviteleri hem Batı hem de Doğu değerler sistemi ile uzlaşan ince bir dış politikayı ortaya çıkarmaktadır. Orta Asya ülkelerinin gözünde Japonya uygulanabilir bir Asya modeli rolü ile gelmiş ve modernizasyon programları için uygun bir ortak olmuştur. Batı için ise Japonya Rusya ve Çin'in tersine Orta Asya'da liberal demokratik değerlerini sunmaktadır.⁵⁹² Japonya'nın Orta Asya'daki hareketleri ABD'nin ve Avrupa Birliği'nin çıkarları ile tam bir uyum içindedir.

---

589 LEN, Christopher., Kasım 2005,a.g.e., s.132.

590 DADABAEV, Timur, a.g.e.

591 LEN, Christopher, Kasım 2005, s.132.

592 LEN, Christopher, 17 Şubat 2006

Japonya'nın Orta Asya ile ilişkilerinde özel ilişkilere sahip olduğu bazı alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar eğitimde işbirliği, bölgenin ekonomik ve politik reformler bakımından gelişimidir.⁵⁹³ Japonya 2002 yılına kadar 2 milyar doları geçen yardımlarının yanında bölgeden 2600 kişiyi eğitmiş kabul etmiş ve bölgeye 110 uzman personel yollamıştır.⁵⁹⁴

Japonya için Orta Asya'da ikili ilişkilerin yanında Orta Asya ile tüm olarak ilişkilerin geliştirilmesi de politik hedeflerdendir.⁵⁹⁵ Fakat Japonya'nın Orta Asya'ya karşı belli bir stratejisi yoktur. Bu ekonomik nedenlerle de açıklanabilir. Japonya'nın ABD, Doğu ve Güney Asya ile olan ilişkileri ayrılmaz bir şekilde ekonomik çıkarlar ile bağlanmıştır. Orta Asya'da Japonya'nın ekonomik çıkarları sınırlı ve Japon politikalarına etki edecek düzeyde değildir.⁵⁹⁶ Japonya'nın Orta Asya'daki varlığının sınırlı olmasının bir sebebi de düşük yatırımlardır. Yatırımların düşük olmasının sebebi de ekonomik istikrarsızlıklardır. Pazarın küçük olması ve ortakların güvenilmez olması nedeniyle Japonya'nın direk dış yatırımları için bölge bir çekim merkezi haline gelmemiştir.⁵⁹⁷

Japon politikacıları ise çabalarının boşuna gideceği düşüncesi ile bölgeye demokrasi getirmede isteksiz davranmaktadırlar.⁵⁹⁸

Japonya-Moğolistan ilişkileri de 1990'dan sonra ivme kazanmaya başlamıştır. Moğolistan, dış politikasında Japonya ile ilişkilere öncelik ve önem vermektedir. Japonya ise, Moğolistan'ın demokratikleşmesi için siyasi açıdan ülkeye destek verirken, ekonomik ilişkiler daha çok Japonya'nın Moğolistan'a yardımı yoluyla gelişmektedir. Japonya, son on yıldır en fazla

---

593 BLANK, Stephen, a.g.e.

594 STAR, S. Frederick, a.g.e.

595 Diplomatic Bluebook 2006, s.105.

596 UYAMA, Tomohiko, a.g.e., s.165.

597 LEGVOLD, Robert, Great Power Stakes in Central Asia, Thinking Strategically, Mart 2003, s.24.

598 LEGVOLD, Robert, a.g.e., s.32.

yardımları Moğolistan'a yapmıştır. 1991–2004 yıllarında Japonya Moğolistan'a 1 milyar 300 milyon dolar kredi ve geri ödemesiz yardım sağlamıştır. Bu ziyaretler, ŞİÖ'nü bozguna uğratma çabası ve jeopolitik açıdan Japonya'nın yükselmekte olan Çin'i ve Rusya'yı dengeleme politikasının bir parçası olarak yorumlanmaktadır.

İki ülkenin bilimsel ve kültürel araştırmalardaki işbirliği öteden beri yoğun bir şekilde devam etmektedir. Ancak, tüm bunlara karşın, Japonya'da nüfusun fazlalığı ve Moğolistan'da kullanılmayan geniş arazilerin varlığı, Moğollar'da Japonya'nın ülkeye bakış açısı konusunda bazı sorular uyandırmakta ve temkinli davranılmasına yol açmaktadır. Çin ile Rusya arasında sıkışmış Moğolistan'a Japonya'nın gösterdiği bu yakın ilgi ve Japonya'nın Moğolistan üzerindeki amacı Çin tarafından da yakından takip edilmektedir.⁵⁹⁹

---

599 EKREM, Nuraniye Hidayet, Japonya ile Çin'in Moğolistan Mücadelesi, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 28 Ağustos 2006.

7. JAPONYA’NIN DEĞİŞEN MİLLİ GÜVENLİK STRATEJİSİ ve ASKERİ YAPISI

7.1. Güvenlik Algılamaları

Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra Japonya’nın güvenlik politikası sert bir şekilde değişmiştir. Körfez Savaşı, Japonya’yı duruşunda değişime zorlamış, uluslararası toplum Japonya’yı tüm ağırlığını koymadığı için suçlamıştır.⁶⁰⁰

Asya’da bir sonraki büyük silahlanma hamlesi başlamış durumdadır. Bölgenin ekonomik ve teknolojik gelişimi nedeniyle gelecek yüzyılın bir Pasifik yüzyılı olacağı yönündeki tezin askeri bir perde arkası bulunmaktadır. 1979 ile 1989 arasındaki on yılda Japonya ve altı gelişmekte olan ülke, Hindistan, Malezya, Singapur, Güney Kore, Tayvan ve Tayland’ın askeri harcamaları %62 oranında artış göstererek 31.7 milyar Dolardan 51.4 Dolara çıkmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti’nin askeri harcamaları 1990’dan 1992’ye kadar yüzde 17 artarak 12.4 milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Sadece konvansiyonel silahlar geliştirilip, üretilmemiş; Çin, Tayvan ve her iki Kore kimyasal silah ve roketleri de geliştirmiş, Kuzey Kore ise hem nükleer bomba hem de bu bombayı uzaktaki hedeflere kadar taşıyabilecek füzeler geliştirmiştir.⁶⁰¹

Japonya’nın genel stratejik politikası Kuzeydoğu Asya’da güvenlik çıkmazının yoğunluğunu azaltmaktır. Japonya, bu hedefe ulaşabilmek amacıyla, ABD ve onun askeri kapasitesi ile ittifakını sürdürmektedir. Bu ittifakın caydırıcılığının bir sonucu olarak, Japonya karşısındaki büyük ölçekli askeri kampanya göreceli olarak düşük kalmaktadır. Aynı zamanda Japonya’nın Asya komşuları kendilerini Japonya’nın askeri olarak güçlenmesi karşısında daha güvende hissetmektedir. İkinci olarak Japonya’nın askeri

600 YAKUSHIJI, Katsuyuki, a.g.e.

601 RODE, R., ABD-Japonya İlişkileri, a.g.e., s.53-63.

gücü, Kuzey Asya'daki güvenlik çıkmazının karşılıklı olarak yoğunlaşmaması için doğru büyüklükte olmalıdır. Aşırı büyük ve nükleer kapasiteye sahip ve en kötü durum senaryosuna göre yapılmış bir Japon askeri gücü, bölgede Japon ekonomisine muazzam bir ağırlık getirecek bir silahlanma yarışını tetikleyecektir. Diğer taraftan da çok küçük bir Japon askeri gücü Japonya'yı, ekonomik olarak güçlü ama komşu süpergüçleri –ABD dahil- kendisine müdehaleye davet eden bir ülke haline getirecektir.⁶⁰²

Japonya Soğuk Savaş sonrası milli güvenlik politikasını ve askeri doktrinlerini revize yoluyla güvenli bir çevreye adapte etmektedir.⁶⁰³

Japonya'nın 1945 sonrası ABD tarafından hazırlanan anayasasıyla birlikte, askeri aktivitesi asgari ölçüde tutulup kısıtlandırılmıştır.⁶⁰⁴ 1950'lerin başında Başbakan Yoshida Shigeu tarafından yönetilen Japon hükümeti, ABD'nin savunma politikasının yararlarını görmüş ve bu yönde adımlar atmıştır. Bu politika, Yoshida Doktrini olarak bilinmekte ve üç ana kural ile şekillendirilmiştir:

- Ekonomik ilerlemeye öncelik vermek,
- Yeniden silahlanmanın getireceği mali yükten kaçınmak,
- Amerikan Güvenlik garantisi karşılığında ABD'ye Japon adalarında üs kurmaya izin vermek.⁶⁰⁵

1970'lerin ortalarına kadar Japonya, savunma maksadıyla ABD'ye büyük ölçüde bağlı kalmıştır. Japonya milli menfaatlerini gözden geçirerek,

---

602 KAWASAKI, T., Postclassical Realism and Japanese Security Policy, *The Pacific Review*, 2001, s.221-240.

603 HUGHES, C.W., *Japan's National Security Policy and Capabilities*, s.67.

604 GÖKCORA, A., a.g.e., s.9.

605 SHERRILL, C.W., *The Need for a Japanese Nuclear Deterrent*, *Comparative Strategy*, 20, 2001, s.259-270.

1976 Milli Savunma Programı Başlıkları,⁶⁰⁶ (MSPB); ile son noktaya ulaşan güvenlik politikasını açık hale getirmek için insiyatifi ele almıştır. Bu, savaş sonrası Japonya'nın ilk askeri doktrini olmuştur.⁶⁰⁷ Daha önceki, ABD'ye bağımlı güvenlik politikaları ortadan kalkarak koruma ve kapsama süreci sona ermiştir.⁶⁰⁸ Tokyo'nun resmi ve açık ilk savunma politikası olan MSPB, Soğuk Savaş'ın genel caydırıcılığına odaklanmakla beraber, JÖSK'ü ABD politikalarından ayırmaya başlamıştır.⁶⁰⁹

Orijinal MSPB gerilim (detentee) periyodunda tasarlanmış ve ilk defa Japon savunmasının yapısını oluşturan prensipler ortaya konmuştur. MSPB'nda Japonya'ya karşı yapılacak bir saldırı durumunda ilk olarak saldırıyı püskürtebilecek, eğer saldıran kuvvet çok büyük ise ABD askeri yardımı gelene kadar dayanabilecek bir ordunun mevcudiyeti ön görülmüştür. Japonya'nın savunması için gerekli karşı koyma gücü "Standart Savunma Kuvveti Konsepti" olarak tanımlanmıştır.⁶¹⁰ Böylelikle Japonya'nın bölgenin dengesini bozmayacak kadar büyüklükte bir askeri güce sahip olması planlanmıştır.⁶¹¹

"Standart Savunma Kuvveti Konsepti", II. Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde JÖSK'nin kurulmasında etkisi olan "İstenen Savunma Kuvveti Konsepti"nden farklıdır." İstenen Savunma Kuvveti", bir denge kuvveti oluşturmak için kuvvet seviyelerinin Japonya'ya karşı kullanılabilir kuvvet seviyeleri ile eşit olmasını dikte etmektedir. "İstenen Savunma Kuvveti" konsepti MSPB ile iptal edilmiş olmasaydı, JÖSK'nin Sovyetler Birliği'nin bölgedeki gücüne ulaşmak için katı bir şekilde büyütülmesi gerekecekti.

---

606 National Defence Programme Outlines

607 MSBP'nın içeriği "askeri doktrin" ifadesinden anlaşılabilir kavramlardan daha sınırlı idi.

608 KAWASAKI, T., a.g.e., s.222.

609 KARNIOL Robert, a.g.e., s.27.

610 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.68.

611 ARAKI, Hiroshi, Japan's Visions for Future Security and Defense Capabilities, The Council on Security and Defense Capabilities Report, Ekim 2004, s.3.

MSPB ve Standart Savunma Kuvveti konseptinin gerilim zamanları dışında da Japon politika yapıcıları için önemli bir faydası olmuştur. Uluslararası ortamın gayet durgun ve gerilimden uzak olduğu durumlarda bile Japonya, JÖSK için gerekli iyileştirme ve geliştirmelere devam edebilmiştir. Standart Savunma Kuvveti Konsepti, aynı zamanda JÖSK'nin fazla büyümesini ve savunma harcamalarını kısıtlamıştır.

MSPB, 1976 yılında yayınlanmasının hemen sonra "İstenen Savunma Gücü" konseptini ret ederek "Standart Savunma Gücü" konseptini uygulamaya koymasından dolayı JÖSK tarafından eleştirilmiştir. JÖSK, MSPB'nda Soğuk Savaşın ikinci yarısında Sovyet etkisine karşı koyabilecek gücün olması gerektiğinden az hesaplandığını ifade etmiştir.⁶¹²

Statik Soğuk Savaş güvenlik çevresi 1976 MSPB'nin 20 yıl süre etkili kalmasını sağlamıştır.⁶¹³ 1980'lerden sonra Japonya daha geniş bir rolün kabülünün sinyalin vermeye başlamıştır. Bunlar Japonya'nın bin mil güneyindeki, denizaltı haberleşme kablolarını korumayı kabul etmesi, %1'lik savunma harcamaları duvarının yıkılması, 4 mayın tarama gemisinin Basra Körfezi'ne yollanması ve BM komutası altında JÖSK'nin Kamboçya ve Mozambik'de konuşlanması gibi faaliyetlerdir.⁶¹⁴

Japonya'nın Soğuk savaş sonrasında yeni güvenlik karmaşalarını ilk dile getirişi 1976 MSPB'nin 1995'te revize edilmesidir.⁶¹⁵ Yeni MSPB bakış açısını, Soğuk Savaş sonrası güvenlik çevresine göre değiştirmiş ve JÖSK üzerinde yoğunlaşarak operasyonel beceriler kazanmasını sağlamıştır. Japonya'nın eski savunma bakanı Shigeno Ishiba, "Soğuk Savaş sırasında bir denge vardı ve JÖSK varlık göstermeliydi" demiştir.⁶¹⁶

---

612 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.68.

613 KARNIOL Robert, a.g.e., s.28.

614 SHERRILL, C.W., a.g.e., s.265.

615 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.68.

616 KARNIOL Robert, a.g.e., s.28.

1995 teviz edilen MSPB, Japon Güvenlik Politikaları topluluğu tarafından Japonya'nın askeri yapısını 1990'ların değişken çevresi yerine çift kutuplu ortama göre düzenlediği için eleştirilmiştir.

Yeni MSPB'nda Japonya-ABD ittifakının güçlendirilmesinin ve ikili/çoklu diyalogların artırılmasının önemi ve BM BKO'na JÖSK'nin daha geniş katılımı üzerinde durulmuştur. MSPB'nda JÖSK'nin ortaya çıkacak düşük yoğunluklu çatışmalar ile uğraşabilmek için daha esnek olmasının ve bazı silahlarda indirim yapılmasının altının çizilmesine rağmen Soğuk Savaş sırasında ihtiyaç duyulan çok sayıdaki önleme uçakları, denizaltı harbi gemileri ve savaş tankları muhafaza edilmiştir.

MSPB ilk Kuzey Kore nükleer krizinden sonra Japonya-ABD ittifakını güçlendirmek ve çoklu güvenlik diyalogu ortamında Japonya'nın rolünü artırmak üzere yapılandırılmıştır. Yeni MSPB'de 31 kez Japonya-ABD güvenlik sisteminden bahsedilmiştir. Özet olarak revize edilmiş MSPB, değişen Japon Milli Güvenlik Doktrini'nin bir ifadesi olmuştur. Fakat ABD ile ikili ortaklığa çok bağımlıdır.⁶¹⁷

Yeni MSPB üç element üzerine oturtulmuş bir savunma pozisyonuna sahiptir:

- Japonya'nın savunulması,
- Doğal afetlere ve diğer ayırıcı durumlara müdahale,
- Daha dengeli bölgesel ve küresel güvenliğin sağlanması.

Son ikisi JÖSK için yeni görevlerdi ve onu deniz aşırı görevlere sevk etti.

---

617 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.70.

1995 yılında açıklanan MSPB altında sunulan politikalar silahlı kuvvetlerin birkaç yeni alana girmesi sonucunu doğurdu. 1996 yılında Rusya ve Kuzey Kore'ye savaş gemisi ile ziyaret yapıldı. Yine aynı yıl Savunma İstihbarat karargahı (Defence Intelligence Headquarters) kuruldu.

2001 yılında deniz kuvvetlerine ait gemiler Afganistan hareketine katılan koalisyon kuvvetlerini desteklemek için Hint Okyanusu'na indi. 2003 yılında da Japon askerleri Irak'da konuşlandı.

MSPB'nin revize edilmesi ile beraber Japon Savunma Ajansı (JSA)'nda (Japan Defence Agency) da revizyona gidildi. "Birleşik Karargah"ın sözcüsü General Hajima Massaki yeni MSPB'nin anahtar özelliğinin müşterek hareketler (özellikle ABD ile) olacağını belirtmiştir. Ayrıca Massaki, "Askeri perspektifte bakıldığında Japon-ABD (güvenlik) ittifakının öneminin artacağını söylemiştir.

Aralık 2004'de 1995 MSPB revize edildi. Yeni MSPB operasyonel kapasitelerin geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır.⁶¹⁸ Dökümanda balistik silahlar, nükleer silahlar, uluslararası terörizm, Kore Yarımadası'ndaki dengesizlik gibi tehditler belirtilmiş, yeni imkan ve kabiliyetlerin kazanılması ile ABD ile stratejik diyalogun devamına vurgu yapılmıştır.

Japonya Asya-Pasifik bölgesinde deniz güvenliğinin sağlanmasında büyük bir rol oynayabilir. DÖSK (Deniz Öz Savunma Kuvvetleri), Japonya'yı çevreleyen sularda karakol faaliyetleri icra etmeye başlamış ve 2001 yılında Kuzey Kore'ye ait, casusluk faaliyetleri yapan bir gemiyi batırmıştır.⁶¹⁹

Japonya NATO ile ilişkilere de büyük önem vermektedir; bu nedenle 1990'ların başından beri yılda iki kere düzenli olarak NATO-Japonya güvenlik konferansları yapılmaktadır. İki NATO Genel Sekreteri (1991'de Manfred Wörner ve 1999'da Javier Solana) Japonya'ya resmi ziyaretler yapmıştır.

618 KARNIOL Robert, a.g.e., s.27-28.

619 SZECHENYI, Nicholas, a.g.e., s.141.

Genel Sekreter Vekili'nin başkanlığındaki bir NATO ekibi ile Japon Dışışleri ve Savunma Bakanlıklarından üst düzeyli görevliler arasında bir dizi "üst düzeyli görüşmeler" yapılmıştır.⁶²⁰

Dünyada meydana gelen ve silah kullanılmasını gerektirmeyen, BKO, insani yardım ve kurtarma operasyonları gibi çeşitli olaylar, JÖSK'nin kara-hava-deniz unsurları arasındaki beraber hareket kabiliyeti, esnek kuvvet yapısı, JÖSK birimleri ve sivil otorite arasında bilgi paylaşımı gibi imkanlarını tekrar gözden geçirmesinde rol oynamaktadır.⁶²¹

Son yıllarda Kuzey Kore ile olan sorunların artması, anayasanın 9.maddesini tartışılır hale getirmiştir: Önce "insani yardım" ve "barış gücüne destek" başlıkları altında yurt dışına asker (Japonya'nın deyimi ile "kendini savunma gücü") göndererek bu maddeyi esneten Japon Hükümeti, Kore Krizi'nde ise açık açık denizaşırı vuruş kabiliyetini geliştirmeyi tartışmaya başlamıştır.⁶²²

7.2. Japonya'nın Artan Askeri Gücü

Japonya, savaş sonrası gerçekleştirdiği kalkınma ile dünyada ikinci büyük ekonomik güç olmayı başarmıştır. Realist uluslararası ilişkiler teorisyenlerine göre bu ekonomik gücün bir silahlanmaya yol açması ve Japonya'nın dünya politikasına ağırlığını koymasını gerekmesine rağmen, bu gerçekleşmemiş, Japonya dünya olaylarından nispeten kopuk, savunmasını nerede ise tamamen ABD'ye bırakan bir ülke olmayı tercih etmiştir. Bir ekonomik süper gücün, bölgesinde ve dünyada etkin olmaması normal karşılansa bile kendi savunmasını başka ülkelere bırakması uzmanlarca "anormal" olarak tanımlanmış, Japonya'ya da "anormal ülke" tanımının

620 BENNETT, Christopher, Etkili Ortaklıklar, NATO Dergisi, Sonbahar, 2003.

621 TAKAHASHI, Sugio, The Revolution in Military Affairs and Security of Japan, The National Institute for Defense Studies. s.7.

622 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, 11 Temmuz 2006.

yakıştırılmasına sebep olmuştur. Kuzey Kore'nin Japonya'yı kabuğundan çıkarması da "normalleşme" olarak tanımlanmıştır.

Bir ülkenin gerçekten bağımsız olabilmesi için kendi savunmasını kendisinin yapması gerektiğini düşünen Japonlar, Japonya'nın savunmasını kendisinin üstlenmiyor olmasından ve Japonya'nın ABD'nin etkisinde bir ülke olmasından rahatsız olmaktadır. Japonya'nın "normalleşme süreci" ise Japonya'nın komşularında endişeye sebep olmaktadır.⁶²³

Japonya, genel bütçedeki askeri harcamaların kısıtlı payına rağmen ekonomik gücünün nominal değeri itibarıyla dünyanın altıncı büyük askeri bütçesine sahiptir.⁶²⁴ Bu konuya Çinli uzmanlar da dikkati çekerek, Japonya'nın GSMH'sinin %1'i kadar bir kaynağı askeri harcamalar ve bu alandaki araştırma projelerine ayırmasının küçümsenmemesi gerektiğini ifade etmektedirler. %1 küçük bir oran olsa bile Japonya 2006 yılı içinde 46 milyar Dolarlık askeri harcamada bulunmuştur. Japonya milli gelirinin sadece %4'ünü askeri harcamalara ayırsa bile ekonomik dengeler açısından fazla sorun teşkil etmeyeceği, buna karşı bir süper güç haline gelebileceği ifade edilmektedir.⁶²⁵

Japonya Soğuk savaş sonrasında 1991-1995, 1996-2000, 2001-2005 ve 2005-2009 periyodlarını kapsayan 4 Orta Vadeli Savunma Programı (OVSP) hazırlamıştır.⁶²⁶ 2002 yılından itibaren kuvvetler arasındaki muhabere ve koordinasyon zafiyetlerini gidermek, lojistik sorunları çözmek

---

623 PEHLİVANTÜRK, Bahadır, ABD ve Çin'in Kuzey Kore Çıkmazı, 31 Ekim 2006

624 CIA Fact Book

625 KİBAROĞLU, M., Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu ve Japon Modeli, AvrAsya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt:5, Sayı:2, Yaz 1999, s.38. 2006 yılı değeri CIA Fact Book'tan alınmıştır.

626 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.79.

amacıyla bir çalışma başlatılmış, bu kapsamda kuvvet yapılarında değişiklikler yapılmıştır.⁶²⁷

Söz konusu askeri-politik strateji değişimleriyle birlikte, geleneksel ve bilinen Japon politikasının özünden ayrılmamakla birlikte belli başlı sapmalar ve yenilikler olmaktadır. Böylelikle, Kuzey Kore ve Çin'in askeri yapılanması potansiyel tehditler olarak görülmektedir. Japonya'nın 2005 yılında yürürlüğe koyduğu yeni MSPB askeri harcamalarda gelecek beş yıl içinde yüzde 3'ten daha fazla kısıntıya gidilmesini ve orduyu küçültmeyi (155.000 askere kadar düşürmeyi) hedeflerken, teröristlere ve füze tehditlerine karşı yoğunlaşmayı amaçlamakta, küresel barış gücü misyonlarında geniş yer alma eğiliminin sinyallerini taşımakta, olduğundan daha seri-esnek ve çok fonksiyonlu askeri güç yapılanmasını öngörmektedir. 2005 MSPB, Japonya'nın Irak'ta bulundurduğu gayri muharip ikmal ve destek birliklerinin bölgedeki görevinin bir yıl daha uzatılmasından tam bir gün sonra yayımlanmıştır.⁶²⁸

Orta Vadeli Savunma Programları sayesinde Kara Öz savunma Kuvvetleri (KÖSK) yüksek ateşgücüne sahip M-90 ana savaş tankı ,AH-1S ve anti-tank helikopteri UH-60JA genel maksat helikopteri ve geliştirilmiş Hawk, yerden-havaya güdümlü mermi imkan ve kabiliyetlerine kavuşmuştur. Mart 2002'de KÖSK, polisi istihbarat toplamada, şüpheli teröristleri takipte ve yakalamada destekleyecek, havadan operasyon düzenleme imkan ve kabiliyetine sahip, seçkin askerlerden oluşmuş 300 kişilik özel kuvvet gücü kurmuştur.

Personel, ekipman ve teçhizatlardaki azalma konvensiyonel saldırılara karşı savunmaya daha az önem verildiğini göstermektedir. Örneğin var olan 900 tank ve 900 top bataryası 600'er adete indirilmektedir. KÖSK'nin kuvvetler organizasyonu da değişmiş ve bünyesinde 4000 personelden oluşan hızlı bir reaksiyon kuvveti oluşturulmuştur.

---

627 ARIMA, Tatsuya, Japan's SDF Should Approach Jointness Differently than U.S. Forces, Defense Plans & Operations Department, ASO, JASDF.

628 GÖKCORA, A., a.g.e., s.9-10

DÖSK, Japonya'nın Balistik silah sistemi için bir başlangıç olan Kongo sınıfı destroyerlerinin sayısını 4'den 6'ya çıkarmayı planlamaktadır. Deniz kuvvetlerinin hedeflerinden birisi de üst güvertesinde helikopter taşıyabilen Osimu sınıfı üç adet büyük çıkarma gemisini envanterine kazandırmaktır. DÖSK bu gemilerin JÖSK'nin BM BKO ve uluslararası barışı destekleyecek diğer operasyonlara sevk edilebilmesi için gerekli olduğunu savunmaktadır.

Benzer bir şekilde DÖSK 4 adet yeni sınıf, her biri 4 adet helikopter taşıyabilen DDH sınıfı destroyerlerin inşasını planlamaktadır. DÖSK'ün bu gemileri envantere kazandırmayı istemesinin sebebinin deniz aşırı bölgelerde tabi afete maruz kalmış veya bir çatışmanın ortasında bulunan Japon vatandaşlarının tahliye edilmesi olarak açıklamaktadır.

DÖSK için anahtar, daha büyük bir esnekliğe sahip olmaktır. Filo Savunma Komutanlığı, Aralık 2004'de yayınlanan yeni konseptte göre daha önceki üç parçalı yapısından (Filo Refakat Kuvveti, Filo Hava Kuvveti ve Filo Denizaltı Kuvveti) Filo savunma komutanlığı ve 5 müşterek organizasyonlu komutanlık yapısına geçmiştir.

Halen helikopter taşıyabilen, denizaltı harbi imkanına sahip 13500 tonluk bir destroyer yapım aşamasında olup, ikincisinin yapılması olasılık dahilindedir.

İnşa edilmesi planlanan Osimu sınıfı çıkarma gemilerinin ve destroyerlerin planları incelendiğinde, bu girişimlerin Japonya'nın ileride yapabileceği bir uçak gemisi için prova niteliği taşıdığı şüphesi ortaya çıkmaktadır.

Hava Öz Savunma Kuvvetleri (HÖSK)'nin planları ise F-15 uçaklarının radarlarının ve uçuş kontrol sistemlerinin modernize edilmesi, ABD ile ortak üretilen F-2 savaş uçaklarının üretimine devam etmek ve C-1 kargo uçaklarını kendi üretecekleri C-X kargo uçakları ile değiştirmektir. 2005-2009 yılları arası için yapılan OVSP'ye bakıldığında HÖSK aynı zamanda yaşlanmış olan F-4 uçakları yerine F-35 Birleşik Saldırı Uçağını da

envanterine kazandırmak istemektedir. KÖSK Füze Savunma Sisteminin bir parçası olarak 24 Patriot balistik silah önleme bataryasının da modernizasyonunu tamamlamıştır. En önemlisi ise HÖSK uzun lobi faaliyetlerinden sonra 4 adet Boing 767 tanker uçağının temini için çalışmalara başlamıştır. HÖSK, tanker uçakların BM BKO ve diğer uluslararası barışı destekleme operasyonlarında uçakların daha etkili ve uzun bir şekilde havada kalması, kalkış iniş sayısının azaltılarak gürültü kirliliğinin azaltılması amacıyla ve inişin tehlikeli olduğu kötü hava şartlarında kullanılacağını açıklamıştır. Japonya'nın komşuları arasında bu konuda Japonya'nın bu imkan ve kabiliyetini Kuzey Kore balistik silahlarına karşı önleyici vuruş yapmak amacıyla kullanabileceği yönünde spekülasyonlar yapılmıştır.⁶²⁹ JÖSK aynı zamanda elinde bulunan C-130 kargo uçaklarını helikopter ikmal uçağına çevirmeyi planlamaktadır.

JÖSK'nden bir kaynak önemli bir konuyu açıklığa kavuşturulamadığını ifade etmiştir: Japonya İngiltere tipi mi yoksa Yeni Zelanda tipi mi bir hava kuvvetine sahip olmak istiyor? İngiltere Hava Kuvvetleri küçük olmakla beraber bir çok imkan ve kabiliyete sahiptir. Yeni Zelanda Hava Kuvvetleri ise çok büyük bir kuvvet olmayıp kapasitesi belli alanlarda yoğunlaşmıştır.

JÖSK, DÖSK'nin Aegis sistemi ile bağlantı kurabilmek için Link 16 ve uydu haberleşmesi kullanmaktadır. Konvensiyonel tehditlere karşı F-15 ve F-2 avcı uçakları özellikle havadan-havaya savaş kapasitelerinin artırılabilmesi için revize edilecek ve F-4 uçakları envanterden çıkarılarak FX uçakları kazandırılacaktır. Uluslararası görevler için ana odak noktası ise kargo taşıma kapasitesinin artırılmasıdır. Bu 26 ton taşıma kapasitesine sahip 8 CX kargo uçağının ve ilk KC-767 havadan ikmal uçağının envantere kazandırılmasını kapsamaktadır.⁶³⁰

Birçok yerli ve yabancı gözlemci JÖSK'nin havadan yakıt ikmali imkan ve kabiliyetini kazanmasını aynı anda "önleyici vuruş" içinde

629 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 87.

630 KARNIOL, Robert, a.g.e., s.28.

kullanılabilecek bir özellik olarak bakmaktadır. Japon hükümeti Kuzey Kore'nin balistik silah programına karşı askeri bir harekete girmeye istekli olduğunu ima etmiştir. 3 Mart 1999'da JSA yöneticisi General Hosci Norota sorulan bir soru üzerine Japonya'nın Kuzey Kore'nin füzelerine karşı anayasal sınırlamalara karşı gelmeden anti-füze saldırısında bulunabileceğini ifade etmiştir. Haziran 2003'de de o zamanki JSA yöneticisi general Shigeru Ishiba Japonya'nın Kuzey Kore'deki balistik füze üslerini vurmaya hakkı olduğunu ifade etmiştir. Norota ve Ishiba'nın sözleri Japon ve yabancı medya tarafından önleyici vuruşa izin veren ve Kuzey Kore'yi bir başka balistik silah testi yapmaması konusunda uyaran yeni bir hükümet duruşu olarak yorumlanmıştır.⁶³¹

Yeni MSPB'nin altında yatan iki temel prensip bulunmaktadır. Japon güvenlik politikasının ilk hedefi Japonya'ya yönelmiş herhangi bir tehditten kaçınma, eğer ulaşırsa hasarı en az da tutabilmek için tehditi geri püskürtmek. İkinci hedefi ise herhangi bir tehdidin, Japonya'ya ulaşmasını önlemek için dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmasını önlemektir.⁶³²

---

631 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 89.

632 KARNIOL, Robert, a.g.e., s.27-29..

Yıl	Yen (milyon)	ABD Doları (milyon)	GSMH'ya Göre Oranı (%)	Devlet Harcamalarındaki Oranı (%)
1975	1,327.3	4,484	0.84	6.23
1976	1,512.4	5,058	0.90	6.22
1977	1,690.6	6,100	0.88	5.93
1978	1,901.0	8,570	0.90	5.54
1979	2,094.5	10,080	0.90	5.43
1980	2,230.2	8,960	0.90	5.24
1981	2,400.0	11,50	0.91	5.24
1982	2,586.1	10,360	0.93	5.21
1983	2,754.2	11,617	0.98	5.47
1984	2,934.6	12,018	0.99	5.80
1985	3,137.1	14,189	1.00	5.98
1986	3,343.5	20,930	0.93	6.18
1987	3,517.4	25,420	1.00	6.50
1988	3,700.3	28,850	1.01	6.53
1989	3,919.8	30,090	1.01	6.49
1990	4,159.3	28,122	1.00	6.28
1991	4,386.0	32,890	0.95	6.23
1992	4,551.8	34,300	0.94	6.30
1993	4,640.6	39,710	0.94	6.41
1994	4,683.5	42,100	0.96	6.41
1995	4,723.6	53,800	0.96	6.65
1996	4,845.5	45,100	0.98	6.45
1997	4,941.4	42,900	0.96	6.39
1998	4,920.1	41,100	0.99	6.01
2000	4,921.8	45,600	0.99	5.79
2001	4,938.8	40,400	0.95	5.98
2002	4,939.5	39,500	1.00	6.08
2003	4,926.5	41,600	0.99	6.02
2004	4,876.4	45,151	0.97	5.94
2005	4,856,0	44,962	0.95	5.90

Çizelge 7.1. Japonya'nın 1975 ve 2004 yılları arasındaki savunma harcamaları.

Kaynak: HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities.

Silah Tipi (2003)	Sayı
Ana Savaş Tankı	1,030
Zırhlı Personel taşıyıcı	830
Sahra Topu	750
Geri Tepmesiz Toplar	3,190
Roket Rampaları	1,700
Havan	1,880
Uçak savar	110

Çizelge 7.2. Japon Öz Kara Savunma Kuvvetlerinin Silah Mevcudu (2003)

Kaynak : HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities,

Tip	Gemi Sayısı
DESTROYERLER	54
Destroyers	43
Refakat Destroyeri	9
DENİZALTI	16
MAYIN TARAMA GEMİLERİ	31
Okyonus Tipi Mayın Tarama Gemisi	3
Kıyı Mayın Tarama Gemisi	24
Ayın Tarama Tender	2
Mayın Tarama Kontrolörü	2
FÜZE KONUŞLU KARAKOL BOTU	7
AMFİBİ GEMİSİ	8
Büyük Çıkarma Gemisi	4
Orta Büyüklükte Çıkarma Gemisi	2
Küçük Çıkarma Gemisi	2
YARDIMCI VE DESTEK GEMİLERİ (destek, hizmet, kurtarma gemileri ve buzkırcılar)	26

Çizelge 7.3. Japon Öz Deniz Savunma Kuvvetlerinin Silah Mevcudu (2003)

Kaynak : HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities.

Kuvvet	Tip	Kullanım Amacı	Model	Mevcut
HÖSK	Sabit Kanat (uçak)	Savaş	F-15J/DJ	203
			F-4EJ	92
			F-1	25
			F-2A/B	40
		Keşif	RF-4E/EJ	27
		Erken uyarı	E-2C	13
		Erken Uyarı ve Kontrol	E-767	4
		Kargo	C-1	26
			C-130H	16
		Helikopter	Kargo	CH-47J
KÖSK	Sabit Kanat (uçak)	İrtibat ve Keşif	LR-1, LR-2	16
			Helikopter	Anti-tank
	Gözlem	OH-6D	162	
		OH-1	16	
	Kargo	V-107A	1	
		CH-47J/JA	49	
	Genel Maksat	UH-1H/J	157	
		UH-60JA	21	
DÖSK	Sabit Kanat (uçak)	Karakol/Denizaltı Harbi	P-3C	99
			Helikopter	Karakol/Denizaltı Harbi
	Kargo ve Mayın Tarama	SH-60J	91	
		MH-53E	10	

Çizelge 7.4. Japon Öz Savunma Kuvvetleri'ndeki hava unsurları (2003)
Kaynak : HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities,

KÖSK		1976 MSPB	1996 MSPB	2004 MSPP
	Toplam KÖSK Personeli	180,000	160,000	155,000
	Normal Personel		145,000	148,000
	Yedek Personel		15,000	7,000
	Ana Birlikler			
	Bölgede Konuşlu	12 tümen	8 tümen	8 tümen
		2 combined tugay	6 tugay	6 tugay
	Mobile operations	1 zırhlı tümen	1 zırhlı tümen	1 zırhlı tümen
		1 hava tümeni	1 hava tümeni	Hazır kuvvet
		1 helikopter tümeni	1 helikopter tümeni	Grup
Hava Savunma Birlikleri	8 uçaksavar grubu	8 uçaksavar grubu	8 uçaksavar grubu	
Ana Techizat				
Tank (yaklaşık)	1,200	900	600	
Top (yaklaşık)	1,000	900	600	
DÖSK	Ana Birlikler			
	Destroyer (mobil)	4 flotilla	4 flotilla	4 flotilla
	Destroyer (bölgesel)	10 tümen	7 tümen	5 tümen
	Denizaltı	6 flotilla	6 flotilla	4 flotilla
	Mayın Tarama	2 flotilla	1 flotilla	1 flotilla
	Karakol Uçağı	16 filo	13 filo	9 filo
	Ana Techizat			
	Destroyer	yaklaşık 60	yaklaşık 50	47
	Denizaltı	16	16	16
	Savaş Uçağı	yaklaşık 220	yaklaşık 170	yaklaşık 150
HÖSK	Major units			
	Hava Kontrol ve Uyarı Birimi	28 grup 1 filo	8 grup 21 filo 1 erken uyarı	8 grup 20 filo
	Önleme Uçağı	10 filo	9 filo	12 filo
	Destek	3 filo	3 filo	
	Havadan keşif	1 filo	1 filo	1 filo
	Hava taşıma	3 filo	3 filo	3 filo
	Hava savunma birimleri	6 grup	6 grup	6 grup
	Ana techizat			
	Savaş Uçağı	yaklaşık 400	yaklaşık 400	yaklaşık 350

Çizelge 7.5. Japonya'nın değişen Savunma Programlarına Göre Askeri Güç Değişimi

Kaynak: Christopher W. Hughes, Japanese Military Modernization: In Search of a "Normal" Security Role, Strategic Asia 2005–06: Military Modernization in an Era of Uncertainty, Washington DC, National Bureau of Asian Research Eylül 2005, s.119.

1976 yılında Japonya silah ve askeri teknoloji ihracatını yasaklamış, fakat bu yasak 1983 yılında yıldız savaşları programında ABD ile teknolojik

ortaklık ve F-2 uçaklarının geliştirilmesi sırasında delinmiştir. Japonya'nın ABD ile iki taraflı ve daha fazla bilgi akışını gerektiren Balistik Silah Savunma Sistemi'ne katılma kararı ve Japon savunma planlayıcılarının, teknoloji transferi üzerindeki yasağın kaldırılmasının sebebi, çok uluslu barış ve güvenlik hareketlerine katılmak için uluslararası kullanılabilen savunma ekipmanlarının imali amacıyla, ABD ve 3. bir ülke ile müşterek projelere girilmesinin gerekli olduğunun anlaşılmasıdır.

Bu arada ihracat yasağı yüzünden Japon savunma sanayii diğer ileri savunma sanayi üreticilerinin arkasında kalmıştır. Savaş sonraki dönemde Japonya silah teknolojisinde yerli üretim politikası ile sensörler ve parçaları üzerinde dünyada ileri teknoloji ile üretim yapan üreticiler arasında yer almıştır. JSA'ya bağlı Teknolojik Ar-Ge Enstitüsü, bazı teknolojilerin geliştirilmesinden sorumlu olsa da Japon savunma sanayi üretiminin en büyük kısmı Mitsubishi Heavy Industries, Kawasaki Heavy Industries, Ishikawajima-Harima Heavy Industries ve Fuji Heavy Industries gibi şirketlerce karşılanmaktadır. ABD şirketlerinin tersine bu şirketlerin savunma sanayi üretiminin toplam üretimlerindeki payları %10.5'den fazla değildir. Japon savunma sanayinin sadece Japonya için üretim yapmasından ve bu üretimin de sınırlı olmasından dolayı birim maliyetler yüksektir. Örnek olarak Japonya'nın ürettiği bir adet M-90 tankı 7-9 milyon ABD Dolarına mal olmaktadır. ABD ise M-1 tankını 2,2 milyon ABD Dolarına mal etmektedir. Bunun sonucunda Japonya dünyanın en pahalı tankını kullanmaktadır. Japonya'nın Balistik Silah Savunma Sistemi ve uydu programı iç üreticiler için rahatlama sağlamaktadır.⁶³³

Japonya artan askeri gücüne paralel olarak, 10 yıl gecikme ve tartışmalardan sonra Japon Savunma Ajansı'nı 9 Ocak 2007 itibarıyla Savunma Bakanlığı olarak değiştirmiştir. Yapılan bu yeni düzenlemeyle, savunma biriminin başında olan kişinin yetkileri artarak JÖSK'nin rolü artmıştır.⁶³⁴ Böylece bugüne kadar Kabine Ofisi tarafından yapılan bütçe

633 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 90-91.

634 HOGG, Chris, 09 Haziran 2006

müdahaleleri direk olarak yapılabilecek ve Japon ordusunun denizaşırı BKO'na katılımı kolaylaşacaktır.⁶³⁵

Yaşanılan bu değişimlere karşın Çin, bölgede kritik bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Çin hem meydana gelen değişimlerin nedenlerinden biri konumundadır, hem de bu değişimlerin sonucunda kendi değişimini hızlandırmakta ve bölgede ABD'ye karşı asimetrik bir avantaj kazanmaktadır.⁶³⁶

Japonya'nın Çin ve Kuzey Kore ile ilgili endişeleri Japonya'nın kendisini bölgesel ve küresel bir güç olarak görme isteğini yönlendirmektedir. Japonya, savaş sonrası anayasası ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğini elde edememesi nedeniyle; küresel çapta güce sahip olmamasına rağmen, ABD'nin sürekli olarak daha büyük bir güvenlik rolü üstlenme baskısı nedeniyle bölgesel ve küresel güvenlikte aktif bir rol üstlenmenin kanuni yollarını geliştirecektir.⁶³⁷

Japonya geleneksel olarak zayıf bir askeri güç olarak görülmektedir. JÖSK'nin sahip olduğu imkan ve kabiliyetlere bakıldığında, Japonya'nın Doğu Asya'daki en büyük güç olduğu ve görülmektedir. Japonya'nın savunma harcamaları GSMH'sinin %1'i ile sınırlandırılmış olmasına rağmen dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip olması onu dünyanın savunmaya en çok para harcayan ikinci ülkesi yapmaktadır.⁶³⁸ 2006 yılında Japonya'nın savunma harcamaları Türkiye'nin 4 katında fazladır.⁶³⁹ Böylelikle Japonya

---

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/06/060609_japan_armedforces.shtml

635 McCURRY, Justin, Japan Gives Defence Agency Full Ministerial Status, Guardian, 9 Ocak 2007

636 LEONG, Stephen, Implications of Those Transformations for Southeast Asia, JIIA Conference on US Military Transformation, Tokyo, Japonya, 24–25 Mayıs 2006. s.1.

637 LEONG, Stephen, a.g.e., s.4-5.

638 RITTER, Tripp, a.g.e., s.240-243.

639 Türkiye Askeri Bütçede 4'üncü, Vatan, 6 Mayıs 2007.

bölgesinde taktik üstünlüğe⁶⁴⁰ sahip olmuştur. Ayrıca Japonya, yüksek teknolojisi sayesinde uzayda da güç sahibi olabilme imkanına sahiptir.

	ABD	Japonya	Çin	Rusya	İngiltere	Fransa
Uçak Gemisi	14	–	–	1	–	1
Helikopter Gemisi	–	–	–	–	3	1
Nükleer Denizaltı	54	–	4	23	7	6
Dizel denizaltı	–	16	45	13	–	–
Kruvazör	27	–	–	5	–	–
Destroyer	48	45	22	16	11	12
Fırkateyn	30	9	43	43	20	20
Toplam	173	70	114	101	41	40

Çizelge 7.6. Japon Deniz Gücünün Karşılaştırılması.

Kaynak: The Regional Command of the Commons: Ritter, Tripp, Japan's Military Power The Korean Journal of Defense Analysis, Vol. XVII, No. 1, Bahar 2005, s.240-243.

Çizelge 6.6.'da Çin ve Rus donanmaları sayısal olarak Japon donanmasından büyük gözükse bile Rus donanması eski teknoloji ve bakımsızlık nedeniyle Japon donanmasından daha güçsüzdür. Eski Sovyet destroyerlerini satın alan Çin'in donanması ise gemilerinin, kısa güdümlü mermi menzilleri, zayıf denizaltı ve hava harbi kabiliyeti ile Japon donanmasının gerisinde kalmaktadır. Japonya dünyanın güç olarak üçüncü-dördüncü büyük hava gücüne sahiptir.⁶⁴¹ Japonya bu gücü ile Tayvan ile ilgili oluşabilecek bir sorunda, donanmasıyla Çin için çok önemli olan, özellikle Orta Doğu'dan petrol ithalini sağlayan deniz ulaştırmasını engelleme imkanı bulabilecektir.⁶⁴²

640 Taktik üstünlük; havada, karada ve denizde tam kapsamaya sahip olma, çatışmanın bölgesini ve büyüklüğünü belirleyebilme imkanına sahip olmaktır.

641 RITTER, Tripp, a.g.e., s.240-243.

642 KÜLEBİ, Ali, Enerjiye Açılıyla Büyüyen Ülke: Çin, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 8 Ocak 2007.

7.3. Japonya'nın Nükleer Silah Politikası

Japonya'nın "nükleer yolu" seçme olasılığı içeride ve uluslararası ortamda sürekli bir tartışma konusu olmuştur. Eğer Japonya bu yolu seçer ise kuşkusuz bu Soğuk Savaş sonrası güvenlik politikasında en dramatik dönüş noktası olacaktır. 1958 yılından beri Japonya anayasal olarak nükleer silahlara sahip olmayı yasaklamıştır.⁶⁴³

Japonya nükleer silah yıkımına uğramış tek ülke olarak "üç karşı nükleer prensip"i ilke haline getirmiştir. Bu prensipler:⁶⁴⁴

- Nükleer silahlara sahip olmama,
- Nükleer silahların imal edilmemesi ve
- Japon bölgesi içinde nükleer silahlara izin vermemedir.⁶⁴⁵

1967 yılında başbakan Sato, ortaya koyduğu bu prensiplerden dolayı Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür.

Üç karşı prensibe rağmen Japon politika yapıcıları nükleer seçeneğin uygulanabilirliği üzerinde çalışmaya devam etmişlerdir.⁶⁴⁶

Nükleer, biyolojik ve kimyasal silahların çok kutuplu bir şekilde dağılmış olması ve artık bu silahların terörizme destek veren ülkelerin de elinde olması Japonya'nın nükleer silaha sahip olunması için bir nedendir.

---

643 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 92

644 Japan's Role in the Maintenance of International Peace and Security, Japonya Dışişleri Bakanlığı, s.6

645 SHERRILL, C.W., a.g.e., s.260.

646 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 93.

Kuzey Kore'nin 1999'dan beri Japonya üzerinden uçabilecek balistik silahlar üretme kapasitesine sahip olması, Çin'in devam eden nükleer silah modernizasyonu Japonya'nın içinde bulunduğu bölgeyi tehlikeli bir yer haline getirmektedir. Bununla birlikte ABD'nin START (Strategic Arms Reduction Talks) anlaşmaları ile başlayan nükleer silahları azaltma kararı, ve yeni nükleer silahlar geliştirme ile mevcut nükleer silahların testi için kaynak ayırmaması gibi nedenlerden dolayı Japonya daha fazla ABD'nin güvenlik garantisine güvenemeyecektir.

Japonya uzaya uydu yollamak için çeşitli araçlar geliştirmiştir. Bu araçlar kolaylıkla nükleer başlık taşıyacak hale getirilebilmektedir. Bununla birlikte Japonya, elektrik enerjisi gereksinimini büyük ölçüde nükleer enerjiden karşılayan bir ülke olarak büyük miktarda plütonyum rezervine sahiptir. Nükleer silah üretmek için gerekli tecrübe ve ham maddeler de Japonya'da mevcuttur. Tüm bunların sonucunda Japonya kısa sürede ve göreceli olarak düşük maliyette nükleer silah üretecek kabiliyettedir.⁶⁴⁷

Nükleer silah yapmak için temel girdi olan plütonyum Japonya'nın elinde çok büyük miktarda bulunmaktadır. 1995 yılı itibari ile Japonya'nın elinde bulunan ayrıştırılmış plütonyum miktarı 16 bin kilogramdır. Teorik olarak Japonya iki bin adet nükleer silah yapacak kadar plütonyum stoğuna sahiptir. Japonya'nın seçtiği nükleere dayalı enerji politikası ve seçmiş olduğu reaktör tipi sebebiyle bu stok daha da artacaktır. Japon Atom Enerjisi Komisyonu'nun tespitlerine göre 2010 yılında Japonya'ya ait plütonyum stoklarının 85 bin kilograma ulaşması beklenmektedir.⁶⁴⁸

Son yıllarda Japonya'nın nükleer silah edinmeye ilgisi ile ilgili spekülasyonlar, nükleer silah yapımında da kullanılan plütonyum elementinin stoklanmasıdır. Japon politikacıların sözleri, Kuzey Kore nükleer programı ve

---

647 SHERRILL, C.W., a.g.e., s.264-265.

648 KİBAROĞLU, M., a.g.e., s.34.

Çin'in nükleer kapasitesini yükseltmesi, anti-nükleer duruşta bir değişim olarak algılanabilir.⁶⁴⁹

Nükleer silah yapımı için gerekli madde, tesis ve teknolojinin mevcut olması nükleer silah yapımı için yeterli değildir. Bunun için siyasi irade gereklidir. Japonya ise siyasi iradesini nükleer silahlara karşı tavır olarak ortaya koymuş görünmektedir ve bunu iki şekilde tescil ettiği ifade edilmektedir. Bir tanesi nükleer silahlar konusunda toplumun hemen her kesimince benimsenen "Üç Prensiptir". Fakat bu üç prensip kanun hükmünde değildir ve kanunlaşması girişimleri hükümetler tarafından "gereksiz" görülmektedir. Ayrıca, Japonya Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na (NPT) taraf ülke konumundadır ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının sıkı denetlemelerine tabidir.⁶⁵⁰

Parlamentoda bir komiteye hitaben konuşan Japonya Dışışleri Bakanı Taro Aso, "Nükleer silah geliştirebilecek teknolojiye sahibiz. Fakat bu, bizim hemen nükleer silah üreteceğimiz manasına gelmiyor" demiş ve Japonya'nın teknolojik olarak atom bombası geliştirebilecek imkana sahip olduğunu ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı denetiminde plütonyuma sahip olduğunu açıklamıştır.⁶⁵¹

Japonya'nın "günü geldiğinde" nükleer alandaki birikimlerini silah yapımına yönlendirmeyeceğine ilişkin uluslararası kamuoyunda tam olarak güven sağlayamamıştır. Bunun sebepleri şunlardır:

Japon Anayasası'nın 9. Maddesi bugüne kadar sanıldığıının aksine, ülke savunması söz konusu olduğu takdirde az sayıda nükleer silaha sahip olunmasına karşı açık ve net bir tavır ifade etmemektedir.

---

649 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 93.

650 KİBAROĞLU, a.g.e., s.35.

651 İHA 30.11.2006,

Japonya, siyasi irade oluştuğu takdirde, en fazla üç hafta içinde nükleer silah imal edebilecek her türlü imkan ve kabiliyete sahiptir. Bugün için var olmayan siyasi iradenin gelecekte oluşabileceği yönündeki iddiaların temel kaynağı olarak, Japonya'nın yakın çevresinde, özellikle Kuzey Kore'nin nükleer silah üretme çabalarının tespit edilmiş olması ve Japonya'yi vurabilecek menzile sahip balistik füze denemelerini başarı ile yapması gösterilmektedir. Japonya'nın ayrıca çok sayıda gelişmiş nükleer silaha sahip olan Rusya ve Çin ile tarihten gelen sorunları olduğu bilinmektedir. Bu sebeplerle, ABD'nin gelecekte Japonya'nın güvenliğini sağlamakta yetersiz yada isteksiz olması durumunda Japonya'nın kendi savunmasını sağlayacak önlemleri şimdiden almak isteyeceğine inanılmaktadır. Çinli yöneticiler ayrıca gelecek yüzyılda nükleer silahlar kadar etki ve caydırma gücü olabilecek ileri teknoloji ürünü "süper-konvansiyonel" silahların önemli rol oynayacağına ve bu alanda Japonya'nın rakipsiz olacağına inanmaktadırlar.⁶⁵²

Japonya'nın gelecekte nükleer silaha sahip bir süper güç olmasından endişelenenlerin haklı yanları olmasına rağmen, süper güç olabilmek için sadece nükleer silaha sahip olmak yeterli değildir. Süper güç olmak "güç yansıtmak" için gerekli imkan ve kabiliyetlere sahip olma ile doğru orantılıdır. Ancak, güç yansıtmak için gerekli askeri unsurlardan en önemlileri olan uçak gemileri, nükleer denizaltılar, nükleer silahlar ve kıtalararası balistik füzeler Japonya'nın silah envanterinde mevcut değildir. Çünkü, Japonya-ABD Güvenlik Anlaşması'nın temelinde Japonya'nın bu gibi silah envanterine hiçbir zaman sahip olmaması yatmaktadır. Aksine bir davranış ABD'nin sert tepkisine ve belkide anlaşmanın sona ermesine sebep olabilir. Bu sebeple görünür gelecekte Japonya'nın böyle bir risk alacağına inanılmamaktadır. Öte yandan, Japon ekonomisi her türlü güçlü yapılanmasına rağmen, 1998 küresel krizinden olumsuz etkilenmiştir. Bu da göstermektedir ki, Batı dünyası içindeki konumunu derinden sarsacak siyasi ve askeri girişimlerde bulunduğu takdirde, Japonya çok ciddi bir yıkım yaşayabilir.

---

652 KİBAROĞLU, M., a.g.e., s.36.

Japonya, kitle imha silahlarının yayılması sorunu karşısında en etkili mücadelenin yayılma karşıtı ülkelerin güçlerini birleştirmesi olduğunu görmektedir ve bu yönde çabalar içindedir. Yayılma karşıtı ülkelerin tek başın atacağı adımlar başarı getirmeyeceği gibi, spekülasyonlara açık bir durum yaratır. Bu yüzden Japonya'nın nükleer silah üretimi için yapacağı girişimler yayılma karşıtı rejimin çökmesine sebep olabilir. Rejimin güçlendirilebileceğinden umudu kesen Japonya gibi bilimsel ve teknolojik yönden çok gelişmiş Almanya, Kanada, İsviçre gibi ülkeler de benzer bir yol izlemeye karar verebilirler. Bunun sonu kaos olur. Dolayısıyla Japonya adeta dünyanın güvenlik sübabı durumundadır ve bu durumu muhafaza etmesi uluslararası barış ve istikrar bakımından son derece önemlidir.⁶⁵³ Fakat Dünyada atom bombası atılan tek ülke olan Japonya'da Başbakan Şinzo Abe'nin nükleer silah üretilmesinin tartışılmasını dahi men etmesine rağmen, nükleer silah sahibi olunmasına dair tartışmalar sürmektedir.⁶⁵⁴ Kuzey Kore'nin nükleer deneme gerçekleştirmesiyle, üst düzey Japon meclis üyelerinin nükleer silah geliştirme konusundaki tabunun müzakere edilmesi çağrısında bulunmuşlardır. Bu çağrının ardından Rusya dış İşleri Yardımcısı, Alexander Losyukov, "Eğer Japonya nükleer silah geliştirme yolunda liderlik ederse, bu uluslararası toplumun istikrarına büyük bir zarar verir. Böyle bir durum olursa bu silah yarışını tetikler. Japonya'nın çevresindeki ülkeler, özellikle de Rusya ve Çin, buna karşılık vermek zorunda kalır" demiştir.⁶⁵⁵

Japonya'nın teknolojik üstünlüğüne rağmen elinde bulunan plütonyumu nükleer başlıklarda kullanmayı istemesi halinde bu pahalıya mal olacak ve beraberinde bir çok zorluklar getirecektir. Japonya'nın nükleer testler konusundaki tecrübesi ve nükleer başlıkları hedef taşıyacak uzun menzilli uçak ve füzeleri bulunmamaktadır. Japonya'nın topraklarında konuşlandıracağı nükleer üsler kolaylıkla bir hedef haline gelebilir. Bunun için karadan uzun süre bağımsız hareket icra edebilecek, nükleer güç ile çalışan denizaltı platformlarına ihtiyaç duymaktadır ve bu teknolojiye de sahip

---

653 KİBAROĞLU, a.g.e., s.37.

654 İhlas Haber Ajansı, 30.11.2006

655 İhlas Haber Ajansı, 13 Ekim 2006

değildir. Bu zorluklar ancak uzun vadede aşılabilir engellerdir. Kendi geliştireceği nükleer silahlar da ABD'nin elinde bulunanların yerini alacak büyüklük ve kapasitede olmayacaktır.

Kuzey Kore'nin nükleer silaha sahip olmasına ve Çin'in nükleer silahlarını modernize etmesine karşın Japonya ABD'nin nükleer şemsiyesi altında bu devletlere karşı caydırıcılığını korumaktadır. Japon politika yapıcıları da Japonya'nın nükleer silahlara sahip olmasının bölgede nükleer bir silahlanma yarışını başlatacağının farkındadır. 1995 yılında JSA "Kitle İmha Silahlarının Yayılması Problemleri ile İlgili Bir Rapor" adı altında bir çalışma yürütmüş ve raporda, da ABD'nin genişletilmiş nükleer şemsiyesi altında Japonya'nın nükleer silah üretiminin inanılır bir güvenlik seçeneği olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kabine Baş Sekreteri Yasuo Fukuda'nun Diet'te yaptığı "anayasanın nükleer silahlar ile ilgili olan kısmının değiştirilmesi yönünde görüşler bulunmakta, Japon halkının acil bir durumda yada uluslararası ortamda meydana gelebilecek bir değişimde Japonya'nın nükleer silaha sahip olmasını isteyebilir" şeklindeki konuşması Japonya'da büyük yankı bulmuş ve Fukuda özür dilemek zorunda kalmıştır.⁶⁵⁶ Haziran 2002'de başbakan Koizumi Japonya'nın "karşı-nükleer politikasını" hiçbir zaman değiştirmeyeceğini ifade etmiştir.⁶⁵⁷ Fakat son zamanlarda Japonya'nın son zamanlarda nükleer başlık geliştirme olanaklarını incelemeye başladığı yönünde haberler basında yer almıştır.⁶⁵⁸

---

656 AKIYAMA, Nobumasa, Blabbing or Bluffing: Discourse Over the Nuclear Option in Japan, The Henry L. Stimson Center, 2000.

657 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, 94.

658 Anadolu Ajansı, 25 Kasım 2006.

7.4. Japonya'nın İstihbarat Örgütleri Ve Uydu Programı

Japonya'da Tokyo Büyükşehir Polis Dairesi Güvenlik Bürosu, Adalet Bakanlığı Kamu Güvenliği Soruşturma Ajansı gibi kuruluşlar iş dünyası, uluslararası radikal ve terörist gruplar hakkında istihbarat toplamaktadır. Ayrıca her kuvvet komutanlığının kendi bünyesinde istihbarat kolları mevcuttur.

1997 yılında JSA tarafından JÖSK istihbaratı ile beraber istihbarat toplamak amacıyla Japon Savunma İstihbarat karargahı kuruldu.

Bu örgütün başında bir asker bulunmakta ve JSA'da bir askerin kuruluştaki en yüksek mevkiye atanmasının bir ilk olmasından dolayı ayrı bir özellik taşımaktadır. Örgütte Asker ve sivil olmak üzere 1800 personel görev yapmakta ve örgüt 6 bölüme ayrılmaktadır.

- Genel
- Planlama
- Analiz
- Düşünsel
- Acil Müdahale
- Açık İstihbarat

Açık istihbarat bölümü 1300 çalışanı ile en büyük bölüm olup örgüte ABD Milli Güvenlik Ajansı karakteri vermektedir.

Japonya'nın istihbarat örgütleri Bakanlar Kurulu Sekreterya'sının ve kabine Bilgi Araştırma Ofisinin tam kontrolü altındadır. Bununla birlikte çeşitli istihbarat örgütlerinin koordinesi Japon güvenlik politikaları yapıcılarını için önemli bir problem halini almaktadır.

Japonya'nın bilgi paylaşımı çabalarına ek olarak, kendi casus uyduları yoluyla genel istihbarat kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Japonya'nın kendisine ait istihbarat uydularına sahip olma düşüncesi 1994 yılındaki Kuzey Kore'nin balistik silah testleri ile artmıştır.

JSA fırlatılan bir füzenin istihbarat bilgilerini AB uydularından, ABD Milli keşif ofisi ve Yakota/Japonya'daki ABD kuvvetleri karargahından link yolu ile alabilmekte idi. Taepo-dong-1 füzelerinin ortaya çıkması ile Japonya hava uyarı sistemi ve EP-3 erken uyarı sistemi ile donatılmış uçaklarını Japon denizinde konuşlandırdı. Böylece bir füzenin fırlatılması durumunda kendi radarları ile tespit edebilecek imkana kavuşmuş oldu.

Japonya 1998'den başlayarak keşif/istihbarat amaçlı 4 adet uyduyu yörüngeye yerleştirmeyi planlamıştır. Bu uydular çok amaçlı "istihbarat toplama uyduları olarak tanıtılmışlardır. Bu uyduların su yüzüne çıkmasının ana amaçlarından birisi de 1969 tarihli uzayın askeri amaçlarla kullanılmasını yasaklayan yasayı geçersiz kılmak idi. Japon hükümeti herhangi bir füze fırlatılmasını tespit edemeyen uyduların askeri araç ve yapıların konuş değişikliğini, füze fırlatmak için yapılan hazırlıkları tespit etmesini böylece Japonya'nın gelişen duruma askeri ve diplomatik olarak hazır olmasını ümit etmektedir. Nitekim Japonya bu uyduları Eylül 2004'de Kuzey Kore'nin füze fırlatımı için potansiyel hazırlıkları ve Nisan ayında da Çin ile olan Kuzey sınırında meydana gelen patlamayı tespit etmiştir. Japon uydu programı çeşitli zorluklar ile karşılaşmış ve bazı eleştirilere maruz kalmıştır. ABD programı gereksiz, pahalı (toplam maliyeti 20 milyar yen olarak tahmin edilmekte idi) olarak nitelenmiştir.. Bunun dışında uyduların sağladığı istihbaratın ABD'nin Japonya'ya verdiği uydu bilgilerinden teknik olarak daha az ayrıntılı olması da ABD tarafından eski teknoloji olarak nitelenmiş ve başından beri karşı çıkmıştır. ABD'nin eleştirilerinde kısmen doğruluk payı

bulunmaktadır. Çözünürlülüğü 1 metre olan Japon uydularının, ABD'nin çözünürlülüğü 15 cm olan uydularına yakın doğrulukta bilgi vermesi mümkün değildir. Japonya'nın uydu programı Mart 2003'de iki uyduyu başarı ile yörüngeye yerleştirmesinin ardından, aynı yıl Kasım ayında iki uyduyu daha yörüngeye taşıyan H-11 A roketinin fırlatılış esnasında infilak etmesiyle büyük bir darbe almıştır.⁶⁵⁹ Japonya uzay araştırmalarına yılda ortalama 5 milyar dolar kaynak ayırmaktadır.⁶⁶⁰

---

659 HUGHES, C.W., Japan's National Security Policy and Capabilities, s.87.

660 CAŞİN, Mesut Hakkı, a.g.e., s.111.

8. JAPONYA TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Japonya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin çok eskilere dayanan geleneksel dostluk ve samimiyet duyguları içinde devam etmekte olduğu bilinmektedir. Oysa yüz yıllık ortak tarihleri süresince aralarında küçük yada büyük herhangi bir sorun yaşanmamış olan bu iki ülkenin kültürel, ekonomik ve siyasi alanlarda ilişkileri geliştirmek konusunda çaba göstermiş ve ileriye yönelik adımlar atmış oldukları kabul edilse de, bu alanlardaki işbirliği ve dayanışmanın 10-15 yıl öncesine kadar istenilen düzeye getirilememiş olduğu da bir gerçektir.

Japonya, günümüze dek kurduğu siyasi ilişkiler içinde ABD ve Asya ülkelerine öncelik tanımış ve dünyanın geri kalanıyla arasına mesafe koymuştur. Öyle ki, bütün dünyayı derinden etkileyen Petrol Krizi döneminde bile, Japonların Ortadoğu'ya olan ilgisi aniden arttıysa da Türkiye onların nezdinde gözardı edilen bir ülke olmaktan bir türlü kurtulamamıştır.

1990'ların başına kadar, Japonya ve Türkiye birbirleriyle olan daha çok "soyut" diye tanımlayabileceğimiz ilişkilerini saygı, sevgi ve dostluğa dayalı bir şekilde sürdürmekteydiler. Süregelen ikili ilişkiler, tarihsel süreç içinde incelenirse, ancak 1970'li yıllardan sonra kendini gerçekleştirmiş, eğer deyim yerindeyse, somutlaştırmıştır. Başka bir deyişle; ancak o tarihten sonra Japonya'nın dış politikasında Türkiye'nin yeri ve önemi herkesçe kabul edilmeye başlanmıştır.

Japonya ile Türkiye arasındaki ilişkileri son yıllarda her alanda somut bir şekilde gelişmekte olmasına rağmen, Türkiye'de Japonya'yı tanıtan ve iki ülkenin ilişkilerini konu alan kitap ve araştırmalar çok azdır.⁶⁶¹

---

661 MATSUTANI, H., a.g.e., s.17-18.

8.1 Osmanlı İmparatorluğu Ve Japonya Arasındaki Siyasi İlişkiler

Politik ve diplomatik alanda Japon – Türk ilişkilerinin geçmişi yüzyıldan daha gerilere gitmemektedir. Ancak bundan önceki yıllarda, Japonların Türklerle dolaylı yollardan da olsa ilişkileri olduğuna dair belgeler ve kanıtlar bulunmaktadır.⁶⁶² Hatta aracılı bile olsa ticari ilişki içine bile girilmiştir. 17. yüzyıl bilim dünyasında, özgür düşüncenin önde gelen temsilcilerinden ünlü Türk bilgini Katip Çelebi Cihannüma adlı eserinde, uzaklarda denizaşırı bir ülkede yaşayan, Çapon veya Yapon diye bilinen bir milletten bahsetmektedir. Japonya’da ise aynı yüzyılın ortalarında yasağa rağmen, Japonya’ya sızan ve daha sonra yakalanan bir İtalyan din adamının anlattığı bilgilerle, bir Japon tarihçi tarafından yazılan kitapta “Osmanlı İmparatorluğu’nun dünyanın en güçlü devleti olduğu, bir günde 200 bin askeri seferi yapabilecek güce sahip olduğunu ve hiç bir Avrupa ülkesinin onu tek başına yenemeyeceği”nden bahsedilmektedir. Bu kitap Japonya’daki ilk Türk imajını yaratmıştır.⁶⁶³

Japonya, Batı Asya ülkeleri ile temasa geçmeye 8 nci yüzyıldan itibaren başlamış, Edo çağının sonuna kadar (1867) Türkler ile ilgili bilgileri Japonya’yı ziyaret eden Batılılar aracılığı ile almıştır.⁶⁶⁴

Türkler ve Japonlar binlerce yıllık tarihlerinde Batılı hayat tarzı ile ancak 19. yüzyılda tanışmış, kültürleri Roma-Yunan ve Yahudi-Hristiyan anlayışının dışında gelişmiş, buna rağmen çağdaş ve uygar olmayı başarmış iki toplumdur. Batıya uyma zorunlulukları, bu yüzyılın hakim güçlerinin, doğrudan emperyalizm veya nüfuz alanı sağlamaya yönelik ulusalcılık saldırılarına karşı koyma gereği sonucu ortaya çıkmıştır.

⁶⁶² MATSUTANI, H., a.g.e., s.57

⁶⁶³ APATAY, 1998, a.g.e., s.65.

⁶⁶⁴ NAGABA, Hiroshi., Japan and Turkey Historical Process for Diplomatic Relations, Tokyo, s.1.

Yüzyılın ortalarından itibaren, Türkiye; Tanzimat, Islahat ve Meşrutiyet reformlarıyla; Japonya ise Meiji modernizasyonu ile Batı kisvelerini giymeye başlamıştır. Japonya reformlarını dış saldırılardan korunmuş bir şekilde tamamlamıştır. Türkiye, bir taraftan Avrupa, Kuzey Karadeniz, Kafkaslar, Orta Doğu ve Afrika'daki topraklarında tecavüz, işgal ve isyanlarla savaşırken, diğer taraftan da çağdaşlaşmayı gerçekleştirmeye çabalamıştır. Bu gelişmeler devam ederken iki ulusun en büyük rakibi Rusya olmuş, bu tehdit Asya'nın iki ucundaki iki İmparatorluğun, birbirlerine yaklaşmalarına yol açmıştır. Bu ilk yaklaşma ve temasları, Büyük oyunda Rusya'nın asıl rakibi olan İngiltere de teşvik etmiştir. İlk temaslar Japonya tarafından başlatılmış, Çin ile mücadelesinde, Çin Türkeli ve Mançurya'daki Türkleri, daha sonraları Rus-Japon Savaşında Rusya'nın hakimiyetindeki Türkleri kullanmak isteyen Japonya, aynı zamanda halife olduğundan da buralarda etkili olan Türk Sultanına temsilciler göndermiştir⁶⁶⁵

Japonya'nın Osmanlı imparatorluğu ile yakınlaşmak istemesinin bir başka sebebi, "Avrupa Devletlerine tanıdığı kapitülasyonları anlaşma yolu ile kaldıramamış olması idi. Muhtemelen bu mesele kuvvet kullanımı ile halledilecek idi. Ancak sadece askeri gücün sorunları halletmekte yetersiz kalmasından dolayı Japonya yeni müttefikler bulmak istiyordu. Osmanlı İmparatorluğu içinse içinde bulunduğu durumda bir müttefik kazanmanın sayısız faydaları olabilirdi. Kuzeyinde kendisi için bir tehdit olan Rusya'yı Uzakdoğu'da tehdit edebilecek bir müttefik Osmanlı İmparatorluğu'nun mücadele gücünü artırabilme kabiliyetinde idi."⁶⁶⁶

Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya arasındaki ilişkiler II. Abdülhamit zamanında başlamıştır.

Japonya 1854 yılında başlattığı reform çalışmalarından sonra geri kalmış doğu toplumları için bir örnek teşkil etmeye başlamıştır. Osmanlı

665 ARIK, Umut Cumhuriyet ve Japonya, Asya/Pasifik, sayı 1, Ocak 2006.

666 MÜTERCİMLER, EROL, a.g.e., s.88.

İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu "Batılılaşma rüzgarları" içinde II. Abdülhamit'in yapılacak pek çok şeydeki kıstası Japonya olmuştur.⁶⁶⁷

1871 yılında ABD ve Avrupa ile imzalanmış eşitlik ilkesinden yoksun anlaşmaları kaldırmak maksadıyla bir heyet ilk olarak ABD'ye gitmiş, fakat heyetin önerileri dikkate alınmamıştır. Gelişen durum üzerine Japon hükümeti, diğer devletlerin de tavırlarının farklı olmayacağını değerlendirmiş ve heyete, Avrupa devletlerinin genel durumları, teşkilat ve kültür yapılarını inceleme talimatını vermiş ve bu kapsamda aynı yıl Japonya'nın resmi sıfatla olmasa da ilk temsilcisi olarak Fukuçi Geniçiro İstanbul'a gelmiştir. Bu ziyaret Türk-Japon ilişkilerinde başlangıç olarak kabul edilmektedir.⁶⁶⁸

İki, ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulması ise yine, önce Japon Hükümeti tarafından teklif edilmiştir. Bunun nedeni yukarıda sayılan nedenlere ilave olarak, Türkler'in gayri Hıristiyan olarak Batılı Devletlerle ilişki içinde olması ve Japonlar'ın bu beraberlikten öğrenecekleri şeyler olduğunu düşünmeleri idi. İlk diplomatik ilişkiler 1875 yılında Japonya'nın Londra büyük elçisi ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Londra büyükelçisi arasında başlamıştır.

İngiltere Yürüttüğü Japonya politikasına koşut olarak Osmanlı İmparatorluğu'na Japonya ile ilişkiler konusunda bazı tekliflerde bulunmuş, bu kapsamda Osmanlı Devleti'ni tehdit eden Rus tehlikesine karşın Almanya ve Japonya ile ittifak kurması önerilmiştir. 1878 yılında Eğitim gezisi kapsamında bir Japon savaş gemisinin (Seiki) Çanakkale Boğazından geçmesini⁶⁶⁹ ve gemi personeline iyi davranılması teklifi yine İngiltere'den gelmiştir.⁶⁷⁰ Kasım 1878'de Seiki isimli Japon eğitim gemisi İstanbul'u ziyaret ederek 12 gün kalmış, Binbaşı Ryosei Inoue II. Abdülhamit'i ziyaret etmiştir. Abdülhamit bu ziyaret sırasında Japonya'ya bir fırkateyn göndereceğini ifade

667 MÜTERCİMLER, a.g.e., s.82.

668 APATAY, 1998, a.g.e., s.67.

669 Rusya'nın güneydeki denizlere inmesini engellemek maksadıyla, 1841 Boğazlar Sözleşmesi ile İstanbul ve Çanakkale Boğazları savaş gemilerinin geçişine kapalı idi.

670 MÜTERCİMLER, a.g.e., s.84.

etmiştir.⁶⁷¹ Seiki'nin subaylarına nişanlar verilirken İngiliz Büyükelçisi de hazır bulunmuştur. Bu ziyaret; Osmanlı gazetelerinde az da olsa Japonya ve Japonlarla ilgili haberler yayımlanmasına ve Osmanlı toplumunun az da olsa Japonları tanımaya fırsat olmuştur.⁶⁷²

Japonya, Osmanlı İmparatorluğu ile siyasi ilişkileri geliştirmek amacı ile 5 Nisan 1880'de Dışişleri Bakanlığı görevlilerinden Yoshida Masahoru'yu İstanbul'a göndermiştir. Yoshida İstanbul'da iyi karşılanmış, II. Abdülhamit bu ziyaret sırasında Yoshida'daya Osmanlı-Japonya dostluk anlaşmasının hızla imzalanmasını isteyen bir yazı vermiştir.

Yoshida Osmanlı İmparatorluğu'nun durumunu dikkatle araştırdıktan sonra bir rapor hazırlayarak Rusya'daki Japon Orta Elçisi Yanagihara Yoshimitsu'ya vermiştir. Yanagihara bu rapora istinaden yazdığı raporu ve Şakir Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu hakkında cevaben yazdığı raporu Japonya Dışişleri Bakanlığına sunmuş ve bu raporunda Yanagihara, Osmanlı-Japon dostluk ve ticaret anlaşmasının kısa zamanda imzalanmasını istemiştir.⁶⁷³ Ancak ilerleyen zaman içinde Osmanlı İmparatorluğunun zafiyeti Çin ve Rusya'yı yenenen Japonya'da tereddütler yaratmış ve Osmanlı Dostluk Anlaşması bir türlü imzalanmamıştır.⁶⁷⁴ Japonya, kapitülasyonları kaldırmaya uğraşırken, Avrupa devletleri'ne kapitülasyonlar tanımış ve bunları kaldıramayacak durumda olan Osmanlı İmparatorluğu ile bir anlaşma imzalayarak kendi çabalarının boşuna gitmesinden çekinmiş⁶⁷⁵, Osmanlı tarafında da Abdülhamit, Batılı ülkelerden sonra bir başka ülkeye imtiyaz tanımak istememiş ve Rusya ile olan ilişkilerini

---

671 NAGABA, Hiroshi., a.g.e., s.3.

672 APATAY, 1998, a.g.e., s.68.

673 MÜTERCİMLER, a.g.e., s.84.

674 ARIK, Umut, a.g.e.

675 MÜTERCİMLER, a.g.e., s.87.

de göz önünde tutarak anlaşmanın imzalanmasında isteksiz davranmış ve anlaşma imzalanmamıştır.⁶⁷⁶

Daha sonra Japonya Osmanlı İmparatorluğu ile iyi ilişkiler içinde olmak için gayret sarf etmiş ve ilişkiler karşılıklı nişan ve hediye verme şeklinde devam etmiştir. 1887 yılında Prens Komatsu'nun İstanbul'u ziyaret etmesinin ardından gördüğü yakın ilgiye karşılık Japon Hükümetince Sultan'a Büyük Krizantem Nişanı'nın⁶⁷⁷ verileceği ve buna karşılık Osmanlı İmparatorluğu'ndan uygun nişanın verilip verilmeyeceği sorulmuş⁶⁷⁸ Osmanlı hükümeti de mütekabiliyet esasına uygun bir imtiyaz nişanının verilmesinin uygun olacağı görüşünü bildirmiş, Abdülhamit, Seiki'nin İstanbul ziyareti sırasında açıkladığı Japonya'ya gemi gönderme niyetini bu amaçla birleştirerek nişanı gemi ile göndermeye karar vermiş ve bu amaçla Ertuğrul Fırkateyni tefrik edilmiştir.⁶⁷⁹

Japonya'nın Çin'e karşı kazandığı başarı Türkiye'de hayranlık yaratmıştır. Mehmet Akif Japonları adeta müslüman sayan meşhur şiirini yazmış; Ziya Gökalp, Japonlar gibi milli haslet ve geleneklerimizi muhafaza ederken, modern teknik ve ilkeleri kabul edip, ilerlememizi, felsefi yaklaşımının önemli bir köşe taşı olarak önermiştir. Halide Edip oğluna Tsushima galibi Amiral Togo'nun adını koymuştur. Türkiye'de Japon sempatisi o derece hakim olmuştu ki, 1905 Rus-Japon Savaşında Boğazlardan silahlı Rus gemilerinin geçmesine izin verilmemiş ve Karadenizdeki Rus donanmasının savaşa katılması engellenmiştir.⁶⁸⁰

---

676 APATAY, 1998, a.g.e., s.68.

677 Krizantem Nişanı, 1876 yılında imparator tarafından ihdas olmuştur. Japon İmparatorluğu'nun en büyük nişanı olan Krizantem, sadece Rus Çarı II. Aleksander, Alman Prensi Bismark ve II. Abdülhamit'e verilmiştir. Sultan Abdülhamit'e verilen nişan, günümüzde Topkapı Müzesi Hazine Bölümü'nde sergilenmektedir.

678 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.85-88.

679 APATAY, 1998, a.g.e., s.70.

680 ARIK, Umut, a.g.e.

8.1.1. Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'ya Gidişi

Japonya'ya savaş gemisi gönderilmesi fikri aslında yeni değildi. II. Abdülhamit 1878 yılında İstanbul'u ziyaret eden Seiki gemisinin komutanı yarbay İnoue'ye Japonya'ya savaş gemisi göndermek istediğini söylemişti.⁶⁸¹

Ayrıca, II. Abdülhamit, Japonya ile ilişkilerde somut bir gelişme sağlamak maksadıyla, İmparator'un gönderdiği nişana Osmanlı Devleti'nin en büyük nişanı ile karşılık vermek istemiştir.⁶⁸²

Ancak, bu ziyaretin ikinci bir gündem maddesi daha vardır. Daha önceleri Rusya'ya karşı bir müttefik sayılabilecek İngiltere, birkaç yıl önce Mısır'ı işgal etmiş, Arapları da Osmanlıya karşı kışkırtmaya başlamıştır. Hilafeti Osmanlı'nın zorla Araplardan aldığını ve Müslüman dünyasının Osmanlı hilafetini kabul etmemesi gerektiğini öne sürmektedir. Garp cephesinde kaybetmesi kesin görünen Osmanlı için Abdülhamit'in kafasında bir çıkış planı vardır; Asya'da kök salan İngiliz İmparatorluğu'nun idaresi altındaki Müslüman toplumlarında bir nabız yoklamak, İslam dünyasının sadece Araplardan ibaret olmadığını, Asya'daki Müslümanların da İngiliz sömürgesindense, Osmanlı hilafetini benimseyebileceğini göstermek. Bu amaç için, Japonya'ya bir "iade-i ziyaret" heyeti göndermek çok iyi bir fikirdi. Japonya ile ilişkiler kuvvetlendirilirken, geminin yolda ikmal için uğrayacağı Müslüman limanlardaki atmosfer, İmparatorluğun geleceği için önemli bir gösterge olacaktı.⁶⁸³

Ancak, bunun pek fazla duyulmaması için başka bir ad altında yapılması gerekiyordu. Görünürdeki sebep de Deniz Harb Okulu öğrencilerinin, okulda teorik olarak gördükleri ve aldıkları bilgileri denizde uygulamalarıydı.⁶⁸⁴

681 MÜTERCİMLER, a.g.e. s.87.

682 ŞAYAN, Ulusan Şahin, Türk-Japon İlişkileri (1876-1908), Ankara, 2001, s.286-300.

683 ATAÖĞLU, Onur, Kent Haber, 28 Nisan 2004

684 ŞAYAN, Ulusan, a.g.e., s.286-300.

Ertuğrul Firkateyni 14 Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıkmış, çeşitli limanlara uğrayarak tam 11 ay sonra 7 Haziran 1890'da Japonya'nın Yokohama Limanı'na varmıştır. Rotası üzerinde uğradığı ülkelerin halkları ve Müslümanlar tarafından görkemli sevgi gösterileriyle karşılanmış,gemiyi kimi zaman binlerce kişiden oluşan gruplar ziyaret etmiştir.⁶⁸⁵

Ertuğrul Firkateyni Tokyo'ya geldiğinde Japon İmparatoru, Türk amiralini ve heyetini görkemli bir şekilde karşılamış, şehir halkı Türk amiralinin saray arabası ile imparatorun yanına gidişini müthiş bir sevgi gösterisi ile takip etmiş, heyet Japon İmparatoru ile görüştüktan sonra imparatoriçe tarafından kabul edilmiştir. 3 aylık Japonya ziyaretini tamamlayıp 16 Eylül 1890'da Yokohama limanından ayrılmıştır.⁶⁸⁶

Ancak, dönüş yolculuğunda, 16 Eylül 1890 tarihinde Japonya'nın Wakayama Eyaleti Kashinozaki Kasabası açıklarında meydana gelen deniz faciasında heyeti Japonya'ya getiren Ertuğrul Firkateyni batmış ve aralarında Tuğamiral Osman Paşa'nın da bulunduğu 581 denizci hayatını kaybetmiştir. Bu deniz kazasından kurtulan 69 denizciye Japon Hükümeti ve halkı tarafından gösterilen yakın ilgiye ilişkin bilgi Osmanlı İmparatorluğu'na kadar ulaşmış ve bu büyük facianın ardından Japonya ile Türkiye arasındaki tarihsel dostluk ilişkileri başlamıştır.⁶⁸⁷ Bu olay ,Japon kamuoyunu Türklere yaklaştırmıştır. Bu olaydan sonra Prens Aoki dostluk anlaşmasını müzakere için, Türkiye'yi ziyaret etmiş, Torajiro Yamada adlı gazeteci Ertuğrul kazazedelerini taşıyan Kongo ve Himei zırhlılarıyla Türkiye'ye gelerek, yerleşmiş ve adeta fahri bir Büyükelçi olarak Türk-Japon dostluğunu perçinlemeye çalışmıştır.⁶⁸⁸

---

685 MESTCİ, Nuray, Hürriyet, 07 Kasım 2005

686 ORHAN, Saim, Ertuğrul Firkateyni Gün Yüzüne Çıkıyor, Aksiyon,24 Mayıs 2004.

687 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği, http://www.tr.emb-japan.go.jp/T_02/01.htm

688 ARIK, Umut, a.g.e.

Olay sonrasında Japonya'da günlerce yas ilan edilmiş,yardım kampanyaları açılmış, İmparator'un eşi dahi kendi elleri ile yaralı askerlere giyecek dikmek için seferber olmuştur.⁶⁸⁹

Japon-Türk ilişkilerinde kişises çabalar da olmuştur. Bunlardab birisi Torajiro Yamada'dır. Torajiro Yamada, Türk- Japon ilişkilerinin temelini atan ve ilk adımlarını atan kişidir. Ertuğrul faciası Yamada'yı derinden etkilemiş ve Japon basınının da yardımıyla kazada hayatını kaybedenlerin ailelerine verilmek üzere 5000 yen (bugünkü karşılığı yaklaşık olarak 1 milyon \$) toplamış ve yardımı bizzat kendisi dağıtmak için 4 Nisan 1892'de İstanbul'a gelmiş ve Ertuğrul yardım Derneği'ne teslim etmiştir. Bundan bir kaç gün sonra Yamada abdülhamit tarafından kabul edilmiş ve kendisinden bir grup askeri öğrenciye Japonca öğretmesi istenmiştir. Yamada İstanbul'da bir mücevher mağazasına ortak olarak 1914 yılına kadar İstanbul'da kalmıştır. Yamada İstanbul'da bulunduğu süre içinde fahri konsolos gibi çalışmıştır. Yamada, Japonya'ya döndükten sonra Osaka'da Türk ticaret Birliği'nin kurulmasında aktif olarak rol almıştır. Yamada hayatının geri kalan kısmını Türk-japon ilişkilerinin geliştirilmeis için harcamıştır.⁶⁹⁰

8.1.2. Japon – Rus Savaşı'nın Türkiye'ye Etkileri

Japonya'nın bu savaşı kazanması Rusya'nın kendisi için bir tehdit olan Osmanlı için çok önemliydi. Savaşın sonucu Osmanlı halkı tarafından da merak ve heyecan ile beklenmiş, savaş Japonya'nın galibiyeti ile sona erince, Osmanlı aydınları, kimi kitap kimi makale olmak üzere Japonlar ile ilgili pek

---

689 ARMAĞAN, Mustafa, Sulatan Abdülhamit ve Samuraylar, Asya Pasifik, Temmuz-Ağustos-Eylül, s.16,-17.

690 NAGABA, Hiroshi, a.g.e.

çok değerlendirmeyi içine alan eserler kaleme almışlar⁶⁹¹ ve Japonya'ya karşı olan ilgi artmıştır.⁶⁹²

Tarihçilere göre, Japon-Rus savaşını Japonya'nın kazanmış olması o yıllarda gelişen İttihat ve Terakki hareketini motive etmiştir. Artık çökmekte olan feodal düzeniyle gericaliği temsil eden Rusya'nın doğudan parlayan yepyeni bir ülke tarafından alt edilmiş olması Osmanlı yenilikçilerine umut vermiş, onları yüreklendirmiştir.

Osmanlı Devleti için çok tehlikeli bir düşman haline gelen Rusların, Osmanlı Devleti'ni parçalamak yolunda bir takım planları olduğu biliniyordu. Bu nedenle Rusya'nın bu savaştan yenik çıkması Osmanlı İmparatorluğunun yararına olmuştur. Bu yenilgi, Rusların Osmanlı üzerindeki emellerinden uzak tutmuş ve onları zayıflatmıştır.

Fakat, bir başka görüşe göre Japonya'ya mağlup olan Rusya, dış politikasında ağırlığını Balkanlara vermiş⁶⁹³, cephe değiştirerek Asya ve Uzak Doğu'dan tekrar Avrupa ve Boğazlara dönmüştür. Eğer İngiltere, Japonya'yı desteklememiş olsa idi Japonya, Rusya ile bir savaşı göze alamazdı. Japonya yenilgisinin hemen arkasından Rusya, İngiltere ile olan anlaşmazlıklarını sona erdirmek üzere 1907'de İngiltere ile bir anlaşma yapıp Üçlü İtilaf'ın üçüncü halkasını meydana getirmiştir. Bu gelişme, Rusya'nın Boğazlar üzerindeki emellerinin gerçekleşmesini kolaylaştırmıştır. Bu nedenle, 1907'den sonra Rusya'nın ağırlığı Osmanlı Devleti üzerine çökmüştür. Bu durum, bazı Türk bilim adamlarının, Japon-Rus savaşının sonucunun "Osmanlı Devleti'nin aleyhine bir durum ortaya çıkardığının düşünmesine sebep olmuştur.⁶⁹⁴

691 SÜREYYA, Semizade, Büyük Japonya, İstanbul, Nisan 2001, Arka kapak.

692 NAGABA, Hiroshi., a.g.e.

693 EYİCİL, Ahmet, Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 59, Cilt: XX, Temmuz 2004,

694 MATSUTANI, H., a.g.e., s.61.

8.1.3. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Yılları

Japonya, savaşa İngilizlerin yanında girmiştir. Ancak, Japonya, Churchill'in ısrarına rağmen Çanakkale'ye gemi ve asker göndermemiştir. Mustafa Kemal ve Çanakkale Zaferi Japon basınında övgüyle yer almıştır. Sevres Anlaşmasını Japon Temsil Heyetinin Başkanı Prens Saionji değil, yardımcısı Büyükelçi Matsui imzalamıştır. Buna karşılık İstanbul'un işgaline Japonlar Nishin Amiral Gemisi ve beş destroyer ile katılmıştır. 1921'de Boğazlar Komisyonuna Sadazuchi Ushida adlı bir temsilci göndermişlerdir. Bu sırada Milli Mücadele Anadolu'da bütün şiddetiyle devam etmektedir. Japonya'nın Çanakkale'den tanıdığı Mustafa Kemal'in yönetimindeki bu müthiş savaş ve Ankara Hükümetinin askeri ve diplomatik başarıları Japon kamuoyunda sempatiyle karşılanmıştır. National Review Dergisinin Başyazarı Hashimoto, Mustafa Kemal'e gönderdiği açık mektupta, "70 milyonluk Japon ulusunun, Türk ulusal savaşına duyduğu sempati sonsuzdur. Türk ulusu her türlü destek, sevgi ve saygıya layıktır." demekte ve ulusumuza bütün Doğu uluslarının saygısını iletmektedir. Türkiye'nin Milli Mücadeleden başarı ile çıkması ardından gelen 11 Ekim 1922 Mudanya mütarekesinin imzasını ve 21 Kasım'da Lausanne Barış Konferansının açılmasını takip etmiştir. Türkiye artık mağlup değil, galip devlettir ve diğer İtilaf Devletleri yanında Japonya ile de eşit olarak masaya oturmaktadır. Konferans sırasında İsmet Paşa'nın karşısında Japon tarafından Baron Hayashi ve Büyükelçi Ochiai katılmış ve konferans süresince ılımlı ve Türk Heyetinin görüşlerine açıkça karşı çıkmayan bir tutum içinde olmuşlardır. Ancak, hukuki ve ticari ayrıcalıklar gibi konularda, özel görüşmeler sırasında Hayashi'nin, İsmet Paşa'ya daha tavizkar davranması telkininde bulunduğu bilinmektedir. Aynı şekilde, 31 Ocak 1923 tarihinde İtilaf Devletleri sundukları ortak barış antlaşması tasarısının aynen imzası için Türklere ağır baskılar yaparken, daha yumuşak sözlerle olmakla beraber, Hayashi de onların safında yer almıştır. 3 Şubat 1923'te İsmet Paşa'nın önerileri reddedilince görüşmeler kesilmiş ve yeni tekliflerle 23 Nisan 1923'te tekrar başladığında, Japonya Roma Büyükelçisi Ochiai tarafından temsil edilmiştir. Açık kapı

---

ticaretinde ısrarlı olan Japonya, Türkiye ile ikili ilişkilerini özel ikili anlaşmalarla devam ettirmeyi tercih etmiştir. 24 Temmuz 1923'te Lausanne Anlaşmasını bu anlayışla imzalamıştır. İsmet Paşa ile Ochiai arasında bir de ırkçılığı reddeden mektup değişimi yapılmıştır.⁶⁹⁵

8.2. Türkiye Japonya İlişkileri

8.2.1 Atatürk, Genç Cumhuriyet ve Japonya

Japonya, 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Türkiye Cumhuriyeti'ni 6 Ağustos 1924 tarihinde tanımış ve Japonya'nın Türkiye Büyükelçiliği 1925 yılı Mart ayında İstanbul'da açılmıştır. Aynı yılın Temmuz ayında ise Türkiye Cumhuriyeti Japonya Büyükelçiliği Tokyo'da açılmıştır.⁶⁹⁶ Japon Hükümeti genç Türkiye'ye verdiği önemi Ortadoğuda'ki ilk Büyükelçiliğini İstanbul'da açarak açık bir şekilde ortaya koymuştur.⁶⁹⁷

29 Ekim 1923'te Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra dostluk ilişkilerinin geliştirilmesi için çabalar her iki ülkede de hızlandırılmış, 15 Haziran 1925'te Japonya'da Showa İmparatoru Hirohito'nun ortanca kardeşi Prens Nobuhito Takamatsu'nun başkanlığında, Nippon-Toroko Kyokai / Türk-Japon Dostluk Kurumu tesis edilmiş, kısa zaman sonra Japonya'ya gelmesi beklenen Türk Elçisine de kurumun fahri başkanlığı verilmiştir. Osaka'da bir Türk-Japon Ticaret Derneği teşkil edilmiştir.

1929'da Büyükelçi Cevad Ezine'nin Japonya'ya tayiniyle Tokyo'daki diplomatik misyonumuz Büyükelçilik düzeyine çıkarılmıştır.

4 Haziran 1929'da İmparator Hirohito'nun, Ooshima'da Prens Tokugawa tarafından dikilmiş Ertuğrul Anıtını ziyaretiyle diplomatik ilişkiler

---

695 ARIK, Umut, a.g.e..

696 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

697 MATSUTANI, H., a.g.e., s.57.

taçlanmıştır. Hirohito, bu ziyarette yaptığı konuşmada Atatürk liderliğindeki Türk ulusunun kahramanlığını övmüştür.⁶⁹⁸

1930 yılında, Japonya ile Türkiye arasında imzalanan ilk anlaşma olan, Ticaret ve Denizcilik Anlaşması imzalanmıştır.⁶⁹⁹

Bu kurumsal gelişmeler sürerken iki ülkenin kamuoyları da birbirlerine giderek yaklaşmıştır. Japonlar Ertuğrul ve Çanakkale ile, Milli Mücadele ve Mustafa Kemal`den başka, Jön Türkler ve Rusya ve Mançurya Türklerini de tanımaktadır. Rusya`dan ve Türkiye`den, Abdürreşid İbrahim ve Ayaz İshaki gibi Türk aydınları, 19. yüzyılın sonunda Japonya`ya göç etmişler ve beraberlerinde önemli bir de cemaat getirmişlerdir. Rus-Japon Savaşında Japonya`yı tutmuş olan Kazan, Ural, İtil, Yayık, Siber ve Mançurya yörelerinin Türkleri, özellikle siyasi ve askeri çevrelerle sıkı bağlar kurmuşlar ve Japonya ile Atatürk Türkiye`si arasındaki bağları güçlendirmişlerdir. Abdürreşid İbrahim ile Başbakan Kont Okuma`nın, Ayaz İshaki ile Japon Genelkurmayı Rus İstihbaratı Başkanı Hashimoto Kingoro`nun, Kurban Ali ile Mitsuo Toyama`nın yakın dostlukları olmuştur. Türkiye`de Japon Büyükelçiliğinde Askeri Ataşe olarak da görev yapmış olan Hashimoto, Atatürk`e olan yakınlığını ve hayranlığını Japonya`ya döndükten sonra da devam ettirmiş, ülkesinde Atatürk devrimlerine benzeyen reformlar yapılmasını öneren Sakura-Kai (Kiraz Çiçeği) cemiyetini kurmuş , daha sonra ise adını Atatürk`ten esinlenen Akkurt cemiyetinde önemli roller oynamıştır. Türkiye`nin prestijinin Atatürk sayesinde çok yükseldiği bu dönemde, 13 Ocak 1931`de, 1925`ten beri Türk-Japon Dostluk Kurumu Nitto Kyokai`nin destekçisi olan Prens Takamatsu İstanbul`a gelmiş ve aynı gün otomobille Ankara`ya geçerek, şehrin başkentliğini fiilen tanıyan ilk yabancı resmi kişi olmuştur. Önce Çankaya`da Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Bey`in öğle yemeğinde misafir olan Prens daha sonra Atatürk tarafından kabul edilmiştir. Atatürk bu ziyareti Prensın kaldığı Ankara Palasa bizzat giderek iade etmiştir. Bu nedenle Hakimiyet-i Milliye gazetesine bir demeç veren Prens

---

698 ARIK, Umut, a.g.e..

699 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

Takamatsu, Gazi'nin asil Türk milletiyle beraber gerçekleştirdiği reformları kendisinden öğrenmekten gurur duyduğunu vurgulamış ve dünyada hiçbir ulusun bu kadar kısa zamanda, bu kadar geniş kapsamlı reformlar gerçekleştirmemiş olduğunu ifade etmiştir. Bu ziyaret nedeniyle Japon İmparatoru ve Atatürk arasında teşekkür ve sempati telgrafları teati edilmiştir.

Bu ziyareti müteakip Türkiye ve Japonya'da karşılıklı ilgi artmıştır. Koiji Okubo ve Gen Kobayashi gibi Japon yazarları Türkiye hakkında eserler yayınlamışlardır.

Dünya ekonomik krizinin etkisiyle iki ülke arasındaki ticaret anlaşması, 1935'te yenilenmiş ve bu anlaşmaya istinaden Tokyo'da bir Türk Ticaret Ofisi kurulmuş, İstanbul ve İzmir Ticaret odaları, Osaka Türk Ticaret Derneğiyle ilişkilerini sıklaştırmışlardır. Japonya'nın Asya-Pasifik Ortak Refah Bölgesi Politikaları, Milletler Cemiyeti içinde İngiltere ve Fransa'nın sert tenkidlerine neden olurken, Mustafa Kemal yönetimindeki Türk diplomasisi Japonları kollamış, Boğazların Lausanne'da tayin edilmiş statüsü Montreux'de değiştirilirken, Milletler Cemiyetinden o sırada ayrılmış olmasına rağmen, Japonya'nın da katılmasında ısrar ederek, İngiliz ve Fransızlara kabul ettirmiştir. 20 Temmuz 1936'da Montreux sözleşmesini, Japonya adına Büyükelçi Naotake Sato ile Elçi Masaaki Hotta imzalamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı yaklaşırken Türk-Japon Dostluğunun ulaştığı seviyenin diğer göstergeleri arasında Atatürk'ün yatına Ertuğrul ismini vermiş olması, Prens Takamatsu'nun Büyükelçi Hüsrev Gerede ile birlikte Oshima'da yeni bir Ertuğrul Anıtı'nı temelini atması sayılabilir. Atatürk'ün cenaze törenine Japonya askeri ve sivil büyük bir heyet ile katılmıştır.⁷⁰⁰

İkinci Dünya Savaşı öncesi Türkiye'deki Büyükelçilikte görev yapan Japon diplomatlar incelendiğinde, hemen hemen hepsinin ilerdeki tarihlerde ülkelerine döndükten sonra Japon siyasi tarihinde büyük roller oynadıkları görülmektedir. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Türkiye'de bulunmuş

---

700 ARIK, Umut, a.g.e..

olan Japon diplomatlardan Hitoshi Ashida daha sonra siyasete girip savaştan sonra Japonya'nın Başbakanı olmuştur.

Yine askeri ateşe olarak 1927-1930 tarihleri arasında İstanbul'da görev alan Kurmay Yarbay Kingoro Hashimoto ise, Atatürk'ün yönettiği inkılaplara hayran kalıp Japonya'ya döndükten sonra genç subayları bir araya toplayarak gitgide zor duruma düşmekte olan Japonya'yı kurtarmak bahanesi ile reformlar gerçekleştirmeye çalışmışsa da başaramamıştır.

8.2.2 İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası

Yalta Konferansı'nda alınan bir karar 20 Şubat 1945'te İngiliz Büyükelçisi Sir Maurice tarafından Dışişleri Bakanı Hasan Saka'ya bildirilmiştir. Buna göre kurulacak olan Dünya Teşkilatı'nı konuşmak üzere toplanacak olan San Francisco Konferansı'na 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya'ya ve Japonya'ya savaş ilan etmiş olan ülkeler davet edileceklerdi. Türkiye, savaş sonrası dünya düzenini yeniden kuracak olan San Francisco Konferansı'na katılmak maksadıyla, Yalta Konferansı'nın tespit ettiği formalite şartlarına uymak için 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti. Ancak bu tarihte savaş sona ermek üzereydi. 15 Ağustos 1945'te de Japonya şartsız yenilgiyi kabul ederek teslim oldu. Türkiye'nin savaş ilan etmesi askeri bakımdan fiilen hiçbir anlam taşımıyordu.⁷⁰¹

İkinci Dünya savaşına Türkiye'nin katılmayışı sonucu, Türk-Japon ilişkileri olumlu olarak süregelmiş, Ankara ve Tokyo'daki Büyükelçilikler varlıklarını savaş boyunca sürdürmüşlerdir.⁷⁰²

8 Eylül 1951'de imzalanan ve 28 Nisan 1952'de yürürlüğe giren San Francisco Barış Antlaşması'nın 8 nci maddesi b fıkrası uyarınca Japonya, Montrö Antlaşması ile kazandığı bütün ayrıcalık haklarını kaybetmiştir.

⁷⁰¹ MATSUTANI, H., a.g.e., s.17-18

⁷⁰² ARIK, Umut, a.g.e..

Türkiye'nin Japonya ile teorik savaşı ise 6 Eylül 1951 tarihinde San Fransisco Barış Konferansında sona ermiştir. Aslında daha önce, Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırmasıyla, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 3 Kasım 1950'de alınan Barış için Birleşme Kararına Türkiye de katılmış ve Tokyo'da kurulan Birleşmiş Milletler Karargahında General Rüştü Erdelhun başkanlığında bir heyetle yer almıştır. Kısa bir süre sonra, 8 Eylül 1951'de Japonya'ya bir başkonsolos atanmış, 12 Mayıs 1952'de de Türkiye Büyük Millet Meclisinin Japon Barış Anlaşmasını onaylanası üzerine, Tokyo'da yeniden Büyükelçilik ihdas kararı alınmıştır. Daha sonra, 27 Kasım 1952'de General İzzet Aksalur Tokyo'da, 4 Haziran 1953'te Büyükelçi Shinichi Kamimura Ankara'da Büyükelçilik görevlerine başlarmıştır. Artık ilişkiler tamamen normale dönmüştür.

Bu dönemde Japonya'nın en büyük amacı, uluslararası platformda "yanlızlık"tan çıkmak, yani Birleşmiş Milletler'e girmektir. Bu konuda Japon Hükümeti, Türkiye'den büyük yardım ve destek görmüştür.⁷⁰³

8.2.3 Yirminci Yüzyılın İkinci Yarısında Türkiye ve Japonya

Savaş sonrasında normal diplomatik ilişkiler başlayınca önce 8 Şubat 1955 tarihinde yeni bir ticaret anlaşması imzalanmış ve sonrasında Fatih Rüştü Zorlu başkanlığında bir parlamento heyeti Tokyo'yu ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında Başbakan Adnan Menderes'in Japonya'yı resmen ziyareti kararlaştırılmıştır. Başbakan Mendres'in ziyareti 18 Eylül 1957'de başlamıştır. Menderes, İmparator Hirohito tarafından kabul edilmiş, Japon Başbakanı Kishi ve hükümet üyeleriyle görüşmeler yapmıştır. Başta Mainichi ve Asahi gazeteleri olmak üzere Japon basını ziyarete büyük önem vermiş, Türkiye'nin modernizasyon çalışmalarında karşılaşılan teknoloji ve finansman Japonya'dan karşılanması konusu üzerinde durmuşlardır.⁷⁰⁴

---

703 MATSUTANI, a.g.e., s.67.

704 ARIK, Umut, a.g.e..

Japonya ile Türkiye arasında teknik işbirliği öngören ortak bildiri açıklanmış 1960 yıllarında ilk olarak su ürünleri ve balıkçılık daha sonra madencilik, hidroelektrik ve enerji sahalarında teknik işbirliği işlerlik kazanmıştır.

1967 yılında Türk Hükümeti, balıkçılık uzmanlarını yetiştirmek üzere Beykoz'da bir Su Ürünleri Ve balıkçılık Okulu açmıştır. 1979 yılına kadar Beykoz Su Ürünleri ve Balıkçılık Okulu'nda Japon uzmanlardan oluşan 5-6 kişilik ekip çalışmalarını sürdürmüştür. Aynı zamanda bu okula Japonya tarafından büyük miktarda araç-gereç yardımı yapılmış ve buradan yetişenlerin Japonya'da staj yapmaları sağlanmıştır.

Ayrıca Japonya, 1960'lı yılların ortasından bu yana 30 yıl gibi uzun bir süredir merkezi Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü'ne (MTA) düzenli olarak iki-üç kişilik ekipler halinde uzmanlar göndermekte, bu kuruma cihaz yardımı yapmakta ve Türk maden mühendislerine Japonya'da eğitim imkanı sağlamaktadır.

Devlet Su İşleri ve Türkiye Elektrik Kurumu gibi kuruluşlara Japonya'dan eleman gönderilmiş ve 1962'den beri bir çok Japon uzman Türkiye'de su kaynaklarının araştırılması ve barajların kurulması için en uygun yerlerin tespit edilmesi gibi çalışmalarda görev almışlardır. Bu alanda Türkiye'de şimdiye kadar 200 kadar Japon uzman gönderilmiştir.

Japonya ile Türkiye arasında 1960 yıllarında işlerlik kazandırılarak geliştirilen teknik işbirliği, yalnızca bir araç-gereç değiş tokuşu olarak algılanmamalıdır. 30 yılı aşkın süredir iki ülke arasında bir çok insanın birbirlerinden birşeyler öğrenip birbirlerine birşeyler vermek isteği ile gidip geldiğini düşündüğünde bunun da sonuçta insana dayalı bir ilişki olduğu sonucuna varılmaktadır.⁷⁰⁵

---

705 MATSUTANI, H., a.g.e., s.67.

1957 yılında, Japonya ile Türkiye arasında vize muafiyeti anlaşması imzalanmıştır.⁷⁰⁶

Başbakan Menderes'ten sonra Savunma Bakanı Ethem Menderes Nisan 1959, Meclis Reisi Refik Koraltan Eylül 1959'da Japonya'yı ziyaret etmişler, Türk-Japon ilişkileri Japon DÖSK Amiral İorihara'nın 1960, HÖSK Komutanı General Genda'nın 1961 ve Kara Savunma Kuvvetleri Komutanı General Omori'nin 1963 yıllarındaki ziyaretleri ile devam etmiştir.⁷⁰⁷ Bu ziyaretin ardından, 1963 yılında, DÖSK'ne bağlı dört eğitim gemisinden oluşan bir filo Türkiye'yi ziyaret etmiştir.⁷⁰⁸

1963 Nisan'ında ise sivil ziyaretler, Nitto Kyokai/Türk-Japon Dostluk Kurumunun himayesini ağabeyi Prens Takamatsu'dan sonra yüklenmiş olan İmparatorun küçük kardeşi Prens Mikasa'nın ziyaretiyle tekrar başlamıştır. Prens Mikasa'nın bu ziyareti Türkiye'de büyük yankı uyandırmış, Prens Başbakan İnönü tarafından ağırlanmış, Cumhurbaşkanı Gürsel tarafından kabul edilmiştir. Bu ziyaretin arkasından Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin Japonya'ya davet edilmiş, fakat Kıbrıs'ta durumun gerginleşmesi sonucu, ziyaret gerçekleşmemiştir. 1965 yılı Ocak ayında Japonya İstanbul Konsoloslugu açılmış ve 1972 yılının Ekim ayında Başkonsolosluk seviyesine yükseltilmiştir.⁷⁰⁹

Daha sonra karşılıklı olarak çeşitli Bakan ve Parlamenter ziyaretleri yapılmıştır. Japonya OECD'ye girdikten sonra Türkiye Konsorsiyomuna da katılmıştır. Bu tarihten sonradır ki Türkiye'ye Japon Proje ve Program Kredileri gelmeye, Japon teknolojisi Türkiye'ye aktarılmaya başlanmıştır. 1968'den itibaren yapılan karşılıklı ziyaretlerin başlıca unsurları ekonomik olmakla beraber Kıbrıs konusu üzerinde de durulmuştur. Japonya , soruna Birleşmiş Milletler çerçevesinde her iki tarafında tatmin olacağı bir çözüm

---

706 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

707 ARIK, Umut, a.g.e..

708 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

709 ARIK, Umut, a.g.e..

bulunması tezini destekmiştir. Bu görüş ilk olarak 1968`de Türkiye`yi ziyaret eden eski Başbakan Kishi tarafından ifade edilmiştir.

1969`da Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil Japonya`ya gitmiş⁷¹⁰ ve Japonya`yı ziyaret eden ilk Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı olmuştur.⁷¹¹

Bu dönemde Japonya , Türkiye`ye onbir proje için, 134 milyon dolar tutarında kredi vermeyi kararlaştırmıştır. 1970 ve 1971 yıllarında ilerlemiş, ancak daha sonra bir duraklama olmuş, Boğaz Köprüsü, Pendik Tersanesi gibi projeler, çok olumlu kredi şartlarına rağmen yürümemiştir. 1983`te Özal`ın Başbakanlığa gelişiyle ilişkiler tekrar hızlanmaya başlayarak büyük ivme kazanmıştır. Özal, Şubat 1981`de Japonya`ya gitmiş, Ağustos 1983`te Dışişleri Bakanı Shintaro Abe Türkiye, ye gelmiş, İkinci Boğaz Köprüsü dahil birçok önemli proje gerçekleştirme aşamasına girmiştir.⁷¹²

“İran-Irak Savaşı”nın başladığı 1985 yılının Mart ayında, İran`da bulunan yabancıların ülkelerine gönderilmelerine yönelik çalışmalarda, yabancı ülke havayollarının önceliği kendi vatandaşlarına vermeleri ve Japon vatandaşlarını taşımayı reddetmeleri neticesinde Tahran`da mahsur kalan 215 Japon vatandaşının, Japonya`nın Tahran Büyükelçisi Yutaka Nomura başta olmak üzere çok sayıda kişinin yoğun girişimleri neticesinde Türk Hava Yolları`nın düzenlediği özel bir seferle Türkiye`ye getirilmesi, Japonya ile Türkiye arasındaki dostluk ilişkilerinin önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. “Yüzyılın sınırötesi kurtarma operasyonu” olarak adlandırılan bu olay, Japonya`nın NHK televizyon kanalı tarafından 2004 yılında çekilen "Project X: Innovators" belgeselinin bir bölümünde konu edilmiştir.

---

710 ARIK, Umut, a.g.e..

711 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

712 ARIK, Umut, a.g.e..

Japon Hükümeti tarafından sağlanan Yen kredisiyle inşa edilen Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün 1988 Temmuz ayında gerçekleştirilen açılış törenine katılmak amacıyla Japonya-Türkiye Parlamentolar arası Dostluk Grubu Başkanı ve Japonya eski Başbakan Yardımcısı Shin Kanemaru başta olmak üzere çok sayıda parlamenterin Türkiye'ye gelişi, Japonya-Türkiye ilişkilerinin daha da yakınlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur.

1989 yılında, Japonya Altes Prensi Takahito'ya, Uzak, Orta ve Yakın Doğu tarihi ve kültürüne üstün hizmetleri ve dünya barışına katkıları sebebiyle, Türkiye Cumhuriyeti tarafından "Atatürk Uluslararası Barış Ödülü" verilmiştir.

1989 yılında ayrıca, Japonya ile Türkiye arasında Havacılık Hizmetlerine İlişkin Anlaşma imzalanmış ve 1990 yılında iki ülke arasında doğrudan uçuş seferleri başlamıştır.⁷¹³

1990`da Türk-Japon ilişkilerinin 100. yılı kutlanmıştır. Ertuğrul Faciasının 100. yıldönümü, aynı zamanda Japonya-Türkiye ilişkilerinin de 100. yıldönümüdür.

İmparatorun kardeşi Prens Mikasa'nın oğlu Prens Tomohito Mikasa 6-13 Eylül 1990 tarihlerinde Türkiye'ye gelmiştir. Nihayet tarihi bir ilk olarak 4-6 Ekim tarihleri arasında da Japon Başbakanı Toshiki Kaifu Türkiye'yi resmen ziyaret etmiştir.⁷¹⁴ Türkiye'yi ziyaret eden ilk Japonya Başbakanı olan Toshiki Kaifu, 1990 yılı Ekim ayında gerçekleştirdiği ziyareti esnasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Başbakan Yıldırım Akbulut ile Körfez'deki durum ve ikili ilişkiler konusunda görüş alışverişinde bulunmuştur. Japonya Başbakanı Kaifu'nun Türkiye ziyareti sırasında, Japonya'nın Ortadoğu'ya yönelik destek planlarının bir halkası olarak, Türkiye'ye iki yüz milyon Dolar tutarında "emtia kredisi" ve Haliç Köprüsü projesi için yüz milyon

---

713 Japonya Türkiye Büyük Elçiliği

714 ARIK, Umut, a.g.e..

dolar tutarında “proje kredisi” teminine yönelik niyeti Japonya tarafından ifade edilmiştir.⁷¹⁵

Bu ziyaretlerin arkasından 1991 yılında İmparator Hirohito vefat etmiş, oğlu Prens Akihito Hei-Sei İmparatoru olarak tahta geçmiş, Cumhurbaşkanı Özal bu merasime katılmış, 1992 Şubat'ında da Başbakan Demirel Japonya'ya resmen ziyaret etmiştir.⁷¹⁶ Demirel'in bu ziyareti, Soğuk Savaş döneminin ve Birinci Körfez Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Ortadoğu, Balkanlar Orta Asya ve Kafkaslar'da etki gücü artan Türkiye ile, yeni uluslararası rolü güçlenmekte olan Japonya'nın gerçekleştirecekleri işbirliği anlamına gelmesi bakımından önemlidir. Türk-Japon Vakfı'nın kuruluşuna ve iki lisede Japon dili eğitimi verilmesine, Başbakan Demirel'in bu ziyaretin ardından vermiş olduğu talimatlar doğrultusunda karar verilmiştir.

1996 Mayıs'ında Türkiye'yi ziyaret eden Japonya Dışişleri Bakanı Yukihiko Ikeda, İstanbul İçme Suyu Projesi ikinci aşamasına dair Yen Kredisi Nota Teatisi ile, Kültür Hibesi programı çerçevesinde gerçekleştirilen Judo Federasyonu'na Judo Ekipmanı Hibesi Nota Teatisini de gerçekleştirmiştir.

Ağustos 1999'da Japonya Dışişleri Bakanı Masahiko Komura Türkiye'yi ziyaret etmiş, Boğaz Tüp Geçişi Projesi ve Bozüyük-Mekece Otoyol Projesi Yen Kredilerinin Nota Teatileri ile, Kültür Hibesi programı çerçevesinde gerçekleştirilen Erciyes Üniversitesi'ne Görsel-İşitsel Teçhizat Hibesi Nota Teatisini gerçekleştirmiştir. Japonya Dışişleri Bakanı Masahiko Komura'nın bu ziyareti, 17 Ağustos 1999 Marmara Deprem Felaketi'nin hemen sonrasına rastlaması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Japonya'nın deprem yardımları çerçevesinde Türkiye'ye acil kurtarma ve sağlık ekipleri göndermeye ve ayrıca 600 bin Dolarkık kısmı mali ve geri kalanı ilaç, tıbbi malzeme, çadır, battaniye ve benzerinden oluşan malzeme yardımı olmak üzere, toplam 1 milyon Dolar'lık acil hibe yardımında bulunmaya karar vermiş olduğu, 18 Ağustos 1999 tarihinde Dışişleri Bakanı Komura tarafından açıklanmıştır.

⁷¹⁵ Japonya Türkiye Büyük Elçiliği.

⁷¹⁶ ARIK, Umut, a.g.e..

Marmara Depremi afetzedeleri için Japon Hükümeti tarafından hibe edilen 500 adet prefabrike konut, 1999 yılı Ekim ayında Japonya Deniz Öz Savunma Kuvvetlerine bağlı üç gemi tarafından Türkiye'ye getirilmiştir. Adapazarı ilinde bu prefabrike konuların inşa edildiği köy, "Türk-Japon Köyü" olarak adlandırılmış ve açılış töreni 9 Şubat 2000 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Bayındırlık ve İskan Bakanı Koray Aydın ve Japonya Dışişleri Bakan Yardımcısı Ichita Yamamoto'nun katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Marmara ve Düzce deprem felaketlerinin ardından Japonya tarafından Türkiye'ye gönderilen prefabrike konutların toplam sayısı yaklaşık 2000 adede ulaşmıştır.

Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı yardımların başlıca bölümünü RKY kredileri ve teknik işbirliği oluşturmaktadır. Bu yardımlarda,

- Çevrenin iyileştirilmesi,
- Ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyici insan kaynaklarının geliştirilmesi,
- Bölgeler arası farkı azaltmak amacıyla; tarım, balıkçılık, tıp ve sağlık gibi temel yaşam faktörlerinin iyileştirilmesi,
- Deprem sonrası yeniden yapılandırma, afet zararlarını önleme sisteminin geliştirilmesi,
- Üçüncü ülke eğitimi,

konularına öncelik verilmektedir.⁷¹⁷

Japonya ve Türkiye Irak'ın yeniden yapılandırılması sürecinde de işbirliği yapmaktadır.⁷¹⁸

---

⁷¹⁷ Japonya Büyükelçiliği, Türkiye, <http://www.tr.emb-japan.go.jp/>

TC Büyük Millet Meclisi Başkanı Bülent Arınç tarafından Haziran 2003'de yapılan Japonya ziyareti sırasında uluslararası terörizmle mücadele ve kitle imha silahlarından arınma konularında işbirliği hakkında karara varılmıştır.⁷¹⁹

8.2.4. Ekonomik İlişkiler

Japonya'nın uyguladığı ithalat vergi ithalat gümrük vergisi oranları Avrupa Birliği ve Amerika'dan daha düşük olup, güyüm ve tekstil ürünlerine kota uygulanmamaktadır. Bu özelliğinden dolayı Japon pazarı için dünyanın en açık pazarlarından biri denilebilir. Türkiye'nin Japonya'ya ihracatını teşvik etmek ve ekonomik işbirliğini daha da geliştirmek için Japon Dış Ticaret Örgütü (JETRO)⁷²⁰,⁷²¹ nun çok sayıda ticareti teşvik programı bulunmaktadır.⁷²¹

JETRO, Japonya ile ticaretinde sürekli açık veren özellikle gelişmekte olan ülkelerin Japonya'ya ihracatını artırmak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. 1997 yılında İstanbul'da bir ofis açan JETRO Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Merkezi (İGEME) ile işbirliği halinde Japonya'da Türk ürünlerinin tanıtıldığı fuarlar düzenlemektedir.⁷²²

Türkiye'nin Japonya'nın ihracatındaki payının çok küçük olması bu büyük pazarın potansiyelini değerlendirmede geri kaldığının göstergesidir.⁷²³

Ekonomik ilişkiler açısından, 1980 yılından sonra, Japonya'nın Türkiye'ye yönelik doğrudan yatırımlarında artış meydana gelmiş ve

---

718 TÜSIAD International 2004 Yılı Faaliyet Raporu, s.1.

719 TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın 31 Mayıs-7 Haziran Tarihleri Arasında Japonya'ya Yaptığı Resmi Ziyaret Dönüşünde İstanbul'da Yaptığı Açıklama, 7 Haziran 2003.

720 Japan External Trade Organization. Japon Dış Ticaret Teşkilatı, Japonya'nın diğer ülkeler ile olan ticaret ilişkilerinin ahenkli bir şekilde türemesini sağlamak amacıyla, kuruluşu kanunlara dayandırılmış, bir yarı devlet kuruluşu olup, tüm bütçesi devlet tarafından karşılanmaktadır.)

721 Japonya Tüketici Malları İçin İthalat Nizamnamesi, JETRO, Mart 2001,

722 TC Dış ticaret Bakanlığı

723 ÖZDEN, Çağatay, a.g.e., s.1.

Türkiye'de faaliyet göstermekte olan Japon firmalarının sayısı altmış, yatırımların toplamı yaklaşık 1.8 milyar doları aşmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği anlaşmasını imzaladığı 1996 yılından sonra, Avrupa pazarına gerçekleştirilecek ihracatın merkezi olarak, Türkiye'ye önem atfeden Japon firmalarının sayısının arttığını duydum.⁷²⁴

İki ülke ilişkilerinde öne çıkan sektör otomotivdir. Bu alanda üretime dönük ilk önemli yatırım 1984'te Isuzu ile başlamıştır. bu ilişkide en önemli yere Toyota sahiptir.⁷²⁵

Bugün Türkiye'deki Japon yatırımlarının tutarı 1,7 milyar doları bulmaktadır.⁷²⁶

Türkiye ile Japonya ilişkileri yüz yılı aşkın bir geçmişe sahip olmasına ve ülkeler arası ikili ilişkilerimizin tesisi üzerinden de 80 yıl geçmiş olmasına karşın, Japon sanayisinin Türkiye'de fabrika kurarak üretime başlaması sadece 15-16 yıl öncesine dayanmaktadır. Bu anlamda, Türkiye ile Japonya'nın ekonomik ortaklık alanındaki faaliyetleri henüz yeni başlamıştır. Halen Türkiye'de üretim merkezi bulunan Japon firmalarının sayısı yirmiyeye ulaşmamıştır.⁷²⁷

Her şeye rağmen Türkiye'nin önem verdiği ekonomik-ticaret ilişkiler arzu ettiği gibi gelişmemiştir. Japonya, Türkiye'nin ithalatında on yedinci sırada yer alırken, ihracat yaptığı ilk 40 ülke arasında bulunmamaktadır. Türkiye-Japonya ekonomik ve ticari ilişkileri aslında birbirini tamamlayan niteliktedir. Ancak Japonya'nın ihtiyaç duyduğu malların çoğu Çin pazarında karşılandığı için Türkiye'nin Japonya ile olan ilişkisi değerlendirilememiştir. Dış ticarete açık 2002 yılında 1,3 milyar Dolar iken, 2003 yılında % 23 artarak 1,7 milyar Dolara yükselmiştir. Dünyanın üçüncü büyük pazarı olan

724 Milliyet 13 Nisan 2004

725 ÖZPEYNİRCİ, Emre, Hürriyet, 6 Haziran 2006.

726 DİKBAŞ, Kadir, Zaman, 2 Haziran 1994

727 Japonya Büyükelçisi Tomoyuki Abe'nin "Japonya ve Türkiye Arasındaki Diplomatik İlişkilerin 80. Yıldönümü Etkinlikleri" Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 2004,

Japonya ile ticaretimizde aleyhimize olan açık giderek artmaktadır. 2002 yılında Japonya'nın Türkiye'nin toplam ihracatı içindeki payı, % 0,8 iken, toplam ithalatı içindeki payı % 3,9'dur. Buna karşın Japonya'nın toplam ihracatı içinde Türkiye'nin payı % 0,35 iken, toplam ithalatı içindeki payı ancak % 0,07'dir. Fakat 2002 yılından başlayarak ihracat hacminde artış gözlenirken, ithalat hacminde düşüş gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 2004 yılında Japonya'ya 190 milyon Dolarlık ihracatı, 2005 yılında 205 milyon Dolar'a yükselmiştir. Aynı yıllarda Türkiye'nin Japonya'ya ithalatı ise 268 milyon Dolar'dan 280 milyon Dolar'a çıkmıştır. Bu durum, iki ülke arasındaki resmi ve özel kuruluşların ticaret hacmini ve bunu kolaylaştıracak ortak yatırımları artırma yönünde daha fazla gayret sarf etmelerini gerektirmektedir.⁷²⁸

2005 yılındaki Japonya ve Türkiye arasındaki ticaret dengesi büyük bir farkla Japonya lehine olmuştur. Japonya'ya 260 milyon ABD Doları tutarında ihracat yapılmış buna karşılık 2 milyar dolardan fazla ithalat yapılmıştır.⁷²⁹

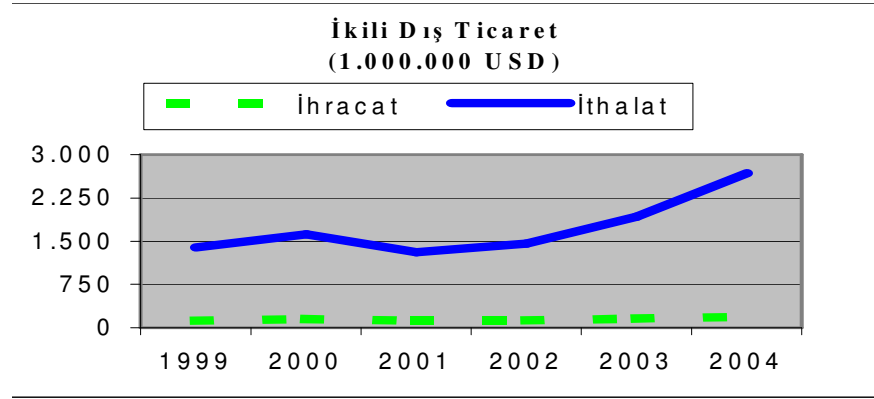
Yıllar	Ihracat (milyon Dolar)	Genel İhracatımız İçindeki Pay (%)	Japonya'nın İthalatı İçindeki Pay (%)	İthalat (milyon Dolar)	Genel İthalatımız İçindeki Pay (%)	Japonya'nın İhracatı İçindeki Pay (%)	Hacim	Denge
1997	143.823	0,55	0,05	2.040.113	4,20	0,49	2.183.936	-1.896.290
1998	112.748	0,37	0,04	2.045.635	4,45	0,53	2.158.383	-1.932.887
1999	121.754	0,46	0,04	1.393.307	3,42	0,35	1.515.061	-1.271.553
2000	149.489	0,54	0,039	1.620.561	2,97	0,33	1.770.050	-1.471.072
2001	120.664	0,45	0,038	1.307.357	2,35	0,34	1.428.021	-1.186.693
2002	129.980	0,36	0,042	1.465.507	2,84	0,37	1.595.487	-1.335.527
2003	156.288	0,33	0,046	1.927.096	2,78	0,43	2.083.384	-1.770.808
2004	190.117	0,30	0,047	2.683.456	2,75	0,51	2.873.573	-2.493.339
2005	260.456	0,35	0,050	1.999.556	5,83	0,33	2.260.012	-1.739.100
2006	174.000*	0,25*	0,057	2.597.000*	2,31*	0,41	--	--

Çizelge 8.1. Ticaret Dengesi

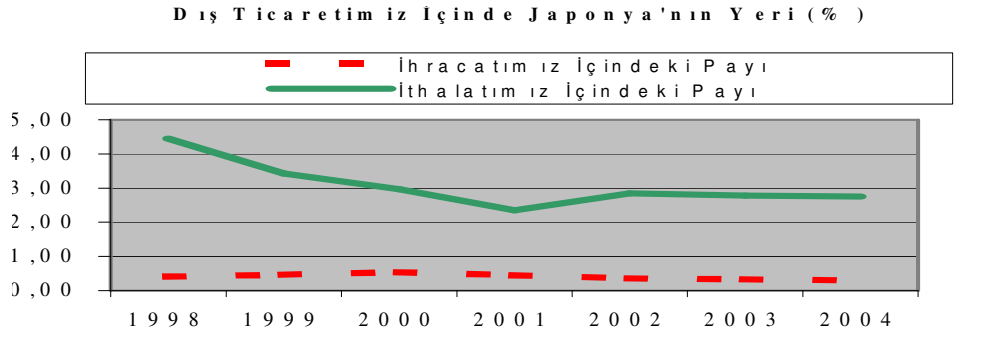
Kaynak: 1997-2004 değerleri :TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Verileri www.dtm.gov.tr 2005, 2006 değerleri: Japonya Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı ve Gümrükler Genel Müdürlüğü verileridir.

⁷²⁸ EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak 2006.

⁷²⁹ Shingetsu Institute, <http://shingetsuinstitute.com/japan-turkey.htm>

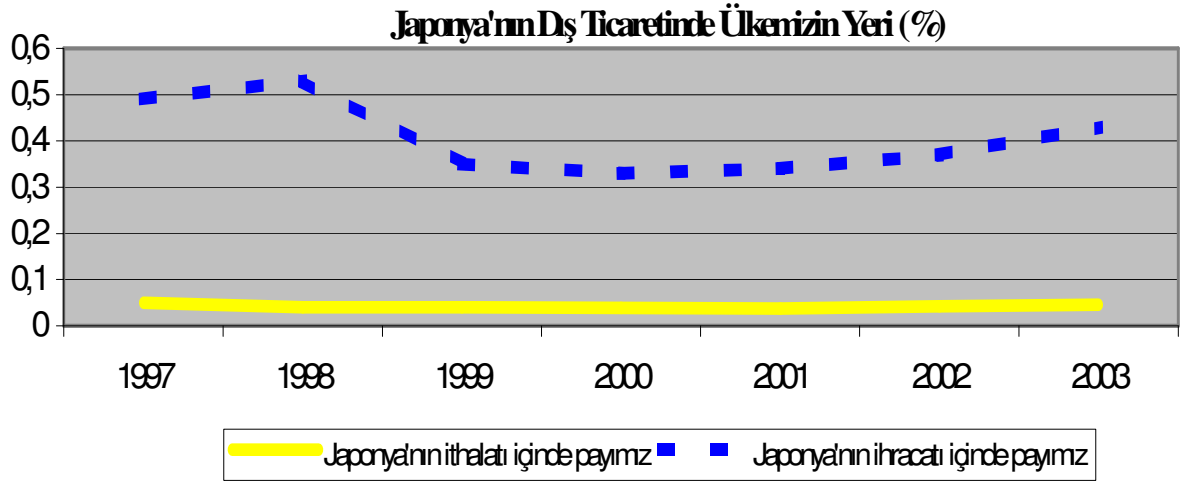

Şekil 8.1. İkili Ticaret
Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Verileri

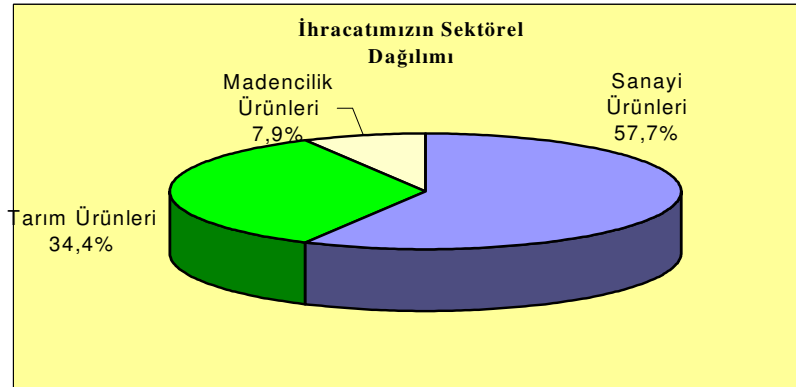
Şekil 8.2. Ülkemizin Dış Ticaretinde Japonya'nın Yeri
Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Verileri

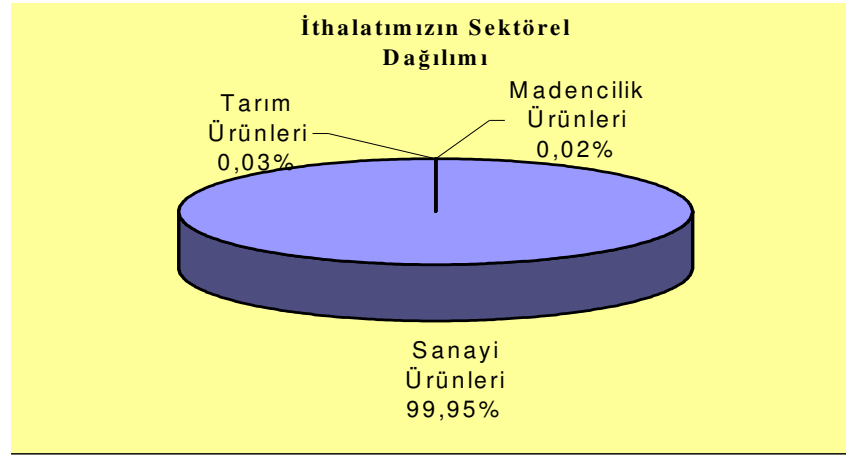
Şekil 8.3 Japonya'nın Dış Ticaretinde Ülkemizin Yeri

Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri. www.dtm.gov.tr

Şekil 8.4 Japonya'ya İhraç Edilen Malların Sektörel Dağılımı

Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri. www.dtm.gov.tr

Şekil 8.5 Japonya'dan ithal edilen malların sektörel dağılımı

Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri.
www.dtm.gov.tr

Japonya'nın ülkemiz ihraç ürünlerine karşı uyguladığı kota, kontenjan gibi kısıtlayıcı bir uygulama yoktur. Bunun yanı sıra, ihraç ürünlerimize anti-dumping soruşturması ve bunların sonucu uygulanan telafi edici vergi gibi sorunlar da yoktur. Ülkemiz ihraç ürünleri hiç bir ayrımcılığa uğramadan tüm diğer ülkelerce de tenkit konusu yapılan Japon pazarının muhafazakar olması ve "ithalata kapalılığı" şeklinde özetlenebilecek sorunlarla karşılaşmaktadır.

Türk malları Japon tüketicisi tarafından fazla tanınmamakta olup, genelde olumsuz bir imaj da yoktur. Bu nedenle, nötr diyebileceğimiz imajımızı olumluya çevirebilmek, bundan sonra takip edilecek olumlu tanıtım ve ticaret politikalarıyla mümkün olabilecektir.⁷³⁰

⁷³⁰ TC Başbakanlık Dış ticaret Müsteşarlığı, <http://www.dtm.gov.tr/ead/YAYIN/kitap/japonya.htm>

-İhraç Malları	2002	2003	2004
Mavi Yüzgeçli Orkinos (Taze/Soğutulmuş)	5.993.050	11.799.820	24.975.212
Mavi Yüzgeçli Orkinos (Dondurulmuş)	14.511.273		18.697.946
Diğer Şekilde Domates (Sirke, Asetik Asitten Başka Şekilde Konserve Edilmiş)	15.586.502	13.708.880	16.934.214
Bakır Cevherleri ve Konsantreleri	9.156.660	10.855.638	7.387.396
Domatesler (Tüm/Parça) (Sirke, Asetik Asitten Başka Şekilde Konserve Edilmiş)	3.697.569	3.115.155	5.435.372
Tabii Diğer Boratlar vb. Konsantreleri	4.363.200	5.868.641	5.316.000
Suda Yaşayan Diğer Omurgasız Hayvanlar (Dondurulmuş)	2.691.079	2.908.170	4.137.415
Turbopropeller (Gücü>110kw)			4.000.000
Diğer Kıymetli Metal-Kaplamalarından Mücevherci Eşyası	3.522.997	4.219.207	3.789.402
Kürkten Giyim Eşyası-Aksesuarları	952.753	3.035.644	3.431.632
Tişört, Fanila, Atlet vs.Giyim Eşyası; Pamuktan (Örme)	3.642.914	3.589.922	3.301.390
Susam Tohumu	1.638.386	2.778.066	3.027.787
Kara Taşıtlarının Diğer Aksam-Parçaları	140.744	964.426	2.955.236
Kakao Yağı (Katı Ve Sıvı)	2.246.872	5.431.048	2.777.463
Kara Taşıtları İçin Tekerlekleri vb Aksam, Parça/Aksesuarı	2.244.795	2.300.835	2.746.966
Fındık (Kabuksuz)	1.438.161	1.262.587	2.651.642
Diğer Aydınlatma/Gözle Görülebilen İşaret Cihazları	724	3.173	2.434.475
Tüller (Diğer File Mensucat)	2.806.457	1.876.476	2.062.211
Mermer, Traverten ve Su Mermeri	1.111.810	1.807.101	1.980.581
Otomobil Dış Lastiği; Yeni	225.903	1.152.332	1.951.346
Kadın/Kız Çocuk İçin Pantolon, Şort Vs.; Pamuktan	1.211.101	408.618	1.786.453
İşlenmemiş Alüminyum Alaşımları	100.092	380.883	1.691.419
İncir (Taze/Kurutulmuş)	936.987	1.299.509	1.628.237
Yünden/İnce Kıldan Dügümlü Sarmalı Halılar, Yer Kaplamaları	1.619.888	1.492.123	1.621.128
Bor Oksitleri; Borik Asitler	788.020	1.008.600	1.554.800
Saf Zeytinyağı	813.553	1.235.391	1.533.213
Üzüm (Kurutulmuş)	772.112	999.502	1.515.899
Diğer	47.766.083	72.786.157	58.734.607
Toplam	129.979.685	156.287.904	190.059.442

Çizelge 8.2. Japonya'ya İhraç Edilen Mallar

Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri.

İthalat Malları	2002	2003	2004
Kıvılcım Ateşlemeli, Motorlu Taşıtlar (1500cm ³ <Silindir=<3000 Cm ³)	23.638.982	88.038.275	174.638.853
Dizell/Yarı Dizell Motorlu Taşıtlar (Taşıma Kapasitesi<5ton)	29.395.290	78.406.955	133.505.316
Kara Taşıtları İçin Motorlar-Dizel, Yarı Dizel	8.298.538	26.222.881	106.292.410
Kıvılcım Ateşlemeli, Motorlu Taşıtlar (1000cm ³ <Silindir=<1500 Cm ³)	7.671.405	24.473.290	84.425.732
Diğer Elektrikli Görüntülü İşaret Cihazları	114.910	31.602.021	76.220.756
Kulesi 360 Derece Dönebilen Yükleyiciler	19.128.423	26.391.871	71.206.784
Sabit Görüntü Kameraları ve Diğer Görüntü Kaydedici Kameralar	12.118.831	31.123.034	63.656.454
Düz Örgü Tezgahları, Dikiş-Trikotaj Makinaları	69.228.989	121.292.801	57.006.647
Kara Taşıtlarının Diğer Aksam-Parçaları	22.524.911	27.556.126	50.173.053
Kara Taşıtları İçin Vites Kutuları	18.251.616	32.678.540	49.369.870
Başka Yerde Belirtilmeyen Otomatik Bilgi İşlem Makinasının Aksam,Parça& Aksesuarı	12.195.458	17.677.455	33.548.447
Önden Yüklemeli Küreyici-Yükleyiciler	10.926.533	17.490.743	33.221.692
Diğer Dikiş Makinaları	60.836.233	73.839.422	31.039.364
Diğer Amaçlar İçin Kullanılan Komresör, Ventilator, Aspiratör	218.830	2.913.491	30.360.970
Kara Taşıtları İçin Diğer Aksam-Parçaları	11.432.620	16.974.816	30.255.585
Diğer Ofset Baskı Yapan Makina-Cihazlar	2.688.441	12.693.871	29.794.599
Diğer Örgü, Gipür, Tül, Dantela Vb. İmali İçin Makine Ve Cihazlar	29.891.602	38.486.100	27.453.266
Metal İşleme Merkezleri	18.788.732	20.661.262	26.603.967
Diğer Nükleik Asitler Vb. Tuzları; Diğer Heteroksiklik Bileşikler	8.916.903	12.453.660	22.896.742
Hava Taşıtlar, Radar, Telsiz-Uzaktan Kumanda Cihazı Aksam, Parçalar	3.702.497	8.668.028	21.513.355
Dokumaya Elverişli Lifleri Bobinleme Ve Çilelemeye Mahsus Makinalar	17.520.040	20.720.392	20.816.191
Giriş/Çıkış Birimleri	24.718.974	22.265.734	20.447.218
Gösterge Tabloları-Sıvı Kristal, Diyot Tertibatlı	415.005	988.367	19.655.785
Plastikten Diğer Eşya	3.675.449	10.364.672	19.188.360
Kendinden Hareketli Diğer Forklift-Yük Arabaları	2.996.536	9.777.008	18.744.650
Soğuk Hadde Makinaları			18.642.627
Sarıncılı Gemiler (Tankerler)	40.280.927		18.604.389
Diğer Antibiyotikleri İçerenler	12.887.453	13.677.793	18.296.101
Rulo Halindeki Fotoğraf, Film/Kağıtlar Abaskı Yapan Cihazlar	6.786.688	14.158.084	17.159.483
Tabahtle İlgili Diğer Alet ve Cihazlar	7.412.034	10.765.803	17.099.441
Dizel Motorlar İçin Aksam; Parçalar	6.671.000	10.002.869	16.801.788
Sayısal Kontrollü Olan Yatay Torna Tezgahları-Metal İşleyen	4.062.417	7.094.907	16.116.144
Poliesterden Tekstürize İplik (Dikiş Hariç)	7.992.306	12.813.955	15.781.033
Tedavide/Korunmada Kullanılmak Üzere Hazırlanan Diğer İlaçlar	3.072.013	7.540.540	15.648.260
Optik Cihazların Filtreleri	58.415	6.174.496	15.222.450
Fotoğrafçılık İçin Hazır, Doze Kimyasal Maddeler	8.565.780	10.888.056	14.714.012
Kauçuk/Plastik Eşya İmali İçin Diğer Makina-Cihazlar	582.544	1.784.225	14.488.271
Otomobil Dış Lastiği; Yeni	7.744.041	9.114.556	13.342.180
Diğer Akrilik Polimerler (İlk Şekilde)	9.167.203	12.104.847	13.220.637
Diğer Çinkolu Demir-Çelik, Diğer (En=>600mm.)	1.175.486	6.286.270	12.321.618
Portatif Numerik Otomatik Bilgi İşlem Makinaları; Ağırlık<10 Kg.	3.619.146	2.700.467	12.293.777
Diğer	926.133.341	1.028.228.578	1.175.546.181
Toplam	1.465.506.542	1.927.096.261	2.677.334.458

Çizelge 8.3 Japonya'dan İthal Edilen Malları

Kaynak: TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri.

Son yıllarda ülkemizde önemli Japon yatırımları gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de faaliyette bulunan en önemli Japon firmaları, Toyota, Honda,

Bridgestone, Itochu, Yazaki, Sakura Bank, Sumitomo, Kagome, Daiichi Seeds ve Tomen Tekstil Makinaları'dır. Ancak, Türkiye'deki Japon yatırımları yeterli düzeyde değildir. 1980 yılından bugüne kadar verilen toplam 25 milyar \$'lık yabancı sermaye izinleri içinde Japon firmalarının payı 1,2 milyar \$ olup, ülkemizdeki yabancı sermaye açısından Japonya 8'inci sırada gelmektedir.

Türkiye'den Japonya'ya yapılan yatırımlar yok denecek kadar azdır. Türkiye'nin Japon dış yatırımları içindeki payı ise sadece %0,1 düzeyindedir. Ayrıca Japonya'da doğrudan yatırım yapmış Türk şirketi bulunmamaktadır.⁷³¹ Daha çok bu ülkeye çeşitli nedenler ile gelen iş adamlarımız Japonya'da ağırlıklı olarak ticaret alanında faaliyet göstermektedirler. Türk-Japon Ticaret ve Sanayi RKY'sı'na kayıtlı 28 Türk firması Japonya'da faaliyette bulunmaktadır. Bunlar ticaret alanında genellikle gıda, lokantacılık, hediyelik eşya, halı ve kilim ticaretiyle uğraşmaktadırlar. İki ülke arasındaki coğrafi uzaklık, yeterli işletme sermayesine sahip olmayan firmalar tarafından yapılan yatırımlar ve ayrıca işgücü, arazi ve bina fiyatlarındaki pahalılık neticesinde yeterli Türk sermayeli şirketinin Japonya'da doğrudan yatırımı bulunmaması nedeniyle iki ülke arasındaki ilişkiler ikili ticaret yoluyla yapılmakta olup, iki ülke arasındaki ticaret hacmi ülkemiz aleyhimize oluşmaktadır. Japonya'da kalıcı ve yüksek bir ticaret hacmine ulaşmak, bu ülkeye yapılacak doğrudan yatırımlardan geçmektedir.⁷³²

Japonya'nın Türkiye'ye yatırımları	853 milyon \$
Otomotiv	317 milyon \$
Ticaret	226 milyon \$
Hizmetler	154 milyon \$
Finans	39 milyon \$

T Çizelge 8.4 Japonya'nın Türkiye'deki Yatırım Alanları
Kaynak: T.C. Tokyo Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği,
<http://www.hmtokyo.jp/indexturk.htm>

⁷³¹ Japonya Dış Ticaret Organizasyonu, <http://www.jetro.go.jp/turkey/pazari/>

⁷³² T.C. Tokyo Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, <http://www.hmtokyo.jp/indexturk.htm>

Japonya finans ilişkileri açısından Türkiye'nin en önemli ortaklarından biridir. 1970'lerin başından bu yana ülkemiz, Japon mali piyasalarından proje bazında krediler ve Samurai piyasasından borçlanma şeklinde finansman sağlamaktadır.

Türkiye-Japonya İkili Finansman İlişkileri	
Kalkınma kredileri	2,725 milyon \$
İhracat Kredileri	2,456 milyon \$
Program Kredileri	1,060 milyon \$
Bağımsız krediler	665 milyon \$
Japon tahvil piyasalarındaki (Samurai) borç stoğu	227 milyar Yen
Japonya'dan Türkiye'ye giden turist sayısı	94,506 kişi

Çizelge 8.5. Türkiye-Japonya İkili Finansman İlişkileri (2002)

Kaynak: T.C. Tokyo Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği, [://www.hmtokyo.jp/indexturk.htm](http://www.hmtokyo.jp/indexturk.htm)

Türkiye-Japonya mali işbirliğinin esasını Japonya İhracat ve İthalat Bankası (J-Exim) ve Denizaşırı Ekonomik İşbirliği Fonu (OECEF)'den ülkemizin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak projelerin finansmanı için sağlanan kaynaklar oluşturmuştur. J-Exim ve OECEF 1999 yılında birleşerek Japon Uluslararası Bankası (JBIC) adını almıştır. JBIC'den 2000 yılına kadar yaklaşık 750 milyar Yen (7 milyar \$) tutarında kaynak sağlanmıştır.⁷³³

Ülkemizin dış borç stoğunun 27 milyarlık bölümü Yen olarak Japonya'dadır. Dolar-Yen kurundaki değişimler borcumuzun artış ve azalışında etki göstermektedir.

Japon pazarı iş adamlarımızca girişi zor bir pazar olarak kabul edilmektedir. Yatırımcıların çoğunun Japon iş dünyasını tanımak ve kendi firmalarını tanıtmak için harcamaları gereken zaman ve paradan kaçınmaları, Japonya'ya ihracatımızın artırılmasını güçleştirmektedir. Türkiye aleyhine

⁷³³ Japonya Dış Ticaret Organizasyonu

olan dış ticaret dengesinin düzeltilmesi amacıyla ilgili kuruluşlarımızca yapılan çalışmalara karşın, aşağıda belirtilen etkenler Türk özel sektörünün Japon pazarına girmesini zorlaştıran etkenlerdir:

- Coğrafi uzaklık,
- Türk ürünlerinin Japonya'da tanınmaması,
- Türk ihracatçılarının Japon pazarının gerektirdiği yüksek kalite ve devamlılık standartlarına uygun mal sunamamaları,
- Türk iş adamlarının Japon iş, ticaret mevzuatı ve geleneğine yabancı olması,
- İhracatçılarımızın Japonya'daki dağıtım sisteminin gerektirdiği zamanda ve eksiksiz mal teslimi gibi şartlara uymakta zorlanmaları,
- Ürünlerin genelde deniz yoluyla gönderilebilmesi, bunun ortalama bir ay gibi bir süre alması ve bundan kaynaklanan sevkiyat sorunları,
- Japon piyasasına girmek için gerekli araştırma ve tanıtım faaliyetlerinin finansmanını üstlenebilecek firma sayısının azlığı.

Aleyhimize seyreden ikili ticarete dengeyi sağlamaya yönelik çalışmalar çerçevesinde yasal zemindeki eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Türkiye ile Japonya arasında 1930 ve 1955 yılları arasında imzalanmış olan 4 farklı ticaret anlaşmasının günümüz ihtiyaçlarını karşılayamadığı göz önüne alınarak yeni bir Ticaret Anlaşması akdedilmesi yönünde Japon tarafına öneride bulunulmuş ve bu çerçevede 2000 yılında bir anlaşma taslağı iletilmiştir. Ancak, söz konusu önerimize bugüne kadar bir yanıt alınamamıştır.⁷³⁴

---

734 EKREM, Nuraniye Hidayet , 27 Ocak, 2006.

Japonya, ülkemiz açısından henüz tam değerlendirilmemiş bir ihracat pazarıdır. Ülkemiz firmaları, bu ülkeye yönelik olarak ön yargılarından sıyrılabilirlerse ve gerekli teknik hazırlıkları iyi yapabilirlerse ihracat gerçekleştirme şansları olabilecektir. Ülkemiz, Japonya için birinci derecede önemli bir ticari partner olmasa da önem vereceği bir partner olma konumuna orta vadede ulaşabilecektir.⁷³⁵

Japonya açısından en önemli konu, bugüne kadar Türkiye'ye gelerek başarı elde eden Japon firmalarının tecrübelerinin Japon ekonomi dünyasına aktarılmasıdır. Bu sayede, yurt dışında üretim merkezleri arayan Japon firmalarında, Türkiye'nin olanakları hakkında bir imaj oluşturma imkanı olacaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye'nin de işbirliği içinde olması gereken çeşitli konular bulunmaktadır. Özellikle önemli olan, özel ve kamu sektörlerinin birlikte hareket ederek, yabancı sermayeyi Türkiye'ye davet eden bir kampanya geliştirmeleridir.

Japonya'dan uzak olması sebebiyle Türkiye, normal tanıtım faaliyetlerini sürdürse de, Japon tarafı Türkiye'nin olumlu özelliklerinin farkına varamamaktadır. Aşırı denebilecek düzeyde çok tanıtım faaliyetinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁷³⁶

Türkiye'nin, yıllık yaklaşık 50 milyar dolara varan Japonya'nın gıda ürünleri ithalatından sadece binde 1'lik pay alması ve ülkemizin gıda ürünleri ihracatından sadece %2'lik bir kısmının Japonya'ya yönelmesi Japon gıda pazarını yeterince değerlendirilemediğinin bir göstergesidir.⁷³⁷

---

735 Japonya Dış Ticaret Organizasyonu

736 Japonya Büyükelçisi Tomoyuki Abe'nin "Japonya ve Türkiye Arasındaki Diplomatik İlişkilerin 80. Yıldönümü Etkinlikleri" Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 2004,

737 ÖZDEN, Çağatay, a.g.e., s.9.

8.2.5 Turizm

Türkiye'yi ziyaret eden Japon turistlerin sayısı sürekli artmıştır. Ülkemize gelen turist sayısı 2005 yılında rekor düzeye çıkarak 116 bin⁷³⁸ kişiyi bulmuştur. Bununla beraber, genel olarak Türkiye'nin Japonya'nın turizm giderlerinden yeterli payı aldığını söylemek mümkün değildir. Japon turistler açısından Türkiye'nin pazar payı %0,4 gibi düşük bir orandadır.

Yurt dışında kişi başına ortalama 3.000 \$ ile en çok para harcayan turistler arasında yer alan Japonlar seyahatlerinde daha çok tarihi ve kültürel zenginlik arz eden yerleri seçmekte, bu arada güvenlik, gelişmiş hizmet sektörü ve alışveriş imkanlarını da aramaktadır. Bu açılardan ülkemiz büyük bir potansiyele sahiptir⁷³⁹

---

738 AKBAŞ, Kadir Metin, Türk Turizmini Uzakdoğu İpten Aldı, Aksiyon, Sayı: 605, 10 Temmuz 2006.

739 TC Başbakanlık dış ticaret Müsteşarlığı Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği,

9. SONUÇ ve OLASI SENARYOLAR

Japonya'nın tarihi gelişimi incelendiğinde bir çok yönden farklılıklarla karşılaşılmaktadır. 1639'dan 1868 yılına kadar kendisini dış dünyaya kapatmış olması belki de bu farklılıkların başlangıcı olmuştur.

Ülke dış dünyaya kapalı iken de gelişmesini sürdürmüş ve fitili ateşleyen 1868 Meiji Restorasyonu'na kadar bir birikim yaşanmıştır. Bu birikimin en büyük nedeninin artık savaşmak zorunda kalmayan samurayların öğrenme ile meşgul olmaya başlaması olmuştur. Bu sayede Meiji Restorasyonu öncesi Japonya'daki erkeklerin %40'ı okur yazar duruma gelmişti. Eğitim ve öğretime verilen değer Meiji Restorasyonu ile daha da artmış ve 20'nci yüzyılın başlarında Japonya'da ilkokula devam oranı %95'i aşmıştır.

Ayrıca Japon yöneticiler gerek Meiji döneminde gerekse II. Dünya Savaşı sonrasında Batı'yı da doğru "okuyarak" nasıl hareket etmeleri gerektiğini çok iyi anlamışlardır.

Bunların temelinde ise elbette Japon insanının bazı özelliklere sahip olması yatmaktadır. Bu özelliklerden bir kısmı Türk insanı ile aynıdır. Çanakkale Savaşı'nı ve Kurtuluş Savaşı'nı bize kazandıran Türk insanının bu özellikleri olmuştur.

Japonya günümüzde dünyanın ikinci ekonomik gücü olmasına rağmen, siyasi ve askeri gücü ekonomik gücü ile orantılı değildir. Bunda II. Dünya Savaşı sonrası ABD tarafından işgal edilmiş ve güvenliğinin tamamen bu ülkeye bırakılmış olmasının yanında, Japonya'nın geçmişi yüzünden hissettiği suçluluk duygusunun da rolü bulunmaktadır. Öyle ki, anayasanın 9. Maddesinin değişimi hakkında son zamanlarda bazı tartışmalar yaşanmaya başlanmış olsa bile, bu husus hala bir tabudur.

Fakat, dünyadaki gelişmeler devam etmektedir. Soğuk Savaş sonrası "tarihin sonunun" geldiğinden bahsedilirken ABD Irak'ı işgal etmiş,

Afganistan'ı bombalamış, Doğu Asya'da ne yapacağı belli olmayan yeni bir nükleer güç ortaya çıkmış, Çin öngörülemeyen hızdaki büyümesiyle adeta bir enerji ve hammadde kara deliği haline gelmiştir.

Bu gelişmelerin en önemli sonucu gelecekte Japonya'nın enerji kaynaklarına dün olduğu kadar kolay ulaşamayacağı gerçeğidir. Japonya, daha önce de enerji kaynaklarına ulaşmakta sorun yaşamıştı. Bu sorununu halletmek amacıyla bir ABD üssünü bombalayarak II. Dünya Savaşı'na girmişti.

Japonya'nın yakın gelecekte hızı ve şiddeti artacak olan dünyadaki enerji kaynaklarına ulaşımındaki yarışta şimdi olduğu kadar pasif olması halinde ekonomisinde bir çöküş yaşanması kaçınılmaz olacaktır

Bu durumda Japonya'nın dünya siyasi sahnesinde daha etkili bir oyuncu haline gelmesi kaçınılmazdır. Japonya son yıllarda Afganistan'ın işgaline, Irak Savaşı'na ve BM BKO'na verdiği destekle bu rolün provalarını yapmaya başlamıştır. Bütçeye oranla küçük fakat, 2006 yılında dünyadaki 6. büyük ve Türkiye'nin 4 katı olan savunma harcamaları da bunun destekçisi olacaktır.

Ayrıca Japonya'nın içinde olduğu bölge tam olarak istikrar bulamamıştır. Aynı zamanda nükleer bir güç olan Çin'in son yıllarda savunma harcamalarının arttığı bilinmektedir. Hızla ekonomisi büyüyen ve zenginleşen Çin, gelecekte şu an Batı'dan ve Rusya'dan aldığı bir çok silahı kendisi yapar hale gelerek, büyümesi durdurulamaz bir silahlı kuvvetlere sahip olabilir ve Doğu Asya'da dengeler değişebilir. Kuzey Kore'nin güçsüz ekonomisine rağmen nükleer silahlara sahip olması ve Japonya'yı açıkça tehdit etmesi ise Japonya'nın üzerinde düşünmesi gereken önemli bir diğer güvenlik problemi doğurmaktadır.

9.1. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası Senaryolar

Çin ve Japonya coğrafi olarak birbirine yakın iki komşudur. Bu komşuluk, bir taraftan ticari anlamda her iki tarafa çeşitli avantajlar sunmakta,⁷⁴⁰ bir taraftan da bazı paylaşım sorunlarını doğurmaktadır.

İki ülkedeki yükselen milliyetçilik dalgaları, sınır sorunları, Tayvan ve ticaret ilişkileri gelecekte yaşanması muhtemel senaryolara etki eden hususlardır.

9.1.1. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar

Çin-Japon ilişkilerinin geleceği için en umut verici husus ülkeler arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin giderek kuvvetlenmesidir. Çin'deki doğrudan yabancı yatırım stoku içinde Japon firmalarının büyük bir payı vardır ve diğer yandan Japonya, Çin'in en büyük ticari ortaklarından birisidir. Japonya ihracatının %14,3'ünü Çin'e yapmakta, ithalatının ise %20,5'ini Çin'den yapmaktadır. Bölgenin en büyük iki gücü olan Japonya ve Çin'in aralarındaki ekonomik işbirliğini gelecekte siyasi alan taşımaları mümkündür.

Çin ve Japonya Ortadoğu petrollerine ileri derece bağımlıdır. Petrolün bu ülkelere denizden ulaşımında "3 kilit nokta" bulunmaktadır. Bunlar:

- Süveyş Kanalı,
- Malakka Boğazı ve
- Ümit Burnu'dur.⁷⁴¹

---

740 ZHAOKUI, Feng, China-Japan-India Axis Strategy, People's Daily Online of an article by, 30 Nisan 2004

741 ZHAOKUI, Feng, China-Japan-India Axis Strategy, People's Daily Online of an article by, 30 Nisan 2004

Gelecekte bu yolların güvenliğini tehlikeye düşürecek gelişmelerin olması durumunda bu, her iki ülkenin ekonomisine de zarar verecektir. Böyle bir durumda Çin ve Japonya işbirliği yaparak bu bölgelerdeki durumun normale dönmesi için çaba sarf etmek zorundadır.

Ayrıca gerekli olduğu takdirde karışıklık sürerken ticari filolarını bu bölgelerden geçerken korumak maksadıyla işbirliğine gitmeleri de her iki ülkenin yararına olacaktır. Bu bakımdan Japonya ve Çin'in dev enerji ihtiyaçları iki ülke ilişkilerine girmek yerine bu ilişkilerin kuvvetlenmesinde rol oynayabilir.

Güvenlik alanında işbirliği sadece bu bölgelerde değil enerji kaynakların bulunduğu diğer bölgeler içinde geçerli olacaktır. Japonya'nın Çin'in Kuzey Kore nükleer krizindeki yaklaşımına bazı eleştirileri olsa bile bu iki ülke, bölgesel bir sorunun çözümlenmesinde "6'lı görüşmeler yoluyla" beraber hareket etmektedir.

Çin'in, Japonya'nın Asya'daki ekonomik ve demokratik olarak gelişmiş tek ülke olduğunu iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Buna tarihten gelen Japon düşmanlığı da başka bir engeldir.⁷⁴² Bu nedenle Çin 20. yy'daki iki Japon işgalinden kaynaklanan Japon düşmanlığına karşı bazı önlemler almak zorundadır. Bu konuda bazı gelişmeler olmaktadır. 12 Nisan 2007 tarihinde Japonya'ya resmi bir ziyaret yapan Çin Başbakanı Wen Jiabao Japonya Parlamentosu'na bağlı Temsilciler Meclisi ve Senato'suna hitaben yaptığı konuşmada şöyle demiştir:

"Tarihten ders almak, kin ve nefreti sürdürmek için değil, daha güzel geleceği yaratmak içindir. İki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin normalleşmesinden bu yana Japonya hükümeti ve liderleri, Japonya'nın tarihte düzenlediği saldırıları açık bir dille kabul ederek, bu saldırılardan zarar gören ülkelere defalarca özür dilemişti. Çin hükümeti ve halkı,

---

742 GYOHTEN, Toyoo, China vs. Japan: Part 2 – Future Prospects and Policies, GYOTOM Platform, 17 Şubat 2003.

bu davranışı olumlu karşılıyor. İçten arzumuz, Japonya tarafının bu tutumunu somut hareketlere dönüştürmesidir. Barış ve dostluk, her iki ülkeye yarar sağlayacak, düşmanlık ise her iki tarafa zarar verecektir. Halklarımız arasındaki dostluğun gelecek nesillere aktarılması, tarihin bir gereği olduğu gibi, iki ülke halklarının ortak arzusu, Asya ve uluslararası toplumun da genel beklentisidir."⁷⁴³

“ABD ile Japonya arasındaki ittifakın bir şekilde bozulması durumunda ortaya bir Japonya-Çin ittifakı çıkabilir. Eğer böyle bir ittifak gerçekleşirse iki ülkenin sahip olduğu toplam kaynak etkili bir koalisyon oluşmasını sağlayacaktır. Böyle bir ittifak, olası bir senaryo gibi gözükme de olasılık dahilindedir.⁷⁴⁴ İttifak şüphesiz ABD'nin Pasifik'teki üstünlüğünü sona erdirecek hatta dünyadaki üstünlüğüne de meydan okuyacak ve 21. yy'ın diğer yarısında dengeler tamamen Batı'dan Doğu'ya kayacaktır.

Japonya ve Çin bu şekilde bir ittifaka girmeden de özellikle güvenlik alanında işbirliği ile bölgelerindeki etkilerini artırabilirler. “6'lı görüşmeler bunun için bir başlangıç olmuş fakat, görüşmeler sırasında her iki ülkenin tutumları aynı seviyede olmamıştır.

9.1.2. Japonya-Çin İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar

Japonya ve Çin arasında gelecekte ilişkilerin gerilmesine yol açabilecek hatta iki ülkeyi çatışmaya götürebilecek bazı sorunlar mevcuttur. Bu sorunlar halledilmediği sürece gelecekte Japon-Çin ilişkilerinde gerçek anlamda bir ilerlemeden söz etmek zordur.

---

743 Çin Başbakanı Japonya Parlamentosu'nda konuştu: Dostluk ve İşbirliği Uğruna..., Çin Uluslar Arası Radyosu.

744 NYE, Joseph S., Amerikan Gücünün Paradoksu, Literatür yayıncılık, İstanbul 2003, s.25.

Japonya ve ABD, 1996'da yenilenen Güvenlik İşbirliği Ortak Deklarasyonu'na göre 1978'de saptanan Savunma İşbirliği Rehberi'ni değiştirmeye başlamışlardır. Japonya ve ABD, Eylül 1997'de Yeni Savunma İşbirliği Rehberi'ni resmen belirlemişlerdir. 24 Mayıs 2004'de Diet'de, Yeni Savunma İşbirliği Rehberi ile ilgili maddeler incelenip kabul edilmiştir. Bu, Japonya ve ABD'nin güvenlik işbirliğini güçlendirmelerine ilişkin yeni sistemin kurulduğunu göstermektedir. Japonya-ABD arasındaki güvenlik işbirliğinin Kuzey Kore'nin tehdidine karşı olduğu ifade edilmişse de Çin, bunun kendisine karşı oluşturulduğu kanaatindedir. Pekin hükümeti Tayvan'a karşı kuvvet kullanabileceği kararından vazgeçmedikçe bu tür algılamaların gerçeklik payı yüksektir. Bu durum karşısında Çin'in yakından izlediği birinci konu Tayvan sorunudur yani "Pekin'in muhtemel Tayvan saldırısına karşı ABD Japonya'nın yardımına koşacak mı?" düşüncesidir. İkinci konu ise Japonya'nın askeri gidişatıdır. Japonya'nın "normal ülkeye dönüş" sürecinde, anayasanın savaş açma yasağı ile ilgili olan 9. maddesini değiştirmesi "ekonomiye ve teknolojiye dayanarak askerî gücünü arttıracak mı?" endişesini uyandırmaktadır.⁷⁴⁵

Çin, Japonya'nın 2. Dünya Savaşı sonrası gelişimine benzer bir şekilde önce "kalitesiz mallar"la dünya piyasalarını ele geçirmiş, son yıllarda ise teknoloji yoğun üretim dahil bir çok sanayi alanında üretime ve pazar payını arttırmaya devam etmektedir.

En iyimser tahminlere göre 2035 yılında dünya petrol üretimi en üst seviyeye çıkacak ve daha sonra düşmeye başlayacaktır. 2004 yılında Çin'in petrol ihtiyacını ithal yolu ile karşılama oranı %40'ı geçmiştir. Japonya ve Çin arasında şimdiden Rusya'nın Doğu Sibirya'daki petrol kaynakları ve Doğu Çin Denizi'ndeki gaz rezervleri ile ilgili bir çekişmeler yaşanmıştır.

Irak'ın ABD tarafından işgal edilmiş olması ve buna diğer Arap ülkelerinin reaksiyonu, İran'ın nükleer programı üzerindeki ABD'nin baskıları

---

745 EKREM, Nuraniye, 10 Kasım 2005.

uluslar arası petrol pazarının dengesini bozan ve üretimi azaltacak gelişmeler olarak ortaya çıkmaktadır.

Son yıllarda üretimini artırarak petrol piyasalarında söz sahibi olmaya başlayan Rusya ise bu gücünü uluslar arası ilişkilerinde kullanmaktadır.⁷⁴⁶

Gelecekte petrol arzında yaşanabilecek bir daralma iki ülke ekonomilerine büyük zarar verecektir. İki ülke arasındaki muhtemel çekişmeler de bu alanda olacaktır. Petrol alanlarında yaşanacak çatışmaya paralel olarak Çin coğrafi avantajını kullanarak Japonya'ya giden deniz trafiğini engelleyebilecek bir konumdadır. Bu nedenle Çin'in artan savunma harcamalarına Japonya itiraz etmektedir.

Dünya genelinde enerji konusunda yaşanacak bir sorun iki ülkeyi çatışma durumuna getirebilir. Böyle bir gelişmeyi Japonya'nın pazarlarını Çin'e kaptırması da destekleyebilir.

Doğu Çin Denizi'ndeki münhasır ekonomik sınırları hakkında iki ülke henüz anlaşmaya varabilmiş değildir. Japonya, iki ülkenin kıyı hatları arasındaki meridyen çizgisinin sınır olması gerektiğini savunurken Çin, kendi münhasır ekonomik alanının denizaltı kıta sahanlığının uç noktasına kadar uzandığını iddia etmektedir. Japonya, Chun-xiao gaz yatağının Çin tarafından işletilmeye başlatılması halinde kullanılmak üzere kendisinin de tek taraflı eylem hakkını saklı tuttuğunu açıklamıştır. Bu bölge iki ülke arasında gelecekte de bir sorun kaynağı olmaya devam edecektir.

Bir diğer sürtüşme konusu da Senkaku Adaları'dır. Çin-Tayvan-Japonya üçgeninde stratejik bir noktaya sahip bu adalar da iki ülke arasında potansiyel çatışma kaynağıdır. Bu adaların önemi Çin ve Tayvan arasındaki

---

746 TOICHI, Tusutomu, International Energy Security and Japan's Strategy, TERI ve Kodrad Adenauer Vakfı tarafından Organize Edilen "Hindistan'ın enerji Güvenliği" konulu konferans da sunulmuştur. 20-30 Eylül 2006, Goa, Hindistan.

bir çatışmada daha da artacaktır. Senkaku adaları konusunda Tayvan, Çin tezini desteklemektedir.

Şubat 2005'te ABD ile Japonya arasında yapılan güvenlik işbirliği konulu toplantının bildirisinde Tayvan'ın güvenliğinin iki ülkenin stratejik işbirliğine dahil olduğu ifade edilmiştir. Böylece Tayvan meselesi, Çin-Japonya arasında da hassas bir sorun haline almış ve Japonya'nın güvenlik alanı Tayvan'a kadar uzanmıştır. Çin ve Tayvan arasında meydana gelecek bir çatışmaya ABD'nin müdahalesi söz konusu olduğunda (ki olacaktır) Japonya da kaçınılmaz olarak bu savaşta yerini alacaktır.

"Çin ekonomisi büyümeye devam ettiği sürece, askeri gücünün artması, böylece Çin'in komşularına daha tehlikeli görünmeye başlaması ve ABD'nin o bölgedeki taahhütlerini karmaşıklaştırması muhtemeldir. Kar amacı gütmeyen bir araştırma kuruluşu olan RAND'ın yaptığı bir araştırma sonucu, 2015'te Çin'in askeri harcamalarının Japon askeri harcamalarının altı katından fazla olacağı tahmin edilmiştir."⁷⁴⁷

Bölgede askeri gücünü artıran sadece Çin değildir. Japonya da askeri gücünü, ABD'nin teknolojik desteği ile beraber, sayısal olarak olmasa da teknolojik üstünlüğü en üst seviyeye çıkararak imkan ve kabiliyetlerini geliştirerek artırmaktadır.

Çin'in hızla büyümesiyle beraber Doğu Asya'nın lider ülkesi haline gelerek Doğu Asya ülkelerinin Çin liderliğinde birleşmesiyle, bölgede ABD'nin ve dolayısıyla Japonya'nın nüfuzunu azaltması da olasılıklar dahilindedir. Böyle bir durumda Çin ikinci bir kutup haline gelecek ve Japonya Doğu Asya'yı kaybetmemek için bir seçim yapmak zorunda kalabilecektir.

Tokyo ve Pekin'in günümüz güç dengelerini göz önünde bulundurarak ilişkilerini ona göre yeniden düzenlemeleri gelecek için daha yararlı olacaktır.

---

747 NYE, Joseph S., Amerikan Gücünün Paradoksu, Literatür yayıncılık, İstanbul 2003, s.25.

Ancak iki ülke arasındaki anlaşmazlıklar ve bölgesel çıkar çatışmaları gelecekte bölgeyi tehdit edecek gibi gözükmemektedir.

9.2. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası Senaryolar

Japonya için ABD, ülkenin yıkıcı bir yenilginin ardından güven içinde toparlanabileceği, adım adım dünyanın ana güçlerinden biri olma konumunda ilerleyebileceği bir barınak olmuştur. Ama bu barınak Japon eylemlerin özgürlüğüne de sınır koymaktadır. Bu da dünya çapındaki bir gücün aynı zamanda himaye altında bir ülke olması paradoksunu yaratmaktadır. Japonya için ABD , Japonya'nın uluslar arası bir lider olarak ortaya çıkmasında can alıcı ortak olmayı sürdürmektedir. Ama aynı zamanda ABD, Japonya'nın güvenliğinde ulusal itimadının olmamasının da sebebidir.

9.2.1. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar

Japonya ABD ilişkileri halen her bakımdan iyi seviyededir. İki ülke stratejik ortaktır. ABD Japonya'da hem Japonya'nın güvenliği hem de kendi çıkarları için asker bulundurmaktadır. İki ülke askeri alandaki işbirliğini artırmaya devam etmektedir.

İki ülkenin küresel ortak stratejik hedefleri:

- Uluslar arası toplumda insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerleri sağlamak;
- Uluslar arası barışı, istikrarı ve refahı sağlamak için iki ülkenin dünya barışı ve yardımlaşma alanındaki ortaklık ilişkilerini daha ileriye götürmek;
- Kitle imha silahlarının yayılmasını önlemek;
- Terörizmi ortadan kaldırmak;

- Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi'ne daimi üye olma amacını gerçekleştirmek için ortak çaba harcamak;
- Global enerji arzındaki istikrarı sağlamak ve sürdürmek,
- ABD-Japonya güvenlik ve savunma işbirliğini artırmaktır.

İki ülkenin Asya-Pasifik'teki ortak stratejik hedefleri ise:

- Asya-Pasifik Bölgesindeki barış ve istikrarı güçlendirmek ve Japonya'nın güvenliğini artırmak, ABD ile Japonya'ya yönelik beklenmedik olumsuz etkilere karşı koyma yeteneğini sürdürmek;
- Kore Yarımadasının barışçı birleşimini desteklemek;
- Kuzey Kore'nin nükleer programı, balistik füze faaliyetleri, yasadışı hareketleri ve Kuzey Kore tarafından Japon yurttaşların kaçırılması gibi insani meselelere barışçı çözümler bulmak;
- Çin ile olan işbirliği ilişkilerini ilerletmek, Çin'in bölgesel ve küresel meselelerinde sorumlu ve yapıcı rollerinin üstlenmesini karşılamak;
- Tayvan meselesini diyalog yoluyla barışçı bir çözüme gitmesini desteklemek;
- Çin'i askeri meselelerinde şeffaflığa teşvik etmek;
- Rusya'nın Asya-Pasifik bölgesinde yapıcı ilişkiler politikasını teşvik etmek;
- Japonya ve Rusya arasındaki toprak sorununun çözerek iki ülke arasındaki ilişkileri tamamen normalleştirmek;
- Güneydoğu Asya'da barış, istikrar ve dinamizmi sağlamak;

- Açık, kapsamlı ve şeffaf bölgesel mekanizmaların varlığına vurgu yapan çeşitli alanlardaki bölgesel işbirliği formlarını memnuniyetle karşılamak;
- İstikrarsızlığa neden olabilecek askeri ve silah teknolojisinin satımını engellemek ve
- Deniz ticaretinde güvenliği sağlamaktır.⁷⁴⁸

Yukarıdaki hedefler incelendiğinde halen iyi durumda olan ABD-Japonya ilişkilerinin geleceğinin belirleyicilerinden birisi de Doğu Asya’da yaşanacak olan gelişmeler olacaktır. Çin’in Asya’da gücünün artmasıyla ABD Pasifik’teki üstünlüğünü kaptırmamak yada olabildiğince elde tutmak için ABD, Japonya’ya verdiği değeri artıracaktır. Bunun sonucunda aralarındaki askeri işbirliği de artacak ve bu da Japonya’nın “normalleşme süreci”ni hızlandıracaktır. Doğu Asya’da ki istikrarsızlık ortamının yoğunlaşması Japonya ve ABD’yi birbirlerine daha bağımlı hale getirecektir.

9.2.2. Japonya-ABD İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar

1990’ların başlarında Amerikalılar üstünlüklerini Japonlar’a kaptırmaktan korkuyorlardı. Japonya süper bir güç mü olacak ABD’yi geçip Pasifik Bölgesi’nin hatta dünyanın en büyük devleti mi olacak soruları sorulmakta, Japonya’nın başını çekeceği ve ABD’nin dışlandığı bir Pasifik bloku kurulacağı ve hatta sonunda ABD ile savaş çıkacağı tahminleri yapılmaktaydı.⁷⁴⁹

Günümüzde bu olasılığın gerçekleşme ihtimali her ne kadar çok düşük seviyede olsa da böyle bir ihtimal devam etmektedir. Japon ekonomisi 1990’ların başındaki gibi olmasa da tekrar toparlanma sürecine girmiştir.

---

748 EKREM, Erkin, Çin, ABD ve Japonya Kısacasında: ABD-Japonya Güvenlik Müzakere Komitesi Bildirisi Hakkında Değerlendirme, 14 Mart 2005

749 NYE, Joseph S., Amerikan Gücünün Paradoksu, Literatür yayıncılık, İstanbul 2003, s.30.

1990'ların başındaki büyüme seviyeleri tekrar yakalanır ise bu senaryonun gerçekleşme olasılığı artacaktır.

Fakat, böyle bir Pasifik Bloku'nun kurulması için Japonya ve Çin'in aralarındaki sorunları hallederek ittifak kurmaları gerekmektedir.

9.3. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası Senaryolar

Rusya ile Japonya'nın tarih boyunca pek samimi ilişkilere sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. 1904'teki Rus-Japon Savaşı'ndan sonra, II. Dünya Savaşı'nda da ülkeler farklı taraflarda yer almıştır. Nitekim, iki ülke arasında II. Dünya Savaşı'nı resmen sona erdiren antlaşma hala imzalanmamıştır.

Rusya'nın uluslararası arenada güçlü bir ülkenin desteğine ihtiyacı vardır. Her ne kadar Rusya başta Şanghay İşbirliği Örgütü çerçevesinde olmak üzere Çin ile iyi ilişkiler geliştirse de, iki ülke arasındaki rekabet, ittifakın sağlam temellere oturmasını engellemektedir. Japonya ile iş birliği ise bu bağlamda bir denge unsurudur.⁷⁵⁰

9.3.1. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar

Japonya yatırım ve ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesini adalar sorununda bir koz olarak kullanmaya çalışsa da, Rusya'nın elindeki kozunun daha önemli olduğu görülmektedir.

Japonya'nın Ortadoğu petrollerine olan yüksek bağımlılığını azaltma kapsamında Rusya'nın Doğu Sibirya petrollerini Pasifik sahiline taşıyacak olan boru hattı için çalışmalara başlanmıştır. Ayrıca 2010 yılında tamamlanacak gaz terminaleri ile Japonya'nın enerji ithalatında Rusya'nın payı %20'ye çıkacaktır.

Rusya ve Japonya arasındaki bu bağlantı, aralarındaki ilişkide Rusya'nın elini güçlendirmektedir. Dünyada hızla artan petrol fiyatları ve petrol üretiminin yakın gelecekte düşmeye başlayacak olması Rusya'nın petrol ve gazını kolaylıkla satabilmesiyle baskın bir role soyunması sonucunu

---

750 KAMALOV, İlyas, 17 Kasım 2005.

doğuracaktır. Bu durum da Japonya'nın enerjiye olan dış bağımlılığı ile birleştiğinde Japonya ve Rusya arasındaki ilişkilerin daha da gelişmesini sağlayacak, Kuril adaları sorunu ise daha uzun yıllar çözümlenmeden kalacaktır. Zaten Rusya'da Japonya ile olan politikalarını belirlerken bu hususu göz önünde bulundurmaktadır.

Rusya-Japonya ilişkilerinin gelişmesi, Japonya'yı Doğu Asya'da daha güçlü yapacaktır. Eğer Japonya Rusya ile ilişkilerini özellikle enerji alanındaki işbirliğini Çin'in Rusya ile olan işbirliğinden daha ileri seviyede tutabilirse bu Japonya'nın Çin'e karşı olan üstünlüğünü de artırması sonucunu doğuracaktır. Çin ise önemli dış enerji kaynaklarından birini kaybetmiş olacaktır.

II. Dünya Savaşı'nın nedenlerinden birisi de Japonya'nın artan nüfusu olmuştur. Halen Japonya'nın nüfus artış hızı çok yavaşlamış ve yakın gelecekte de nüfus azalmaya başlayacaktır. Gelecekte Japonya'nın nüfusunun artması halinde ise bu nüfusun yaşaması için Japonya'nın %80'i dağlık olan küçük yüz ölçümü yeterli olmayacaktır. Bu durumda Japon halkının tekrar başka ülkelere göç etmesi yada başka bir ülkeden satın alınan topraklarda yeni yerleşim alanları kurarak yaşaması söz konusu olabilir. Bu alanlar için en uygun ülke coğrafi yakınlığı ve geniş, el değmemiş topraklarının varlığı nedeni ile Rusya olacaktır. Bu durum iki ülke arasında bir işbirliği kaynağı olabileceği gibi bir çatışma nedeni de olabilir.

9.3.2. Japonya-Rusya İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar

Japonya ve Rusya arasında Kuril adaları sorunu II. Dünya savaşı'nın bitiminden beri çözümlenememiş ve ilişkilerin gelişiminde ana rolü oynamaya devam etmektedir. Japonya enerji konusunda Rusya ile sağlam bir bağ kuramadığı taktirde Kuril adaları önemini korumaya devam edecek, iki ülke arasında devamlı bir sürtüşme konusu olacaktır.

Özellikle Putin döneminde Rusya-Çin ilişkilerinin oldukça iyileşmiştir. Rusya ve Çin'in ABD'nin bölgedeki hegemonyasına karşı birlikte hareket etmeleri ve taraflar arasındaki ticari ilişkilerin artması da bu iyileşmenin somut

göstergelerinden biridir. Fakat Rusya ve Çin halen “stratejik ortak” konumunda değildir. Bir başka deyişle “uzun vadeli ortak amaçları” ve “uluslararası sistem ve bu sistemde birbirlerinin karşılıklı rolleri hakkında ortak görüşleri” gelişmemiştir.⁷⁵¹ Rusya ve Çin arasında askeri bir ittifak kurulması varsayımı gerçekleştiği takdirde (bu senaryonun gerçekleşme olasılığı oldukça düşüktür çünkü taraflar arasında böyle bir ittifakı destekleyecek “stratejik bir mantık” mevcut değildir) Çin gelecekte süper bir güç olarak bölgede ortaya çıkacaktır. Bu durum ise bölgedeki tüm dengeleri değiştirdiği gibi Rusya’nın da bölgedeki konumunu çok kuvvetlendirecek, Japonya’nın enerji konusunda Rusya’ya yaklaşmasını da engelleyecektir. Rusya ve Japonya arasındaki mevcut adalar sorunu da durumunu korumaya devam edecektir.

Rusya’nın Çin ile gerçekleştireceği bir ittifak Japonya’ya Orta Asya’nın kapılarını da kapatacak ve Japonya’yı Orta Doğu petrollerine mahkum edecektir. Afganistan’daki düzenin henüz sağlanmamış olması ve yakın gelecekte de bunun mümkün görünmemesi Japonya’nın Türkiye ile olan ilişkileri yeni açılımlara neden olabilir. Halen Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ile Azerbaycan petroleri Akdeniz’e ulaşmaktadır. Japonya petrol kaynaklarını çeşitlendirmek için bu petrolün müşterilerinden birisi olabilir.

Rusya’yı adalar konusunda güçlü kılan bir başka faktör ise, Japonya’nın bütün komşularıyla sınır sorunu yaşaması ve komşu ülkelerde Japonya karşıtı gösterilerin yapılmasıdır. Böylece komşuları tarafından “izolasyona” alınan Japonya, Rusya ile arasındaki ilişkileri gerginleştirmekten ve uluslararası arenada bütün komşularıyla sınır sorunu yaşamasından dolayı olumsuz imaj kazanmaktan çekinmektedir.

9.4. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası Senaryolar

Gelecekte Japonya’nın Kuzey Kore ile ilişkilerinin gidişini engelleyecek başlıca faktör Japonya’nın Çin, Rusya ve ABD ile olan ilişkileri ile yine bu

---

751 HATİPOĞLU, Esra, "Rusya-Çin İlişkilerinde Hassas Denge", Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurulu

ülkelerin Kuzey Kore'ye yaklaşımları belirleyecektir. Fakat ana konu Kuzey Kore'nin nükleer programından vaz geçip geçmeyeceği olacaktır.

9.4.1. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası İyimser Senaryolar

Japonya Kuzey Kore ilişkilerinde en iyimser senaryo Kuzey Kore'nin nükleer programından tamamen vazgeçmesidir. Fakat iki ülke arasındaki ilişkilerin tamamen düzelmesi için bu tek başına yeterli olmayacaktır.

Kuzey Kore ile Güney Kore'nin birleşmesi durumunda ise yeni Kore'yi ekonomik olarak zor günler bekliyor olacaktır. Bu durumda Japonya bu ülkeye en fazla yardım sağlayan ülke konumunda olacak ve ilişkilerde iyileşme yaşanacaktır. İki Kore'nin birleşmesi ile halen Japonya ve Kuzey Kore arasındaki ilişkilerde iki kritik konudan biri olan adam kaçıрма olayı da sonuçlanacaktır.

9.4.2. Japonya-Kuzey Kore İlişkilerinde Olası Kötümser Senaryolar

Kore'nin bölünmüşlüğü ve -Kuzey Kore'nin nükleer güç haline gelmiş olması ile daha da tehlikeli hale gelen- ve Kuzey Kore'nin doğasında var olan istikrarsızlık, ani bir patlama ile tüm adayı savaşa sürükleme ve bunun sonucunda Japonya'nın da bu savaşa karışması riski şimdi ve gelecekte de mevcuttur. Kuzey Kore'nin nükleer bir güç olması ve bu savaşı gelişimini ve etkilerini daha farklı yapacaktır. Bu senaryonu sonuçları hiç kimsenin istemeyeceği sonuçlar olacak ve belki Japonya ikinci kez nükleer bir saldırı ile karşı karşıya gelebilecektir.

Şu anki durumun aynı kalması da gelecek için bir kötü durum senaryosudur. Kuzey Kore açık olarak Japonya'yı tehdit etmektedir. Elindeki füzeler ile Japonya'yı vurabilecek güçtedir ve Japonya'yı "önleyici güç kullanımı"ni düşünmesine neden olacak kadar tedirgin etmektedir.

9.6. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası Senaryolar

Orta Asya, dünyadaki sanayileşmiş ve enerji ithalatçısı her devlet için olduğu gibi Japonya için de önemlidir. Orta Asya devletlerinin bağımsızlıklarını kazandığı 1992 yılından sonra Japonya Orta Asya'ya gereken değeri vermekte geç kalmıştır. 2004 yılında Japon Dışişleri Bakanı'nın bölgeye yaptığı ziyaret ile ilişkilerde bir aşama kaydedilmiştir.

9.6.1. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası İyimser Senaryolar

2006 yılı Mayıs ayında Ekonomi Bakanlığı tarafından yayınlanan yeni "Milli Enerji Stratejisi" raporunun sonucunda Japonya ve zengin enerji kaynaklarına sahip Orta Asya ülkeleri arasındaki ilişkiler gelecekte daha da pekişecektir. Japonya'nın Batılı bir ülke olmaması ve Batıya nazaran kültürler arası yakınlık bu yakınlaşmada rol oynayabilir. Ayrıca Japonya'nın bölge ülkeleri gözünde kötü bir imajı olmaması da bu rolü perçinleyecektir. Japonya şimdiden Orta Asya ve Japonya Diyalogu kapsamında kültürel ve politik diyalogu artırmakta terörizm, çevre ve sağlık gibi alanlarda işbirliğini geliştirmektedir. Orta Asya ülkeleri tarafından da Japonya'ya karşı daha fazla yatırım ve entegrasyonun kuvvetlendirilmesi gibi bazı beklentiler içinde olduğu da hesaba katılırsa gelecekte Japonya Orta Asya ilişkileri parlak gözükmektedir.

Japonya Orta Asya'ya verdiği önemi artırarak işbirliğini artırmalıdır. Eğer günümüzde enerji kaynakları yollarına ve havzalarına sahip Orta Asya için gerekli tedbirleri almaz ise gelecek için geç olabilir, Çünkü karşısında Rusya ve Çin bulunmaktadır. Rusya Orta Asya petrol ve gaz kaynaklarının pazarlamasını kendi üslenmek istemekte, Çin ise bu kaynakları kendi topraklarına akıtmak istemektedir. Bu nedenle Japonya, bölgede Rusya ve Çin'e karşı şimdiden bir denge unsuru olmak için çaba sarf etmek zorundadır. Aksi takdirde bu kaynağı kaybedebilecektir.

9.6.2. Japonya-Orta Asya İlişkileri'nde Olası Kötümser Senaryolar

Japonya Orta Asya ilişkilerinde meydana gelebilecek en kötü durum Rusya'nın veya Çin'in (yada her ikisinin oluşturduğu bir ittifakın) Orta Asya ülkeleri üstündeki nüfuzunu artırarak bu ülkeleri kontrol altına almalarıdır. Böyle bir durumda hegemon durumdaki ülke veya ülkelerin Doğu Asya'da Japonya'daki ilişkilerine göre Japonya'nın enerji kaynaklarından yararlanmasını engelleyebilecektir.

Bir diğer olasılık da Orta Asya ülkelerinin yakın gelecekte demokrasiye geçememeleri olacaktır. Halen bölgeye olan Japon yatırımlarının artmasını engelleyen böyle bir durum iki ülke ilişkilerinin gelişimini yavaşlatacaktır.

9.7. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası Senaryolar

Orta Doğu'nu Japonya için önemini belirtmek için Orta Doğu'dan en fazla petrol alan ülkenin Japonya olduğunu ve Japonya'nın petrol alımında Orta Doğu'ya %90'lara varan oranlarda bağımlı olduğunu söylemek yeterli olacaktır. Bu nedenle Orta Doğu'da meydana gelecek herhangi bir karışıklıktan en çok etkilenecek ülke Japonya'dır.

Bu nedenle Japonya Orta Doğu'daki barış çabalarına ve istikrarı artırıcı gelişmelere destek vermekte veya bizzat liderlik yapmaktadır. 1993-2003 yılları arasında Filistin'e 675 milyon dolarlık yardım yapmış, 1991 yılına kadar Arap ülkelerinin İsrail'e uyguladığı boykota katılmıştır.

Çin'in giderek Orta Doğu ile daha fazla ilgilenmesi de Japonya'nın ileride karşı karşıya kalabileceği sorunları doğurabilir.

9.7.1. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası İyimser Senaryolar

Filistin-İsrail çatışmalarının sonlanması, bölgede istikrarın sağlanması Japonya'nın yararına olacaktır. Ayrıca bölge ülkelerinin demokrasiye geçerek kaynaklarını halklarının gelişimine ve refahlarını artırmalarına harcamaları Japonya'nın bölgeye yaptığı ihracatı artıracaktır. Japonya'nın ticaret açığına sahip olduğu tek ülke Suudi Arabistan'dır.

9.7.2. Japonya-Orta Doğu İlişkileri'nde Olası Kötümser Senaryolar

Orta Doğu'da istikrarsızlığı doğuran olaylar, petrol akışının kesintiye uğramasına yol açarak Japon ekonomisine büyük zarar verebilir. Enerji darlığının yaşanması, ülkede ekonomik faaliyetlerin yavaşlamasına ve dolayısıyla istihdamın azalmasına yol açacağı gibi, Japonya'nın dünya ekonomisindeki gücüne de darbe vurabilir.

Orta Doğu'nun karışık yapısı itibariyle istikrarsızlık doğuracak olaylar çok çeşitlidir. Bunların başında Filistin-İsrail çatışmaları gelmekteydi. 2006 yılı içinde ise İsrail'in Lübnan saldırısı yeni bir istikrarsızlık kaynağı olarak ortaya çıkmıştır. Bu çatışmalar her an bölgedeki Arap devletlerine de sıçrayabilir ve bu sıcak ortama nükleer güç olma yolundaki İran da dahil olur. Bu çatışma ortamı ise Japonya'ya olan enerji akışında ciddi aksamalara neden olabilir. Çatışmalarda nükleer güç kullanımı olasılığı ise dünyaya ve Japonya'ya büyük zarar verecektir.

9.8. Japonya Türkiye İlişkilerinin Geleceği

Japonya ve Türkiye arasında coğrafi olarak büyük bir uzaklık bulunmaktadır. Bu coğrafi uzaklık iki ülke arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerde de kendini göstermektedir.

Doğu ile Batı arasında bir köprü ve halkı Müslüman demokratik tek ülke olan Türkiye'nin gelecekte Japonya için ayrı bir yeri olacaktır. Bunda birinci etmen Irak'ın işgalinden sonra Ortadoğu'nun daha karmaşık bir yer haline gelmiş olması ve Japonya'nın kendisi için önemi açık olan Ortadoğu ile ilişkilerini istediği seviyede devam ettirmek ve artırmak maksadıyla Türkiye ile işbirliğine ihtiyaç duymasıdır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli çalışmalar başlamıştır.

Gelecekte Rusya ve Çin tarafından bir ittifak oluşturularak Japonya'ya karşı enerji satmayarak ve Orta Asya petrolerini topraklarından geçirmeyerek bir enerji ambargosu uygulanabilir. Böyle bir durumda Türkiye'nin jeopolitik önemi daha da artarak Orta Asya petrolerinin Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı ile Akdeniz'e oradan da deniz yolu ile Japonya'ya ulaşması mümkün olacaktır. Bunun için Japonya'nın Orta Asya ile olan ilişkilerini belli bir seviyede sürdürebilmesi gerekmektedir.

Ayrıca Türkiye Japonya'nın Orta Asya ile ilişkilerinin gelişimine yardımcı olma potansiyelini de halen taşımaktadır.

Japonya Türkiye'nin bir NATO ülkesi olarak etkin olduğu bölgelerde daha fazla işbirliğinde bulunmak istemektedir.⁷⁵² Türkiye'nin NATO ülkesi olarak etkin olduğu yerlerden birisi Afganistan'dır. Japonya'nın Orta Asya petrolerini Afganistan ve Pakistan üzerinden Hint Okyanus'una ulaştıracak bir boru hattı için bir proje hazırladığı ancak, halihazırdaki Afganistan'ın durumu nedeniyle bu projeyi beklettiği bilinmektedir. Ayrıca hem Afganistan hem de Pakistan halkının, halkı Müslüman olan Türkiye'ye yaklaşımı Japonya tarafından da bilinmektedir. Dolayısıyla Türk-Japon ilişkilerinde gelecekte beklenmeyen açılımlar yaşanması da ihtimaller dahilindedir.

---

752 Japonya, Hindistan ve Türkiye'ye ile İlişkilerini Geliştirmek İstiyor, Cihan Haber Ajansı, 13 Mayıs 2007.

Türkiye enerji kaynakları bakımından %73 oranında dışa bağımlıdır. Geleceğe yönelik enerji projeksiyonlarında yüzde 73'lük ithalat oranının azaltılması için Türkiye'de oldukça radikal kararların ve önlemlerin alınması gerekmektedir.⁷⁵³ Bu kararlar arasında nükleer enerji seçeneği göz önünde bulundurulduğunda Elektrik üretiminin üçte birini nükleer enerji santralleriyle gerçekleştiren Japonya bir seçenek olabilir. Mitsubishi, Toshiba gibi firmalar nükleer enerji teknolojisi konusunda dünyada ileri seviyededir. Halen Toshiba, dünya devi Westinghouse'ı bünyesine kattıktan sonra Çin'de 4 adet reaktörün üretimini üslenmiştir.⁷⁵⁴ Japonya'nın Türkiye'yi güvenli ülke olarak görmesi bu konuda teknoloji transferini de mümkün kılacaktır.

Japonya'nın gelişme sürecinin inceleyerek, Japonların da yardımıyla bir "Türkiye Mucizesi" yaratmak fikri de günümüzde Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlarda "modası geçmiş" bir düşüncedir.

Japonya, Türkiye için önemli bir ülkedir. Türkiye ve Japonya arasında ekonomi ve turizm alanında büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Fakat her iki alanda da Türkiye tarafından bu potansiyel yeteri kadar değerlendirilememektedir.

Kültürel zenginlikler ve tarihi mirasa düşkün, yılda 18 milyon kişinin yurt dışına çıktığı Japon turizm pazarında ülkemizin aldığı pay %0,4 seviyesindedir. Türk turizmi Japon turizm pazarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek özelliktedir. Ülkemizin Japonya'da etkili tamıtımı ile Türkiye Japon turizm pazarından daha büyük bir pay alabilecektir.

Geleneksel ticaret partnerleri Uzakdoğu Asya ve ABD olan Japonya ile, dış ticaretinin büyük bölümü AB'ye odaklanan Türkiye arasındaki ticaret hacmi, potansiyelin çok altında kalmıştır. Japonya'ya ihracatımız genel ihracatımız içinde ortalama %0,25, Japonya'nın ithalatında ise %0,05

---

753 SATMAN, Abdurrahman, "Türkiye, Enerjide Dışa Bağımlıdır", İşveren dergisi, Nisan 2007,

754 ABE, Tomoyuki, Japonya'nın Ankara Büyükelçisi, Pasifik Ülkeleri İktisadi ve Sosyal Dayanışma Derneği

seviyesindedir. Yapılması gereken Japonya'ya ihracatımız artırmak için yeni stratejiler geliştirmek olmalıdır. Ayrıca dünya'nın ikinci büyük ekonomisine sahip Japonya ÷lkemize yapılan yatırımlar sıralamasında 8. sırada bulunmaktadır. Bu seviye yeterli olmamakla beraber, Türkiye'deki işgücü fiyatlarının Avrupa'ya göre çok düşük ve aynı zamanda kaliteli olması Avrupa pazarlarına yönelik Japon yatırımlarının Türkiye'ye gelmesini sağlamaya devam edecektir.

Japonya-Türkiye ilişkilerinde en önemli yeri Japonya'nın otomotiv yatırımları tutmakta ve yeni yatırımlarda yapılmaya devam etmektedir. Japon otomobil üreticilerinin Türkiye'de gösterdiği başarı gelecekte de yeni yatırımların yapılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

1. AKARSU, Fusun, Japon Eğitim Sistemi, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.
2. AKKUZUGİL, Yüksel, İhracatçının Japonya El Kitabı, Sarsılmaz Basım Yayım, İstanbul, Nisan 2001.
3. APATAY, Çetinkaya, Ertuğrul Fırkateyni'nin Öyküsü, Milliyet Yayınları, İstanbul 1998.
4. APATAY, Çetinkaya, Port Artur'dan Pearl Harbor'a Pasifik'te Olup Bitenler, İstanbul, 2002.
5. CİHAN, Ahmet, Japonya'da Eğitim Kültür ve Modernleşme, Özgü Yayınları, Ekim 2006.
6. CLEARLY, Thomas, Japon Savaş Sanatı, Anahtar Kitaplar, İstanbul, 1994.
7. DEMİRCİOĞLU, Murat , Japonya'da Sendikacılık, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.
8. DÜNDAR, Merthan, Panislamizm'den Büyük Asyacılığa: Osmanlı İmparatorluğu, Japonya ve Orta Asya, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.
9. ESENBEL, Selçuk, Japonya ve Türkiye Çağdaşlaşma Tarihinin Karşılaştırılması, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.

10. FUKAMI, H., Japan's Energy Position, "About Japan" Series 6, Japan Foreign Press Center, 1992.
11. GÜNAYDIN, Hasan, Japon Tarzı Yönetim ve Kalite Çemberleri, Milenyum Yayınları, Mart 2002, İstanbul.
12. GÜVENÇ, B., Japon Kültürü, İş Bankası Yayınları, İstanbul, Şubat 2002.
13. HAYES, L.D., Introduction to Japanese Politics, Third Edition, East Gate Book.
14. HUNTER, E. Janet, Modern Japonya'nın Doğuşu, İstanbul, Mayıs 2002.
15. Japonya'dan Görünümler, Tokyo, 2006.
16. KARACA, K., Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba, IQ Kültür Sanat yayıncılık, Nisan 2003, İstanbul, s.95.
17. KIVILCIMLI, Hikmet, Tarih Tezi Işığında Japonya: İlkel Sosyalizmden Kapitalizme Son Geçiş, İstanbul 2000.
18. LEE, Hee-Soo (Cemil), Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya'da İslamiyet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1989.
19. MATSUTANI, Hironao., Japonya'nın DIŞ politikası ve Türkiye, Bağlam Yayınları, İstanbul, Haziran 1995.
20. MÜTERCİMLER, Erol, Ertuğrul Faciası ve 21.Yüzyıla Doğru Türk Japon İlişkisi, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1993.
21. NYE, Joseph S., Amerikan Gücünün Paradoksu, Literatür yayıncılık, İstanbul 2003.

22. ORAN, Mustafa., Japonya'da Endüstriyel AR-GE: Kişisel Bir Bakış, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.
23. ÖZDEN, Çağatay, Japonya Kuru Meyveler Dış Pazar Araştırması, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2001.
24. ÖZTÜRK, İbrahim, Japonya Ekonomisinin Son Krizi, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.
25. SHOIN, Teikoku, History for Middle School Students, Japan's Path and Word Events, First Edition.
26. SOMEL, Cem, Japon Finans Deneyimi Üzerine Gözlemler, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.
27. SÜREYYA, Semizade, Büyük Japonya, İstanbul, Nisan 2001, Arka kapak.
28. The Japan of Today, The International Society for Educational Information, Inc.
29. TUNÇOKU, Mete., Japonya-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri, ASAM Yayınları, Ankara, 2002.
30. TURGUT, Mehmet, Japon Mucizesi ve Türkiye, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2001.
31. YILMAZ, Veli, Siyasi Tarih, Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, Mayıs 1998.

32. YUMIKO, Kihara, Türk ve Japon Çağdaşlaşmasında Laiklik Sorunsalı; Türk ve Meiji Devrimlerinde Din Politikaları, Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar, İstanbul, 1999.

MAKALELER

1. ABE, Tomoyuki, Japonya'nın Ankara Büyükelçisi, Pasifik Ülkeleri İktisadi ve Sosyal Dayanışma Derneği.
2. ADHIKARI, D.R., National Factors and Employment Relations in Japan, Japan Institute of Labour Policy and Training, Tokyo Japan March 28, 2005.
3. AKBAŞ, Kadir Metin, Türk Turizmini Uzakdoğu İpten Aldı, Aksiyon, Sayı: 605, 10 Temmuz 2006.
4. AKIYAMA, Nobumasa, Blabbing or Bluffing: Discourse Over the Nuclear Option in Japan, The Henry L. Stimson Center, 2000.
5. AKTAN C.C., "Japon Yönetimindeki Başarının Sırları", Ekonomik Forum Dergisi, Yıl 5, Sayı 6, Haziran 1998.
6. AKYÜZ, Ömer, Faruk, Türkiye'nin Göz Ardı Edemeyeceği Ülke, Japonya, Asya-Pasifik, Ekim-Kasım-Aralık 2005 Sayı:1.
7. Alan DOWTY, Japan And The Middle East: Signs Of Change?, Middle East Review of International Affairs, Vol. 4, No. 4, Aralık 2000.
8. ALP, Konur, Yasukuni Tapınağı, Japonya, 29 Kasım 2006.
9. ALTUNEK, Serpil, Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya'daki Yenileşme Hareketleri Üzerine Bir Karşılaştırma, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı 1-2, Aralık 1992.

10. AMAKO, Satoshi, The Asahi Shimbun, 15 Kasım 2006.
11. ANNE K. P., Geography of Japan, National Clearinghouse for United States-Japan Studies, Indiana University, Haziran, 2003.
12. ARIK, Umut Cumhuriyet ve Japonya, Asya/Pasifik, sayı 1, Ocak 2006.
13. ARMAĞAN, Mustafa, Sultan Abdülhamit ve Samuraylar, Asya Pasifik, Temmuz-Ağustos-Eylül.
14. ATAÖĞLU, Onur, Kent Haber, 28 Nisan 2004
15. AVERY,C.E., Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31 Mart, 2006.
16. BENJAMIN L. Self ,Iraq is a Hard Place: Tokyo Torn Between Pacificism and Alliance, The Henry L. Stimson Center, 2005.
17. BENNETT, Christopher, Etkili Ortaklıklar, NATO Dergisi, Sonbahar, 2003.
18. BERMUDEZ, J., North Korea Deploys New Missiles, Jane's Defence Weekly, 4 Ağustos 2004.
19. BHAPPU, Anita D., Japon Ailesi: Japon Şirket Ağları Ve Japon Yönetimi İçin Kurumsal Bir Mantık, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi 2001.
20. BLANK, Stephen, Beyond Afghanistan: The Future of American Bases in Central Asia, Central Asia- Caucasus Analyst, 26 Haziran 2006
21. BOWRING, Philip, Cheating Great Expectations, International Herald Tribune, 2 Eylül 2005.

22. CAŞİN, Mesut Hakkı, Japon Güvenlik Stratejisi, M5 Strateji ve Haber Politika, Temmuz-Ağustos 2003.
23. COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress 21 Mart 2005.
24. COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress, 31Mart, 2006.
25. COOPER, William, Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress, 7 Mart 2002, s.9.
26. CRONIN, R. ve MANYIN, M., Japan-U.S. Relations:Issues for Congress 21 Mart, 2005.
27. CRONIN, Richard P., Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002.
28. DADABAEV, Timur, Japan's Central Asian Diplomacy and Its Implications, Central Asia-Caucasus Analyst, 6 Eylül 2006.
29. DEMİRTEPE, Turgut, Japonya Üzerinden Özbekistan ile İş Tutmak,USAK Stratejik Araştırmalar Merkezi, 8 Eylül 2006.
30. DİKBAŞ, Kadir, Zaman, 2 Haziran 1994
31. DOWLING, Malcolm ve Ganeshan WIGNARAJA, Central Asia's Economy: Mapping Future Prospects to 2015, Haziran 2006.
32. DOWTY, Alan, Japan And The Middle East: Signs Of Change?, Middle East Review of International Affairs, Vol. 4, No. 4, Aralık 2000.

33. DURMAZ; Namık, Japonya Tarihi, Dost Japan, 20 Kasım 2006.
34. EKREM, Erkin, Çin, ABD ve Japonya Kışkacında: ABD-Japonya Güvenlik Müzakere Komitesi Bildirisi Hakkında Değerlendirme, 14 Mart 2005
35. EKREM, Nuraniye Hidayet, Çin-Japonya İlişkilerinde Hassas Sorunlar, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 10 Kasım 2005.
36. EKREM, Nuraniye Hidayet, Japonya İle Çin'in Moğolistan Mücadelesi, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 28 Ağustos 2006.
37. EKREM, Nuraniye Hidayet, Japonya'nın Orta Doğu Politikası ve Irak, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 02 Aralık 2005.
38. EKREM, Nuraniye Hidayet, Japonya'nın Orta Doğu Politikası ve Türkiye, 27 Ocak.
39. EKREM, Nuraniye Hidayet, Kuzey Kore Füze Sorununda Çin'in İzlediği Politika, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 21 Ağustos 2006.
40. ELLINGTON, L., Learning from the Japanese Economy, National Clearinghouse for United States-Japan Studies, Indiana University, 2004, s.1.
41. EMMOTT, B., Japan's English Lessons, Foreign Policy, Ocak-Şubat 2004.
42. EMRE, Akif, Hiroşima-Kana Hattı, Yeni Şafak, 10 Ağustos 2006.

43. ERYİĞİT, Süleyman, Küreselleşme Karşısında Türk Devleti ve Türk Milliyetçiliği, Türk Yurdu Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 218-219, Ekim-Kasım 2005.
44. EYİCİL, Ahmet, Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 59, Cilt: XX, Temmuz 2004.
45. FEFFER, John, The Wall Street Journal, 11 Aralık 2006
46. FOGARTY, Philippa, Energy Key to Japan's Central Asia Ties, BBC News, 28 Ağustos 2006.
47. FUKUOKA, Yasunori, Koreans in Japan: Past and Present, Saitama University Review, Vol.31, No.1.
48. GIRAGOSIAN, Richard The Strategic Central Asian Arena The China And Eurasia Forum Quarterly, Volume 4, No. 1, Şubat 2006.
49. GOLDMAN, Emma, Patriotism, a Menace to Liberty, Anarchism and Other Essays, Mother Earth Publishing Association, 1917.
50. GÖKCORA, A., Japonya Silahlanıyor, Cumhuriyet Strateji, 14 Mart 2005.
51. GÖKERMAN, Uzay, Nükleer Enerji Kazaları, İndigo Dergisi, Mayıs 2007.
52. GREEN, M.J., U.S.-Japanese Relations after Koizumi: Convergence or Cooling?, The Washington Quarterly,29:4.

53. GUERTIN, Donald L, ve SHIMRKY, Kazuo, A Brief History of US–Japanese Energy Relations and Cooperation, Policy Paper, The Atlantic Council of the United States, Eylül 2000.
54. GYOHTEN, Toyoo, China vs. Japan: Part 2 – Future Prospects and Policies, GYOTOM Platform, 17 Şubat 2003.
55. HAMID, Shoeb, Merinews, 29 Ağustos 2006.
56. HATIPOĞLU, Esra, "Rusya-Çin İlişkilerinde Hassas Denge", Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurulu
57. HISAO, Komatsu, Central Asian Studies in Japan, Research and Information Center for Asian Studies, No. 13, Mart 2005.
58. HOGG, Chris, 09 Haziran 2006.
59. HONDA, Keikichi, Toward Better Japan-Russia Relations, Japanese Institute of global Communications, 6 Şubat 2006.
60. HOSOE, T., Japan Will Continue to Dominate Asian LNG Picture, Oil&Gas Journal, 7 Temmuz 2003.
61. HOUSTON, D., Aynu People of the North Islands, Gather. 30 Haziran 2006.
62. HUGHES, Christopher W., Japan, the Post-9/11 Security Agenda, Globalisation and the Political Economy of Inequality and Insecurity, Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, University of Warwick, CSGR Working Paper No. 127/04, Haziran 2004.

63. HUGHES, Christopher W., Japan's National Security Policy and Capabilities.
64. ISHIGAKI, Yasuji, Japan's Strategic Vision for Asia and its Partnership with Australia, Working Paper No.136, Eylül 2006, National Library of Australia., ISSN: 1037-461.
65. ISOZAKI, Komei, Japanese Peacekeeping Policy at a Crossroads, Japan Watch, 22 Aralık 2005, s.6.
66. İLKORUR, Korkmaz, Sen Çok Yaşa 'Carry Trade', Radikal, 24 Nisan 2007.
67. JESTY, Justin, Japanese History from 1868 to the Present, Department of East Asian Languages and Civilizations University of Chicago.
68. JINBO, Lin, Çin'in ittifakları, Renkli Haber, 30 Kasım 2006.
69. KAMALOV, İlyas, Japonya Kuril Adaları Konusunda Geri Adım Atacak Mı ?, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2 Ekim 2006.
70. KAMALOV, İlyas, Putin'in Japonya Ziyareti ve Rus-Japon İlişkileri, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2 Mart 2007.
71. KARNIOL Robert, Jane's Defence Weekly, Japanese Defence Reform, 42, 23 Mart 2005.
72. KATSUMI, I., Japan's Policy Towards UN Peace Keeping Operations, International Peacekeeping, Vol.12, No.1, Spring 2005.
73. KAVAK, Mehmet Özgen, Japonya'nın Onbin Yılı, AvrAsya Dosyası, Cilt:5, Sayı:2, s.147-148'den özet.

74. KAWASAKI, T., Postclassical Realism and Japanese Security Policy, The Pacific Review, 2001.
75. KEENE, Donald, In Just 150 Years, A Unique Japan U.S. Alliance Has Been Forged, Japan Now, Cilt:3.
76. KERNACS, Rita, The Future of U.S. Relations with Japan and China: Will Bilateral Relations Survive the New American Unilateralism? Asia Pacific: Perspectives May 2004.
77. KIDIRALIYEVA, Saltanat, Japonya'nın Orta Asya Siyaseti, USAK Stratejik Gündem.
78. KIMURA, Hiroshi, Japanese Perspective, The Third Portsmouth Peace Treaty Forum, 2005, Japan-America Society of New Hampshire.
79. KINNANE, Ray, Christianity in Japan, Roarfish, 12 Haziran 2006.
80. KIRAÇ, Gürol, Orta Asya'da Petrol Mücadelesi, Cumhuriyet Strateji, 27 Eylül 2006, s.7.
81. KIRAÇ, Gürol, Tokyo'nun Orta Asya Açılımı, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 19 Haziran 2006.
82. KİBAROĞLU, M., Kitle İmha Silahlarının Yayılması Sorunu ve Japon Modeli, AvrAsya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt:5, Sayı:2, Yaz 1999, s.38.
83. KOÇ, Selim, Sürekli Kişisel Gelişim: Kaizen Felsefesi, Japonya, 1 Ocak 2007.
84. KOSTAK, Fevzi, Japonya'nın Farkı, Dünya Gazetesi, 24 Ağustos 2006.

85. KÜLEBİ, Ali, Açlık İçindeki Nükleer Güç Kuzey Kore ve ABD, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 13 Kasım 2006.
86. KÜLEBİ, Ali, Enerjiye Açlığıyla Büyüyen Ülke: Çin, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 8 Ocak 2007.
87. LAÇİNER, Sedat, ABD'de Japon Tehciri, Turkish Weekly, 26 Ocak 2007.
88. LEGVOLD, Robert, Great Power Stakes in Central Asia, Thinking Strategically, Mart 2003.
89. LELYVELD, Michael, China-Japan Tensions in Central Asia, Radio Free Asia, 15 Ocak 2007.
90. LEN, Christopher Japan's Central Asian Diplomacy: Motivations, Implications and Prospects for the Region, The China And Eurasia Forum Quarterly, Volume 3, No. 3, Kasım 2005, s.132.
91. LEN, Christopher, Japan brings balance to Central Asia, Asia Times, 18 Şubat 2006.
92. LEN, Christopher, "The Growing Importance of Japan's Engagement in Central Asia", Power and Interest News Report, 17 Şubat 2006
93. LEVERETT, Flynt and BADER, Jeffrey, Managing China-U.S. Energy Competition in the Middle East, The Washington Quarterly, Winter 2005-06 29:1.
94. LIN, Liu., The North Korean Nuclear Tests and its Implications, Silk Road Paper, Kasım 2006.

95. MANYIN, Mark, Japan-U.S. Relations: Issues for Congress March 21, 2005 s.4.
96. MASAKI, Hisane Japan's Foray into Central Asia, Japan Today, 19 Ağustos 2006.
97. MASUDA, Tatsuo Energy Security Ties Between East Asia and Central Asia: Power Games or Partnership, Harriman Institute-Columbia University 1 Aralık 2006.
98. McCURRY, Justin, Japan Gives Defence Agency Full Ministerial Status, Guardian, 9 Ocak 2007
99. MESTCİ, Nuray, Hürriyet, 07 Kasım 2005
100. MILES, Donna, U.S. Envoy Praises Japan's Support for Terror War, American Forces Information Service, 28 Ekim 2004.
101. MOCHIZUKI, M.M., Strategic Thinking under Bush and Koizumi: Implications for the US-Japan Alliance, Asia-Pacific Review, Vol. 10, No. 1, 2003.
102. MORITERU, A., The Struggle Against Military Bases in Okinawa-Its History and Current Situation, Inter Asia Cultural Studies, Vol. 2, No. 1, 2001.
103. MURAKOSHI, Sueo, Baraku Liberation Center, 10 Ekim 2005,
104. NAGABA, Hiroshi, Japan And Turkey Historical Process For Diplomatic Relations, Hiroshi Nagaba is co-ordinator of the Middle East Project Team at the Institute of Developing Economies, Tokyo

105. NAKAMURA, Shigeru, "Saudi-Japan Investment Workshop", 21 Kasım 2006.
106. NIKSCH, Larry Japan-U.S. Relations:Issues for the 107th Congress 7 Mart 2002.
107. NIKSCH.,Larry, Japan-U.S. Relations:Issues for Congress 21 Mart, 2005 s.9.
108. NISHI, Toshio, Japan's Last Stand in the 21st Century, Asia Program Special Report, Şubat 2004.
109. OGOURA, Kazuo, Japan-China Relations: Four Fallacies Masquerading as Common Sense, MIT Center For International Studies, Mart 2006.
110. ONISHI, Norimitsu, Koizumi Provokes Anger Around Asia, The New York Times, 17 Ekim 2006.
111. ORHAN Saim, Ertuğrul Firkateyni Gün Yüzüne Çıkıyor, Aksiyon,24 Mayıs 2004.
112. ORTAŞ, İbrahim, Bilimsel Yayınlar Sorunu, Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi, Eylül 2002, Cilt 2, Sayı 3, s.8.
113. ÖZ, Ersan ve VURAL, Tarık, Ekonomisi ve Vergi Sistemiyle Japonya, Maliye Dergisi, Sayı 149, Mayıs – Aralık 2005.
114. ÖZÇELİKEL, Hamdi, Japon Yönetim Sistemleri, MESS Eğitim Vakfı Yayınları, Haziran 1994.
115. ÖZPEYNİRCİ, Emre, Hürriyet, 6 Haziran 2006.

116. PAMİR; Necdet, Enerji Güvenliği, Stratejik Öngörü, ASAM Yayınları,2006.
117. PEHLİVANTÜRK, Bahadır, ABD ve Çin'in Kuzey Kore Çıkmazı, 31 Ekim 2006.
118. PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Asya-Pasifik Ve Çin:Tarihin Aynasında Asya ve Hegemonya, Stratejik Öngörü, Ekim 2006.
119. PEHLİVANTÜRK, Bahadır, Kuzey Kore Japonya'yı Silahlanmaya İtıyor, AvrAsya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 11 Temmuz 2006.
120. PENG-ER, Lam. Ve CHONG Ja Lan, "Japan-Taiwan Relations: Between Affinity and Reality".
121. PENG-ER, Lam. ve CHONG Ja Lan, "Japan-Taiwan Relations: Between Affinity and Reality".
122. PETRAS, James, The Economic Basis of Imperial Power, Canadian Dimension, Kasım-Aralık 2004.
123. PV in Japan, İmproving Energy Security, ReFocus, Kasım/Aralık 2002.
124. RANG, Lee Wha, The Koryo-Mongol Allied Invasion of Japan-The Myth of Kamikaze, Kimsoft.
125. RITTER, Tripp, The Regional Command of the Commons: Japan's Military Power The Korean Journal of Defense Analysis, Vol. XVII, No. 1, Bahar 2005.
126. RIZAYEV, Atabek, First Meeting of 'Central Asia + Japan' Initiative Held in Tashkent, Central Asia-Caucasus Analyst, 4 Mayıs 2005.

127. RODE, R., ABD-Japonya İlişkileri, AvrAsya Dosyası, ASAM Yayınları, Cilt:1, Sayı:4, Kış 1999.
128. SADIKLAR, Tayyar, Enerji, Japonya.
129. SADO, Noriko, Furthering Confidence-Building in East Asia:Toward an Expanded Understanding of Transparency, the Henry L. Stimson Center. 2005.
130. SATMAN, Abdurrahman, "Türkiye, Enerjide Dışa Bağımlıdır", İşveren Dergisi, Nisan 2007,
131. SATO, Hiroaki, Broadening the Literary View of Choosing a Purposeful Death, The Japan Times, 8 Nisan 2007.
132. SAYGIN, Hasan; KÜPELİ, Timur; KÜÇÜKŞAHİN ve Ahmet, DEMİR, Ayhan, Nükleer Enerji ve Ulusal Güvenlik, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Ocak 2007.
133. SCALAPINO, R.A., Japan's Foreign Policy in the 21st Century, American Foreign Policy Interests, 2003.
134. SHERRILL, C.W., The Need for a Japanese Nuclear Deterrent, Comparative Strategy, 20, 2001.
135. Shingetsu Institute, <http://shingetsuinstitute.com/japan-turkey.htm>
136. SHOSEKI, Osaka, Japan in Modern History, Tokyo, 1994, s.229.
137. SOLMAZTÜRK, Kayhan, Rusya, Japonya ve Kuril Adaları, Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi, 22 Şubat 2007.

138. SOMÇAĞ, Selim, Gümrük Birliği Ve Türk Sanayi, Türkiye Günlüğü, Sayı 36, Eylül 1995.
139. SOMUNCUOĞLU, Anar, Asya Devlerinin Orta Asya İlgisi, TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi, 16 Kasım 2006.
140. SPACKMAN, Chris, An Encyclopedia of Japanese History, 2002.
141. STAR, S. Frederick A Strong Japanese Initiative In Central Asia, Central Asia-Caucasus Analyst, 20 Ekim 2004.
142. SZECHENYI, Nicholas, A Turning Point for Japan's Self-Defense Forces, The Washington Quarterly 29 Nisan 2006.
143. ŞAHİN, Şayan Ulusan, Baz Arşiv Belgelerinde ve Ahenk Gazetesi'nde Çin-Japon Savaşı (1894-1895), Sosyal Bilimler, Yıl:2003 Cilt:1 Say :2.
144. ŞAN, Mustafa Kemal, Sanayi Sonrası Toplum Kuramları, Bilgi Toplumu, 5 Ekim 2006.
145. ŞAYAN, Ulusan Şahin, Türk-Japon İlişkileri (1876-1908), Ankara, 2001.
146. TAKEDA, Yoshinori, A New Stage in Japan-Russia Relations, University of Tokyo, 09.02.2004
147. TANAKA, Tatsuhiko, The Future of Japan's Contribution to International Security and the Role of the Ground Self-Defense Force, Third R&D Division Ground Research and Development Command, GSDF, Henry L. Stimson Center, 4 Aralık 2004.

148. TAUREL, Sidney, The Next Stage in Japan-U.S. Economic Relations: The Case for Bilateral Integration, American Chamber of Commerce in Japan, Tokyo, 31 Ağustos 2006.
149. TETSUZO, Fuwa., On the North Korea Question, Japan Press Weekly, Ocak 2004.
150. THOMPSON, Jeffrey W. ve SELF, Benjamin L., Nuclear Energy, Space Launch Vehicles, and Advanced Technology: Japan's Prospects for Nuclear Breakout, The Henry L. Stimson Center, 2003.
151. THOMPSON, Stephen I., Religious Conversion and Religious Zeal in an Overseas Enclave: The Case of the Japanese in Bolivia Anthropological Quarterly, Vol. 41, No. 4 ,Ekim 1968.
152. TOICHI, Tsutomu Middle East Conflicts and the Oil Market, "The International Context of Conflicts in the Middle East and Asian Approaches to Conflict Resolution", Afrasian Center for Peace and Development Studies, Ryukoku University, 5 Mart 2006.
153. TOICHI, Tsutomu., Energy Security in Asia and Japanese Policy, Asia-Pacific Review, Vol. 10, No. 1, 2003.
154. TORUN, Esmâ Asya Pasifik Bölgesindeki Güvenlik Çatışmaları ve Türkiye'nin Güvenlik Boyutuna Yansımaları, Stratejik Araştırmalar Dergisi, Şubat 2006, Sayı.7.
155. TTAHASHI, Sugio, The Revolution in Military Affairs and Security of Japan, The National Institute for Defense Studies. s.7.
156. TULGAR, Koray, Danışmanlığın Ülke Kalkınmasına Etkileri, Kar Enstitüsü.

157. UÇAR, Rezzan ve UÇAR, İbrahim Halil, Japon Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme: Çeşitli Açılardan Türk Eğitim Sistemi İle Karşılaştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:1, Sayı:1.
158. ULUSOY, Ahmet, VURAL, Tarık, Japonya'da Yerel Yönetimler, Ceterisparibus.
159. UYAMA, Tomohiko, Japanese Policies in Relation to Kazakhstan: Is There a "Strategy"?, Thinking Strategically, Mart 2003, s.165.
160. ÜLSEVER, Cüneyt Hürriyet, 11 Ekim 2006
161. VESELY, M., Iran-Japan \$2bn Oil Deal Goes Ahead, Oil&Gas Journal, Nisan 2004.
162. VOGEL, Ezra F., The China–Japan–US Triangle, Harvard University The Sixty-Second Morrison Lecture, 7 Haziran 2001, s.4-5.
163. WATKINS, E., Japan, Chine Dispute Field, Oil&Gas Journal, 24 Haziran 2005.
164. WATKINS, E., Japan, Russia Start Talks on Oil Pipeline Details, Oil&Gas Journal, 21 Haziran 2005, s.26.
165. YAKUSHIJI, Katsuyuki, Japanese Foreign Policy and Security Policy in the 21st Century, L. Stimson Center, 30 Mayıs 2002.
166. YAMAZAWA, Ippei, Dynamic Interdependence among the Asia-Pacific Economies, Economic Research Institute Japan, Mart 1993.

167. YAVUZ, Celalettin, Küresel Felaket-Enerji Güvenliği İkilemi Ve Milli Güvenlik, 2023 Dergisi, Sayı 71, 15 Mart 2007. ZHAOKUI, Feng, China-Japan-India Axis Strategy, People's Daily Online, , 30 Nisan 2004

TEZLER

1. AKTOPRAK, E., Doğu Asya'da Azınlıklar: Çin ve Japonya, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.
2. BULUŞ, A., Japonya-ASEAN İlişkileri Çerçevesinde Japon Dış Yatırımlarının ASEAN Ülkeleri Ekonomilerindeki Rolü, İstanbul Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
3. EĞİLMEZGİL, H., Asya Ekonomik Mucizesi ve Türkiye (Japonya, Asya Kaplanları ve Türkiye), Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ocak, 2000.
4. ETKİN H., Güneydoğu Asya Politik-Ekonomik Bütünleşme Hareketleri, Gazi Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
5. İDİKUT, Y.Y., Japonya'da Tarım Ekonomisi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.
6. ŞEN, A., Asya Pasifik Ekonomik İşbirliğinde Japonya'nın Rolü, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.
7. YU, A., Taiwan Açısından ABD-Çin İlişkileri (1949-2000), Ankara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

KONUŞMALAR

1. Japonya Büyükelçisi Tomoyuki Abe'nin "Japonya ve Türkiye Arasındaki Diplomatik İlişkilerin 80. Yıldönümü Etkinlikleri" Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma, 1 Ekim 2004,
2. LEONG, Stephen, Implications of Those Transformations for Southeast Asia, JIIA Conference on US Military Transformation, Tokyo, Japonya, 24–25 Mayıs 2006. s.5.
3. MUSABAY, Pelin, Japonya ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Boğaziçi Üniversitesi TÜSİAD Dış Politika Formu, s.2.
4. TBMM Başkanı Bülent Arınç'ın 31 Mayıs-7 Haziran Tarihleri Arasında Japonya'ya Yaptığı Resmi Ziyaret Dönüşünde İstanbul'da Yaptığı Açıklama, 7 Haziran 2003.
5. ISHIZUKA, Katsumi, The Evolution of Japan's Policy Towards UN Peace Operations, BM Sistemi (ACUNS) kapsamında, Cascais/Portekiz'de icra edilen, 50 nci, Yıllık, Akademik Konseyi Toplantısı'nda sunulmuştur., 21-23 Temmuz 2002.
6. TOICHI, Tusutomu, International Energy Security and Japan's Strategy, TERİ ve Kodrad Adenauer Vakfı tarafından Organize Edilen "Hindistan'ın enerji Güvenliği" konulu konferans da sunulmuştur. 20-30 Eylül 2006, Goa, Hindistan.

YARARLANILAN ÖZEL VE RESMİ KURULUŞLAR İLE BUNLARA AİT RAPORLAR

1. Agency for Natural Resources and Energy Japan.
2. ARAKI, Hiroshi, Japan's Visions for Future Security and Defense Capabilities, The Council on Security and Defense Capabilities Report, Ekim 2004.
3. ARIMA, Tatsuya, Japan's SDF Should Approach Jointness Differently than U.S. Forces, Defense Plans & Operations Department, ASO, JASDF.
4. CIA Fact Book
5. ÇOKAKLI, Serdar, Bankacılık Sektöründe Japonya Örneği Yeniden Yapılandırma, MSPD Çalışma Raporları : 2002/2.
6. Diplomatic Bluebook 2006, Chapter 2 Japan's Regional Diplomacy, The Russian Federation, Central Asia, and The Caucasus.
7. Economist, Japonya Ülke Profili.
8. Guidebook On APEC Procedures And Practices, Şubat 2006.
9. HIROSHI, Araki, Japan's Visions for Future Security and Defense Capabilities, The Council on Security and Defense Capabilities Report, Ekim 2004.
10. Japan Automobile Manufacturers Association.
11. Japan External Trade Organization. Japan Self Defense Forces

12. Japan's New National Energy Strategy, Ekonomi, Ticaret ve Endüstri Bakanlığı, Mayıs 2006.
13. Japan's Role in the Maintenance of International Peace and Security, Japonya Dışışleri Bakanlığı.
14. Japonya Büyükelçiliği
15. Japonya Dış İşleri Bakanlığı.
16. Japonya Dış Ticaret Organizasyonu,
17. Japonya İçişleri Bakanlığı İstatistik Bürosu
18. Japonya Ticaret Ekonomi ve Endüstri Bakanlığı
19. Japonya Tüketici Malları İçin İthalat Nizamnamesi, JETRO, Mart 2001,
20. Japonya Türkiye Büyük Elçiliği .
21. T.C. Tokyo Büyükelçiliği Ekonomi Müşavirliği,
22. TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
23. TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı,
24. TC Dış Ticaret Bakanlığı
25. The Japan Iron and Steel Federation

26. TÜSIAD International 2004 Yılı Faaliyet Raporu.

SÜRELİ YAYINLAR ve HABER AJANSLARI

1. Milliyet
  2. The Asahi Shimbun
  3. Vatan
-
1. Anadolu Ajansı.
  2. BBC Türkçe Haber Servisi.
  3. BBC
  4. China Radio International.
  5. İHA.

İNTERNET SİTELERİ VE ANSİKLOPEDİLER

1. <http://bucatarih.sitemynet.com>
2. <http://web-japan.org>
3. <http://www.apecsec.org.sg>
4. <http://www.aseansec.org>
5. <http://www.stat.go.jp>
6. <http://www.tr.emb-japan.go.jp>
7. <http://www.hmtokyo.jp/>
8. <http://www.dtm.gov.tr>

1. Britannica Ansiklopedisi
2. Wikipedia Ansiklopedisi

ÖZGEÇMİŞ

Tez yazarı Özgür KAYA*, 31 Mayıs 1975 tarihinde Ankara'da dünyaya gelmiştir.

İlkokul ve ortaokul öğrenimini Ankara'da tamamlamış, 1989 yılında Deniz Lisesi'ne girerek 1993 yılından itibaren Deniz Harp Okulu'ndaki öğrenimine devam etmiştir. 1997 yılında Deniz Harp Okulu'ndan mezun olmuş, mezuniyeti müteakip Deniz Kuvvetleri Komutanlığı bünyesinde muhtelif görevler icra etmiştir.

2003 yılından itibaren kişisel ve mesleki gelişimine de büyük katkı sağlayacağını değerlendirdiği, G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı'nda, Milli Güvenlik Stratejileri Yüksek Lisans Programını takip etmeye başlamıştır.

---

* Bu çalışma, tez yazarının şahsi fikirlerini ve değerlendirmelerini içermekte olup, hiçbir kurum ve kuruluşun görüşlerini yansıtmaz.

EK-1 : 1946 JAPON ANAYASASI'NIN ÖNSÖZÜ VE MADDE 9

ÖNSÖZ

Biz,Japon halkı,Ulusal Meclis'de seçilmiş temsilcilerimizle hareket ederek, kendimizi ve bütün uluslarla huzurlu bir işbirliğinin meyveleri olan gelecek nesillerimizi ve bütün bu topraklar üzerinde özgürlüğün kutsallığını koruyacağımızı belirtiriz,ve bir daha asla devletin faaliyetlerinden dolayı savaşın dehşeti ile cezalandırılmamaya kararlıyız,mutlak gücün insanlara ait olduğunu beyan ederiz ve bu anayasayı kararlı bir şekilde kurarız.Hükümet, halkın kutsal güvenidir,halktan gelen yetkidir,halkın temsilcileri tarafından uygulanan güçlerdir ve yararları halk tarafından sahip olunur.Bu,kurulan bu anayasa üzerinde evrensel bir insanlık prensibidir.Bununla beraber,anlaşmazlık durumunda,bütün anayasa,kanunlar,kurallar ve kararnameleri reddeder ve iptal ederiz.

Biz, Japon halkı,bütün zamanlar için huzur arzu eder ve yüksek idealleri kontrol eden insan ilişkilerinin son derece farkında olduğumuzu ve dünyanın huzur seven insanların adalet ve inancına güvenerek, güvenlik ve mevcudiyetimizi koruyacağımızı belirtiriz.Biz,huzurun korunması için çalışan,uluslararası bir toplumda onurlu bir yer edinmeyi ve zulümle köleliğin,baskı ve hoşgörüsüzlüğün bütün zamanlar için dünyadan sürgününü arzularız.Dünyanın bütün insanların huzurlu,korkudan uzak ve istekli bir şekilde yaşama hakkı olduğunu kabul ederiz.

Biz,hiç bir ulusun sadece kendine sorumlu olmadığına inanırız, bu politik ahlak kanunları evrenseldir ve böyle bir yasaya itaat,kendi egemenliklerini destekleyen ve diğer uluslarla kendi bağımsız ilişkilerini doğrulayan bütün uluslar için zorunludur.

Biz,Japon halkı,bu yüksek idealleri ve amaçları bütün kaynaklarımızla başarmak için ulusal onurumuzu taahhüt ederiz.

MADDE 9

(1) Samimiyetle adalet ve düzene dayandırılan uluslararası bir huzur gayesi olan Japon halkı,ulusun en yüce hakkı olarak savaşı ve tehdit ya da uluslararası anlaşmazlıkların yatıştırılması için güçlerin kullanımını sonsuza kadar reddetmektedir.

(2) Bir önceki paragrafın amacına ulaşması için kara,deniz ve hava kuvvetleri,savaş olasılığına ilaveten asla muhafaza edilmeyecektir.

(3) Devletin saldırma hakkı tanınmayacaktır.